5. Vonkajšie vzťahy EÚ

5.1. Politiky vonkajších vzťahov....3
5.1.1. Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika....3
5.1.2. Spoločná bezpečnostná a obranná politika....10
5.2. Vonkajšie obchodné vzťahy....18
5.2.1. Európska únia a jej obchodní partneri....18
5.2.2. Európska únia a Svetová obchodná organizácia....23
5.2.3. Obchodné režimy vzťahujúce sa na rozvojové krajiny....28
5.3. Rozvojová politika....33
5.3.1. Všeobecný prehľad rozvojovej politiky....33
5.3.2. Humanitárna pomoc....39
5.4. Ľudské práva a demokracia....45
5.4.1. Ľudské práva....45
5.4.2. Podpora demokracie a pozorovanie volieb....52
5.5. Rozširovanie a susedstvo Únie....57
5.5.1. Rozširovanie Únie....57
5.5.2. Západný Balkán....64
5.5.3. Európsky hospodársky priestor (EHP), Švajčiarsko a sever....70
5.5.4. Spojené kráľovstvo....78
5.5.5. Európska susedská politika....82
5.5.6. Traja susedia z Východného partnerstva: Ukrajina, Moldavsko a Bielorusko....87
5.5.7. Tri susedné krajiny Východného partnerstva v Zakaukazsku....111
5.5.8. Južní partneri....120
5.6. Vzťahy s krajinami mimo európskeho susedstva....132
5.6.1. Transatlantické vzťahy: Spojené štáty a Kanada....132
5.6.2. Latinská Amerika a Karibik....138

5.6.3. Rusko....144
5.6.4. Stredná Ázia....155
5.6.5. Krajiny Perzského zálivu, Irán, Irak a Jemen....168
5.6.6. Afrika....177
5.6.7. Južná Ázia....183
5.6.8. Východná Ázia....199
5.6.9. Juhovýchodná Ázia....214
5.6.10. Tichomorský región....233

5.1. POLITIKY VONKAJŠÍCH VZŤAHOV

5.1.1. SPOLOČNÁ ZAHRANIČNÁ A BEZPEČNOSTNÁ POLITIKA

V tomto informačnom liste sa vysvetľuje spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (SZBP) EÚ, jej právne základy, hlavné zásady, ciele, kľúčoví činitelia s rozhodovacou právomocou a postupy a hlavné nedávne problémy. Takisto sa v ňom objasňuje úloha Európskeho parlamentu a jeho nedávne pozície k SZBP, pričom sa podrobnejšie opisuje jeho zapojenie do tejto politiky a vplyv na ňu, ako aj jeho súvisiace uznesenia.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii (Zmluva o EÚ): články 21 až 46 tvoria konsolidovaný právny základ SZBP.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ): Články 205 až 222 a články 346 až 347 dopĺňajú Zmluvu o EÚ tým, že poskytujú základ pre celkovú vonkajšiu činnosť EÚ.

CIELE

SZBP je rámcom EÚ na uskutočňovanie cieľov a zásad spoločnej zahraničnej politiky. Cieľmi SZBP sú:

— zachovávanie mieru na celom svete,

— posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti,

— presadzovanie medzinárodnej spolupráce a demokracie, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv a základných slobôd.

Tieto ciele sa opierajú o zásady, ktoré inšpirovali vznik samotnej EÚ: demokraciu, právny štát, univerzálnosť a nedeliteľnosť ľudských práv a základných slobôd, rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržiavanie zásad Charty Organizácie Spojených národov (OSN) a medzinárodného práva. EÚ rozvíja vzťahy a buduje partnerstvá s krajinami mimo EÚ a medzinárodnými, regionálnymi či celosvetovými organizáciami, ktoré sa s týmito zásadami stotožňujú.

ČO JE SZBP

A. Vývoj v priebehu rokov

SZBP bola ustanovená v roku 1993 ako spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EÚ. V priebehu rokov sa vyvíjala prostredníctvom radu zmien zmluvy, ako sú Amsterdamská zmluva, Zmluva z Nice a Lisabonská zmluva. Postupne bola vytvorená funkcia vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a Európska služba pre vonkajšiu činnosť (ESVČ).

B. Rozhodovanie a kľúčoví aktéri

Rada pre zahraničné veci (FAC) je hlavný rozhodovací orgán, ktorý vypracúva a vykonáva SZBP pod vedením Európskej rady. Činnosť FAC zahŕňa strategické plánovanie, prijímanie právnych rozhodnutí a stanovovanie sankcií so zreteľom na medzinárodnú spoluprácu a mier a bezpečnosť. FAC sa skladá z vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a ministrov zahraničných vecí krajín EÚ.

Vysoký predstaviteľ riadi spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ, predsedá FAC, je vedúcim Európskej obrannej agentúry a Inštitútu EÚ pre bezpečnostné štúdie, pričom mu pomáha ESVČ. V roku 2024 zaslala predsedníčka Komisie vysokej predstaviteľke poverovací list, v ktorom určila tri hlavné oblasti zodpovednosti s cieľom posilniť politickú reakciu EÚ:

— posilnenie bezpečnosti a obrany Európy,

— rozvoj strategickejšieho prístupu k nášmu susedstvu a partnerstvám,

— zabezpečenie modernej a spoločnej zahraničnej politiky.

Rada vykonáva SZBP tým, že vymedzuje všeobecné usmernenia a prijíma rozhodnutia a pozície a sprievodné opatrenia, ktorými sa tieto rozhodnutia vykonávajú. Tie môžu byť geografickej alebo tematickej povahy.

Hoci sa v zmluvách stanovuje obmedzené používanie hlasovania kvalifikovanou väčšinou v určitých oblastiach, rozhodnutia týkajúce sa SZBP sa väčšinou prijímajú jednomyseľne, čo si vyžaduje súhlas všetkých krajín EÚ. Krajiny EÚ sú pri vykonávaní svojich zahraničných politík viazané vzájomnou solidaritou a systematickou koordináciou. Ak Rada alebo Európska rada nedokážu dosiahnuť konsenzus v súvislosti s návrhmi vysokého predstaviteľa, Komisie alebo krajín EÚ, ich prijatie sa môže odložiť alebo zamietnuť.

C. Strategický rámec

Globálna stratégia pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku Európskej únie z roku 2016 vychádza z prvej európskej bezpečnostnej stratégie prijatej v roku 2003 a je naďalej

kľúčovým strategickým dokumentom, ktorým sa riadi zahraničná politika EÚ. Táto stratégia však svojím dôrazom na bezpečnosť, ambíciou strategickej autonómie a zásadovým pragmatizmom predstavovala významnú zmenu prístupu.

Bezpečnostné a obranné aspekty globálnej stratégie boli podstatne doplnené Strategickým kompasom EÚ z roku 2022 a bielou knihou o európskej obrannej pripravenosti 2030 z roku 2025.

V roku 2025 sa tiež EÚ opätovne zaviazala presadzovať účinný multilateralizmus a medzinárodný poriadok založený na pravidlách, najmä spoluprácou s OSN a prostredníctvom nej.

Začiatkom roka 2026 začala EÚ v nadväznosti na niekoľko geopolitických výziev v oblasti zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ rozsiahlu revíziu tohto rámca s cieľom prijať novú európsku bezpečnostnú stratégiu.

D. Nedávny kľúčový vývoj a výzvy

EÚ prešla v posledných rokoch zmenou paradigmy, ktorá ovplyvnila jej zahraničnú, bezpečnostnú a obrannú politiku. Dôvodom sú strategické výzvy pre európsku bezpečnosť, globálnu stabilitu a normy, ktoré predstavuje najmä rozsiahla ruská invázia na Ukrajinu v roku 2022, ktorá trvá už piaty rok, a rastúca geopolitická súťaž, napäté transatlantické vzťahy, rastúci hospodársky vplyv Číny, narušanie multilaterálneho poriadku založeného na pravidlách a početné krízy a konflikty na celom svete, najmä na Blízkom východe a v subsaharskej Afrike.

Vo výročnej správe vysokej predstaviteľky za rok 2025 sa opisujú kľúčové nedávne otázky zahraničnej politiky, pričom veľká pozornosť sa venuje najmä týmto opatreniam a udalostiam.

— EÚ naďalej obhajuje svoje záujmy na základe multilateralizmu a spoločných hodnôt. Pracuje na globálnom dosahu, a to najmä podporou OSN, a na riešení výziev uvedených vyššie.

— EÚ tiež naďalej spolupracuje s podobne zmýšľajúcimi medzinárodnými partnermi, rozširuje svoju sieť medzinárodných politických, bezpečnostných, obranných a obchodných dohôd a organizuje pravidelné samity na vysokej úrovni a zasadnutia na ministerskej úrovni.

— EÚ naďalej buduje svoju strategickú autonómiu a spôsobilosti v oblasti odstrašovania tým, že prijíma konkrétne kroky na to, aby sa stala schopnejšou a odolnejšou, keď čelí najrôznejším krízam a hrozbám voči svojmu územiu a záujmom.

— Dlhodobá strategická hrozba pre európsku bezpečnosť, ktorú predstavuje Rusko, dominuje programu zahraničnej politiky EÚ a jej vonkajšej činnosti.

— EÚ naďalej podporuje Ukrajinu pri posilňovaní jej pozície politicky, finančne, vojensky a diplomaticky so zreteľom na možné prímerie či mierové rozhovory.

— Spolupráca so Spojenými štátmi je naďalej základom globálnej bezpečnosti, no podlieha čoraz transakčnejšiemu prístupu a rýchlo sa zhoršila v dôsledku ohrozenia územnej celistvosti a zvrchovanosti Dánska.

— Cieľom EÚ je tiež zabezpečiť dodržiavanie medzinárodného práva prelomením cyklu násilia a zmiernením humanitárnych kríz na Blízkom východe, v Afrike a Ázii.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

A. Právomoci a nástroje Parlamentu v oblasti zahraničnej politiky

V článku 36 Zmluvy o EÚ sa od vysokého predstaviteľa vyžaduje, aby s Európskym parlamentom pravidelne konzultoval o hlavných aspektoch a základných rozhodnutiach SZBP a informoval ho o každom vývoji tejto politiky.

Na základe článku 36 Zmluvy o EÚ sa v Parlamente dvakrát ročne vedie rozprava o správach o pokroku v oblasti SZBP, pričom inštitúcia predkladá otázky a odporúčania Rade a vysokému predstaviteľovi.

Právo Parlamentu byť informovaný a konzultovaný v súvislosti s SZBP a spoločnou bezpečnostnou a obrannou politikou (SBOP) sa ďalej posilnilo vyhlásením vysokej predstaviteľky o politickej zodpovednosti z roku 2010, ktoré bolo pripojené k uzneseniu Parlamentu o vytvorení ESVČ.

Kaja Kallas, ktorá vykonáva funkciu vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a podpredsedníčky Európskej komisie v rokoch 2024 – 2029, potvrdila, že vyhlásenie z roku 2010 bude naďalej platiť. Počas svojho potvrdzujúceho vypočutia v roku 2024 prijala ako dezignovaná komisárka niekoľko ďalších politických záväzkov.

Okrem toho musí Parlament ako jedna zložka rozpočtového orgánu EÚ schvaľovať ročný rozpočet SZBP s výnimkou vojenských výdavkov v rámci mimorozpočtového Európskeho mierového nástroja. Medziinštitucionálna dohoda (MID) o rozpočtovej disciplíne, ktorá bola naposledy revidovaná v decembri 2020, stanovuje rámec pre ročné schvaľovanie a základnú štruktúru rozpočtu SZBP a mechanizmy podávania správ. Komisia predložila v júli 2025 návrh na revíziu medziinštitucionálnej dohody v medziach viacročného finančného rámca na roky 2028 – 2034, ktorou sa dohoda z roku 2020 prispôsobuje nariadeniu EÚ o rozpočtových pravidlách.

Parlament pravidelne diskutuje s vysokým predstaviteľom a osobitnými zástupcami EÚ vymenovanými pre určité regióny alebo s cieľom riešiť určitú problematiku. Parlament pravidelne kontroluje operácie ESVČ a predkladá jej návrhy týkajúce sa štrukturálnych otázok, ktoré siahajú od jej geografickej a rodovej rovnováhy až po jej spoluprácu s ostatnými inštitúciami EÚ a diplomatickými službami krajín EÚ.

Parlament zohráva úlohu aj pri monitorovaní rokovaní o medzinárodných dohodách a vykonávania týchto dohôd. Jeho súhlas sa vyžaduje na to, aby Rada mohla takéto dohody uzavrieť (pre podrobnejšie informácie pozri 5.2.1, 5.2.3).

Parlament takisto úzko a pravidelne spolupracuje s národnými parlamentmi krajín EÚ.

B. Zapojenie Parlamentu do SZBP

Značná časť práce Parlamentu v oblasti SZBP sa vykonáva v špecializovaných výboroch, najmä vo Výbore pre zahraničné veci a jeho Podvýbore pre ľudské práva, ako aj vo Výbore pre bezpečnosť a obranu. Tieto výbory formujú SZBP tým, že:

— vydávajú správy a stanoviská,

— poskytujú odporúčania,

— vymieňajú si názory s ostatnými inštitúciami EÚ, predsedníctvami Rady, krajinami EÚ a ich národnými parlamentmi, zástupcami globálnych a regionálnych multilaterálnych organizácií (vrátane OSN), odborníkmi, zainteresovanými stranami, mimovládnymi organizáciami a rôznymi partnermi počas služobných ciest.

Na základe zmlúv sa od roku 2012 spolu s národnými parlamentmi EÚ na medziparlamentných konferenciách SZBP – SBOP dvakrát ročne vykonáva kontrola súvisiaca s SZBP. Prácu súvisiacu s SZBP vykonávajú aj medziparlamentné delegácie Parlamentu na svojich schôdzach vrátane schôdzí s partnermi z krajín mimo EÚ.

C. Vplyv Parlamentu na SZBP

Parlament pravidelne prispieva k rozvoju SZBP. Aj keď má len obmedzenú formálnu úlohu pri rozhodovaní o zahraničnej politike, konzultuje sa s ním v otázkach SZBP, vykonáva nad ňou kontrolu a poskytuje strategické politické vstupy. Tým pomáha zvyšovať demokratickú zodpovednosť a legitimitu politiky.

Parlament od začiatku podporuje koncepciu SZBP a snaží sa rozšíriť jej pôsobnosť. Parlament dôrazne podporuje inštitucionálne prostredie po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy a zasadzuje sa za rozšírenú úlohu vysokého predstaviteľa, ESVČ, delegácií EÚ a osobitných zástupcov EÚ, ako aj za súdržnejšiu a účinnejšiu SZBP, ktorá zahŕňa využívanie sankcií. Zasadzuje sa tiež za rozšírenie používania hlasovania kvalifikovanou väčšinou namiesto jednomyseľnosti, ak je to možné a potrebné. Vyvíja tlak na väčšiu súdržnosť politických nástrojov a nástrojov financovania EÚ v oblasti vonkajších politík, aby sa zamedzilo zdvojovaniu a neefektívnosti. Rozpočtové právomoci Parlamentu tiež môžu formovať rozmer a rozsah pôsobnosti SZBP.

D. Nedávne uznesenia Parlamentu

Parlament vo svojom uznesení o vykonávaní spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky prijatom 21. januára 2026 zdôraznil, že na to, aby si EÚ zachovala vplyv na medzinárodnej scéne v čoraz nestabilnejšom medzinárodnom prostredí, musí vykonávať rozhodnú, disciplinovanú a asertívnu zahraničnú politiku, ktorá slúži jej vlastným strategickým cieľom, a naďalej brániť svoje záujmy na celom svete. Zdôraznil tiež, že vonkajšia činnosť EÚ by sa mala riadiť jej hodnotami a zásadami. V uznesení Parlament vysokú predstaviteľku vyzval, aby:

— rozvíjala progresívnejšiu a súdržnejšiu SZBP s cieľom brániť medzinárodný poriadok založený na pravidlách,

— podporovala spoluprácu v oblasti spoločných záujmov,

— rešpektovala neutralitu niektorých krajín EÚ a zabezpečila, aby sa diplomatické kroky vykonávali v súlade s Chartou OSN,

— stanovila jasné hranice a pozície, o ktorých nebude možné diskutovať,

— zvýšila vplyv a dosah vonkajšej činnosti EÚ.

V najnovších uzneseniach Parlamentu o vykonávaní SBOP (pre podrobnejšie informácie pozri 5.1.2), o ľudských právach a demokracii vo svete (pre podrobnejšie

informácie pozri 5.4.1) a o rodovej rovnosti v zahraničnej a bezpečnostnej politike EÚ sa stanovujú ďalšie pozície v týchto oblastiach.

Vo svojom odporúčaní z roku 2023 o fungovaní ESVČ a silnejšej EÚ vo svete Parlament požiadal o posilnenie strategickej koordinácie zahraničnej politiky EÚ a vonkajšieho rozmeru vnútorných politík EÚ s cieľom zabezpečiť súdržnosť, súčinnosť, transparentnosť a zodpovednosť vonkajšej činnosti EÚ. Parlament sa tiež zasadzoval za zmysluplné revízie rozhodnutia Rady z roku 2010 o zriadení ESVČ a vyhlásenia vysokej predstaviteľky z roku 2010 o politickej zodpovednosti. Parlament opakovane odporúčal hlasovanie kvalifikovanou väčšinou v oblastiach zahraničnej politiky, ako je globálny sankčný režim EÚ v oblasti ľudských práv, s výnimkou vytvorenia vojenských misií alebo operácií s výkonným mandátom. Takisto sa zasadzoval za používanie konštruktívneho zdržania sa hlasovania v súlade s článkom 31 ods. 1 Zmluvy o EÚ.

Parlament vo svojom uznesení o výsledku Konferencie o budúcnosti Európy prijatom 4. mája 2022 uvítal a schválil záverečnú správu o činnostiach konferencie a predložené návrhy. V správe sa navrhuje zlepšiť schopnosť EÚ prijímať rýchle a účinné rozhodnutia, najmä v oblasti SZBP, vystupovať jednotne a konať ako skutočne globálny aktér.

Parlament okrem toho požiadal o účinné poskytovanie zahraničnej pomoci pod značkou Tímu Európa, ktorý pozostáva z inštitúcií EÚ, Európskej investičnej banky, Európskej banky pre obnovu a rozvoj, krajín EÚ a ich subjektov financujúcich zahraničnú politiku.

Parlament navyše zdôraznil úlohu stratégie Global Gateway ako strategickej geopolitickej koncepcie, ktorá integruje zahraničnú, hospodársku a rozvojovú politiku, čím zvyšuje prítomnosť a viditeľnosť EÚ na celom svete. V uznesení z roku 2026 o minulom vplyve a budúcej orientácii stratégie Global Gateway Parlament opätovne vyjadril tejto stratégii podporu. Pripomenul však aj svoju predchádzajúcu výzvu, aby sa stratégia vykonávala ako udržateľná alternatíva k čínskej iniciatíve Jedno pásmo, jedna cesta.

Stratégia Global Gateway sa čiastočne opiera o finančné prostriedky z nástroja EÚ Globálna Európa v hodnote približne 80 miliárd EUR na obdobie 2021 – 2027. Parlament vo svojom uznesení z roku 2023 o nástroji Globálna Európa privítal konsolidáciu väčšiny vonkajšej činnosti EÚ do jedného nástroja. Vyjadril však poľutovanie nad tým, že hoci sa tým vonkajšia činnosť zjednodušila a stala sa pružnejšou a efektívnejšou, tento proces nesprevádzala dostatočná zodpovednosť a transparentnosť (pre podrobnejšie informácie pozri 5.3.1).

Na základe návrhu Komisie Parlament a Rada prijali právne predpisy, ktorými sa stanovuje rámec na financovanie medzinárodnej spolupráce a pomoci a na podporu priorít zahraničnej politiky EÚ, pričom dopĺňajú SZBP a sú s ňou v súlade. V kontexte nasledujúceho viacročného finančného rámca na roky 2028 – 2034 je Parlament v súčasnosti zapojený do spolurozhodovania s Radou, pokiaľ ide o návrh Komisie na nariadenie, ktorým sa zriaďuje nástroj Globálna Európa. Nástroj Globálna Európa bude nástrojom, v ktorom sa spoja rôzne nástroje financovania, ako je súčasný nástroj Globálna Európa, nástroj predvstupovej pomoci a nástroje financovania pre Ukrajinu, Moldavsko a západný Balkán.

Parlament pravidelne prispieva ku geopolitickým témam, ktoré majú zásadný význam pre zahraničnú politiku EÚ, najmä k reakcii EÚ na ruskú agresiu voči Ukrajine.

Hoci podporuje súčasnú politiku EÚ, naliehavo vyzval na silnejšiu, koordinovanejšiu a rýchlejšiu reakciu EÚ na ruskú inváziu a hybridné hrozby voči EÚ. Parlament požiadal o prísnejšie vykonávanie a dôraznejšie presadzovanie existujúcich sankcií, zvýšenú vojenskú a inú podporu a vyzval na vyvodenie zodpovednosti za vojnové zločiny a na návrat deportovaných ukrajinských detí (pre podrobnejšie informácie pozri 5.5.6 a 5.6.3).

Ďalšími dominantnými témami sa zaoberajú informačné listy o transatlantických vzťahoch (pozri 5.6.1), zosúladení kandidátskych krajín s SZBP (pozri 5.5.1) a strategických partnerstvách na celom svete a mieri a stabilite v širšom regióne Blízkeho východu (pozri 5.5.8).

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre zahraničné veci.

Michal Malovec
04/2026

5.1.2. SPOLOČNÁ BEZPEČNOSTNÁ A OBRANNÁ POLITIKA

V tomto informačnom liste sa vysvetľuje, čo je spoločná bezpečnostná a obranná politika (SBOP) a ako funguje, a načrtáva jej riadenie. Poskytuje prehľad hlavných politík, ktoré patria do SBOP, a ich cieľov, ako aj ich vývoja v posledných rokoch, a to najmä v reakcii na inváziu Ruska na Ukrajinu. Zaoberá sa aj kľúčovými cieľmi misií a operácií SBOP, ako aj úlohou Európskeho parlamentu, pokiaľ ide o kontrolu a príspevky k tejto politike.

PRÁVNY ZÁKLAD

Spoločná bezpečnostná a obranná politika (SBOP) bola zavedená **Lisabonskou zmluvou**, ktorá nadobudla platnosť v roku 2009 a ktorou sa zmenila Zmluva o Európskej únii (ZEÚ) a Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

SBOP je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) EÚ.

V článkoch 21 – 46 ZEÚ sa vysvetľuje fungovanie SZBP a SBOP, stanovujú sa povinnosti jednotlivých inštitúcií EÚ v týchto politikách, určujú sa mechanizmy ich financovania a vymedzujú sa podmienky spolupráce členských štátov EÚ (t. j. krajín EÚ) v oblasti obrany a bezpečnosti prostredníctvom rámca stálej štruktúrovanej spolupráce.

Rozsah a hranice činnosti EÚ v oblasti SBOP sú ďalej objasnené vo viacerých protokoloch k zmluvám EÚ, ktoré boli doplnené Lisabonskou zmluvou, ako aj politickými vyhláseniami pripojenými k tejto zmluve. Ide o:

— protokol č. 1 o úlohe národných parlamentov v EÚ,

— protokol č. 10 o stálej štruktúrovanej spolupráci zriadenej článkom 42 ZEÚ,

— protokol č. 11 o článku 42 ZEÚ,

— vyhlásenia 13 a 14 o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike.

ČO JE SBOP A PREČO JE DÔLEŽITÁ?

SBOP je hlavným politickým rámcom, v ktorom môžu členské štáty EÚ rozvíjať európsku strategickú kultúru bezpečnosti a obrany, spolupracovať na riešení konfliktov a kríz, chrániť EÚ a jej občanov a posilňovať medzinárodný mier a bezpečnosť.

Je to flexibilný nástroj, ktorý EÚ umožňuje reagovať na rôzne výzvy a krízy použitím civilných a vojenských prostriedkov. V posledných rokoch sa SBOP zameriavala na zvýšenie pripravenosti EÚ na riešenie rôznych hrozieb, odstránenie nedostatkov v jej vojenských spôsobilostiach a koordináciu vojenských výdavkov a rozhodovania s cieľom dosiahnuť lepšie výsledky a najvýhodnejší pomer ceny a kvality.

SBOP je rýchlo sa rozvíjajúca politika, ktorá sa neustále vyvíja v reakcii na meniacu sa globálnu bezpečnostnú situáciu.

VEDENIE A ROZHODOVANIE V RÁMCI SBOP

A. Európska rada a Rada EÚ

Politické usmernenia SBOP stanovujú hlavy štátov alebo predsedovia vlád EÚ v rámci Európskej rady. Ministri zahraničných vecí členských štátov premietajú tieto politické usmernenia do konkrétnych rozhodnutí v Rade pre zahraničné veci, ktorá je súčasťou Rady EÚ.

Európska rada a Rada EÚ prijímajú väčšinu rozhodnutí týkajúcich sa SBOP jednomyseľne. Niektoré dôležité výnimky predstavujú rozhodnutia týkajúce sa Európskej obrannej agentúry a stálej štruktúrovanej spolupráce, v prípade ktorých sa hlasuje kvalifikovanou väčšinou. O záležitostiach, ktoré sa týkajú rámca spolupráce hlasujú len krajiny, ktoré sa na nej zúčastňujú. Rozhodnutia vychádzajúce z iných právnych základov, ako je priemyselná politika, sa prijímajú hlasovaním kvalifikovanou väčšinou a vyžadujú si súhlas Európskeho parlamentu.

B. Podpredseda Komisie/vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku

Podpredseda Komisie/vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (ďalej len „PK/VP“) koordinuje SZBP a vystupuje v mene EÚ v záležitostiach, na ktorých sa dohodla Rada. Predsedá zasadnutiam Rady pre zahraničné veci, na ktorých predkladá návrhy ministrom zahraničných vecí krajín EÚ.

PK/VP tiež vedie Európsku obrannú agentúru. Táto agentúra, ktorá bola založená v roku 2004, pomáha armádam členských štátov užšie spolupracovať, organizuje spoločné výcvikové programy a koordinuje spoločné vojenské priority a projekty.

VÝVOJ V ROKOCH 2009 AŽ 2022

SBOP sa od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009 výrazne vyvinula, a to politicky aj inštitucionálne.

A. Stála štruktúrovaná spolupráca (PESCO)

1. Založenie PESCO

Možnosť krajín EÚ zapojiť sa do **stálej štruktúrovanej spolupráce** v oblasti bezpečnosti a obrany sa zaviedla Lisabonskou zmluvou v roku 2009. Pod vedením PK/VP a Európskej služby pre vonkajšiu činnosť zúčastnené členské štáty plánujú a rozvíjajú hlavné projekty spolupráce a investujú do nich. Cieľom je dohodnúť sa na spoločných zbraňových systémoch, zvýšiť výdavky na obranu a zlepšiť interoperabilitu európskych ozbrojených síl.

Účasť na PESCO je dobrovoľná, keďže niektoré členské štáty majú ústavnú povinnosť zostať neutrálne. Hlavný rozdiel medzi PESCO a inými formami spolupráce spočíva v tom, že záväzky prijaté zúčastnenými členskými štátmi sú právne záväzné.

2. Začiatok PESCO

Stála štruktúrovaná spolupráca sa začala v roku 2017 a v súčasnosti sa na nej zúčastňuje 26 z 27 členských štátov. Malta sa nepripojila, pretože sa obáva, že PESCO môže byť

v rozpore s jej prísnou ústavnou povinnosťou zachovať neutralitu. Nevylúčila však, že sa v budúcnosti pripojí.

Členovia PESCO môžu prispievať k projektom podľa vlastného výberu v závislosti od svojich spôsobilostí. Projekty koordinuje jeden alebo viacero zúčastnených členských štátov. Od roku 2020 sa do konkrétnych projektov PESCO môžu zapojiť aj krajiny mimo EÚ.

3. Projekty PESCO

V súčasnosti prebieha **74 projektov PESCO** v rámci siedmich okruhov:

— výcvik, zariadenia,

— námorné sily,

— kybernetická bezpečnosť, velenie, kontrola, komunikácia, počítače, spravodajstvo, sledovanie a prieskum,

— strategickí poskytovatelia a multiplikátory síl,

— pozemné formácie, systémy,

— vzdušné sily, systémy,

— kozmický priestor.

Spojené štáty, Kanada a Nórsko sa zúčastňujú na projekte vojenskej mobility v rámci okruhu „Strategickí poskytovatelia a multiplikátory síl".

B. Regulácia európskeho obranného trhu

EÚ prijala v roku 2009 dve smernice na zlepšenie fungovania európskych trhov v oblasti obrany. Smernicou 2009/43/ES sa zjednodušuje, zefektívňuje a digitalizuje udeľovanie licencií a transfer výrobkov obranného priemyslu v rámci EÚ. Smernicou 2009/81/ES sa koordinujú postupy verejného obstarávania pre citlivé zákazky v oblasti obrany a bezpečnosti s cieľom zabezpečiť transparentnosť a hospodársku súťaž a zároveň riešiť bezpečnosť dodávok.

C. Globálna stratégia a koordinované ročné hodnotenie obrany

1. Globálna stratégia

PK/VP Federica Mogheriniová predstavila v júni 2016 **globálnu stratégiu**, ktorá načrtla päť priorít vonkajšej činnosti EÚ vrátane bezpečnosti a obrany EÚ. Vyzvala členské štáty, aby zlepšili svoju operačnú a priemyselnú obrannú spoluprácu s cieľom:

— zvýšiť strategickú autonómiu: schopnosť EÚ konať nezávisle na ochranu svojich záujmov a hodnôt,

— zlepšiť interoperabilitu: schopnosť armád členských štátov konať jednotne, účinne a efektívne v záujme dosiahnutia taktických, operačných a strategických cieľov,

— zlepšiť pomer ceny a kvality vo výdavkoch na obranu.

2. Koordinované ročné hodnotenie obrany

Koordinované ročné hodnotenie obrany sa začalo v roku 2017 ako súčasť vykonávania globálnej stratégie. Koordinuje ho Európska obranná agentúra, uskutočňuje sa

v dvojročných cykloch a jeho cieľom je identifikovať príležitosti na spoluprácu pri plánovaní a obstarávaní v oblasti obrany.

D. Európsky obranný fond

Európsky obranný fond (EOF) podporuje projekty spolupráce v oblasti obranného výskumu a rozvoja spôsobilostí. Bol zriadený v roku 2021 a má rozpočet 8 miliárd EUR na obdobie 2021 – 2027. Riadi ho Európska komisia, ktorá uverejňuje ročný pracovný program obsahujúci témy, v rámci ktorých možno navrhovať projekty, a celkový rozpočet na daný rok. Pracovný program na rok 2026 zahŕňa 31 tém a má rozpočet vo výške 1 miliardy EUR.

E. Európsky mierový nástroj

Európsky mierový nástroj bol zriadený v roku 2021 s cieľom financovať spoločné náklady vojenských misií a operácií SBOP mimo EÚ, ktorých cieľom je udržať mier, predchádzať konfliktom a posilniť medzinárodnú bezpečnosť. Európsky mierový nástroj s celkovými prostriedkami vo výške 17 miliárd EUR na obdobie 2021 – 2027 je financovaný mimo rozpočtu EÚ. To znamená, že členské štáty platia svoje príspevky priamo každý rok na základe odhadovaného rozpočtu nástroja na daný rok.

Európsky mierový nástroj možno použiť na financovanie výcviku a vojenského vybavenia (vrátane smrtiaceho vybavenia) pre krajiny mimo EÚ. Logika spočíva v tom, že každá investícia do zlepšenia schopnosti svojich partnerov brániť sa prispieva aj k zefektívneniu vonkajšej činnosti EÚ.

V rokoch 2022 až 2024 vyčlenila EÚ v rámci Európskeho mierového nástroja 11,1 miliardy EUR na podporu ukrajinských ozbrojených síl.

F. Strategický kompas

Strategický kompas je akčný plán na posilnenie bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ do roku 2030, vďaka čomu sa EÚ stane asertívnejším a rozhodnejším poskytovateľom bezpečnosti so spoločnou strategickou kultúrou a zníži sa nežiaduca strategická závislosť.

Cieľom Strategického kompasu, ktorý bol prijatý v roku 2022, je riešiť nedostatky v globálnej stratégii zabezpečením väčšej súdržnosti opatrení v oblasti bezpečnosti a obrany, určením nových spôsobov a prostriedkov na zlepšenie kolektívnej bezpečnosti a stanovením jasných cieľov a míľnikov. Opatrenia, ktoré sú v ňom stanovené, sú založené na historicky prvej spoločnej analýze hrozieb EÚ. Táto analýza sa má aktualizovať v prvom polroku 2026.

Cieľom Strategického kompasu je vytvoriť kapacitu rýchleho nasadenia EÚ pozostávajúcu z 5000 vojakov, ktorú bude možné nasadiť v rôznych krízových situáciách, a zaviesť pravidelné taktické cvičenia pre ozbrojené sily členských štátov. Vytvoril aj súbor nástrojov EÚ na boj proti hybridným hrozbám, ktorý má pomôcť odhaľovať hybridné hrozby, ako je zahraničná manipulácia s informáciami a zahraničné zasahovanie, a reagovať na ne.

VÝVOJ OD ZAČIATKU RUSKEJ ÚTOČNEJ VOJNY PROTI UKRAJINE

Príprava Strategického kompasu bola už v pokročilom štádiu, keď Rusko 24. februára 2022 začalo útočnú vojnu proti Ukrajine. Strategický kompas sa musel

výrazne zmeniť, aby zohľadnil vyplývajúcu destabilizáciu európskeho bezpečnostného poriadku a následné zmeny v postojoch, ambíciách a nástrojoch EÚ v oblasti obrany.

Odvtedy sa začali ďalšie iniciatívy s cieľom posilniť obranný priemysel EÚ, zvýšiť výdavky na obranu, odstrániť nedostatky v spôsobilostiach a zvýšiť pripravenosť a odolnosť.

A. Posilnenie obranného priemyslu EÚ

Lídri EÚ zverejnili 11. marca 2022, teda dva týždne po tom, ako Rusko začalo inváziu na Ukrajinu, **Vyhlásenie z Versailles**. Načrtli v ňom opatrenia na zaručenie obrannej pripravenosti a posilnenie európskej obrannej technologickej a priemyselnej základne a zaviazali sa zvýšiť spoločné výdavky a investície do obrany.

EÚ okamžite iniciovala dva krátkodobé programy financovania pre európsky obranný priemysel, akt na podporu výroby munície (ASAP) a nástroj na posilnenie európskeho obranného priemyslu prostredníctvom spoločného obstarávania (EDIRPA).

Cieľom stratégie pre európsky obranný priemysel, ktorá bola takisto oznámená v marci 2022, je zvýšiť kapacity obranného priemyslu EÚ. Celkovým zámerom je, aby členské štáty EÚ dlhodobo zvyšovali spoločné investície do obrany, a najmä do európskeho obranného sektora, a aby tieto investície zefektívnili.

Prvé operačné opatrenie stratégie, nariadenie o Programe pre európsky obranný priemysel, poskytuje finančné prostriedky na projekty spoločného obstarávania a granty EÚ na zníženie rizika investícií do európskeho obranného priemyslu. Zavádza tiež:

— režim bezpečnosti dodávok s cieľom reagovať na krízy a riešiť úzke miesta v dodávkach,

— štruktúru pre európske zbrojné programy s cieľom agregovať dopyt po výrobkoch a technológiách obranného priemyslu a ich ponuku a stimulovať ich spoločný vývoj,

— Radu pre bezpečnosť dodávok v oblasti obrany, ktorá má pomáhať Európskej komisii a poskytovať jej odporúčania.

B. Zvýšenie výdavkov na obranu a odstránenie nedostatkov v spôsobilostiach

V marci 2025 Európska komisia predstavila **plán ReArm Europe/Pripravenosť 2030** s cieľom uľahčiť zvýšenie vnútroštátnych vojenských výdavkov. Použitím doložky flexibility stanovenej v Pakte stability a rastu, v ktorej sa stanovujú maximálne úrovne štátneho dlhu a rozpočtového deficitu pre členské štáty EÚ, by tento plán umožnil krajinám zvýšiť výdavky na obranu až o 1,5 % hrubého domáceho produktu.

Na podporu plánu ReArm Europe bol zriadený nový finančný mechanizmus s názvom **Bezpečnostná akcia pre Európu (SAFE)** na poskytovanie dlhodobých úverov členským štátom. Zvýšením vnútroštátnych výdavkov a financovania z nástroja SAFE by sa v období 2026 – 2030 mohlo na obranu EÚ vynaložiť až 800 miliárd EUR.

Následne boli politické usmernenia plánu ReArm Europe/Pripravenosť 2030 zahrnuté ako konkrétne opatrenia do **bielej knihy o európskej obrannej pripravenosti 2030**, ktorú spoločne uverejnili Európska komisia a PK/VP. V bielej knihe sa zdôrazňuje

potreba, aby členské štáty spolupracovali na riešení nedostatkov v spôsobilostiach v týchto prioritných oblastiach:

— protivzdušná a protiraketová obrana,

— delostrelecké systémy,

— munícia a riadené strely,

— drony a protidronové systémy,

— vojenská mobilita,

— kybernetický a elektronický boj,

— strategické faktory (okrem iného spôsobilosti v oblasti strategickej leteckej prepravy, dopĺňanie paliva za letu, spravodajská činnosť a sledovanie),

— ochrana kritickej infraštruktúry.

C. Zvyšovanie pripravenosti a odolnosti

V apríli 2025 Európska komisia predstavila minibalík opatrení v oblasti obrany, čo je balík právnych zmien, ktoré majú uľahčiť existujúcim programom EÚ podporu projektov s dvojakým použitím alebo použitím v oblasti obrany. V júni 2025 Komisia predstavila **súhrnný balík opatrení v oblasti obrannej pripravenosti**, čo je legislatívny balík určený na zvýšenie investícií do spoločných obranných spôsobilostí. Jeho cieľom je zabezpečiť väčšiu predvídateľnosť pre obranný priemysel a zjednodušiť prístup k mechanizmom financovania EÚ. Pracovný program Komisie na rok 2025 výslovne zahŕňa obranu a bezpečnosť ako neoddeliteľné súčasti programu strategickej autonómie EÚ. Obranná politika je v súčasnosti úzko prepojená s cieľmi v oblasti priemyslu, technológií a konkurencieschopnosti a s iniciatívami, ako je Dohoda o čistom priemysle a akt na urýchlenie dekarbonizácie priemyslu.

V októbri 2025 Európska komisia a PK/VP uverejnili plán obrannej pripravenosti do roku 2030. V pláne sa uvádzajú ciele a míľniky, ktoré majú EÚ umožniť odstrániť kľúčové nedostatky vo svojich spôsobilostiach do roku 2030. Vyzýva členské štáty, aby spolupracovali s cieľom rýchlo riešiť nedostatky, a stanovuje cieľ, aby do roku 2027 aspoň 40 % obstarávania v obrane tvorilo spoločné obstarávanie. Plán tiež určuje štyri hlavné projekty v oblasti pripravenosti, ktoré Európska komisia osobitne podporí: Európska iniciatíva protidronovej obrany, Stráž východného krídla, európsky vesmírny štít a európsky štít protivzdušnej obrany.

Odolnosť voči hybridným hrozbám rieši Stratégia únie pripravenosti EÚ 2025, ktorej cieľom je vytvoriť kultúru koordinovanej reakcie na riziká, ako sú kybernetické útoky, dezinformácie, klimatické hrozby a potravinová neistota.

V novembri 2025 Európska komisia prijala aj balík opatrení v oblasti vojenskej mobility 2025, súbor opatrení na zabezpečenie rýchleho, koordinovaného a bezpečného presunu vojenského personálu a vybavenia v celej EÚ. Cieľom opatrení je odstrániť regulačné prekážky zavedením jednotného postupu udeľovania povolení na presun vojenského vybavenia vo všetkých 27 krajinách EÚ, vytvoriť núdzový rámec pre zrýchlené postupy a prioritný prístup k infraštruktúre, zlepšiť pripravenosť dopravnej infraštruktúry modernizáciou kľúčových koridorov vojenskej mobility EÚ, aby vyhovovali normám dvojakého civilného a vojenského použitia, a združovať

a spoločne využívať spôsobilosti v oblasti dopravy a logistiky. Ide o najnovší krok v dlhodobom pracovnom úsilí, ktorý nadväzuje na akčné plány vojenskej mobility z rokov 2018 a 2022, projekt PESCO v oblasti vojenskej mobility a priebežnú prácu na Nástroji na prepájanie Európy, z ktorého sa financujú európske dopravné siete. Komisia zároveň prijala plán transformácie obranného priemyslu EÚ, ktorého cieľom je posunúť európsky obranný ekosystém smerom k väčšej rýchlosti, agilite a inováciám, aby sa do roku 2030 dosiahla plná obranná pripravenosť.

MISIE A OPERÁCIE SBOP

V rámci SBOP vykonáva EÚ vojenské a civilné misie a operácie zamerané na stabilizáciu susedstva EÚ, zlepšenie odolnosti partnerov voči rôznym hrozbám a predchádzanie medzinárodným krízam.

Medzi **kľúčové ciele** týchto opatrení patrí reforma sektora bezpečnosti, riadenie hraníc, výcvik národných ozbrojených síl a sloboda plavby.

Nové misie a operácie musia schváliť ministri zahraničných vecí členských štátov EÚ. Následne na ne politicky a strategicky dohliada Politický a bezpečnostný výbor, čo je orgán zložený z veľvyslancov členských štátov.

V súčasnosti prebieha 21 aktívnych misií a operácií SBOP, do ktorých je zapojených približne 4000 členov vojenského a civilného personálu.

Kľúčovou misiou SBOP je Vojenská pomocná misia EÚ na podporu Ukrajiny (EUMAM Ukraine). Začala sa v novembri 2022 a do septembra 2025 v nej bolo vycvičených 87 500 ukrajinských vojakov.

Úplný zoznam a mapa misií a operácií SBOP sú na webovom sídle Rady EÚ.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament podporuje integráciu a spoluprácu EÚ v oblasti obrany. Dvakrát ročne vedie rozpravu o pokroku vo vykonávaní SZBP vrátane SBOP a môže sa ujať iniciatívy a adresovať otázky alebo odporúčania PK/VP a Rade EÚ. Spolu s Radou vykonáva aj kontrolu rozpočtu SBOP v rámci svojej úlohy rozpočtového orgánu EÚ.

Parlament prijíma dve výročné správy o SBOP: správu o vykonávaní SZBP, ktorú vypracúva Výbor pre zahraničné veci; a správu o vykonávaní SBOP, ktorú vypracúva Výbor pre bezpečnosť a obranu.

Výročná správa o vykonávaní SBOP za rok 2025 bola prijatá na plenárnej schôdzi Parlamentu 21. januára 2026. Za hlavnú hrozbu pre EÚ a jej členské štáty označuje Rusko a zdôrazňuje potrebu posilniť odstrašujúci účinok EÚ odstránením nedostatkov v spôsobilostiach, zvýšením strategickej autonómie, zjednotením rozhodovania a posilnením obrannej technologickej a priemyselnej základne. Vyzýva tiež na prijatie opatrení na posilnenie misií a operácií SBOP prispôsobením ich mandátov a zlepšením personálneho obsadenia. Správa tiež vyzdvihuje význam partnerstiev s NATO a podobne zmýšľajúcimi krajinami pre účinné riešenie spoločných bezpečnostných výziev.

Európsky parlament a národné parlamenty EÚ organizujú každoročne dve medziparlamentné konferencie o SZBP/SBOP. Posledná sa konala v auguste 2025

v Dánsku so zameraním na budúcnosť európskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, posilnenie strategickej spolupráce medzi EÚ a NATO a obranu slobody a zvrchovanosti Ukrajiny.

Európsky parlament prijal 12. marca 2025 uznesenie o bielej knihe o budúcnosti európskej obrany, v ktorom uvádza konkrétne opatrenia v súvislosti s problematikou obranných spôsobilostí, konkurencieschopnosti priemyslu a investičných potrieb a zároveň vymedzuje prístup EÚ k integrácii obrany. V uznesení sa tiež zdôrazňuje, že je potrebné, aby EÚ vypracovala pohotovostné plány vzájomnej podpory pre prípady veľkých bezpečnostných kríz, ktoré Európe pomôžu odrádzať potenciálnych agresorov a posilniť jej úlohu dôveryhodnej moci v rámci NATO.

Európsky parlament prijal 9. októbra 2025 uznesenie o jednotnej reakcii na nedávne narušenia vzdušného priestoru a kritickej infraštruktúry členských štátov EÚ zo strany Ruska. V uznesení Parlament vyzval na výrazné zvýšenie účinnosti sankcií voči Rusku a jeho spojencom a naliehavo žiadal o rýchly pokrok v oblasti obranných spôsobilostí EÚ, najmä pokiaľ ide o drony a protidronové technológie na východnom krídle EÚ. Zdôraznil tiež potrebu silnejšej európskej obrannej priemyselnej základne a vyzval na posilnenú spoluprácu, a to aj využitím odborných znalostí Ukrajiny a vytvorenia vojenského schengenského priestoru na rýchle nasadenie ozbrojených síl.

Tento informačný list pripravuje oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre bezpečnosť a obranu.

Oliver Krentz
03/2026

5.2. VONKAJŠIE OBCHODNÉ VZŤAHY

5.2.1. EURÓPSKA ÚNIA A JEJ OBCHODNÍ PARTNERI

V tomto informačnom liste je vysvetlené, ako EÚ podporuje otvorenú ekonomiku a multilaterálny poriadok založený na pravidlách, keďže obchod má zásadný význam pre prosperitu EÚ. Únia je zakladateľom a kľúčovým aktérom Svetovej obchodnej organizácie (WTO). V záujme prekonania obchodných prekážok, zabezpečenia rovnakých podmienok pre svoje podniky a presadzovania medzinárodných záväzkov v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja si EÚ navyše vytvorila sieť viac ako 40 dohôd o voľnom obchode a rokuje o ďalších.

PRÁVNY ZÁKLAD

Zmluva o fungovaní Európskej únie:

— v článku 3 sa spoločná obchodná politika (SOP) zaraďuje medzi výlučné právomoci EÚ,

— v článku 207 sa stanovuje, že na vykonávanie spoločnej obchodnej politiky sa vzťahuje riadny legislatívny postup s Parlamentom ako spoluzákonodarcom,

— v zmysle článku 218 môžu byť všetky medzinárodné obchodné dohody uzatvárané len so súhlasom Parlamentu a Parlament má právo byť vo všetkých fázach postupu ihneď a v plnom rozsahu informovaný.

POPREDNÉ POSTAVENIE EÚ

EÚ, Čína a Spojené štáty americké (USA) sú najväčšími hospodárstvami na svete. Vďaka HDP EÚ vo výške asi 18 biliónov EUR a otvorenosti svojho trhu zohráva Únia ústrednú úlohu pri formovaní globálneho obchodného systému, okrem iného podporou WTO. Hospodárska otvorenosť priniesla Európskej únii značné výhody, pretože viac ako 30 miliónov pracovných miest (alebo každé siedme pracovné miesto) v EÚ

závisí od zahraničného obchodu a očakáva sa, že globálny hospodársky rast sa bude vytvárať hlavne mimo Európy. Noví hospodárski aktéri a technologické inovácie, najmä digitalizácia, zmenili štruktúru a obraz medzinárodného obchodu. Dnešná globálna ekonomika je vysoko prepojená a globálne dodávateľské reťazce do značnej miery nahradili tradičný obchod s hotovými výrobkami.

Medzinárodný obchod bol jedným z prvých sektorov, v ktorých členské štáty súhlasili s delegovaním svojich rozhodovacích právomocí na spoločné inštitúcie. To znamená, že v rámci výlučnej právomoci EÚ dojednáva dvojstranné i mnohostranné obchodné dohody v mene svojich členských štátov. Niektoré aspekty obchodnej politiky zostávajú v spoločnej právomoci EÚ. Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ) vydal 16. mája 2017 stanovisko, ktoré pomohlo objasniť rozdelenie právomocí medzi členské štáty a EÚ. Ako vyplýva zo záznamov v systéme WTO na urovnávanie sporov, EÚ dokáže brániť svoje záujmy v medzinárodných obchodných sporoch. EÚ používa nástroje medzinárodného obchodu na presadzovanie svojich hodnôt a politík a usiluje sa rozšíriť svoje regulačné postupy na zvyšok sveta, pričom uprednostňuje otvorený a spravodlivý medzinárodný systém obchodovania.

DOHODY O VOĽNOM OBCHODE

Keď mnohostranné rokovania v rámci WTO o rozvojovom programe z Dauhy uviazli v prvom desaťročí 21. storočia na mŕtvom bode, musela EÚ nájsť alternatívne spôsoby, ako zabezpečiť lepší prístup na trhy tretích krajín. Preto vznikla nová generácia komplexných dohôd o voľnom obchode, ktoré presahujú rámec znižovania ciel a obchodu s tovarom. Odvtedy bolo uzavretých niekoľko dohôd:

— Dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Južnou Kóreou, ktorá vstúpila do platnosti v decembri 2015.

— Mnohostranná obchodná dohoda medzi EÚ, Kolumbiou a Peru, ktorá platí od roku 2013 a v roku 2017 sa k nej pridal Ekvádor.

— Obchodný pilier dohody o pridružení s krajinami Strednej Ameriky (Honduras, Nikaragua, Panama, Kostarika, Salvádor a Guatemala), ktorý sa predbežne vykonáva od roku 2013.

— Komplexná hospodárska a obchodná dohoda medzi EÚ a Kanadou, ktorá sa predbežne vykonáva od septembra 2017.

— Dohoda o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Japonskom, ktorá vstúpila do platnosti 1. februára 2019.

— Dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom, ktorá platí od 21. novembra 2019.

— Dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Vietnamom, ktorá začala platiť 1. augusta 2020.

— Dohoda o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom, ktorá vstúpila do platnosti 1. mája 2021. Dohodou o obchode a spolupráci sa stanovujú nulové clá a nulové kvóty na obchod s tovarom a týka sa aj na investícií a niekoľkých ďalších oblastí politiky.

— Dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Novým Zélandom, ktorú Parlament schválil 22. novembra 2023 s platnosťou od 1. mája 2024.

— Modernizovaná rozšírená rámcová dohoda medzi EÚ a Čile, ktorú Parlament schválil 29. februára 2024 a čaká na ratifikáciu členskými štátmi EÚ, dočasná dohoda o obchode medzi EÚ a Čile, ktorá je v platnosti od 1. februára 2025 a po nadobudnutí účinnosti rozšírenej rámcovej dohody sa zruší.

— Komisia navrhla 3. septembra 2025 podpísanie a uzavretie modernizovanej globálnej dohody s Mexikom.

— Rokovania so zakladajúcimi krajinami Mercosuru boli pôvodne ukončené v roku 2019 a výsledná dohoda bola aktualizovaná koncom roka 2024, najmä pokiaľ ide o otázku udržateľného rozvoja. EÚ a krajiny Mercosuru podpísali 17. januára 2026 dohodu o partnerstve a dočasnú dohodu o obchode. Dňa 21. januára 2026 Parlament požiadal Súdny dvor Európskej únie o stanovisko k tomu, či sú dohody zlučiteľné so zmluvami o EÚ.

— EÚ podpísala 2. marca 2026 balík dohôd so Švajčiarskom. Dohody majú prehĺbiť vzájomné vzťahy okrem iného v oblasti dopravy, voľného pohybu osôb, vzájomného uznávania postupov posudzovania zhody, obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami, bezpečnosti potravín a elektrickej energie. V rýchlo sa meniacom digitálnom svete je EÚ zástancom uzatvárania nových, moderných typov dohôd, ako sú dohody o digitálnom obchode, ktoré dopĺňajú dohody o voľnom obchode. Dohoda o digitálnom obchode medzi EÚ a Singapurom začala platiť 1. februára 2026 a v marci 2025 sa skončili rokovania o dohode o digitálnom obchode medzi EÚ a Južnou Kóreou.

EÚ aj naďalej aktívne rozširuje svoju sieť dohôd o voľnom obchode. Prebiehajú rokovania s Malajziou, Filipínami a Thajskom. Nedávno bolo ukončených hneď niekoľko rokovaní:

— 23. septembra 2025 s Indonéziou o komplexnej dohode o hospodárskom partnerstve,

— 27. januára 2026 rokovania o dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Indiou s tým, že v roku 2023 bola založená Rada EÚ a Indie pre obchod a technológie,

— 24. marca 2026 rokovania o dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Austráliou.

EÚ a USA vydali 21. augusta 2025 „spoločné vyhlásenie o rámcovej dohode EÚ a USA o vzájomnom, spravodlivom a vyváženom obchode". Na realizáciu vyhlásenia Parlament pripravuje dva legislatívne návrhy týkajúce sa úpravy ciel. Vyhlásenie má byť prvým krokom k posilneniu obchodných a investičných vzťahov.

OBCHODNÁ POLITIKA

Preskúmanie obchodnej politiky EÚ z roku 2021 s názvom Otvorená, udržateľná a asertívna obchodná politika má za cieľ stanoviť smerovanie obchodnej politiky do roku 2030. Táto revízia obchodnej politiky zohľadňuje geopolitické zmeny tak, že popri dobre známych koncepciách spravodlivosti a udržateľnosti zavádza do obchodného slovníka pojmy ako asertivita a odolnosť. Jej zámerom je zabezpečiť, aby obchodná politika reagovala na súčasné výzvy a uľahčovala zelenú a digitálnu

transformáciu prostredníctvom otvorenej strategickej autonómie. Cieľom Európskej stratégie hospodárskej bezpečnosti, ktorá bola prijatá v roku 2023 a aktualizovaná v decembri 2025, je maximalizovať prínosy hospodárskej otvorenosti EÚ a zároveň zvýšiť ochranu pred rizikami ohrozenia odolnosti dodávateľských reťazcov alebo vyvíjania hospodárskeho nátlaku. Jedným z prvkov tejto stratégie je sprísnenie preverovania priamych zahraničných investícií EÚ. Parlament v súčasnosti pripravuje legislatívny návrh na túto tému. V snahe zabrániť pokusom o vyvíjanie hospodárskeho nátlaku na EÚ alebo členské štáty prijala EÚ v roku 2023 nástroj proti nátlaku, ktorý poskytuje súbor opatrení – od obchodných obmedzení a kontrol vývozu až po opatrenia týkajúce sa verejného obstarávania alebo práv duševného vlastníctva.

HLAVNÍ OBCHODNÍ PARTNERI EÚ

EÚ predstavuje najväčšiu obchodnú mocnosť na svete s globálnym podielom 15,8 %, pokiaľ ide o celkový objem obchodu s tovarom a službami. Je hlavným obchodným partnerom 80 krajín z celého sveta.

Okrem toho je EÚ najväčším svetovým vývozcom vyrobeného tovaru a figuruje na druhom mieste, pokiaľ ide o celkový vývoz tovaru. V roku 2024 boli USA prvým miestom určenia tovaru EÚ s 20,6 % podielom na celkovom vývoze, za nimi nasledovalo Spojené kráľovstvo (13,2 %), Čína (8,3 %), Švajčiarsko (7,5 %) a Turecko (4,3 %). Pokiaľ ide o dovoz, hlavnou krajinou pôvodu tovaru vstupujúceho do EÚ v roku 2024 bola Čína (21,3 %) pred USA (13,7 %), Spojeným kráľovstvom (6,7 %), Švajčiarskom (5,5 %) a Tureckom (4,0 %).

EÚ je najväčším obchodníkom so službami na svete a tvorí 22,8 % celosvetového objemu. V roku 2023 boli hlavným obchodným partnerom EÚ v oblasti služieb USA, za ktorými nasledovali Spojené kráľovstvo a Švajčiarsko.

INVESTÍCIE

EÚ je celosvetovo najväčším investorom a významným príjemcom priamych zahraničných investícií (32,67 % priamych investícií v zahraničí a 25,3 % priamych investícií v tuzemsku v roku 2023). Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009 sa výlučné právomoci EÚ v otázkach medzinárodného obchodu rozšírili aj na priame zahraničné investície. Komisia požiadala Súdny dvor Európskej únie o vydanie stanoviska k dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom, aby ozrejmila presný rozsah svojich právomocí v oblasti investícií. Súdny dvor Európskej únie vo svojom stanovisku č. 2/15 zo 16. mája 2017 k dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom potvrdil, že väčšina aspektov týkajúcich sa priamych zahraničných investícií patrí do výlučnej právomoci EÚ, okrem niekoľkých výnimiek, konkrétne urovnávania sporov.

EÚ v súčasnosti rokuje o viacerých dohodách o ochrane alebo uľahčovaní investícií.

— EÚ v zásade uzavrela rokovania s Čínou o komplexnej dohode o investíciách v decembri 2020. Ratifikačný proces bol pozastavený v roku 2021.

— Parlament vyslovil súhlas s dohodami o ochrane investícií so Singapurom v roku 2019 a Vietnamom v roku 2020. Konečné uzavretie dohody sa očakáva po tom, čo dohody ratifikujú všetky členské štáty EÚ.

— Dohoda o uľahčení udržateľných investícií medzi EÚ a Angolskou republikou nadobudla platnosť 1. septembra 2024 ako vôbec prvá dohoda EÚ o uľahčení investícií. S cieľom stimulovať zahraničné investície sa dohoda zameriava najmä na dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja.

— Rokovania o dohode o ochrane investícií medzi EÚ a Indonéziou boli ukončené 23. septembra 2025.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

V roku 2009 začala platiť Lisabonská zmluva a Parlament sa tak, v rovnakej miere ako Rada, stal spoluzákonodarcom v obchodných a investičných záležitostiach. Uzatváranie medzinárodných obchodných dohôd si tak vyžaduje súhlas Parlamentu. V zmysle článku 218 Zmluvy o fungovaní Európskej únie musí byť Parlament „vo všetkých fázach postupu ihneď a v plnom rozsahu informovaný" o rokovaniach o medzinárodných obchodných dohodách, o ich uzatváraní a vykonávaní.

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre medzinárodný obchod.

Rasma Kaskina
04/2026

5.2.2. EURÓPSKA ÚNIA A SVETOVÁ OBCHODNÁ ORGANIZÁCIA

Tento informačný list vysvetľuje úlohu Svetovej obchodnej organizácie (WTO), jej hlavné funkcie a prebiehajúce reformné úsilie, ako aj účasť Európskej únie v tejto organizácii. Načrtáva úlohu WTO v obchodných rokovaniach a pri urovnávaní sporov, nedávny vývoj mnohostranných a viacstranných rokovaní, a to aj na nedávnych ministerských konferenciách WTO, a postoj EÚ k reforme WTO. V informačnom liste sa zároveň opisuje úloha Európskeho parlamentu pri formovaní a kontrole obchodnej politiky EÚ a záležitostí súvisiacich s WTO podľa Lisabonskej zmluvy.

VZNIK A ÚLOHA WTO

V prvých desaťročiach 20. storočia viedli otázky obchodu krajiny k tomu, aby nadväzovali čoraz zložitejšie vzájomné styky, čo si vyžiadalo vznik platformy na uľahčenie a reguláciu obchodných vzťahov. Výsledná Všeobecná dohoda o clách a obchode (GATT) z roku 1947 zaviedla nielen fórum na diskusiu za okrúhlym stolom, ktorým sa vytvoril multilaterálny prístup k obchodu, ale zároveň stanovila aj systém medzinárodne uznávaných pravidiel obchodu. Základnou myšlienkou bolo vytvoriť rovnaké podmienky pre všetkých členov prostredníctvom „podstatného zníženia colných sadzieb a ostatných prekážok v obchode a odstránenia diskriminačného zaobchádzania v medzinárodných obchodných vzťahoch“[1].

Počas Uruguajského kola obchodných rokovaní v roku 1995 sa dohoda GATT zmenila a ako jej nástupca bola zriadená Svetová obchodná organizácia (WTO). WTO v sebe zlúčila predchádzajúce obchodné dohody, napríklad samotnú dohodu GATT, Dohodu o poľnohospodárstve a Dohodu o textile a odevoch. Najvýznamnejšími novými dohodami boli Všeobecná dohoda o obchode so službami (GATS) a Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (TRIPS). WTO vykonáva tri hlavné činnosti:

— obchodné rokovania,

— vykonávanie a monitorovanie obchodných politík svojich členov, a to aj prostredníctvom Mechanizmu preskúmavania obchodnej politiky,

— riešenie obchodných sporov.

V roku 2024 na 13. ministerskej konferencii WTO v Abú Zabí (Spojené arabské emiráty) sa ministri zaviazali zreformovať WTO s cieľom zlepšiť všetky jej funkcie. Na 14. ministerskej konferencii, ktorá sa konala od 26. do 29. marca 2026 v Yaoundé (Kamerun), neboli prijaté žiadne ministerské rozhodnutia o pracovnom pláne reformy WTO a práca bude pokračovať na úrovni Generálnej rady WTO.

[1]Všeobecná dohoda o clách a obchode (1947), preambula.

ROKOVANIA A REFORMA TÝKAJÚCE SA WTO

Od roku 2001 sa členovia WTO zúčastňujú na širokom kole multilaterálnych obchodných rokovaní známom ako kolo rokovaní v Dauhe alebo rozvojový program z Dauhy (DDA), ktorého hlavným cieľom je posilniť úlohu rozvojových krajín a ich kapacitu využívať medzinárodný obchod a pomôcť im bojovať proti chudobe. Program DDA bol od začiatku založený na zásade „jediného záväzku“[2] a je stále otvorený.

Hoci EÚ podporila začatie širokého a ambiciózneho kola rokovaní, rokovania sa zastavili v hlavných otázkach, najmä v súvislosti s prístupom na trh. Najvýznamnejšie rozdiely sú v postojoch významných rozvíjajúcich sa krajín a postojoch priemyselných krajín alebo blokov, čo sa týka spôsobu, akým by sa mal systém medzinárodného obchodu pretvoriť.

Vo februári 2017 nadobudla platnosť Dohoda o uľahčení obchodu z roku 2013. Išlo o prvú mnohostrannú obchodnú dohodu uzavretú v rámci WTO.

Na 11. ministerskej konferencii v decembri 2017 vydali podobne zmýšľajúce skupiny členov WTO spoločné vyhlásenia o pokroku v rokovaniach o elektronickom obchode, o rozvoji multilaterálneho rámca pre uľahčenie investícií, o zriadení pracovnej skupiny pre mikropodniky, malé a stredné podniky a o pokroku v prebiehajúcich rokovaniach o domácej regulácii obchodu so službami. Viacstranné rokovania o iniciatívach spoločného vyhlásenia sú otvorené pre všetkých členov WTO.

Po viac ako 20 rokoch rokovaní dosiahli členovia WTO na 12. ministerskej konferencii v júni 2022 historickú dohodu o ukončení neudržateľných rybolovných dotácií. Dohoda bola kľúčovým krokom k zabezpečeniu toho, aby hlavným cieľom rybolovných dotácií bola udržateľnosť a aby sa zabránilo poškodzovaniu oceánov a populácií rýb, pretože sú nevyhnutné pre živobytie pobrežných komunít na celom svete. Dňa 15. septembra 2025 nadobudla platnosť Dohoda o rybolovných dotáciách. Po tom musí nasledovať dohoda o zostávajúcich prvkoch potrebných na splnenie mandátu, ktorý bol stanovený v cieli udržateľného rozvoja OSN 14.6, ktorým je zakázať škodlivé rybolovné dotácie na celom svete.

Od februára 2024 je iniciatíva spoločného vyhlásenia o vnútroštátnych právnych predpisoch o službách záväznou pre 55 členov. Rokovania o iniciatíve spoločného vyhlásenia v súvislosti s uľahčením investovania pre rozvoj boli tiež úspešne ukončené vo februári 2024 a v súčasnosti ich podporuje 127 členov WTO, ktorými sú najmä rozvojové krajiny a najmenej rozvinuté krajiny. Cieľom tejto iniciatívy je vypracovať globálnu Dohodu o uľahčení investovania pre rozvoj s cieľom zlepšiť investičné a podnikateľské prostredie a uľahčiť investorom vo všetkých odvetviach hospodárstva investovanie, vykonávanie ich každodenného podnikania a rozširovanie ich operácií. Ďalším krokom je začlenenie tejto dohody do súboru pravidiel WTO (podľa prílohy 4 k Dohode o založení WTO). To si vyžaduje rozhodnutie na základe konsenzu, hoci niektorí členovia proti nemu stále namietajú.

Na 14. ministerskej konferencii 66 členov WTO (vrátane 27 členských štátov EÚ) oznámilo svoj zámer ratifikovať Dohodu o elektronickom obchode pred jej začlenením do súboru pravidiel WTO, čo si vyžaduje konsenzus všetkých členov WTO. Členovia

[2]Zásada „jediného záväzku“ v podstate znamená, že „nič nie je dohodnuté, pokiaľ nie je dohodnuté všetko“.

WTO sa nezhodli na predĺžení moratória na ukladanie ciel na elektronické prenosy, ktorého platnosť preto 29. marca 2026 vypršala. Od roku 2019 EÚ vyzýva na trvalé predĺženie tohto moratória. Dohoda o elektronickom obchode tiež obsahuje ustanovenie o neuplatňovaní ciel na elektronické prenosy tovaru a služieb.

MECHANIZMUS UROVNÁVANIA OBCHODNÝCH SPOROV

Jedným z hlavných úspechov WTO je konsolidácia jej orgánu na urovnávanie sporov, ktorý má právomoc rozhodovať o obchodných sporoch a presadzovať plnenie svojich rozhodnutí. Mechanizmus urovnávania obchodných sporov funguje na báze vopred stanovených pravidiel, ktoré členom WTO umožňujú podávať žaloby proti údajným porušeniam pravidiel WTO a domáhať sa nápravy, a to bez ohľadu na ich politický vplyv či ekonomickú váhu. Tento mechanizmus viedol k zníženiu počtu jednostranných ochranných opatrení, ku ktorým sa krajiny predtým uchyľovali a ktoré často viedli k odvete dotknutých krajín, čo niekedy vyústilo do riadnych obchodných vojen.

Mechanizmus WTO na urovnávanie sporov slúži na zabezpečenie toho, aby silnejší členovia nemali prevahu nad slabšími členmi, a stanovuje jasné pravidlá odvetných opatrení. Fungovanie Odvolacieho orgánu WTO je však od decembra 2019 zablokované, pretože jeho členom sa skončilo funkčné obdobie a voľné miesta neboli obsadené. V záujme vyriešenia tejto situácie začala EÚ a jej členské štáty spolu s ďalšími členmi WTO iniciatívu na vytvorenie alternatívneho mechanizmu nazvaného viacstranná dočasná dohoda o rozhodcovskom konaní o odvolaní, ktorý pozostáva z 10 rozhodcov, ktorí budú prerokúvať odvolania týkajúce sa správ poroty WTO v rámci tohto mechanizmu. Táto dočasná dohoda nadobudla účinnosť 30. apríla 2020. Keďže ide o alternatívny systém riešenia sporov, členovia ju musia aktivovať jednotlivo. V súčasnosti je zmluvnými stranami dočasnej dohody 58 členov WTO (vrátane všetkých členských štátov EÚ), čo predstavuje 59,5 % svetového obchodu. Členovia WTO zároveň pracujú na reforme súčasného mechanizmu WTO na urovnávanie sporov.

Európska únia bola od vzniku WTO jedným z najväčších využívateľov mechanizmu na urovnávanie sporov. V rokoch 1995 až 2026 bola EÚ zapojená do 212 prípadov riešenia sporov, pričom v 114 vystupovala ako navrhovateľ a v 98 ako odporca. V ďalších 222 prípadoch požiadala o štatút tretej strany, ktorý členom WTO umožňuje monitorovať spory týkajúce sa iných strán. EÚ, ktorá je zastupovaná Komisiou, sa tiež často usiluje o zlepšenie kvality a prehľadnosti dohôd WTO tým, že požaduje vydanie rozhodnutí.

EÚ A WTO

Od druhej svetovej vojny zohráva EÚ ústrednú úlohu v rozvíjaní systému medzinárodného obchodu a aktívne sa podieľa na reforme WTO.

Rovnako ako GATT (a neskôr WTO) bola aj EÚ pôvodne koncipovaná s cieľom odstrániť colné bariéry a podporovať obchod medzi jej členskými štátmi. Jednotný trh EÚ bol čiastočne inšpirovaný zásadami a postupmi GATT. EÚ vždy patrila medzi hlavných podporovateľov účinného medzinárodného obchodu založeného na právnych normách. Takýto systém pomáha zabezpečiť, aby jej podniky mali spravodlivý prístup na zahraničné trhy, čím podporuje hospodársky rast tak v domácom meradle, ako aj v tretích krajinách, a to najmä v tých menej rozvinutých.

Spoločná obchodná politika EÚ je jednou z oblastí, v ktorých má Únia výlučnú právomoc. Inými slovami, EÚ vystupuje vo WTO ako jeden subjekt a je zastúpená Komisiou, nie členskými štátmi. Komisia rokuje o obchodných dohodách a pred orgánom WTO na urovnávanie sporov háji záujmy EÚ v mene všetkých 27 členských štátov. Komisia pravidelne konzultuje s Radou a Parlamentom o obsahu a stratégii mnohostranných rozhovorov a podáva im správy.

PARLAMENTNÁ KONFERENCIA O WTO

Parlamentnú konferenciu o WTO spoločne organizujú Európsky parlament a Medziparlamentná únia (IPU) a jej cieľom je medzinárodná podpora demokracie tým, že sa do mnohostrannej obchodnej spolupráce vnáša parlamentný rozmer.

Prvé oficiálne stretnutie poslancov parlamentov vo WTO sa uskutočnilo v decembri 1999 na ministerskej konferencii WTO v Seattli. V roku 2001 sa Parlament a IPU dohodli, že spoja svoje úsilie a zastrešia parlamentné zasadnutie počas ministerskej konferencie WTO v Dauhe. Toto zasadnutie položilo základy budúcej Parlamentnej konferencie o WTO.

Táto konferencia je fórom, na ktorom si poslanci parlamentov z celého sveta vymieňajú názory, informácie a skúsenosti týkajúce sa otázok medzinárodného obchodu. Účastníci sledujú činnosti WTO, podporujú účinnosť a spravodlivosť WTO, zasadzujú sa o transparentnosť v postupoch WTO, usilujú sa o zlepšenie dialógu medzi vládami, parlamentmi a občianskou spoločnosťou, ovplyvňujú smerovanie diskusií v rámci WTO a budujú kapacity národných parlamentov v otázkach medzinárodného obchodu.

Parlamentná konferencia o WTO sa schádza počas ministerských konferencií WTO a niekedy aj mimo nich. Parlamentná konferencia sa naposledy zišla 25. marca 2026 pred 14. ministerskou konferenciou.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Od roku 2009, keď nadobudla platnosť Lisabonská zmluva, Parlament pôsobí ako spoluzákonodarca v obchodných a investičných záležitostiach za rovnakých podmienok ako Rada. Parlament udeľuje súhlas s uzatvorením medzinárodných obchodných dohôd. Podľa článku 218 ZFEÚ je Parlament „ihneď a v plnom rozsahu informovaný vo všetkých etapách“ o rokovaní o medzinárodných dohodách, ich uzatváraní a vykonávaní.

Parlament sleduje vývoj sporov WTO, ktoré sa týkajú EÚ. Výbor Parlamentu pre medzinárodný obchod predkladá stanoviská k obchodným sporom prostredníctvom správ, verejných vypočutí a otázok na ústne zodpovedanie Komisii a Rade. Parlament je okamžite a v plnom rozsahu informovaný o rokovaniach a môže prijímať pozície, ktoré má vyjednávač EÚ zohľadniť. Zúčastňuje sa na ministerských konferenciách WTO ako súčasť delegácie EÚ.

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre medzinárodný obchod.

Rasma Kaskina
04/2026

5.2.3. OBCHODNÉ REŽIMY VZŤAHUJÚCE SA NA ROZVOJOVÉ KRAJINY

Tento informačný list objasňuje, ako EÚ v svojej rozvojovej politike vyzdvihuje význam obchodu a zameriava sa na krajiny v najväčšej núdzi prostredníctvom systémov, ktoré sú v súlade s pravidlami Svetovej obchodnej organizácie. Predstavuje všeobecný systém preferencií ako obchodný režim, ktorý rozvojovým krajinám ponúka preferenčný prístup na trh EÚ vo forme znížených ciel. Uvádza sa v ňom aj to, ako dohody o hospodárskom partnerstve zabezpečujú preferenčné obchodné zaobchádzanie s africkými, karibskými a tichomorskými krajinami.

PRÁVNY ZÁKLAD

Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ):

— v článku 3 sa spoločná obchodná politika (SOP) zaraďuje medzi výlučné právomoci EÚ,

— v článku 207 sa stanovuje, že Európsky parlament a Rada EÚ prijímajú ako spoluzákonodarcovia právne predpisy týkajúce sa vykonávania SOP, a to riadnym legislatívnym postupom, ktorý Parlamentu a Rade umožňuje prijímať právne predpisy spoločne a na rovnocennej úrovni,

— v článku 218 sa stanovuje, že na to, aby EÚ mohla uzatvárať medzinárodné dohody vrátane dohôd o hospodárskom partnerstve, je potrebný súhlas Parlamentu. Okrem toho sa v ňom stanovuje právo Parlamentu byť vo všetkých fázach postupu ihneď a v plnom rozsahu informovaný.

OBCHOD A ROZVOJ EÚ

Oznámenie Komisie z roku 2012 s názvom Obchod, rast a rozvoj: prispôsobovanie obchodnej a investičnej politiky potrebám krajín v najväčšej núdzi znamenalo významnú zmenu paradigmy EÚ v oblasti obchodu a rozvoja. Hoci sa v oznámení obchod naďalej považuje za základ rozvojových stratégií, zdôrazňuje sa v ňom, že treba čoraz viac rozlišovať medzi jednotlivými rozvojovými krajinami a zamerať sa na tie, ktoré najviac potrebujú pomoc, a usilovať sa posilniť synergie medzi obchodnou a rozvojovou politikou.

Na multilaterálnej úrovni podporuje EÚ rozvojový program Svetovej obchodnej organizácie (WTO), ktorý sa začal v roku 2001 v Dauhe. V októbri 2015 ratifikovala EÚ dohodu o uľahčení obchodu, ktorá bola uzavretá na deviatej ministerskej konferencii WTO na Bali a ktorá je mimoriadne dôležitá pre rozvojové a vnútrozemské krajiny. Na 13. ministerskej konferencii WTO v Abú Zabí (2024) bolo prijaté rozhodnutie o uľahčení procesu vyradenia z kategórie najmenej rozvinutých krajín a o zabezpečení hladkého prechodného obdobia.

Stratégia EÚ pre pomoc obchodu, ktorá bola prijatá v roku 2007 a naposledy zrevidovaná v roku 2017, je v súlade s Programom OSN Agenda 2030 pre udržateľný

rozvoj, Európskym konsenzom o rozvoji a s Globálnou stratégiou EÚ. V správe EÚ o pokroku v oblasti pomoci obchodu za rok 2023 sa potvrdzuje, že EÚ a jej členské štáty sú poprednými svetovými poskytovateľmi pomoci obchodu, ktorí v roku 2020 prispeli sumou 23 miliárd EUR a následne sa vrátili k predpandemickým úrovniam pomoci vo výške asi 18,5 miliardy EUR. To predstavuje 42 % všetkých finančných prostriedkov na pomoc obchodu z bilaterálnych a multilaterálnych zdrojov, čo svedčí o výraznom náraste oproti 33 % príspevku v roku 2018. Nárok na oficiálnu rozvojovú pomoc má približne 140 krajín a území.

VŠEOBECNÝ SYSTÉM PREFERENCIÍ

Všeobecný systém preferencií (VSP) je obchodné dojednanie, ktoré má uľahčiť rozvojovým krajinám a územiam prístup na trh EÚ znížením colných sadzieb na ich tovar.

EÚ pôvodne poskytla jednostranné colné preferencie na vytvorenie dodatočných príjmov rozvojových krajín z vývozu, aby sa mohli opätovne investovať do ich vlastného udržateľného rozvoja. V rámci reformy VSP v roku 2012 sa systém prevažne zameral na krajiny v najväčšej núdzi – najmenej rozvinuté krajiny –, pričom sa zachovali jeho tri zložky: štandardný VSP, VSP+ a iniciatíva Všetko okrem zbraní.

Platnosť systému VSP sa mala pôvodne skončiť v decembri 2023, ale bola predĺžená do decembra 2027. 28. apríla 2026 Parlament schválil zrevidované pravidlá, ktoré sa majú uplatňovať od roku 2027. Nové nariadenie bude naďalej podporovať udržateľný hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj zvýhodnených krajín vrátane dodržiavania dobrej správy vecí verejných a ľudských práv, pričom hlavným cieľom je odstrániť chudobu.

A. Štandardný VSP

Štandardný VSP je autonómne obchodné dojednanie, prostredníctvom ktorého EÚ poskytuje na určitý zahraničný tovar nereciprocný preferenčný prístup na trh EÚ formou znížených alebo nulových colných sadzieb.

Kritériá oprávnenosti na štandardný VSP – ktorý poskytuje zníženie cla pri približne 66 % všetkých colných položiek – boli sprísnené, aby boli zahrnuté iba najzraniteľnejšie krajiny s nízkym a stredným príjmom. Skupina príjemcov sa tak v období rokov 2016 – 2017 podstatne zredukovala zo 176 na 23, pričom krajiny, ktoré Svetová banka označila za krajiny s vysokými príjmami alebo krajiny s vyššími strednými príjmami, boli zo systému postupne vyňaté. V roku 2025 využívalo systém VSP 11 krajín. Všetky krajiny, ktoré podpíšu a ratifikujú dohody o voľnom obchode s EÚ, automaticky strácajú nárok na preferenčné zaobchádzanie, bez ohľadu na to, aká je ich úroveň rozvoja.

B. VSP+

VSP+ je osobitné stimulačné opatrenie umožňujúce zrušenie cla v prípade zraniteľných krajín, ktoré ratifikovali a implementovali medzinárodné dohovory o ľudských a pracovných právach, ochrane životného prostredia a dobrej správe vecí verejných. Stanovuje nulové clá na približne 66 % všetkých colných položiek určených v rámci štandardného VSP. Uplatňuje sa na rozvojové krajiny, ktoré sa považujú za zraniteľné, pod podmienkou, že sa ratifikovalo a vykonáva 27 medzinárodných dohovorov týkajúcich sa udržateľného rozvoja vrátane dohovorov o základných ľudských právach,

dohovorov o pracovných právach a určitých dohovorov týkajúcich sa ochrany životného prostredia, ako aj dohovorov týkajúcich sa boja proti výrobe a pašovaniu nezákonných drog. Ak tieto požiadavky nie sú splnené, colná koncesia sa pozastaví. Na zozname príjemcov je aktuálne osem zvýhodnených krajín.

C. Iniciatíva Všetko okrem zbraní (EBA)

Iniciatívou Všetko okrem zbraní (EBA) sa zabezpečuje prístup bez ciel a kvót pre všetky výrobky okrem zbraní a munície dovezené z najmenej rozvinutých krajín, a to na neobmedzené obdobie. V roku 2025 sa táto iniciatíva vzťahuje na 46 krajín, z toho 33 v Afrike, 9 v Ázii, tri krajiny v Tichomorí a jednu v Karibiku (Haiti). Očakáva sa, že niekoľko zvýhodnených krajín v rámci EBA v nadchádzajúcich rokoch postúpi z kategórie najmenej rozvinutých krajín.

DOHODY O HOSPODÁRSKOM PARTNERSTVE (DHP)

DHP je dohoda o obchode a rozvoji medzi EÚ a africkými, karibskými a tichomorskými regiónmi. Stala sa hlavným nástrojom na podporu takéhoto obchodu podľa Dohody z Cotonou z roku 2000. V roku 2023 EÚ, jej členské štáty a 77 členov Organizácie afrických, karibských a tichomorských štátov pripomenuli význam týchto dohôd a zabezpečenia kontinuity partnerstva prostredníctvom Samojskej dohody, ktorá sa predbežne uplatňuje od 1. januára 2024. Dohody o hospodárskom partnerstve (DHP) sú samostatné obchodné dohody zamerané na rozvoj, ktoré sa opierajú o základné prvky Samojskej dohody. DHP sú koncipované tak, aby boli zlučiteľné s pravidlami WTO, a postupne nahrádzajú jednostranný preferenčný obchodný režim EÚ, všeobecný systém preferencií. Dosiaľ bolo uzavretých osem dohôd o hospodárskom partnerstve s 33 krajinami. V roku 2016 bolo prijaté nariadenie, ktorým sa stanovuje režim prístupu na trhu EÚ pre výrobky z afrických, karibských a tichomorských štátov.

A. DHP s karibskými štátmi

Prvou regionálnou dohodou o hospodárskom partnerstve bola dohoda s Karibským fórom (Cariforum) podpísaná v októbri 2008, pričom Parlament ju schválil 25. marca 2009. Vzťahuje sa na 14 karibských štátov. V súčasnosti je predbežne v platnosti, pričom spoločné orgány v rámci tejto DHP sa pravidelne stretávajú od roku 2010 a dohoda sa reviduje každých päť rokov. Prvá revízia sa uskutočnila v roku 2015. V rokoch 2014 a 2021 sa uskutočnili nezávislé ex post hodnotenia týkajúce sa vykonávania a vplyvu DHP. Prebiehajú rokovania týkajúce sa dohody o ochrane konkrétnych zemepisných označení. Podrobnejšie informácie pozri na stránke Obchodné vzťahy EÚ s karibskými štátmi.

B. DHP s krajinami západnej Afriky

Rokovania o regionálnych DHP medzi EÚ a 16 krajinami západnej Afriky, Hospodárskym spoločenstvom západoafrických štátov (ECOWAS) a Západoafrickou hospodárskou a menovou úniou sa dokončili vo februári 2014. DHP podpísali všetky členské štáty EÚ a 15 západoafrických krajín okrem Nigérie. Aby sa DHP mohla predbežne vykonávať, musia ju podpísať všetky krajiny západnej Afriky a najmenej dve tretiny ju musia ratifikovať.

Pobrežie Slonoviny a Ghana podpísali bilaterálne „dočasné“ DHP, a to 26. novembra 2008 a 28. júla 2016. Európsky parlament udelil súhlas s dohodami 1. decembra 2016 a obe dočasné dohody sa odvtedy predbežne uplatňujú. Ghana a EÚ schválili ponuku a harmonogram úplného prístupu na trh, ktoré navrhla Ghana. Ghana začala liberalizovať svoj trh s výrobkami EÚ v roku 2020. Tento proces sa má uzavrieť do roku 2029. V januári 2024 Pobrežie Slonoviny ďalej liberalizovalo clá a zintenzívnilo úsilie o rozvoj a diverzifikáciu svojho dvojstranného obchodu s EÚ, pričom posledné dve z piatich fáz liberalizácie ciel sú naplánované na roky 2026 a 2029. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke Obchodné vzťahy EÚ so západnou Afrikou.

C. DHP s krajinami strednej Afriky

Kamerun bol jedinou krajinou v strednej Afrike, ktorá podpísala dočasnú DHP s EÚ, ktorá sa začala predbežne vykonávať 4. augusta 2014 po tom, ako Parlament udelil súhlas s dohodou v júni 2013.

Medzi stredoafrickými regionálnymi organizáciami a EÚ už boli nadviazané kontakty v súvislosti s pristúpením ďalších stredoafrických krajín, ale regionálna DHP sa ešte nepodpísala. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke Obchodné vzťahy EÚ so strednou Afrikou.

D. DHP s krajinami východnej a južnej Afriky

Východnú a južnú Afriku tvoria ostrovy Indického oceánu (Komory, Madagaskar, Maurícius a Seychely), krajiny Afrického rohu (Džibutsko, Etiópia, Eritrea a Sudán) a niektoré krajiny južnej Afriky (Malawi, Zambia a Zimbabwe).

V roku 2009 podpísali Madagaskar, Maurícius, Seychely a Zimbabwe dohodu o hospodárskom partnerstve, ktorá sa predbežne vykonáva od 14. mája 2012. Parlament udelil súhlas s dohodou 17. januára 2013. Dohoda je otvorená aj ďalším krajinám tohto regiónu. Komory podpísali DHP v júli 2017 a začali ju uplatňovať 7. februára 2019. V súčasnosti prebiehajú rokovania o rozšírení rozsahu pôsobnosti DHP vrátane všetkých otázok súvisiacich s obchodom, ako je prepojenie medzi obchodom a udržateľným rozvojom, a o zriadení poradných orgánov pre občiansku spoločnosť a parlamenty. 15. kolo rokovaní sa konalo v Bruseli v marci 2025. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke Obchodné vzťahy EÚ s východnou a južnou Afrikou.

E. DHP s Východoafrickým spoločenstvom (EAC)

Východoafrické spoločenstvo tvoria Burundi, Keňa, Rwanda, Tanzánia, Uganda a od roku 2016 Južný Sudán. Rokovania o regionálnej DHP sa úspešne skončili 16. októbra 2014. Dňa 1. septembra 2016 podpísali DHP Keňa a Rwanda, ako aj jednotlivé členské štáty EÚ a samotná EÚ. Regionálna DHP sa však nezačala dočasne uplatňovať, keďže ju nepodpísali a neratifikovali všetci členovia EAC, čo je podmienka jej uplatňovania.

Vo februári 2021 sa na riadnom samite hláv štátov EAC rozhodlo, že sa jednotlivým krajinám EAC umožní, aby DHP medzi EÚ a EAC vykonávali bilaterálne na základe tzv. zásady variabilnej geometrie. Keňa pokračovala v rokovaniach s EÚ s cieľom upraviť DHP medzi EÚ a EAC na individuálne vykonávanie. DHP medzi EÚ a Keňou nadobudla platnosť 1. júla 2024 po tom, ako Parlament udelil súhlas s dohodou 29. februára 2024. Prvé zasadnutie Spoločnej rady EÚ a Kene na úrovni ministrov

sa uskutočnilo 12. mája 2025 v Nairobi. Táto bilaterálna DHP je otvorená a môžu k nej pristúpiť ďalšie partnerské štáty EAC. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke Obchodné vzťahy EÚ s EAC.

F. DHP s Juhoafrickým rozvojovým spoločenstvom (SADC)

EÚ a skupina SADC pre DHP, ktorú tvorí 6 z 15 členov Juhoafrického rozvojového spoločenstva (Botswana, Lesotho, Mozambik, Namíbia, Eswatini a Južná Afrika), podpísali dohodu EÚ – SADC v júni 2016. Predbežne nadobudla platnosť v októbri 2016 po tom, ako Parlament v septembri 2016 udelil súhlas. V prípade Mozambiku sa predbežné vykonávanie začalo 4. februára 2018 po tom, ako krajina dohodu ratifikovala. EÚ a Angola uzavreli 18. novembra 2022 rokovania o dohode o uľahčení udržateľných investícií (SIFA). Parlament udelil súhlas s uzavretím dohody 7. februára 2024. Dohoda SIFA medzi EÚ a Angolou, ktorá je úplne prvou dohodou EÚ o uľahčení investícií, je v platnosti od 1. septembra 2024. EÚ a Angola spolupracujú na vykonávaní dohody SIFA. EÚ a Južná Afrika podpísali 20. novembra 2025 úplne prvé partnerstvo pre čistý obchod a investície. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke Obchodné vzťahy EÚ so SADC.

G. DHP s tichomorskými štátmi

Parlament udelil súhlas s DHP medzi EÚ a Tichomorím v januári 2011. Papua-Nová Guinea dohodu ratifikovala v máji 2011. Vláda Fidži začala dohodu uplatňovať v júli 2014 a Samoa dokončila proces pristúpenia k DHP v decembri 2018, Šalamúnove ostrovy v máji 2020. Parlament udelil súhlas s pristúpením Tuvalu, Niue a Tongy 18. decembra 2024 a s pristúpením Vanuatu 10. septembra 2025. Prebiehajú prístupové procesy s Mikronézskymi federatívnymi štátmi, Republikou Marshallových ostrovov a Východným Timorom. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke Obchodné vzťahy EÚ s Tichomorím.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament ako spoluzákonodarca spoločne s Radou EÚ tvoria právne predpisy týkajúce sa VSP a zabezpečujú, aby systém odrážal hodnoty EÚ.

Na uzavretie dohôd o hospodárskom partnerstve je potrebný súhlas Európskeho parlamentu a Parlament musí byť v plnom rozsahu a okamžite informovaný vo všetkých fázach ich prerokúvania, uzatvárania a vykonávania. Parlament prostredníctvom kontroly a monitorovania zabezpečuje, aby dohody o hospodárskom partnerstve podporovali popri obchode aj rozvoj.

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre medzinárodný obchod.

Rasma Kaskina
04/2026

5.3. ROZVOJOVÁ POLITIKA

5.3.1. VŠEOBECNÝ PREHĽAD ROZVOJOVEJ POLITIKY

Tento informačný list vysvetľuje rozvojovú politiku EÚ, ktorá je ťažiskom vonkajších politík EÚ. Načrtáva úlohu rozvojovej politiky EÚ pri riešení globálnych výziev, opisuje, ako rozvojová politika EÚ prispieva k vykonávaniu programu OSN Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj, a zdôrazňuje jej význam v úsilí o zníženie a napokon aj odstránenie chudoby. Predstavuje tiež pozíciu EÚ ako najväčšieho poskytovateľa rozvojovej pomoci na svete a uvádza hlavné zásady, právny základ a nástroje, ktorými sa riadi jej činnosť.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Článok 21 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii (Zmluva o EÚ): celkový mandát a základné princípy v oblasti rozvojovej spolupráce EÚ.

— Článok 4 ods. 4 a články 208 až 211 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

— Články 312 až 316 ZFEÚ: rozpočtové otázky.

— Samojská dohoda, ktorá sa predbežne uplatňuje od januára 2024. Platnosť v plnom rozsahu nadobudne po udelení súhlasu Európskeho parlamentu a ratifikácii zmluvnými stranami, t. j. všetkými členskými štátmi EÚ a najmenej dvoma tretinami členov Organizácie afrických, karibských a tichomorských štátov (OAKTŠ). Nahrádza Dohodu z Cotonou.

CIELE

Rozvojová politika EÚ sleduje tieto ciele:

— znížiť a v konečnom dôsledku odstrániť chudobu,

— posilniť udržateľný hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj,

— presadzovať a chrániť ľudské práva, demokraciu a právny štát,

— dosiahnuť rodovú rovnosť,

— podporovať mier, stabilitu a inkluzívne spoločnosti,

— riešiť výzvy v oblasti životného prostredia a klímy.

POLITICKÝ RÁMEC

EÚ podporuje rozvojové krajiny presadzovaním udržateľného rozvoja a stability. Dlhodobým cieľom je odstrániť chudobu, čo je cieľ, ktorý bol kľúčový pre vonkajšie politiky EÚ od zriadenia Európskeho rozvojového fondu (ERF) podľa Rímskej zmluvy z roku 1957. ERF bol zriadený na podporu osobitného vzťahu s bývalými kolóniami v regiónoch Afriky, Karibiku a Tichomoria. Od 1. januára 2021 sa rozvojová pomoc EÚ poskytuje prostredníctvom širokého Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce: NDICI – Globálna Európa (pozri podrobnosti nižšie). V rámci tohto nástroja sa zlúčilo niekoľko bývalých nástrojov EÚ na financovanie vonkajšej činnosti vrátane ERF.

EÚ a jej členské štáty sú spolu najväčším globálnym poskytovateľom oficiálnej rozvojovej pomoci (ODA), pričom v roku 2024 poskytli v rámci ODA 88,7 miliardy EUR. Rozvojová spolupráca je spoločnou kompetenciou EÚ: Únia môže vykonávať spoločnú rozvojovú politiku za predpokladu, že nebráni členským štátom vo výkone ich vlastných právomocí v tejto oblasti. Úroveň spolupráce je taká, že rozvojové agentúry členských štátov často realizujú programy financované z prostriedkov EÚ.

EÚ sa v roku 2005 zaviazala k súdržnosti politík v záujme rozvoja (PCD), čo znamená, že musí začleniť rozvojové ciele do všetkých svojich politík, ktoré majú dosah na rozvojové krajiny. V roku 2009 bol tento záväzok zoskupený do piatich oblastí: 1) obchod a financie, 2) riešenie zmeny klímy, 3) zaistenie globálnej potravinovej bezpečnosti, 4) zabezpečenie toho, aby migrácia znamenala prínos pre rozvoj a 5) posilnenie väzieb a synergií medzi bezpečnosťou a rozvojom v kontexte globálneho programu budovania mieru. Pokrok EÚ v oblasti súdržnosti politík v záujme rozvoja hodnotí správa Komisie, ktorá bola vydávaná každé dva roky (teraz menej často). Najnovšia správa bola zverejnená v januári 2019. Výbor Európskeho parlamentu pre rozvoj má od roku 2010 stáleho spravodajcu pre súdržnosť politík v záujme rozvoja. Tento post v súčasnosti zastáva Erik Marquardt (Skupina zelených/Európska slobodná aliancia, Nemecko). V marci 2023 Parlament prijal uznesenie o PCD, v ktorom vyzýva Komisiu, Európsku službu pre vonkajšiu činnosť a členské štáty, aby zvýšili svoje úsilie v tejto oblasti. Parlament zdôraznil, že súdržnosť politík v záujme rozvoja musí zostať kľúčovou súčasťou vonkajších vzťahov EÚ, a požiadal Komisiu, aby objasnila uplatňovanie PCD v kontexte cieľov udržateľného rozvoja.

Rozvojová pomoc je obmedzený zdroj. EÚ je preto zameraná na zabezpečenie účinnosti pomoci a podporuje úzke vzťahy s partnerskými krajinami pri plánovaní a vykonávaní rozvojových opatrení. EÚ prijala v roku 2007 v tomto zmysle Kódex správania v oblasti komplementárnosti a rozdelenia práce v rozvojovej politike a v roku 2011 operačný rámec pre účinnosť pomoci. Toto úsilie je v súlade s medzinárodnými opatreniami reagujúcimi na Parížsku deklaráciu Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj z roku 2005, ktorá podporuje päť kľúčových

koncepcií rozvojovej pomoci: zodpovednosť rozvojových krajín za rozvojové stratégie, zosúladenie darcovských krajín s miestne vymedzenými stratégiami, harmonizáciu medzinárodnej rozvojovej pomoci, monitorovanie výsledkov a vzájomnú zodpovednosť darcov a partnerov za výsledky v oblasti rozvoja. Medzinárodný rámec pre účinnosť pomoci bol zrevidovaný prostredníctvom Akčného programu z Akkry (2008) a Pusanského partnerstva pre účinnú rozvojovú spoluprácu (2011). Po prijatí cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja boli vo výslednom nairobskom dokumente (2016) prijaté ďalšie záväzky.

A. Program OSN Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj

EÚ sa aktívne zúčastnila na vypracúvaní Agendy 2030, v ktorej sa stanovuje nový globálny rámec pomoci pri odstraňovaní chudoby a dosahovaní udržateľného rozvoja a ktorá zahŕňa zásady „na nikoho nezabudnúť“ a „prednostne riešiť potreby tých, ktorí najviac zaostávajú“. Program bol schválený v septembri 2015 v New Yorku a nadväzuje na miléniové rozvojové ciele prostredníctvom nového súboru 17 cieľov v oblasti udržateľného rozvoja so zameraním na hospodárske, sociálne, environmentálne a správne ciele, ktoré sa majú dosiahnuť do roku 2030. EÚ a jej členské štáty prvýkrát predložili spoločnú súhrnnú správu na politickom fóre OSN na vysokej úrovni pre udržateľný rozvoj v roku 2019. Dokument sa zameriava na opatrenia EÚ na realizáciu Agendy 2030 a bude sa vydávať každé štyri roky. V júli 2023 predložila EÚ na tohtoročnom politickom fóre OSN na vysokej úrovni pre udržateľný rozvoj svoje prvé dobrovoľné preskúmanie plnenia Agendy 2030.

B. Nový Európsky konsenzus o rozvoji a program zmien EÚ

Po schválení Agendy 2030 sa EÚ dohodla na revidovanej verzii Európskeho konsenzu o rozvoji z roku 2005. Nový konsenzus stanovuje hlavné zásady v oblasti cieľov udržateľného rozvoja a prístup, ktorým sa bude EÚ a jej členské štáty riadiť v snahe o dosiahnutie daných cieľov vo vzťahu k rozvojovým krajinám. Hoci sa konsenzus zameriava predovšetkým na rozvojovú politiku, pokrýva aj opatrenia v rámci iných politík, a to pri uplatňovaní zásady súdržnosti politík v záujme rozvoja. Odstránenie chudoby zostáva hlavným cieľom rozvojovej politiky EÚ. Konsenzus podpísali 7. júna 2017 predseda Európskeho parlamentu, predseda vlády Malty v mene Rady EÚ a členských štátov, predseda Európskej komisie a podpredsedníčka Komisie/vysoká predstaviteľka Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Parlament kritizoval úsilie EÚ o dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja do roku 2030, najmä vzhľadom na to, že pandémia ochorenia COVID-19, inváziа Ruska na Ukrajinu a iné krízy zmarili určitý pokrok dosiahnutý od roku 2015. Parlament opakovane vyzval Komisiu, aby zvýšila svoje úsilie a prevzala výraznejšiu globálnu vedúcu úlohu pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja, naposledy v uznesení o vykonávaní a plnení cieľov udržateľného rozvoja so zreteľom na politické fórum na vysokej úrovni v roku 2025.

Oznámením Komisie z roku 2016 s názvom Ďalšie kroky smerom k udržateľnej budúcnosti Európy: Európske opatrenia zamerané na udržateľnosť sa ciele udržateľného rozvoja začleňujú do rámca politiky EÚ a jej súčasných priorít. Pokiaľ ide o pôsobenie EÚ za hranicami, Únia sa opätovne zaviazala k cieľu vyčleniť 0,7 % svojho hrubého národného dôchodku (HND) na rozvojovú pomoc, tentoraz do roku 2030, a to s podielom pre najmenej rozvinuté krajiny vo výške 0,15 – 0,20 % HND. To odráža záväzky prijaté v akčnom programe z Addis Abeby o financovaní rozvoja (ktorý bol

schválený na konferencii OSN v roku 2015) a je neoddeliteľnou súčasťou Agendy 2030. V roku 2023 predstavovala kolektívna ODA EÚ (z EÚ a jej členských štátov) 0,57 % HND EÚ.

C. Legislatívny a finančný rámec

V dôsledku vytvorenia nástroja NDICI – Globálna Európa sa zmenil prístup EÚ k financovaniu vonkajšej činnosti (pozri nasledujúcu tabuľku). Po predložení návrhu Komisie zo 14. júna 2018 na nariadenie, ktorým sa tento nástroj zriaďuje, a následných trojročných rokovaniach s Radou a Parlamentom nadobudlo nariadenie, ktorým sa zriaďuje NDICI – Globálna Európa, účinnosť 14. júna 2021. Uplatňuje sa so spätnou účinnosťou od 1. januára 2021. Komisia 17. júla 2025 uverejnila svoj návrh nástupníckeho nástroja NDICI – Globálna Európa.

NDICI – Globálna Európa je významnou inováciou a v súčasnosti predstavuje hlavný finančný nástroj pre vonkajšiu činnosť EÚ s celkovou výškou pridelených prostriedkov 79,5 miliardy EUR na roky 2021 – 2027. Tento nástroj zjednodušuje štruktúru vonkajšieho financovania EÚ (zlúčením predchádzajúcich programov vrátane nástroja rozvojovej spolupráce, nástroja európskeho susedstva, nástroja partnerstva, európskeho nástroja pre demokraciu a ľudské práva, Európskeho fondu pre udržateľný rozvoj a nástroja na podporu stability a mieru). Pokrýva spoluprácu so všetkými krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ, s výnimkou krajín spojených s predvstupovým procesom EÚ, zámorských území a území, na ktoré sa vzťahujú geografické programy.

Nástroj NDICI – Globálna Európa tvoria tri hlavné piliere:

1. geografický, pozostávajúci z programov pre krajiny (východného a južného) európskeho susedstva, subsaharskej Afriky, Ázie a Tichomoria, Ameriky a Karibiku. Tieto programy sa okrem iných prierezových otázok zameriavajú na oblasti spolupráce, ako je dobrá správa vecí verejných, odstránenie chudoby, migrácia, životné prostredie a zmena klímy, rast a zamestnanosť alebo bezpečnosť a mier. Do tohto piliera smeruje väčšina prostriedkov nástroja NDICI – Globálna Európa;
2. tematický, pozostávajúci z programov, ktoré celosvetovo pokrývajú oblasť ľudských práv a demokracie, organizácií občianskej spoločnosti, stability a mieru a globálnych výziev;
3. pilier rýchlej reakcie, ktorý umožňuje financovanie kapacít rýchlej reakcie na krízové riadenie, predchádzanie konfliktom a budovanie mieru. Cieľom týchto akcií je napríklad prepojiť humanitárne a rozvojové úsilie, zvýšiť odolnosť krajín postihnutých krízou alebo riešiť priority zahraničnej politiky.

NDICI – Globálna Európa, ktorý je koncipovaný aj ako flexibilný nástroj, obsahuje dodatočnú rezervu na financovanie vznikajúcich výziev a priorít (napríklad reakcie na nepredvídané okolnosti, migračné tlaky, krízové/pokrízové situácie alebo nové iniciatívy EÚ/medzinárodné iniciatívy).

D. Rozdelenie výdavkov nástroja NDICI – Globálna Európa

Nástroj NDICI – Globálna Európa poskytuje najväčší podiel prostriedkov EÚ na vonkajšiu činnosť s celkovým rozpočtom vo výške 79,5 miliardy EUR (na obdobie 2021 – 2027). Geografické programy dostávajú zhruba 75 % finančných prostriedkov a tematické programy 8 %. Okrem toho je 12 % vyhradených na rezervu určenú pre

vznikajúce výzvy a priority a 4 % na „činnosti rýchlej reakcie“. Zostávajúca časť vo výške približne 2 % je určená na výdavky na podporu.

Podrobnejšie informácie možno nájsť v rozpočte EÚ na rok 2026.

Finančné alokácie pre trojpilierovú štruktúru NDICI – Globálna Európa sú nasledujúce (údaje sú uvedené v miliónoch):

Geografické programy	7 821,3
Tematické programy	738,0
Činnosti rýchlej reakcie	462,0
Rezerva na vznikajúce výzvy a priority	782,9

Nástroj NDICI – Globálna Európa podporuje aj rozsiahle projekty financované v rámci iniciatív Tímu Európa, ktoré združujú finančné príspevky EÚ, jej členských štátov a finančných inštitúcií, ako sú Európska investičná banka a Európska banka pre obnovu a rozvoj. Podpora Tímu Európa, ktorá sa začala 8. apríla 2020, pomohla partnerským krajinám EÚ vyrovnať sa s pandémiou COVID-19.

Nástroj NDICI – Globálna Európa je tiež ústredným prvkom stratégie EÚ Global Gateway, ktorej cieľom je mobilizovať investície do udržateľnej digitálnej, energetickej a dopravnej infraštruktúry na celom svete. V rámci tejto stratégie EÚ a jej členské štáty od roku 2021 zmobilizovali viac ako 306 miliárd EUR, čím prekročili pôvodný cieľ investícií vo výške 300 miliárd EUR do roku 2027. Global Gateway má slúžiť ako príspevok EÚ k zmenšovaniu celosvetového nedostatku investícií a ako odpoveď EÚ na geopolitickú výzvu, ktorú predstavuje globálna investičná stratégia Číny. Investície realizované prostredníctvom stratégie Global Gateway sa využívajú na financovanie udržateľnej infraštruktúry s cieľom bojovať proti zmene klímy, chrániť životné prostredie a podporovať udržateľný rozvoj na celom svete. Hlavným príkladom je balík investícií do stratégie Global Gateway Afrika – Európa, v rámci ktorého je prisľúbená mobilizácia investícií v Afrike do roku 2030 vo výške 150 miliárd EUR. Cieľom týchto investícií je urýchliť zelenú a digitálnu transformáciu, vytvoriť udržateľný rast, posilniť vnútroštátne systémy zdravotnej starostlivosti a zlepšiť vzdelávanie a odbornú prípravu v afrických krajinách. Nástroj NDICI – Globálna Európa prispeje k stratégii prostredníctvom svojich finančných prostriedkov a záručných kapacít. Výbor Európskeho parlamentu pre rozvoj má od roku 2024 stáleho spravodajcu pre Global Gateway. V súčasnosti túto funkciu spoločne vykonávajú Hildegard Bentele (Európska ľudová strana, Nemecko) a Udo Bullman (Progresívna aliancia socialistov a demokratov, Nemecko).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

— Právny rámec: V článku 209 ZFEÚ sa uvádza, že Parlament a Rada „v súlade s riadnym legislatívnym postupom prijmú opatrenia potrebné na uskutočňovanie politiky v oblasti rozvojovej spolupráce“.

— Parlamentná kontrola nad vykonávaním politiky: Parlament má právo klásť Komisii otázky a vzniesť námietky voči vykonávacím rozhodnutiam, ak sa domnieva, že Komisia prekračuje svoje právomoci. Parlament sa tiež usiluje uplatňovať svoj vplyv prostredníctvom pravidelných formálnych a neformálnych diskusií

s Komisiou o jednotlivých politikách. V rámci nástroja NDICI – Globálna Európa vedie Parlament dvakrát ročne geopolitický dialóg s Komisiou.

— Rozpočtový orgán: Parlament a Rada sú spoločným rozpočtovým orgánom EÚ. V prípade sedemročného viacročného finančného rámca EÚ si Rada ponecháva primárnu rozhodovaciu právomoc, ale pri jeho schvaľovaní sa vyžaduje súhlas Parlamentu (článok 312 ZFEÚ). Pokiaľ ide o ročný rozpočet, v článku 314 ZFEÚ sa ustanovuje postup, ktorý zahŕňa jedno čítanie v Parlamente a jedno čítanie v Rade. Po ukončení týchto čítaní môže Parlament rozpočet schváliť alebo zamietnuť. Čo sa týka medzinárodnej spolupráce, Výbor Európskeho parlamentu pre rozvoj sleduje rokovania o rozpočte a predkladá konkrétne návrhy týkajúce sa rozpočtových riadkov, ktoré patria do jeho pôsobnosti.

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre rozvoj.

Malte Frederik Hergaden
04/2026

5.3.2. HUMANITÁRNA POMOC

Tento informačný list vysvetľuje, ako a prečo EÚ poskytuje humanitárnu pomoc na celom svete a reaguje tak na potreby v prípade katastrof spôsobených ľudskou činnosťou alebo prírodných katastrof. Generálne riaditeľstvo Komisie pre civilnú ochranu a operácie humanitárnej pomoci EÚ financuje operácie pomoci a koordinuje politiky a činnosti členských štátov. Parlament a Rada konajú ako spoluzákonodarcovia pri tvorbe politiky humanitárnej pomoci EÚ a zúčastňujú sa na celosvetovej diskusii o účinnejšej humanitárnej činnosti.

PRÁVNY ZÁKLAD

— V článku 21 Zmluvy o Európskej únii (Zmluva o EÚ) sa stanovujú zásady všetkých vonkajších činností EÚ (článok 21 ods. 2 písm. g) sa týka humanitárnej pomoci).

— Právnym základom pre humanitárnu pomoc je článok 214 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

— Článok 214 ods. 5 ZFEÚ predstavuje právny základ pre vytvorenie Európskeho dobrovoľníckeho zboru pre humanitárnu pomoc.

REGULAČNÝ A POLITICKÝ RÁMEC

Pravidlá týkajúce sa poskytovania humanitárnej pomoci vrátane nástrojov financovania sú stanovené v nariadení o humanitárnej pomoci (nariadenie Rady (ES) č. 1257/96). Toto nariadenie nebolo pri prepracúvaní ostatných nástrojov v rámci prípravy viacročného finančného rámca na obdobie 2007 – 2013 (dlhodobý rozpočet EÚ) zmenené.

Celkový politický rámec humanitárnej pomoci je opísaný v Európskom konsenze o humanitárnej pomoci (2007), ktorý podpísali tri hlavné inštitúcie EÚ (Komisia, Rada a Parlament). Konsenzus stanovuje spoločnú víziu EÚ, politické ciele a zásady v mnohých oblastiach vrátane medzinárodnej humanitárnej spolupráce, dobrého darcovstva, znižovania rizika, pripravenosti, civilnej ochrany a civilno-vojenských vzťahov. Konsenzus tiež znovu potvrdzuje štyri humanitárne zásady pomoci: ľudskosť, neutralitu, nestrannosť a nezávislosť. V texte sa uvádza koordinovanejší a konzistentnejší prístup k poskytovaniu pomoci, v ktorom sa spája humanitárna a rozvojová pomoc, aby EÚ mohla účinnejšie reagovať na rastúce potreby.

Činnosť EÚ v tejto oblasti sa riadi rozhodnutím o mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany (UCPM) z roku 2019. Upravuje sa ním rozhodnutie z roku 2013, ktoré sa zaoberalo prevenciou, pripravenosťou, reakciou a finančnými ustanoveniami. Nariadenie o poskytovaní núdzovej podpory v rámci Únie (nariadenie Rady (EÚ) 2016/369) stanovuje okolnosti, za ktorých môžu členské štáty požiadať o podporu EÚ. Určuje tiež oprávnené činnosti a typy finančných intervencií. Komisia 17. júla 2025 navrhla aktualizáciu nariadenia o UCPM s cieľom posilniť jeho rozpočet, zaviesť zlepšený rámec civilnej ochrany a vyčleniť finančné prostriedky na riešenie ohrození zdravia.

Oznámenie Komisie z roku 2021 o humanitárnej činnosti EÚ: nové výzvy, rovnaké zásady sa zameriava na posilnenie globálneho humanitárneho vplyvu EÚ s cieľom uspokojiť rastúci dopyt po humanitárnej pomoci, čo je problém, ktorý ešte zhoršila pandémia ochorenia COVID-19.

GENERÁLNE RIADITEĽSTVO KOMISIE PRE CIVILNÚ OCHRANU A OPERÁCIE HUMANITÁRNEJ POMOCI EÚ (ECHO)

A. Prehľad a vplyv

Z viacročného finančného rámca bolo na obdobie 2021 – 2027 na nástroj humanitárnej pomoci vyčlenených 11,6 miliardy EUR. EÚ je tak jedným z hlavných darcov humanitárnej pomoci na svete a poskytuje podstatnú časť celosvetového financovania núdzovej pomoci obetiam katastrof spôsobených ľudskou činnosťou a prírodných katastrof. Časť z týchto finančných prostriedkov pochádza od členských štátov, ale významný podiel sa poskytuje z rozpočtu EÚ.

V rámci Komisie zodpovedá za humanitárnu pomoc a civilnú ochranu Generálne riaditeľstvo pre civilnú ochranu a operácie humanitárnej pomoci EÚ (ECHO). Súčasnou komisárkou pre pripravenosť a krízové riadenie je Hadja Lahbib. Pod jej vedením sa ECHO zameriava na humanitárnu pomoc EÚ na potraviny a výživu, prístrešie, zdravotnú starostlivosť, vodu a sanitáciu a vzdelávanie v núdzových situáciách. ECHO sa od svojho založenia v roku 1992 výrazne rozrástlo a v súčasnosti plní svoj mandát prostredníctvom siete zloženej z vyše 400 expertov na viac ako 40 detašovaných pracoviskách po celom svete.

Väčšina rozpočtu EÚ na humanitárnu pomoc sa využíva nepriamo. ECHO samotné programy humanitárnej pomoci nevykonáva, skôr financuje operácie vykonávané jeho partnermi – konkrétne mimovládnymi organizáciami (MVO), agentúrami OSN a medzinárodnými organizáciami, ako sú Medzinárodný Červený kríž/Červený polmesiac. Hlavnou úlohou ECHO je poskytovať finančné prostriedky, overovať riadne nakladanie s nimi a zabezpečovať, aby tovar a služby jeho partnerov boli dotknutému obyvateľstvu účinne a rýchlo doručené a mohli pokryť skutočné potreby.

Po vypuknutí prírodnej katastrofy alebo inej udalosti, ktorá si vyžaduje humanitárnu pomoc, odborníci ECHO pre humanitárnu pomoc vykonajú počiatočné posúdenie situácie na mieste. Na základe tohto posúdenia sa následne uvoľňujú finančné prostriedky – práca ECHO je teda založená na prístupe založenom na potrebách. Pomoc sa poskytuje prostredníctvom viac ako 200 partnerov, s ktorými ECHO podpísalo zmluvné dohody ex ante. Štruktúra ECHO zaručuje, aby sa finančné prostriedky používali transparentne a aby partneri zostali za svoje činnosti zodpovední. Zatiaľ čo vo všeobecnosti budú humanitárnu pomoc EÚ naďalej poskytovať humanitárni partneri EÚ, mechanizmus UCPM a európska kapacita humanitárnej reakcie umožňujú, aby ECHO poskytovalo obmedzenú priamu pomoc krajinám v núdzi po katastrofách v prípadoch, keď by tradičné mechanizmy poskytovania humanitárnej pomoci prostredníctvom partnerov EÚ alebo ich kapacity mohli byť nedostatočné alebo neúčinné.

Na rok 2026 môže ECHO vyčleniť 1,9 miliardy EUR na riešenie rozsiahlych globálnych potrieb. V posledných rokoch sa pôvodný objem humanitárneho rozpočtu EÚ

pravidelne zvyšoval prostredníctvom dodatočných presunov prostriedkov, ktoré pochádzajú predovšetkým z rezervy EÚ na solidaritu a núdzovú pomoc (SEAR) a z presunutia prostriedkov z iných rozpočtových riadkov.

Komisia vo svojom oznámení o humanitárnej činnosti EÚ z roku 2021 varovala pred prehlbujúcim sa rozdielom medzi narastajúcimi humanitárnymi potrebami a finančnými zdrojmi dostupnými na celom svete. ECHO odhaduje, že v roku 2026 bude humanitárnu pomoc potrebovať 239 miliónov ľudí. V decembri 2025 OSN vyzvala na poskytnutie finančných prostriedkov vo výške 33 miliárd USD, aby sa uvedené potreby v roku 2026 pokryli. Problémom, ktorý komplikuje poskytovanie humanitárnej pomoci, je veľmi obmedzená globálna darcovská základňa. V roku 2023 pochádzalo 54 % celosvetovo dostupných finančných prostriedkov od troch najväčších darcov – USA, Nemecka a EÚ.

B. Politické priority

ECHO pracuje na zlepšení svojej reakcie na núdzové situácie a krajinám, ktoré nie sú členskými krajinami EÚ, poskytuje pomoc na posilnenie ich vlastných kapacít v oblasti reakcie na krízy a prínos k dlhodobému rozvoju. Kľúčovými cieľmi EÚ sú koordinácia humanitárnej a rozvojovej pomoci a prelomenie bludného kruhu zmeny klímy, hladu a chudoby.

ECHO kladie dôraz na odolnosť a v rámci tohto úsilia tiež vyvíja činnosti v oblasti pripravenosti na katastrofy. EÚ je významným aktérom vo formovaní úsilia medzinárodného spoločenstva o riadenie rizika katastrof. EÚ podporuje sendaiský rámec pre znižovanie rizika katastrof z roku 2015 a v roku 2016 vydala svoj Akčný plán pre sendaiský rámec pre znižovanie rizika katastrof. Zefektívňuje sa ním prístup k tvorbe politík na základe vedomostí o rizikách katastrofy a navrhujú sa v ňom konkrétne činnosti týkajúce sa vedomostí o rizikách, rizikových investíciách, pripravenosti na katastrofy a odolnosti. Komisia v roku 2012 vydala oznámenie o odolnosti, ktoré bolo revidované v roku 2017. Jeho cieľom je vymedziť strategický prístup k odolnosti, ktorý môže zvýšiť vplyv vonkajšej činnosti EÚ. Tento prístup sa ďalej posilnil v rámci novej Európskej stratégie únie pripravenosti, ktorá bola uverejnená v roku 2025. V stratégii sa uvádza, že pripravenosť a odolnosť by sa mali systematicky začleňovať do vonkajších partnerstiev EÚ.

Vzhľadom na veľký počet utečencov a vysídlených osôb, ktoré sa v takejto situácii často nachádzajú dlhodobo, sa EÚ dohodla v roku 2016 zaujať dôraznejší prístup k nútenému vysídľovaniu, ktorý by bol orientovaný na rozvoj. EÚ kladie v súlade s komplexným rámcom reakcie na utečencov zavedeným vysokým komisárom OSN pre utečencov a prístupom Svetovej banky k nútenému vysídľovaniu väčší dôraz na podporu sociálno-ekonomického začleňovania nútene vysídlených osôb a riešenie príčin dlhodobého vysídlenia.

EÚ a jej členské štáty zohrali dôležitú úlohu na Svetovom humanitárnom samite, ktorý sa konal v máji 2016 v Istanbule. Samotná EÚ prijala 100 záväzkov v snahe prispieť k Programu pre ľudstvo, ktorý bol predstavený na samite generálnym tajomníkom OSN, a zaviesť „veľkú dohodu“, inovatívnu novú dohodu medzi rôznymi humanitárnymi aktérmi na zvýšenie finančnej efektivity a účinnosti. Tá bola následne v roku 2021 zmenená na „veľkú dohodu 2.0“ a v roku 2023 na „veľkú dohodu 3.0“. V dohode sa zdôrazňuje význam spravodlivých a zásadových partnerstiev s miestnymi organizáciami a zodpovednosť za pomoc postihnutým ľuďom.

Rodová integrácia a boj proti rodovo motivovanému násiliu sú naďalej prioritami ECHO, ktoré zaviedlo pri operáciách v oblasti humanitárnej pomoci rodový ukazovateľ. V súlade s potrebou uprednostňovať najzraniteľnejšie skupiny je ďalšou kľúčovou oblasťou podpora vzdelávania detí v núdzových situáciách.

C. Ostatné nástroje

Pomoc EÚ zahŕňa tri ďalšie štruktúry: mechanizmus EÚ v oblasti civilnej ochrany (UCPM), Európsky zbor solidarity a nový právny rámec pre poskytovanie núdzovej pomoci v Únii.

— Mechanizmus EÚ v oblasti civilnej ochrany, ktorý bol pôvodne zriadený v roku 2001, v súčasnosti združuje členské štáty EÚ a šesť ďalších zúčastnených krajín: Severné Macedónsko, Island, Čiernu Horu, Nórsko, Srbsko a Turecko. Mechanizmus EÚ stavia na niekoľkých nástrojoch, ktorými sú: 1) európske zoskupenie v oblasti civilnej ochrany, ktoré poskytuje fond prostriedkov na reakcie, ktoré na tento účel dobrovoľne vopred vyčlenili zúčastnené štáty, a štruktúrovaný postup, ktorým sa majú zisťovať prípadné nedostatočné kapacity; 2) Koordinačné centrum pre reakcie na núdzové situácie, ktoré nepretržite funguje ako operačná základňa, pričom umožňuje koordináciu zásahov ochrany; 3) spoločný systém komunikácie a poskytovania informácií v prípade núdzových situácií, ktorého cieľom je zlepšiť komunikáciu v naliehavých situáciách prostredníctvom internetovej aplikácie na účely varovania a notifikovania, a 4) sieť zaškolených odborníkov, ktorí môžu zasiahnuť v krátkom čase. UCPM sa v roku 2019 posilnil vytvorením rescEU, čo je nová rezerva kapacít, ktorá už bola funkčná počas lesných požiarov v roku 2019. Ide o strategickú rezervu európskych spôsobilostí a zásob v oblasti reakcie na katastrofy, ktorú v plnej miere financuje EÚ. Zahŕňa flotilu hasičských lietadiel a vrtuľníkov, lietadlo na zdravotnícku evakuáciu a viacero základných zásob. Patria medzi ne poľné nemocnice, dopravné prostriedky, zariadenia na výrobu energie a prístrešky, kritické zdravotnícke potreby a vybavenie na riešenie chemických, biologických, rádiologických a jadrových núdzových situácií. Kapacity rescEU a Koordinačného centra pre reakcie na núdzové situácie sa majú v rámci novej Európskej stratégie únie pripravenosti rozšíriť.

— Najnovším nástrojom humanitárnej pomoci EÚ je európska kapacita humanitárnej reakcie (EHRC). EHRC v podstate posilňuje kapacitu mechanizmu v oblasti civilnej ochrany. EHRC, ktorú Komisia prvýkrát navrhla v roku 2021 a zriadila v roku 2022, sa skladá zo súboru operačných nástrojov na poskytnutie rýchlej pomoci v krízových situáciách, najmä keď tradičné mechanizmy poskytovania humanitárnej pomoci prostredníctvom partnerov EÚ alebo ich kapacity môžu byť neúčinné alebo nedostatočné. EHRC má tri nástroje: spoločné logistické služby, predbežne umiestnené zásoby dodávok humanitárnej pomoci a odborníkov v oblasti zdravotníctva a logistiky. Mobilizujú sa prostredníctvom Koordinačného centra pre reakcie na núdzové situácie na základe predchádzajúceho hodnotenia a posúdenia kríz. EHRC od svojho vzniku reagovala na viac ako tucet kríz.

— Európsky zbor solidarity (2021 – 2027) je program, ktorý vytvára dobrovoľnícke príležitosti v oblasti humanitárnej pomoci. Zahŕňa predchádzajúcu iniciatívu Dobrovoľníci pomoci EÚ, ktorá sa začala v marci 2014. Komisia poskytuje finančné

prostriedky vo forme grantov organizáciám, ktoré potom vyberajú mladých ľudí (vo veku 18 až 30 rokov) ako dobrovoľníkov prostredníctvom portálu Európskeho zboru solidarity. Jeho rozpočet na obdobie 2021 – 2027 je 1 miliarda EUR.

— Rada prijala 15. marca 2016 nariadenie o poskytovaní núdzovej pomoci v rámci Únie s cieľom reagovať na zložitú humanitárnu situáciu spôsobenú utečeneckou krízou, ktorá vtedy zasiahla EÚ. Nariadenie umožňuje EÚ pomôcť dotknutým členským štátom riešiť humanitárne potreby utečencov. Zároveň by sa v budúcnosti mohlo použiť v reakcii na iné mimoriadne krízy alebo katastrofy so závažnými humanitárnymi dôsledkami, ako sú jadrové havárie alebo teroristické útoky. Za jeho vykonávanie zodpovedá ECHO.

Jedným z hlavných cieľov humanitárnej pomoci EÚ bolo poskytnúť Ukrajine pomoc na riešenie niektorých ťažkostí spôsobených ruskou inváziou v roku 2022. Od februára 2022 vyčlenila EÚ na pomoc civilistom postihnutým vojnou viac ako 1,4 miliardy EUR na programy humanitárnej pomoci na Ukrajine. Tieto finančné prostriedky boli vynaložené na uspokojenie základných potrieb ľudí vrátane potravín, prístrešia a zdravotníckych služieb. Núdzová pomoc Ukrajine je doteraz najväčšou operáciou koordinovanou mechanizmom UCPM. V jej rámci bolo do januára 2025 poskytnutých vyše 155 000 ton pomoci.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

V oblasti politiky humanitárnej pomoci pôsobí Parlament ako spoluzákonodarca spoločne s Radou. Právny základ politiky humanitárnej pomoci, ktorý navrhuje Komisia (vo forme nariadení), sa prerokúva s Radou i Parlamentom a tieto inštitúcie ho schvália alebo zamietnu v súlade s riadnym legislatívnym postupom EÚ. Vykonávacie opatrenia Komisie sa tiež predkladajú Parlamentu, ktorý má právomoci dohľadu. V rámci Parlamentu patrí humanitárna pomoc do pôsobnosti Výboru pre rozvoj (DEVE) a civilná ochrana do právomoci Výboru pre životné prostredie, klímu a bezpečnosť potravín (ENVI).

Okrem toho Parlament monitoruje poskytovanie humanitárnej pomoci a snaží sa zaručiť, aby rozpočtové ustanovenia lepšie zodpovedali globálnym humanitárnym potrebám. Parlament pravidelne zdôrazňuje potrebu zvýšiť objem finančných prostriedkov na humanitárnu pomoc a trvá na odstránení narastajúcich rozdielov medzi globálnymi humanitárnymi potrebami a dostupnými finančnými prostriedkami, naposledy v januári 2026 vo svojom uznesení o humanitárnej pomoci v čase polykrízy – opätovné potvrdenie našich zásad v prospech účinnejšej a ambicióznejšej reakcie na humanitárne krízy.

Výbor DEVE a Parlament ako taký sa tiež prostredníctvom stanovísk a uznesení vrátane iniciatívnych správ snažia ovplyvniť strategické rozhodnutia a politické usmernenia Komisie, napríklad v oblastiach, ako je príspevok EÚ k Svetovému humanitárnemu samitu, vzdelávanie počas núdzových situácií a reakcia na prepuknutie eboly. Parlament posudzuje ročný pracovný program Komisie a operačnú stratégiu ECHO. Komisár pre pripravenosť a krízové riadenie je pravidelne pozývaný na výmeny názorov s výborom DEVE. Európsky konsenzus o humanitárnej pomoci prijatý v roku 2007 bol do veľkej miery ovplyvnený rozhodnými pozíciami Parlamentu. Parlament sa tiež

aktívne zasadzuje za ďalšie politické témy, ako sú odolnosť, potravinová bezpečnosť a prepojenie humanitárnej a rozvojovej pomoci.

V záujme posilnenia dohľadu Parlamentu nad humanitárnou pomocou výbor DEVE od roku 2006 vymenúva každého dva a pol roka stáleho spravodajcu pre humanitárnu pomoc. Aktuálnou spravodajkyňou je Leire Pajín (S&D, Španielsko). Jej mandát zahŕňa ochranu rozpočtových záujmov v oblasti humanitárnej pomoci, monitorovanie programov humanitárnej pomoci a udržiavanie úzkych kontaktov s aktérmi pôsobiacimi v oblasti humanitárnej pomoci.

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Výboru pre rozvoj.

Malte Frederik Hergaden
04/2026

5.4. ĽUDSKÉ PRÁVA A DEMOKRACIA

5.4.1. ĽUDSKÉ PRÁVA

Zásadami, na ktorých je Európska únia založená, sú sloboda, demokracia, rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd a právny štát. EÚ sa usiluje začleniť otázky ľudských práv do všetkých svojich politík a programov. Tento informačný list vysvetľuje:
– právny rámec, ktorým sa riadi politika EÚ v oblasti ľudských práv,
– nástroje a finančné prostriedky, ktoré EÚ využíva na podporu demokracie a ľudských práv vo vzťahoch s krajinami a organizáciami mimo EÚ.

PRÁVNY ZÁKLAD

— V článku 2 Zmluvy o Európskej Únii (ZEÚ) sa uvádza, že EÚ je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám.

— V článku 3 ZEÚ sa stanovujú ciele pre vzťahy EÚ „so zvyškom sveta“ – jej vonkajšie vzťahy. Medzi tieto ciele patrí prispievanie k „odstráneniu chudoby a k ochrane ľudských práv, najmä práv dieťaťa“. V tomto článku sa taktiež uvádza, že cieľom EÚ je pomôcť zabezpečiť, aby sa medzinárodné právo rozvíjalo a prísne dodržiavalo a aby sa rešpektovali zásady Charty OSN z roku 1945.

— V článku 6 ZEÚ sa EÚ zaväzuje uznávať ustanovenia Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“). V charte sa výslovne odkazuje len na vykonávanie práva EÚ, ale inštitúcie, orgány, úrady a agentúry EÚ a jej členské štáty musia chartu dodržiavať aj v rámci vonkajších vzťahov EÚ. Chartu musia dodržiavať aj krajiny pristupujúce k EÚ. V článku 6 ods. 2 sa vyžaduje, aby EÚ pristúpila k Európskemu dohovoru o ľudských právach (pozri 4.1.2).

— V článku 21 ZEÚ sa stanovujú zásady, ktorými sa riadi činnosť EÚ na medzinárodnej úrovni – jej vonkajšia činnosť. Týmito zásadami sú demokracia, právny štát, univerzálnosť a nedeliteľnosť ľudských práv a základných slobôd, zachovávanie ľudskej dôstojnosti, rovnosť a solidarita a dodržiavanie zásad charty OSN a medzinárodného práva. Univerzálnosť znamená, že ľudské práva a slobody sa vzťahujú na každého jednotlivca, a nedeliteľnosť značí, že všetky tieto práva a slobody majú rovnakú dôležitosť. EÚ má preto na základe tohto článku záväzok, aby hospodárskym a sociálnym právam prisudzovala rovnaký význam ako občianskym a politickým právam.

— V článku 205 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) sa uvádza, že činnosť EÚ na medzinárodnej scéne sa spravuje zásadami stanovenými v článku 21 ZEÚ.

AKO EÚ UPLATŇUJE SVOJU POLITIKU V OBLASTI ĽUDSKÝCH PRÁV?

EÚ prijíma a uplatňuje svoju politiku v oblasti ľudských práv tým, že vypracúva akčné plány, usmernenia a stratégie, spolupracuje s krajinami a organizáciami mimo EÚ a financuje osobitné programy. Tieto opatrenia sú objasnené v tomto oddiele.

A. Akčné plány

V roku 2012 prijala Rada strategický rámec pre ľudské práva a demokraciu a akčný plán na vykonávanie tohto rámca. V tomto rámci sa stanovujú zásady, ciele a priority na zvýšenie súdržnosti a účinnosti politiky EÚ. Tieto zásady zahŕňajú presadzovanie a ochranu ľudských práv v rámci celej politiky EÚ, zabezpečenie konzistentnosti medzi vnútornými a vonkajšími politikami a prispôsobenie prístupu konkrétnym situáciám. V novembri 2020 prijala Rada najnovší akčný plán EÚ pre ľudské práva a demokraciu, ktorý sa pôvodne uplatňoval do roku 2024, ale bol predĺžený do roku 2027, aby zodpovedal časovému rámcu dlhodobého plánu výdavkov EÚ. V tomto akčnom pláne sa stanovujú ambície a priority EÚ v oblasti ľudských práv a demokracie rozdelené do piatich oblastí činnosti:

— ochrana a posilnenie postavenia jednotlivcov,

— budovanie odolných, inkluzívnych a demokratických spoločností,

— podporovanie globálneho systému pre ľudské práva a demokraciu,

— nové technológie: využívanie príležitostí a riešenie výziev,

— plnenie cieľov prostredníctvom spolupráce.

B. Usmernenia pre oblasť ľudských práv

Rada prijala súbor tematických usmernení pre oblasť ľudských práv. Poskytujú praktické usmernenia pre zastúpenia EÚ na celom svete, pokiaľ ide o:

— opatrenia proti trestu smrti,

— dialógy o ľudských právach,

— práva dieťaťa,

— opatrenia proti mučeniu a inému krutému zaobchádzaniu,

— ochranu detí počas ozbrojených konfliktov,

— ochranu obhajcov ľudských práv,

— dodržiavanie medzinárodného humanitárneho práva,

— boj proti násiliu páchanému na ženách a dievčatách,

— presadzovanie slobody náboženského vyznania a viery,

— ochranu práv LGBTI osôb,

— presadzovanie slobody prejavu na internete aj mimo neho,

— nediskrimináciu vo vonkajšej činnosti EÚ,

— bezpečnú pitnú vodu a sanitáciu.

C. Stratégie pre jednotlivé krajiny

EÚ vypracúva pre jednotlivé krajiny stratégie v oblasti ľudských práv a demokracie. Na tento účel konzultuje s verejnými činiteľmi a organizáciami občianskej spoločnosti v danej krajine s cieľom začleniť usmernenia a priority EÚ v oblasti ľudských práv do jasného a logického súboru politických cieľov pre túto krajinu, ktoré sa potom budú uplatňovať počas nasledujúcich troch rokov.

D. Dialóg a medzinárodné dohody

EÚ pravidelne začleňuje otázku ľudských práv do politických dialógov s krajinami mimo EÚ alebo regionálnymi organizáciami. S približne 60 krajinami mimo EÚ a regionálnymi zoskupeniami taktiež vedie dialóg a konzultácie osobitne zamerané na ľudské práva.

Dvojstranné obchodné dohody a rôzne dohody o pridružení a spolupráci medzi EÚ a krajinami mimo EÚ alebo regionálnymi organizáciami zahŕňajú doložku o ľudských právach. Zahrnutie doložky o dodržiavaní ľudských práv ako „základného prvku“ dohody otvára priestor na dialóg a diskusiu o ľudských právach a takisto umožňuje, aby EÚ uložila vhodné opatrenia, ako napr. obmedzenie alebo zastavenie spolupráce, ak dochádza k vážnemu porušovaniu ľudských práv a demokratických zásad. EÚ tiež môže ponúknuť stimuly na podpísanie a vykonávanie dohovorov o ľudských právach a pracovných právach, ktoré môžu zahŕňať osobitné podmienky obchodovania s EÚ v prípade tých rozvojových krajín, ktoré takýto dohovor podpíšu (pozri 5.2.3).

Krajiny, ktoré sa uchádzajú o vstup do EÚ, musia spĺňať prísne podmienky (pozri 5.5.1). Pred prípadným pristúpením musia tieto krajiny vybudovať stabilné inštitúcie zaručujúce demokraciu, právny štát, ľudské práva a rešpektovanie a ochranu menšín. EÚ tento proces aktívne podporuje.

Na spoločných hodnotách demokracie, právneho štátu a dodržiavania ľudských práv je založená aj európska susedská politika (pozri 5.5.5). EÚ podporuje partnerské krajiny pri vykonávaní reforiem a rozvíja silnejšie partnerstvá s krajinami, ktoré v oblasti demokratických reforiem dosahujú najväčší pokrok.

E. Pozorovanie volieb

Zlepšenie situácie v oblasti ľudských práv je tiež zámerom volebných pozorovateľských misií EÚ pôsobiacich na celom svete, ktoré odrádzajú od zastrašovania a násilia počas volieb a upevňujú demokratické inštitúcie (pozri 5.4.2).

F. Spolupráca s multilaterálnymi organizáciami

EÚ podporuje ľudské práva svojou účasťou na multilaterálnych fórach, ako sú Tretí výbor Valného zhromaždenia OSN, Rada OSN pre ľudské práva, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a Rada Európy. EÚ aktívne podporuje aj medzinárodnú spravodlivosť, napríklad prostredníctvom Medzinárodného trestného súdu.

G. Tematické programy financovania

Program EÚ pre ľudské práva a demokraciu nazvaný Globálna Európa, ktorý je súčasťou Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce, podporuje a chráni najmä organizácie občianskej spoločnosti zasadzujúce sa o ľudské práva a demokraciu. Významnou črtou tohto programu je, že finančné prostriedky naň možno vyčleniť bez ohľadu na to, či s tým súhlasila vláda partnerskej krajiny. Rozpočet programu na roky 2021 – 2027 je 1,511 mld. EUR.

Okrem toho sa EÚ zaviazala, že do všetkých svojich rozvojových programov postupne začlení prístup založený na právach, ktorý vychádza zo súboru nástrojov vytvoreného Komisiou v roku 2014 a aktualizovaného v roku 2021.

H. Opatrenia na boj proti porušovaniu ľudských práv

Rada v decembri 2020 prijala nariadenie, ktorým sa vytvára globálny sankčný režim v oblasti ľudských práv. Umožňuje EÚ zamerať sa na fyzické osoby, subjekty a orgány vrátane štátnych aj neštátnych subjektov, ktoré sú zodpovedné za závažné porušovanie ľudských práv, podieľajú sa na ňom alebo sú s ním spojené, a to kdekoľvek na svete. Dňa 22. marca 2024 Rada vzhľadom na prebiehajúcu útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine a smrť ruského opozičného lídra Alexeja Navaľného vo februári 2024 uložila reštriktívne opatrenia voči ďalším 33 osobám a 2 subjektom. Rada v decembri 2025 predĺžila platnosť zoznamu osôb, subjektov a orgánov, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia (zmrazenie aktív a prípadne zákaz cestovania), o ďalší rok do 8. decembra 2026. V tom čase sa tieto reštriktívne opatrenia vzťahovali na 135 osôb a 37 subjektov.

Existuje čoraz viac dôkazov o porušovaní ľudských práv, ku ktorému dochádza v rámci celej škály činností, ktoré vedú k uvedeniu výrobku na trh, a povedomie verejnosti o tomto probléme sa zvyšuje. V tejto súvislosti Parlament a Rada prijali smernicu o náležitej starostlivosti podnikov v oblasti udržateľnosti, ktorá nadobudla účinnosť v júli 2024. Na základe smernice majú spoločnosti právnu povinnosť identifikovať nepriaznivé vplyvy svojich činností na ľudské práva a životné prostredie a v prípade potreby predchádzať takýmto vplyvom, odstrániť ich alebo ich zmierniť. Vo februári 2026 EÚ prijala smernicu (EÚ) 2026/470, ktorou sa tento systém zjednodušil, pričom lehota na transpozíciu sa posunula na júl 2028 a uplatňovanie nových pravidiel sa odložilo na júl 2029.

Doplňujúce nariadenie zakazuje uvádzanie výrobkov vyrobených s využitím nútenej práce na trh EÚ, ich sprístupňovanie na ňom alebo ich vývoz z neho. Účinnosť nadobudlo v decembri 2024 a uplatňovať sa bude od decembra 2027.

I. Výročné správy

Výročná správa o ľudských právach a demokracii vo svete, ktorú vypracúva vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a schvaľuje Rada, poskytuje prehľad o situácii v oblasti ľudských práv na celom svete, ako aj o opatreniach, ktoré EÚ v priebehu daného roka prijala.

KTO ROBÍ ČO?

V tomto oddiele sa objasňujú rozličné povinnosti inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr EÚ pri presadzovaní a ochrane ľudských práv.

Európska rada vymedzuje strategické záujmy EÚ a všeobecné usmernenia spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ (pozri 5.1.1).

Rada pre zahraničné veci pôsobiaca v rámci Rady EÚ sa spravidla zaoberá otázkami ľudských práv súvisiacimi so spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou alebo s obchodnými či rozvojovými politikami EÚ. Pracovná skupina Rady pre ľudské práva, ktorá vykonáva prípravné práce pre diskusie a rozhodnutia o otázkach ľudských práv na vysokej úrovni, je zložená z odborníkov na oblasť ľudských práv z členských štátov a zo zástupcov Európskej služby pre vonkajšiu činnosť a Komisie.

Každá delegácia EÚ má kontaktné miesto pre ľudské práva. Delegácie EÚ zohrávajú dôležitú úlohu pri rozvoji a vykonávaní stratégií v oblasti ľudských práv a demokracie pre jednotlivé krajiny, resp. organizácie, v ktorých pôsobia. Podieľajú sa aj na príprave dialógov o ľudských právach, na spolupráci s obhajcami ľudských práv a občianskou spoločnosťou a na určovaní priorít finančnej pomoci EÚ.

Komisia rokuje o medzinárodných dohodách, dohliada na proces rozširovania a susedskú politiku EÚ a riadi rozvojové programy a financovanie (v úzkej spolupráci s Európskou službou pre vonkajšiu činnosť).

Úlohou osobitného zástupcu EÚ pre ľudské práva je zvyšovať účinnosť politiky EÚ v oblasti ľudských práv a zviditeľňovať ju. Osobitný zástupca má širokú a flexibilnú škálu povinností a úzko spolupracuje s Európskou službou pre vonkajšiu činnosť. V súčasnosti túto pozíciu zastáva Kajsa Ollongren, ktorú Rada vymenovala v júni 2025.

Parlament prispieva k rozvíjaniu politík EÚ a sleduje činnosť ostatných inštitúcií EÚ, ako sa bližšie objasňuje v ďalšom oddiele.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Podľa článkov 207 a 218 ZFEÚ je na nadobudnutie platnosti väčšiny medzinárodných dohôd potrebný súhlas Parlamentu a Parlament môže udelenie súhlasu odmietnuť, ak v oblasti ľudských práv existujú obavy. Napríklad v roku 2011 Parlament zablokoval uzavretie protokolu o textilnej výrobe k Dohode o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Uzbekistanom, a to hlavne z dôvodu správ o využívaní detskej práce v tejto krajine. Svoj súhlas udelil až v roku 2016 po tom, čo Uzbekistan podnikol značné kroky na ukončenie využívania detskej a nútenej práce.

V článku 36 ZEÚ sa podpredsedovi Komisie/vysokému predstaviteľovi Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku ukladá povinnosť pravidelne konzultovať s Parlamentom o „hlavných aspektoch a základných rozhodnutiach“ spoločnej

zahraničnej a bezpečnostnej politiky a informovať ho o vývoji v týchto politikách. Parlament môže Rade alebo podpredsedovi Komisie/vysokému predstaviteľovi klásť otázky alebo predkladať odporúčania.

Cieľom uznesení Parlamentu o ľudských právach je zvyšovať informovanosť o porušovaní ľudských práv, podporovať obhajcov ľudských práv a formovať politiku EÚ v oblasti ľudských práv prostredníctvom konkrétnych politických návrhov. Parlament vypracúva uznesenia buď v rámci prebiehajúcich legislatívnych postupov, alebo z vlastnej iniciatívy, keď požiada Komisiu, aby navrhla právny predpis na tému, ktorú pripravili jeho výbory. Uznesenia môžu byť aj výsledkom každomesačných rozpráv na plenárnych schôdzach Parlamentu, ktoré sa konajú s cieľom poukázať na zjavné porušovanie ľudských práv na celom svete. Výročné uznesenie Parlamentu o ľudských právach a demokracii vo svete a politike Európskej únie v tejto oblasti analyzuje úspechy tejto politiky EÚ a výzvy, ktorým čelí.

Za otázky týkajúce sa demokracie, právneho štátu, ľudských práv (vrátane práv menšín) v tretích krajinách a zásad medzinárodného práva a za zabezpečovanie súladu všetkých vonkajších politík EÚ s jej politikou v oblasti ľudských práv je zodpovedný Podvýbor Parlamentu pre ľudské práva, ktorý je pripojený k Výboru pre zahraničné veci. Podvýbor sa vo svojej každodennej práci zaoberá aj otázkami ľudských práv a jeho delegácie pravidelne navštevujú príslušné krajiny a inštitúcie. Podvýbor monitoruje opatrenia nadväzujúce na naliehavé uznesenia Parlamentu a pravidelne uskutočňuje výmenu názorov s Európskou službou pre vonkajšiu činnosť o dialógoch EÚ o ľudských právach.

Ďalšími výbormi, ktoré sa zaoberajú otázkami ľudských práv v rámci vonkajších vzťahov EÚ, sú: Výbor pre zahraničné veci, Výbor pre medzinárodný obchod, Výbor pre rozvoj a Výbor pre práva žien a rodovú rovnosť. Ľudské práva sú tiež základným prvkom práce stálych delegácií Parlamentu, ktoré spolupracujú s parlamentmi tretích krajín na dvojstrannej úrovni a v rámci parlamentných zhromaždení.

Vďaka svojim rozpočtovým právomociam (podľa článku 14 ZEÚ a článku 310 ods. 1 ZFEÚ) má Parlament dosah na prideľovanie prostriedkov na nástroj Globálna Európa a iné nástroje financovania, ktoré sa používajú na presadzovanie ľudských práv. Okrem toho musí Parlament spolu s Radou schvaľovať systémy financovania týkajúce sa vonkajších politík EÚ.

Parlament každý rok udeľuje Sacharovovu cenu za slobodu myslenia aktivistom zasadzujúcim sa za ľudské práva na celom svete. V októbri 2025 získali Sacharovovu cenu dvaja uväznení novinári – Andrzej Poczobut z Bieloruska a Mzia Amaglobeli z Gruzínska – ako uznanie za ich prácu pri ochrane ľudských práv, slobody prejavu a demokratických hodnôt.

Medzi ďalších laureátov patria:

— v roku 2024: María Corina Machado a zvolený venezuelský prezident Edmundo González Urrutia za ich úsilie na čele venezuelskej opozície,

— v roku 2023: Žína Mahsa Amíní a hnutie Žena, život, sloboda v Iráne,

— v roku 2022: statočný ľud Ukrajiny, zastúpený prezidentom, zvolenými lídrami a občianskou spoločnosťou,

— v roku 2021: Alexej Navaľnyj, známy svojim bojom proti korupcii a porušovaniu ľudských práv v Rusku,

— v predchádzajúcich rokoch: Nelson Mandela, Malala Júsafzaj, Rá´if Badawí a demokratická opozícia v Bielorusku.

Parlament vytvoril sieť laureátov Sacharovovej ceny s cieľom podporovať jej nositeľov, rozvíjať kontakty medzi nimi a podnecovať spoločné aktivity.

Parlament presadzuje ľudské práva v rámci svojich širších činností na podporu demokracie, ktoré zahŕňajú pozorovanie volieb, predvolebné a povolebné aktivity, budovanie parlamentných kapacít, mediáciu a dialóg o podpore demokracie (pozri 5.4.2).

Predseda Európskeho parlamentu aktívne podporuje ľudské práva prostredníctvom vyhlásení, listov a diskusií o otázkach týkajúcich sa ľudských práv pri stretnutiach s významnými osobnosťami a organizáciami.

Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle Podvýboru Parlamentu pre ľudské práva.

Adrián ROMERO AVELLO
04/2026

5.4.2. PODPORA DEMOKRACIE A POZOROVANIE VOLIEB

Tento informačný list vysvetľuje, ako Európsky parlament prispieva k podpore demokracie na celom svete zo strany EÚ, a to aj prostredníctvom pozorovania volieb, budovania parlamentných kapacít, mediácie, dialógu, podpory obhajcov ľudských práv a spolupráce s partnerskými parlamentmi. Opisuje aj politický rámec EÚ, finančné nástroje a nástroje vonkajšej činnosti, ktoré sú základom tejto podpory demokracie. V neposlednom rade sa v ňom objasňuje úloha Európskeho parlamentu v tejto oblasti.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii (Zmluva o EÚ): V článku 2 sa uvádza, že EÚ je založená na základných hodnotách vrátane rešpektovania ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a dodržiavania ľudských práv, a podľa článku 21 sa činnosť EÚ na medzinárodnej scéne riadi týmito hodnotami.

— V článku 205 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) sa uvádza, že činnosť EÚ na medzinárodnej scéne sa spravuje zásadami, sleduje ciele a uskutočňuje sa v súlade so všeobecnými ustanoveniami uvedenými v kapitole 1 hlavy V Zmluvy o Európskej únii.

POLITICKÝ RÁMEC A POLITICKÉ NÁSTROJE

Prístup EÚ k demokracii dopĺňa jej činnosť v oblasti ľudských práv (pozri 5.4.1). Vychádza zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv a z ďalších medzinárodných a regionálnych noriem týkajúcich sa ľudských práv, demokratických inštitúcií a volieb. EÚ svoju podporu demokracie od roku 2015 zakladá aj na Agende 2030 pre udržateľný rozvoj, najmä cieli č. 16, ktorý sa týka zodpovedných inštitúcií a inkluzívneho a participatívneho rozhodovania, a cieli č. 10, ktorý sa týka znižovania nerovnosti.

Dňa 17. novembra 2009 Rada prijala závery o podpore demokracie vo vonkajších vzťahoch EÚ, ktorými načrtla novú stratégiu na podporu demokracie prostredníctvom osobitného prístupu pre každú krajinu, väčšej súdržnosti a účasti všetkých zainteresovaných strán. Komisia vo svojom programe zmien z roku 2011 následne zdôraznila význam podpory ľudských práv, demokracie a dobrej správy vecí verejných v rámci rozvojovej politiky EÚ. V roku 2012 EÚ schválila strategický rámec pre ľudské práva a demokraciu a odvtedy prijala tri akčné plány na jeho vykonávanie. Po arabských povstaniach v roku 2011 EÚ aktualizovala svoju európsku susedskú politiku a osvojila si prístup „viac za viac“, v rámci ktorého sa podpora spája s prechodom k demokracii a skutočnou demokraciou. Krajinám, ktoré boli ochotné uskutočniť politické reformy, boli ponúknuté stimuly – vrátane hlbšej hospodárskej integrácie, väčšej finančnej pomoci, zvýšenej mobility osôb a prístupu na vnútorný trh EÚ.

Rada v októbri 2019 prijala závery o demokracii, v ktorých opätovne potvrdila zásady svojich záverov z roku 2009 a zároveň stanovila nové výzvy, ktoré musí EÚ naliehavo a komplexne riešiť prostredníctvom vonkajšej činnosti:

— oslabovanie demokratických procesov a inštitúcií,

— nízka úroveň dôvery v inštitúcie a politikov,

— zmenšujúci sa demokratický priestor pre občiansku spoločnosť,

— rastúci počet prípadov porušovania ľudských práv a základných slobôd,

— manipulácia s využitím online technológií.

EÚ sa opätovne zaviazala posilniť svoje úsilie o podporu demokracie v treťom akčnom pláne EÚ pre ľudské práva a demokraciu, ktorý Rada prijala v novembri 2020. Plán, v ktorom sa vymedzujú priority na roky 2020 – 2024, začleňuje podporu demokracie do piatich oblastí činnosti, z ktorých jedna má názov Budovanie odolných, inkluzívnych a demokratických spoločností. Rada neskôr rozhodla o predĺžení akčného plánu do roku 2027, aby bolo jeho trvanie zosúladené s viacročným finančným rámcom.

Rada zdôraznila úlohu občianskej spoločnosti vo svojich záveroch z roku 2012 s názvom Korene demokracie a trvalo udržateľného rozvoja: spolupráca Európy s občianskou spoločnosťou v oblasti vonkajších vzťahov. Jej závery z 19. júna 2017 o spolupráci EÚ s občianskou spoločnosťou v oblasti vonkajších vzťahov opätovne potvrdili záväzok EÚ budovať silnú a odolnú občiansku spoločnosť ako kľúčový prostriedok podpory dobrej správy vecí verejných a právneho štátu v demokracii.

Viaceré prvky politiky EÚ, ktoré sa vyvinuli postupom času, riešia otázky ľudských práv i demokratických zásad. To zahŕňa stratégie pre jednotlivé krajiny v oblasti ľudských práv a demokracie, ktoré vymedzujú priority činností a cieľov, ktoré má EÚ v partnerských krajinách sledovať. Patria sem aj doložky o ľudských právach a demokracii v medzinárodných dohodách, ktoré umožňujú EÚ pozastaviť obchod alebo spoluprácu, ak sa krajina dopustí závažného porušenia ľudských práv a demokratických zásad. Ďalším prvkom je osobitný nástroj financovania na podporu aktérov občianskej spoločnosti v oblasti demokracie a ľudských práv (pozri ďalej).

Pozorovanie volieb je hlavným nástrojom EÚ na podporu demokratického vývoja v tretích krajinách, presadzovanie ľudských práv zásad právneho štátu, prispievanie k budovaniu mieru a predchádzanie konfliktom. Dlhodobé volebné pozorovateľské misie EÚ hodnotia udalosti počas celého volebného procesu. Volebnú pozorovateľskú misiu EÚ možno vyslať len na pozvanie hostiteľskej krajiny. Dlhodobí pozorovatelia zvyčajne začínajú pracovať dva mesiace pred voľbami a sledujú celý volebný proces až do vyhlásenia oficiálnych výsledkov a prípadného odvolacieho konania. Krátkodobí pozorovatelia monitorujú priebeh hlasovania a sčítanie hlasov. Hlavný pozorovateľ je spravidla poslanec Európskeho parlamentu. Po skončení misie volebná pozorovateľská misia uverejňuje záverečnú správu obsahujúcu závery a odporúčania, ktoré poskytujú usmernenia pre volebnú reformu a určujú možnú budúcu pomoc zo strany EÚ. Okrem pozorovania volieb môže EÚ poskytnúť partnerským krajinám technickú a materiálnu pomoc pri voľbách s cieľom zlepšiť podmienky demokratických volieb, zvýšiť kapacitu štátnych a neštátnych aktérov a podporiť potrebné reformy s ohľadom na celý volebný cyklus.

V decembri 2021 EÚ a jej členské štáty začali iniciatívu Tímu Európa zameranú na demokraciu (TED). Aby sa zvýšil vplyv podpory demokratizácie na celom svete, TED pozostáva z troch pilierov, ktorými sú: výskum týkajúci sa politík a najlepších postupov v oblasti podpory demokracie, sieť TED (na globálnej úrovni) a poskytovanie odborných znalostí o podpore demokracie na úrovni krajín.

EÚ a jej členské štáty sa tiež angažujú v multilaterálnych fórach, ako je OSN, Rada Európy a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE), s cieľom podporovať a chrániť demokraciu.

NÁSTROJE FINANCOVANIA

Hlavnými nástrojmi financovania EÚ na podporu demokracie v zahraničí sú Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI) – Globálna Európa a Nástroj predvstupovej pomoci (IPA III) na roky 2021 – 2027. IPA III podporuje kandidátske krajiny EÚ a potenciálne kandidátske krajiny pri plnení príslušných kritérií členstva. Z nástroja NDICI – Globálna Európa sa financujú geografické programy v krajinách mimo EÚ, na ktoré sa nevzťahuje nástroj IPA III, ako aj tematické programy s globálnym dosahom. Medzi jeho všeobecné ciele patrí konsolidácia, podpora a presadzovanie demokracie, právneho štátu a dodržiavania ľudských práv. Tematický program pre ľudské práva a demokraciu sa zameriava na organizácie občianskej spoločnosti a obhajcov demokracie a ľudských práv. S rozpočtom vo výške približne 1,5 miliardy EUR pôsobí nezávisle od súhlasu vlád partnerských krajín. Z programu sa financujú aj volebné pozorovateľské misie EÚ a doplnkové činnosti týkajúce sa volieb, ako aj spolupráca s kľúčovými medzinárodnými partnermi v oblasti demokracie a ľudských práv.

V roku 2013 bola zriadená Európska nadácia na podporu demokracie. Funguje nezávisle ako súkromná nadácia a jej cieľom je podpora politických a občiansko-spoločenských aktérov, ktorí sa usilujú o demokratickú zmenu, poskytovaním finančnej pomoci prispôsobenej na mieru rýchlym, pružným a nebyrokratickým spôsobom, a to s dôrazom na východné a južné susedstvo EÚ. Členmi správnej rady sú zástupcovia členských štátov a inštitúcií EÚ vrátane maximálne deviatich poslancov EP, ako aj ďalší odborníci.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament ako jediná inštitúcia EÚ volená priamo občanmi EÚ sa dôrazne zasadzuje za podporu udržateľných demokracií vo svete. Tento svoj záväzok zdôraznil vo viacerých uzneseniach. Parlament každoročne prijíma uznesenie o ľudských právach a demokracii vo svete a o politike EÚ v tejto oblasti, pričom analyzuje hlavné výzvy a úspechy dosiahnuté prístupom EÚ k podpore demokracie a vydáva odporúčania do budúcnosti. Parlament prijal 9. novembra 2023 odporúčanie o posilnení práva na účasť: legitímnosť a odolnosť volebných procesov v neliberálnych politických systémoch a autoritárskych režimoch.

Parlament vyvinul aj celý rad nástrojov na priamu účasť na podpore globálnej demokracie. Neustále sa zúčastňuje na volebných pozorovateľských činnostiach a pracuje na posilňovaní legitímnosti národných volebných procesov a zvyšovaní dôvery verejnosti vo voľby a ľudské práva. Každý rok vysiela niekoľko parlamentných

delegácií, aby pozorovali voľby alebo referendá v tretích krajinách. Parlament môže rozhodnúť o vyslaní takýchto delegácií poslancov EP za predpokladu, že voľby budú prebiehať na národnej úrovni, že vnútroštátne orgány pozvali EÚ alebo Európsky parlament a že je prítomná dlhodobá misia. Delegácie Parlamentu sú vždy začlenené do volebných pozorovateľských misií EÚ alebo dlhodobých misií Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. S Európskym parlamentom sa konzultuje určovanie a plánovanie volebných pozorovateľských misií EÚ a následná činnosť.

Parlament v súlade so svojím komplexným prístupom k podpore demokracie spája pozorovanie volieb s doplnkovými činnosťami vrátane predvolebných akcií a opatrení nadväzujúcich na voľby, akcií v oblasti ľudských práv a iniciatív na podporu parlamentnej činnosti. Osobitne sa zameriava na krajiny zapojené do procesu rozširovania a v európskom susedstve. Európsky parlament pomáha parlamentom za hranicami EÚ pri posilňovaní ich inštitucionálnych kapacít prostredníctvom konferencií a seminárov, spoločných programov odbornej prípravy a študijných pobytov pre poslancov a úradníkov, ako aj štipendií pre zamestnancov parlamentov tretích krajín. Podporuje partnerské parlamenty pri začleňovaní ľudských práv do právnych predpisov a pri nadväzovaní kontaktov s občianskou spoločnosťou. Parlament uľahčuje budovanie kapacít nositeľov demokratických zmien vrátane obhajcov ľudských práv a presadzuje slobodu médií a nezávislú žurnalistiku. Súčasťou tohto prístupu je aj Sacharovova cena za slobodu myslenia udeľovaná Parlamentom a aktivity spoločenstva laureátov tejto ceny.

Program Parlamentu na posilnenie postavenia žien je zameraný na zákonodarkyne tak z profesionálneho, ako aj z osobného hľadiska. Jej hlavnými príjemcami sú ženy z krajín a regiónov, ktoré skupina Parlamentu pre demokraciu označila za prioritné. Parlament takisto poskytuje podporu a odborné znalosti v oblasti mediácie a dialógu, a to cielenými činnosťami s partnerskými parlamentmi a medzinárodnými podujatiami zameranými na mediáciu a predchádzanie konfliktom. Dialóg Jeana Monneta pre mier a demokraciu je nástroj sprostredkovania, ktorý vytvoril Parlament s cieľom spojiť vedúcich politických predstaviteľov a podporiť komunikáciu medzi stranami a dosahovanie konsenzu. Program pre mladých politických lídrov je jednou z hlavných iniciatív, ktoré majú podporovať dialóg a porozumenie medzi budúcimi lídrami mimo EÚ, a tým prispievať k budovaniu dôvery a mieru. V uznesení Parlamentu o budovaní kapacít EÚ v oblasti predchádzania konfliktom a mediácie, ktoré bolo prijaté v marci 2019, sa uznáva význam procesov mediácie a dialógu a úloha Parlamentu v tejto oblasti.

Skupina na podporu demokracie a koordináciu volieb poskytuje politické poradenstvo v súvislosti s rôznymi činnosťami Parlamentu. Tvorí ju 16 poslancov EP a spolupredsedajú jej predsedovia výborov Parlamentu pre zahraničné veci a rozvoj. Táto skupina rozhoduje o volebných pozorovateľských misiách Európskeho parlamentu a prijíma ročný pracovný program týkajúci sa ostatných činností. Na rok 2025 stanovila päť prioritných krajín a regiónov (Ukrajina, Moldavsko, Arménsko, región západného Balkánu a Panafrický parlament) a rozhodla, že sa zameria na tieto tematické oblasti: predvolebné a povolebné činnosti, parlamentná mediácia a dialóg, činnosti v oblasti ľudských práv vrátane spoločenstva laureátov a štipendií Sacharovovej ceny a parlamenty a demokratické inovácie. Skupina na podporu demokracie a koordináciu

volieb zorganizovala v marci 2026 konferenciu na vysokej úrovni s názvom Budúcnosť podpory demokracie, ktorá sa zamerala na súčasné priority, ako je financovanie podpory demokracie, demokratická odolnosť a reakcie na dezinformácie a autoritársky vplyv.

Parlament prispieva aj ku globálnej parlamentnej spolupráci prostredníctvom svojho štatútu pozorovateľa v Medziparlamentnej únii, ktorá združuje parlamenty z celého sveta.

Tento informačný list pripravilo oddelenie analýzy a podpory vonkajších politík Európskeho parlamentu. Viac informácií nájdete na webovom sídle skupiny na podporu demokracie a koordináciu volieb.

Adrián ROMERO AVELLO
04/2026

5.5. ROZŠIROVANIE A SUSEDSTVO ÚNIE

5.5.1. ROZŠIROVANIE ÚNIE

Tento informačný list vysvetľuje históriu, proces a budúce perspektívy politiky rozširovania EÚ. Prístupové rokovania a kapitoly boli otvorené s Albánskom, Čiernou Horou, so Srbskom a s Tureckom. Severné Macedónsko začalo prístupové rokovania v roku 2022 a Bosna a Hercegovina v roku 2024. Kosovo podalo žiadosť o členstvo v EÚ v roku 2022. V roku 2023 EÚ rozhodla o začatí prístupových rokovaní s Moldavskom a Ukrajinou a udelení Gruzínsku štatút kandidátskej krajiny. (5.5.6 a 5.5.7).

PRÁVNY ZÁKLAD

— V článku 49 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) sa stanovuje, ktoré štáty môžu požiadať o členstvo.

— V článku 2 ZEÚ sú opísané základné hodnoty EÚ.

CIELE

Cieľom politiky rozširovania EÚ je zjednotiť európske krajiny v rámci spoločného politického a hospodárskeho projektu. Rozširovanie, ktoré sa riadi hodnotami Únie a podlieha prísnym podmienkam, sa ukázalo ako jeden z najúspešnejších nástrojov na podporu politických, hospodárskych a sociálnych reforiem a na upevňovanie mieru, stability a demokracie na celom kontinente. Vďaka politike rozširovania sa posilňuje aj postavenie EÚ na svetovej scéne.

ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE

A. Podmienky pristúpenia

O členstvo v Únii môže požiadať každý európsky štát, ktorý rešpektuje jej spoločné hodnoty a zaviaže sa ich podporovať (článok 49 ZEÚ). Kodanské kritériá, stanovené Európskou radou v roku 1993 v Kodani, majú zásadný význam v procese integrácie všetkých kandidátskych alebo potenciálnych kandidátskych krajín do EÚ. Patria medzi ne:

— stabilita inštitúcií zaručujúcich demokraciu, právny štát, ľudské práva a úctu k menšinám a ich ochranu,

— fungujúce trhové hospodárstvo a schopnosť vyrovnať sa s konkurenčným tlakom a trhovými silami v rámci EÚ,

— schopnosť preberať záväzky vyplývajúce z členstva vrátane dodržiavania cieľov politickej, hospodárskej a menovej únie, ako aj prijímania spoločných pravidiel, noriem a politík, ktoré vytvárajú súbor právnych predpisov EÚ (*acquis communautaire*).

V decembri 2006 sa Európska rada dohodla na „obnovenom konsenze týkajúcom sa rozširovania“ na základe „konsolidácie, podmienenosti a komunikácie“ a kapacity EÚ integrovať nových členov.

B. Integračná kapacita EÚ: inštitucionálne opatrenia

Postupné rozširovanie predstavovalo podstatnú časť inštitucionálnych rokovaní vedúcich k prijatiu Lisabonskej zmluvy. EÚ musela prispôsobiť svoje inštitúcie a rozhodovacie procesy na príchod nových členských štátov a musela zabezpečiť, aby rozšírenie nebolo na úkor účinnej a zodpovednej tvorby politiky. Lisabonskou zmluvou sa zaviedli podstatné zmeny v zložení a činnosti hlavných inštitúcií EÚ. V niektorých týchto zmenách sa odzrkadlila potreba udržateľného súboru pravidiel, ktoré netreba nanovo meniť pri každom ďalšom rozšírení.

C. Proces

Krajina, ktorá chce vstúpiť do EÚ, predloží svoju žiadosť Rade Európskej únie, ktorá požiada Komisiu o stanovisko. Táto žiadosť sa oznámi Parlamentu. V prípade súhlasného stanoviska Komisie môžu hlavy štátov alebo predsedovia vlád EÚ hlasovaním v Európskej rade jednomyseľne rozhodnúť, že krajine udelia štatút kandidátskej krajiny. Na základe odporúčania Komisie Európska rada Rada – opäť jednomyseľne – rozhodne o tom, či sa rokovania začnú. Súbor právnych predpisov EÚ (*acquis communautaire*) je rozdelený do viac ako 30 politických kapitol. Komisia pred začatím samotných rokovaní vydá ku každej kapitole tzv. správu o preverovaní. Rada Európskej únie na základe odporúčania Komisie jednomyseľne rozhoduje o otvorení alebo neotvorení viacej rokovacích kapitol alebo ich blokov. Kedykoľvek sa usúdi, že sa dosiahol uspokojivý pokrok, Komisia môže odporučiť „predbežné uzavretie“ kapitoly alebo bloku kapitol. Rada Európskej únie v tejto veci opäť rozhoduje jednomyseľne, pričom zohľadní celkový pokrok v oblasti právneho štátu.

Po skončení rokovaní o všetkých kapitolách alebo blokoch kapitol sa príslušné podmienky – vrátane prípadných ochranných doložiek a prechodných opatrení –

začlenia do zmluvy o pristúpení medzi členskými štátmi a pristupujúcou krajinou. Prístupovú zmluvu možno podpísať len po súhlase Parlamentu a jednomyseľnom schválení Radou Európskej únie. Potom sa predloží na ratifikáciu všetkým zmluvným stranám – vrátane pristupujúcej krajiny – v súlade s ich ústavnými predpismi (t. j. ratifikácia parlamentom alebo prostredníctvom referenda).

MINULÉ ROZŠÍRENIA

Krajina	Členom od roku	Osobitosti
Belgicko Francúzsko Nemecko Taliansko Luxembursko Holandsko	1958	Pôvodní signatári Rímskej zmluvy z roku 1957.
Dánsko Írsko Spojené kráľovstvo[1]	1973	Grónsko ako súčasť Dánska pristúpilo v roku 1973, ale neskôr v roku 1985 vystúpilo.
Grécko	1981	Pristúpenie Grécka upevnilo demokraciu v krajine.
Portugalsko Španielsko	1986	Toto rozšírenie upevnilo demokraciu v Portugalsku a Španielsku.
Rakúsko Fínsko Švédsko	1995	Tieto krajiny boli predtým členmi Európskeho združenia voľného obchodu a boli úzko začlenené do Európskeho hospodárskeho priestoru. Nórsko bolo súčasťou týchto rokovaní, ale nakoniec odmietlo pristúpenie po referende, v ktorom 52 % hlasovalo proti členstvu v EÚ.
Cyprus Česko Estónsko Maďarsko Lotyšsko Litva Malta Poľsko Slovensko Slovinsko	2004	Toto rozšírenie, ktorého cieľom bolo opätovné zjednotenie kontinentu po páde Berlínskeho múru a rozpade Sovietskeho zväzu, sa začalo po rokovaní Európskej rady v decembri 1997. Rokovania sa viedli samostatne s každou krajinou na základe jednotného rokovacieho rámca.
Bulharsko Rumunsko	2007	Tempo, ktorým Bulharsko a Rumunsko prijímali reformy, neumožnilo týmto krajinám vstúpiť do EÚ v roku 2004. V kľúčových oblastiach (reforma súdnictva, boj proti korupcii a v prípade Bulharska aj boj proti organizovanému zločinu) bol zavedený „mechanizmus spolupráce a overovania“ na monitorovanie pokroku po pristúpení.
Chorvátsko	2013	Prístupové rokovania s Chorvátskom podliehali prísnejším podmienkam, ktoré stanovila Európska

[1]Spojené kráľovstvo vystúpilo z Únie 31. januára 2020.

		rada na základe „obnoveného konsenzu týkajúceho sa rozširovania“ v decembri 2006.

ĎALŠIE ROZŠIROVANIE

A. Západný Balkán

Vzťahy s krajinami západného Balkánu sa rozvíjajú v rámci procesu stabilizácie a pridruženia, ktorý sa začal v roku 1999. Vychádza z dvojstranných dohôd o stabilizácii a pridružení.

Pristúpenie Chorvátska k EÚ 1. júla 2013 je výraznou motiváciou pre ostatné krajiny v regióne. Komisia na základe skúseností s Chorvátskom navrhla vo svojej stratégii rozširovania na obdobie 2011 – 2012 ďalšie zlepšenia vo svojom prístupe k rokovaniam, ktorých súčasťou je väčší dôraz na problematiku právneho štátu. To znamená, že rokovacie kapitoly týkajúce sa reformy súdnictva a základných práv (kapitola 23) a spravodlivosti, slobody a bezpečnosti (kapitola 24) sa otvoria už v počiatočnej fáze všetkých budúcich rokovaní a uzatvoria sa ako posledné. Tento prístup bol opätovne potvrdený a posilnený v oznámení Komisie z 5. februára 2020 s názvom Posilnený proces pristúpenia – dôveryhodná perspektíva členstva v EÚ pre západný Balkán, ktorým sa zaviedla revidovaná metodika rozširovania o západný Balkán. Je tiež neoddeliteľnou súčasťou hospodárskeho a investičného plánu pre západný Balkán, ktorý bol zverejnený ako súčasť balíka opatrení Komisie na rok 2020, ktorý sa týka rozširovania.

Komisia 8. novembra 2023 prijala nový plán rastu pre západný Balkán vo výške 6 miliárd EUR, ktorý vychádza zo štyroch pilierov a vzťahuje sa na obdobie 2024 – 2027. Cieľom plánu je priniesť regiónu niektoré výhody členstva v EÚ ešte pred pristúpením. Základom sú reformné programy pre jednotlivé krajiny, pričom finančné prostriedky sa vyplácajú až po overení toho, či boli reformy dokončené. V júli 2024 Komisia do svojej výročnej správy o právnom štáte po prvýkrát zahrnula štyri kandidátske krajiny (Albánsko, Čiernu Horu, Severné Macedónsko a Srbsko).

Ruská útočná vojna proti Ukrajine a rozhodnutie EÚ udeliť Gruzínsku, Moldavsku a Ukrajine štatút kandidátskej krajiny a otvoriť prístupové rokovania s Moldavskom a Ukrajinou takisto viedli k obnovenému zameraniu kandidátskych a potenciálnych kandidátskych krajín západného Balkánu na proces integrácie do EÚ.

Do dnešného dňa sa otvorilo všetkých 33 rokovacích kapitol s Čiernou Horou a 14 bolo predbežne uzavretých. Srbsko otvorilo 22 z 35 rokovacích kapitol, z ktorých dve boli predbežne uzavreté. Hoci Čierna Hora dosiahla v rokoch 2024 a 2025 pozoruhodný pokrok, Srbsko musí preukázať väčšie odhodlanie, pokiaľ ide o reformy súvisiace s integráciou do EÚ, zlepšiť zosúladenie svojej zahraničnej politiky a splniť svoje záväzky vyplývajúce z Ochridskej rámcovej dohody, prepracovanej zo začiatku roka 2023, aby obnovilo pozastavený dialóg o normalizácii svojich vzťahov s Kosovom.

V marci 2020 Rada dala zelenú začatiu prístupových rokovaní s Albánskom a so Severným Macedónskom (v prípade Albánska s niekoľkými podmienkami). V júli 2020 Komisia predložila členským štátom návrh rokovacích rámcov. Prístupové rokovania s oboma krajinami sa formálne začali v júli 2022 po dlhých prieťahoch, ktoré boli spôsobené najmä nezhodami medzi Severným Macedónskom a Bulharskom týkajúcimi

sa identity, jazyka a histórie. Albánsko od októbra 2024 otvorilo všetkých 33 rokovacích kapitol, pričom najnovšie kapitoly sa otvorili v novembri 2025. Severné Macedónsko ukončilo v decembri 2023 preverovacie zasadnutia týkajúce sa všetkých šiestich rokovacích blokov, ale žiadne bloky/kapitoly zatiaľ neboli otvorené.

Dohoda o stabilizácii a pridružení medzi EÚ a Bosnou a Hercegovinou nadobudla platnosť 1. júna 2015. Bosna a Hercegovina predložila žiadosť o členstvo vo februári 2016. Komisia vo svojom stanovisku z mája 2019 uviedla 14 kľúčových priorít, ktoré musí Bosna a Hercegovina splniť, aby sa mohli začať prístupové rokovania. Bosne a Hercegovine bol v decembri 2022 udelený štatút kandidátskej krajiny napriek tomu, že nesplnila väčšinu týchto priorít. V nadväznosti na kladné odporúčanie Komisie sa Európska rada v marci 2024 rozhodla začať rokovania s Bosnou a Hercegovinou o pristúpení k EÚ bez ďalších podmienok. Odvtedy je pokrok na ceste Bosny a Hercegoviny k integrácii do EÚ naďalej obmedzený a pomalý.

Dohoda o stabilizácii a pridružení medzi EÚ a Kosovom nadobudla platnosť 1. apríla 2016. V decembri 2022 Kosovo požiadalo o členstvo v EÚ. Po rozhodnom hlasovaní v Parlamente v apríli 2023 Kosovo využíva bezvízový styk do schengenského priestoru od januára 2024. Kosovo taktiež vedie dialóg so Srbskom, ktorý sprostredkúva EÚ a ktorý by mal viesť k právne záväznej komplexnej dohode o normalizácii ich vzťahov. Obe krajiny musia splniť svoje záväzky vyplývajúce z Ochridskej rámcovej dohody.

B. Turecko

Turecko požiadalo o členstvo v EÚ v roku 1987 a bolo vyhlásené za kandidátsku krajinu v roku 1999. Rokovania sa začali v októbri 2005. Onedlho nato bolo osem kapitol zablokovaných a rozhodlo sa, že žiadna kapitola sa predbežne neuzavrie, pokým Turecko nebude uplatňovať „dodatkový protokol k Ankarskej dohode o pridružení“ na Cyprus. S otvorením ďalších kapitol vyjadrili nesúhlas jednotlivé členské štáty. Po stave nečinnosti trvajúcom viac ako tri roky bola v novembri 2013 otvorená nová rokovacia kapitola. Ďalšia bola otvorená v decembri 2015 Turecko a EÚ 18. marca 2016 opäť potvrdili svoj záväzok vykonávať spoločný akčný plán s cieľom zastaviť prílev neregulárnych migrantov do EÚ a oživiť prístupový proces. Tento krok viedol k otvoreniu ďalšej kapitoly v júni 2016, čím sa celkový počet otvorených kapitol zvýšil na 16 z 35, pričom jedna bola predbežne uzavretá. Vzhľadom na dramatické zhoršenie stavu právneho štátu v Turecku, najmä v nadväznosti na pokus o prevrat v júli 2016 a ďalšie zhoršovanie demokratických noriem, je prístupový proces s Tureckom de facto zmrazený. Vzťahy medzi EÚ a Tureckom sa ďalej zhoršili v dôsledku rozhodnutí Turecka v oblasti zahraničnej politiky, ktoré viedli k historicky najnižšej úrovni zosúladenia zahraničnej politiky (4 %), a jeho presadzovania riešenia cyperskej otázky v podobe „dvoch štátov“.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Podľa článku 49 ZEÚ musí Parlament udeliť súhlas s každým novým pristúpením k EÚ. Má takisto významné slovo pri finančných aspektoch pristúpenia: vďaka svojim rozpočtovým právomociam má priamy vplyv na sumy pridelené na nástroj predvstupovej pomoci a na finančné nástroje EÚ zriadené na podporu Ukrajiny, Moldavska a západného Balkánu.

Parlamentný Výbor pre zahraničné veci vymenúva stálych spravodajcov pre všetky kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny. Parlament vyjadruje pozície k rozširovaniu v podobe každoročných uznesení, ktorými reaguje na najnovšie výročné správy Komisie o jednotlivých krajinách. 29. februára 2024 prijal uznesenie o prehĺbení integrácie EÚ s ohľadom na budúce rozšírenie.

Parlament prijal 11. marca 2026 odporúčania týkajúce sa stratégie rozširovania EÚ. Označil ju za strategickú reakciu na vyvíjajúcu sa geopolitickú realitu a nevyhnutnú investíciu do bezpečnosti a stability Únie, pričom zdôraznil, že pokrok musí byť aj naďalej založený na zásluhách a hodnotách a podmienený reformami. Parlament tiež udržiava dvojstranné vzťahy s parlamentmi všetkých krajín zapojených do procesu rozširovania prostredníctvom svojich delegácií, ktoré pravidelne rokujú so svojimi partnermi o otázkach, ktoré sú relevantné pre ich smerovanie k integrácii do EÚ. Parlament dohliadal na voľby vo všetkých krajinách zapojených do procesu rozširovania s výnimkou Turecka, ktoré Parlament na pozorovanie volieb ešte nepozvalo.

Tento informačný list pripravilo oddelenie Európskeho parlamentu pre Európu (rozširovanie, západná Európa a severná spolupráca). Viac informácií nájdete na webovom sídle venovanom rozširovaniu EÚ.

Alexandros Karides
04/2026

5.5.2. ZÁPADNÝ BALKÁN

V tomto informačnom liste sa vysvetľuje politika EÚ voči západnému Balkánu – regiónu zahŕňajúcemu Albánsko, Bosnu a Hercegovinu, Kosovo, Čiernu Horu, Severné Macedónsko a Srbsko – a prístupový proces týchto krajín. Uvádzajú sa v ňom ciele podpory stability, spolupráce a hospodárskeho rozvoja, hlavné nástroje, ako je proces stabilizácie a pridruženia a predvstupová pomoc, a súčasný pokrok každej krajiny na ceste k členstvu v EÚ. Vysvetľuje sa v ňom aj to, ako Európsky parlament prispieva k procesu rozširovania prostredníctvom svojich právomocí udeľovať súhlas, uznesení a parlamentnej diplomacie.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Hlava V Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ): stanovuje právny rámec pre vonkajšiu činnosť EÚ.

— Článok 207 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ): upravuje medzinárodné obchodné zmluvy.

— Článok 49 ZEÚ: stanovuje kritériá podávania žiadostí a členstva.

CIELE

Európska únia sa zameriava na podporu mieru, stability a hospodárskeho rozvoja na západnom Balkáne a otváranie vyhliadok na integráciu do EÚ.

SÚVISLOSTI

EÚ začala v roku 1999 proces stabilizácie a pridruženia (PSP), ktorý predstavuje rámec vzťahov medzi EÚ a krajinami v regióne, a pakt stability, čo je širšia iniciatíva, do ktorej sú zapojení všetci kľúčoví medzinárodní aktéri. Pakt stability bol v roku 2008 nahradený Radou pre regionálnu spoluprácu. Európska rada v roku 2003 v Solúne opätovne potvrdila, že všetky krajiny zapojené do PSP sú potenciálnymi kandidátmi na členstvo v EÚ. Táto „európska perspektíva“ bola opätovne potvrdená v stratégii Komisie pre západný Balkán z februára 2018 a vo vyhláseniach vydaných po nasledujúcich samitoch EÚ – západný Balkán.

Cieľom tejto politiky je podpora postupnej integrácie krajín západného Balkánu do EÚ. Chorvátsko sa 1. júla 2013 stalo prvou zo siedmich krajín, ktorá pristúpila k EÚ. Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Severné Macedónsko a Srbsko majú štatút kandidátskej krajiny. Severné Macedónsko a Bosna a Hercegovina ešte neotvorili rokovacie kapitoly. Kosovo predložilo žiadosť o členstvo v roku 2022.

NÁSTROJE

A. Proces stabilizácie a pridruženia

PSP, ktorý sa začal v roku 1999, je strategickým rámcom podporujúcim postupné zbližovanie krajín západného Balkánu s EÚ. Vychádza z bilaterálnych zmluvných

vzťahov, finančnej pomoci, politického dialógu, obchodných vzťahov a regionálnej spolupráce.

Zmluvné vzťahy majú podobu dohôd o stabilizácii a pridružení. Tieto dohody umožňujú politickú a hospodársku spoluprácu a zriadenie zón voľného obchodu s príslušnými krajinami. Každá dohoda o stabilizácii a pridružení vychádza zo spoločných demokratických zásad, dodržiavania ľudských práv a zásad právneho štátu a vytvára trvalé štruktúry spolupráce. Rada pre stabilizáciu a pridruženie, ktorá sa schádza každý rok na ministerskej úrovni, dozerá na uplatňovanie a vykonávanie príslušnej dohody. Pomáha jej výbor pre stabilizáciu a pridruženie. Parlamentný výbor pre stabilizáciu a pridruženie – spoločný parlamentný výbor v prípade Severného Macedónska – zabezpečuje spoluprácu medzi parlamentmi prístupových krajín a Európskym parlamentom.

Od nadobudnutia platnosti dohody o stabilizácii a pridružení s Kosovom v apríli 2016 sú takéto dohody v platnosti v prípade všetkých kandidátskych a potenciálnych kandidátskych krajín západného Balkánu. V prípade Kosova je dohoda o stabilizácii a pridružení uzatvorená výlučne na úrovni EÚ a členské štáty ju nemusia ratifikovať (päť členských štátov neuznáva Kosovo ako nezávislý štát). Obchod a s ním spojené aspekty dohôd o stabilizácii a pridružení sú zahrnuté v dočasných dohodách. Tie obvykle nadobúdajú platnosť rýchlo po podpise, keďže obchod je výlučnou právomocou EÚ.

B. Prístupový proces

Žiadatelia o členstvo v EÚ musia spĺňať kodanské politické kritériá (pozri informačný list o rozširovaní Únie 5.5.1). Po uznaní za kandidáta krajina prechádza rozličnými fázami procesu tempom, ktoré do veľkej miery závisí od jej úsilia a pokroku, ktorý dosiahla.

Kandidátska krajina musí prijať a vykonávať všetky právne predpisy EÚ (*acquis communautaire*). Komisia podáva správu o pokroku vo svojich výročných správach o jednotlivých krajinách. Každé dôležité rozhodnutie od začatia rokovaní až po ich skončenie prijíma Rada jednomyseľným súhlasom. Zmluvu o pristúpení musí schváliť Parlament a Rada pred tým, ako ju ratifikujú všetky zmluvné štáty vrátane pristupujúcej krajiny v príslušnom parlamentnom postupe alebo referende.

Kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny dostávajú finančnú pomoc na vykonanie potrebných reforiem. Predvstupová pomoc EÚ sa od roku 2007 poskytuje cez jeden zlúčený nástroj: nástroj predvstupovej pomoci (IPA). Komisia prijala v novembri 2023 Nový plán rastu pre západný Balkán vo výške 6 miliárd EUR, ktorý sa vzťahuje na obdobie 2024 – 2027. Cieľom je priniesť tomuto regiónu niektoré výhody členstva v EÚ ešte pred pristúpením. Finančné prostriedky z plánu rastu sa prideľujú na základe programov reforiem pre jednotlivé krajiny, pričom prostriedky sa uvoľnia až po dokončení reforiem.

Väčšina kandidátskych a potenciálnych kandidátskych krajín sa môže podieľať aj na programoch EÚ.

C. Regionálna spolupráca

Európska integrácia a regionálna spolupráca sú úzko prepojené. Jedným z hlavných zámerov PSP je podnecovať krajiny regiónu k tomu, aby medzi sebou spolupracovali v rozličných oblastiach vrátane stíhania za vojnové zločiny, otázok týkajúcich sa hraníc,

problematiky utečencov a boja proti organizovanej trestnej činnosti. Osobitná zložka nástroja IPA je určená na regionálnu spoluprácu a cezhraničné programy.

Rada pre regionálnu spoluprácu (RRS) so sídlom v Sarajeve vykonáva svoju činnosť v súlade s procesom spolupráce v juhovýchodnej Európe (SEECP). RRS sa zameriava na podporu európskych a euroatlantických ambícií krajín, ktoré nie sú členmi EÚ, a na rozvoj spolupráce v oblastiach, ako je hospodársky a sociálny rozvoj, energetika a infraštruktúra, spravodlivosť a vnútorné veci, bezpečnosť, budovanie ľudského kapitálu a parlamentné vzťahy. EÚ a mnohé jej jednotlivé členské štáty podporujú činnosť RRS a podieľajú sa na nej.

Ďalšou dôležitou regionálnou iniciatívou je Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode. Okrem toho sa krajiny západného Balkánu podieľajú na niekoľkých regionálnych rámcoch.

D. Bezvízový styk

Možnosť cestovať do schengenského priestoru bez víz majú od decembra 2009 občania bývalej Juhoslovanskej republiky Macedónsko (teraz Severomacedónskej republiky), Čiernej Hory a Srbska a od novembra 2010 občania Albánska a Bosny a Hercegoviny. V januári 2012 sa začal dialóg o liberalizácii vízového režimu s Kosovom. V júli 2018 Komisia potvrdila, že Kosovo splnilo všetky kritériá. Po zdĺhavých medziinštitucionálnych rokovaniach a záverečnom hlasovaní Európskeho parlamentu v apríli 2023 uplatňuje Kosovo od januára 2024 s krajinami schengenského priestoru bezvízový režim.

SÚČASNÝ STAV

A. Albánsko

Albánsko požiadalo o členstvo v EÚ 28. apríla 2009 a štatút kandidátskej krajiny mu bol udelený v júni 2014. Vzhľadom na pokrok krajiny Komisia odporučila začať prístupové rokovania. V júni 2018 Rada súhlasila s otvorením prístupových rokovaní s Albánskom v júni nasledujúceho roka za predpokladu, že budú splnené nevyhnutné podmienky. V marci 2020 schválila otvorenie prístupových rokovaní, opäť iba po splnení súboru podmienok. V júli 2020 Komisia predložila členským štátom návrh rokovacieho rámca. Prístupové rokovania s Albánskom a Severným Macedónskom, ktoré sa vedú spoločne na základe spoločného kladného odporúčania Komisie, sa formálne začali v júli 2022 po dlhých prieťahoch, ktoré boli spôsobené najmä nezhodami medzi Severným Macedónskom a Bulharskom týkajúcimi sa identity, jazyka a histórie. Albánsko začalo 15. októbra 2024 rokovania o bloku 1 (základné hodnoty), ktorý sa skladá z piatich kapitol. Do novembra 2025 začalo rokovania o všetkých šiestich blokoch *acquis*.

B. Bosna a Hercegovina

Dohoda o stabilizácii a pridružení s Bosnou a Hercegovinou bola prerokovaná a podpísaná v júni 2008, ale nevstúpila do platnosti, a to najmä preto, že krajina nevykonala dôležité rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva. Obnovený prístup k tejto krajine, ktorý sa viac zameral na správu hospodárskych záležitostí, umožnil, aby dlho očakávaná dohoda o stabilizácii a pridružení nadobudla platnosť 1. júna 2015. Bosna a Hercegovina predložila žiadosť o členstvo 15. februára 2016. V máji 2019 Komisia uverejnila svoje stanovisko so zoznamom 14 kľúčových priorít, ktoré musí

Bosna a Hercegovina splniť, ak chce začať prístupové rokovania. Ich súčasťou bolo zabezpečenie riadneho fungovania Parlamentného výboru pre stabilizáciu a pridruženie (kľúčová priorita 3). V októbri 2023, osem rokov po prvom neúspešnom pokuse v roku 2015, sa v Sarajeve uskutočnilo prvé plnohodnotné zasadnutie Parlamentného výboru pre stabilizáciu a pridruženie EÚ – Bosna a Hercegovina. Komisia následne vo svojej správe o tejto krajine v roku 2023 dospela k záveru, že kľúčová priorita 3 bola splnená. Odvtedy sa uskutočnilo niekoľko ďalších zasadnutí Parlamentného výboru pre stabilizáciu a pridruženie. V dôsledku útočnej vojny Ruska proti Ukrajine a rozhodnutia EÚ z júna 2022 udeliť Moldavsku a Ukrajine štatút kandidátskej krajiny sa Európska rada v decembri 2022 rozhodla udeliť štatút kandidátskej krajiny aj Bosne a Hercegovine. Prístupové rokovania s Bosnou a Hercegovinou sa formálne začali v marci 2024, ale pokrok je obmedzený, pomalý a ovplyvňuje ho hlboká domáca politická kríza. Bosna a Hercegovina v septembri 2025 oneskorene predložila Komisii svoj program reforiem v rámci plánu rastu, a to po nezvratnom 10 % znížení jej finančného krytia v júli 2025. Program reforiem bol schválený v decembri 2025.

C. Severné Macedónsko

Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko (teraz Severomacedónska republika) požiadala o členstvo v EÚ v marci 2004 a štatút kandidátskej krajiny jej bol udelený v decembri 2005. Krajina však mnoho rokov nebola schopná otvoriť prístupové rokovania, najmä z dôvodu sporu s Gréckom týkajúceho sa názvu „Macedónsko“. Tento spor bol úspešne vyriešený Dohodou z Prespy, ktorá nadobudla platnosť vo februári 2019, o novom názve tejto krajiny – Severomacedónska republika alebo stručnejšie Severné Macedónsko. Od roku 2009 Komisia s neochvejnou podporou Parlamentu sústavne odporúčala otvoriť rokovania o pristúpení. V júni 2018 Rada súhlasila s otvorením prístupových rokovaní so Severným Macedónskom v júni 2019 za predpokladu, že budú splnené nevyhnutné podmienky. V marci 2020 schválila otvorenie prístupových rokovaní bez stanovenia ďalších podmienok. V júli 2020 Komisia predložila členským štátom návrh rokovacieho rámca. Prístupové rokovania so Severným Macedónskom a Albánskom, ktoré sa vedú spoločne na základe spoločného kladného odporúčania Komisie, sa formálne začali v júli po prieťahoch, ktoré boli spôsobené najmä nezhodami medzi Severným Macedónskom a Bulharskom týkajúcimi sa identity, jazyka a histórie. Severné Macedónsko dokončilo proces preverovania v decembri 2023, ale zatiaľ neboli otvorené žiadne bloky či kapitoly. Čaká sa na predpokladanú zmenu ústavy krajiny, ktorou by sa do preambuly zahrnula bulharská menšina, ako sa uvádza v záveroch Rady z roku 2022.

D. Kosovo

Kosovo je potenciálnym kandidátom na vstup do EÚ. Vo februári 2008 jednostranne vyhlásilo svoju nezávislosť. Päť členských štátov EÚ (Cyprus, Grécko, Rumunsko, Slovensko a Španielsko), dve krajiny regiónu (Srbsko a Bosna a Hercegovina), traja „noví žiadatelia“ (Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina) a dvaja stáli členovia Bezpečnostnej rady OSN (Čína a Ruská federácia) nezávislosť Kosova neuznali. Po dosiahnutí prelomovej dohody o normalizácii vzťahov medzi Belehradom a Prištinou v apríli 2013 (dohoda z Bruselu) Európska rada v júni 2013 rozhodla o začatí rokovaní s Kosovom o dohode o stabilizácii a pridružení, ktorá nadobudla platnosť 1. apríla 2016. V júli 2018, šesť rokov po vydaní plánu liberalizácie vízového režimu, Komisia potvrdila, že Kosovo splnilo

všetky kritériá. Budúca integrácia Kosova do EÚ je rovnako ako v prípade Srbska stále úzko spätá s dialógom medzi Kosovom a Srbskom, ktorý sprostredkúva EÚ a ktorý by mal viesť k právne záväznej komplexnej dohode o normalizácii vzájomných vzťahov. Obe krajiny musia splniť svoje záväzky vyplývajúce z prepracovanej dohody zo začiatku roka 2023, ktorá má viesť k obnoveniu pozastaveného dialógu.

E. Čierna Hora

Čierna Hora, ktorá získala nezávislosť v roku 2006, požiadala o členstvo v EÚ v decembri 2008. Štatút kandidátskej krajiny získala v decembri 2010 a prístupové rokovania sa začali v júni 2012. V júni 2024 sa Čierna Hora stala prvou krajinou, ktorá splnila priebežné kritériá pre kľúčové kapitoly týkajúce sa právneho štátu – kapitolu 23 o reforme súdnictva a základných právach a kapitolu 24 o slobode, bezpečnosti a spravodlivosti. Do dnešného dňa bolo otvorených všetkých 33 rokovacích kapitol a 14 bolo predbežne uzavretých. Reformy nevyhnutné na integráciu do EÚ sa za posledné dva roky zrýchlili, čím sa krajina stala aktuálnym priekopníkom v prístupových rokovaniach.

F. Srbsko

Srbsko predložilo žiadosť o členstvo v EÚ v decembri 2009 a v marci 2012 získalo štatút kandidátskej krajiny po tom, ako Belehrad a Priština dosiahli dohodu o regionálnom zastúpení Kosova. Prístupové rokovania sa oficiálne začali 21. januára 2014. V decembri 2015 sa otvorili prvé dve kapitoly vrátane kapitoly o normalizácii vzťahov s Kosovom. Kľúčové kapitoly týkajúce sa právneho štátu – kapitoly 23 a 24 – sa otvorili 18. júla 2016. K dnešnému dňu bolo otvorených 22 z 35 rokovacích kapitol, z ktorých dve boli predbežne uzavreté. Štyri kapitoly tvoriace štvrtý blok – venovaný zelenej agende a udržateľnej prepojenosti – boli otvorené v decembri 2021. Odvtedy neboli otvorené žiadne nové kapitoly ani bloky. Budúca integrácia Srbska do EÚ je rovnako ako v prípade Kosova stále úzko spätá s dialógom medzi Srbskom a Kosovom, ktorý sprostredkúva EÚ a ktorý by mal viesť k právne záväznej komplexnej dohode o normalizácii vzájomných vzťahov. Obe krajiny musia splniť svoje záväzky vyplývajúce z prepracovanej dohody zo začiatku roka 2023, ktorá má viesť k obnoveniu pozastaveného dialógu.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament je v plnej miere zapojený do PSP a jeho súhlas je potrebný na uzatvorenie všetkých dohôd o stabilizácii a pridružení (článok 218 ods. 6 ZFEÚ). Musí tiež vysloviť súhlas s každým novým pristúpením do EÚ (článok 49 ZEÚ). Okrem toho svojimi rozpočtovými právomocami priamo ovplyvňuje výšku súm vyčleňovaných na nástroj IPA. Výbor Európskeho parlamentu pre zahraničné veci vymenúva stálych spravodajcov pre všetky kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny. Parlament vyjadruje svoje pozície k rozširovaniu v podobe každoročných uznesení, ktorými reaguje na najnovšie výročné správy Komisie o jednotlivých krajinách.

V júni 2020 Parlament vydal súbor odporúčaní k západnému Balkánu po samite EÚ – západný Balkán v Záhrebe (uskutočnenom online). Dňa 29. februára 2024 prijal uznesenie o prehĺbení integrácie EÚ s ohľadom na budúce rozšírenie. Dňa 11. marca 2026 prijal uznesenie o stratégii rozširovania EÚ, v ktorom uviedol, že rozširovanie

posilňuje bezpečnosť EÚ a zabraňuje destabilizácii geopoliticky šedých zón a malo by sa naďalej zakladať na zásluhách a hodnotách a byť podmienené reformami.

Parlament podporuje dvojstranné vzťahy s parlamentmi krajín západného Balkánu prostredníctvom svojich delegácií, ktoré sa so svojimi partnermi pravidelne stretávajú (v zásade dvakrát ročne), aby diskutovali o otázkach týkajúcich sa PSP a procesov pristúpenia k EÚ. Parlament dohliada na väčšinu volieb v šiestich krajinách západného Balkánu, ak o to požiadajú, pričom pozorovateľom volieb už bol vo všetkých z nich. Vypracoval tiež súbor činností a programov v oblasti parlamentnej demokracie a budovania kapacít, ktoré sú prispôsobené potrebám partnerských parlamentov zo západného Balkánu. V posledných rokoch Parlament napomáha zbližovaniu medzi politickými stranami v Severnom Macedónsku a Srbsku.

Tento informačný list vypracovalo generálne riaditeľstvo Európskeho parlamentu pre vonkajšie politiky Únie, riaditeľstvo pre regióny. Viac informácií nájdete na webovej stránke Parlamentu venovanej rozširovaniu EÚ.

Igor MISKULIN
04/2026

5.5.3. EURÓPSKY HOSPODÁRSKY PRIESTOR (EHP), ŠVAJČIARSKO A SEVER

Európsky hospodársky priestor (EHP) bol vytvorený v roku 1994 s cieľom rozšíriť vnútorný trh EÚ na krajiny patriace do Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO) – Nórsko, Island, Lichtenštajnsko a Švajčiarsko. V tomto informačnom liste sa vysvetľuje, čo je EHP, ako funguje a na ktoré oblasti politiky sa vzťahuje. Objasňuje sa v ňom, ako Švajčiarsko ako člen EZVO, nie však EHP, interaguje s vnútorným trhom EÚ. Takisto sa v ňom predstavujú hlavné fóra v severnej Európe a arktickom regióne, s ktorými EÚ spolupracuje.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Pre EHP: článok 217 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (dohody o pridružení). To EÚ oprávňuje podpisovať dohody s krajinami alebo medzinárodnými organizáciami o vzájomných právach a povinnostiach a spoločných opatreniach, ako je Dohoda o EHP z roku 1992.

— Pre Švajčiarsko: poistná zmluva z roku 1989, bilaterálne dohody I z roku 1999, bilaterálne dohody II z roku 2004. Táto zmluva a dohody upravujú politické a hospodárske vzťahy medzi EÚ a Švajčiarskom, pričom sa v nich stanovujú pravidlá vzájomného prístupu na trh medzi Švajčiarskom a EHP.

EHP

A. Čo je EHP?

EHP je oblasť voľného obchodu, ktorou sa vnútorný trh EÚ rozširuje o krajiny Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO). Dohoda o EHP bola podpísaná 2. mája 1992 a nadobudla platnosť 1. januára 1994. Členstvo je dobrovoľné pre krajiny EZVO a povinné pre krajiny EÚ. Všetky krajiny, ktoré od roku 1994 pristúpili k EÚ, sa automaticky pripojili aj k EHP, ktorý dnes zahŕňa EÚ a jej 27 členských štátov a troch zo štyroch členov EZVO: Nórsko, Island a Lichtenštajnsko. Štvrtý člen EZVO, Švajčiarsko, nie je členom EHP, ale má prístup na vnútorný trh EÚ prostredníctvom dvojstranných dohôd.

Účelom EHP je posilniť obchodné a hospodárske vzťahy medzi členmi a vytvoriť hospodársky priestor s jednotným súborom pravidiel.

Aby bola dohoda stále aktuálna, všetky nové právne predpisy EÚ týkajúce sa vnútorného trhu musia byť zahrnuté do príloh a protokolov k Dohode o EHP. Týmto spôsobom už bolo do Dohody o EHP začlenených niekoľko tisíc aktov.

B. Rozsah pôsobnosti EHP

Členovia EHP sa zaväzujú dodržiavať celý rad práv a povinností týkajúcich sa vnútorného trhu EÚ. To znamená, že musia dodržiavať tzv. štyri slobody, ktoré definujú vnútorný trh – voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Na to, aby to mohli robiť

účinne, tiež musia prijať politiky EÚ v oblasti hospodárskej súťaže, dopravy, energetiky a hospodárskej a menovej spolupráce, ktoré tieto slobody podporujú.

Dohoda o EHP sa vzťahuje aj na horizontálne politiky (vzťahujúce sa na otázky týkajúce sa rôznych sektorov), ktoré úzko súvisia so štyrmi slobodami. Patria medzi ne sociálne politiky týkajúce sa bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, pracovného práva a rovnakého zaobchádzania s mužmi a so ženami, ako aj politiky v oblasti ochrany spotrebiteľov, životného prostredia, štatistiky a práva obchodných spoločností. Dohoda obsahuje aj ustanovenia o otázkach, ako sú výskum, technologický rozvoj, vzdelávanie a odborná príprava, ktoré sa vykonávajú skôr spoluprácou ako právnymi predpismi.

C. Obmedzenia EHP

Dohoda o EHP neobsahuje záväzné ustanovenia pre všetky odvetvia vnútorného trhu alebo iné politiky podľa zmlúv EÚ. Jej záväzné ustanovenia sa konkrétne netýkajú:

— spoločnej poľnohospodárskej politiky a spoločnej rybárskej politiky (hoci dohoda obsahuje ustanovenia o obchode s produktmi poľnohospodárstva a rybárstva),

— colnej únie,

— spoločnej obchodnej politiky,

— spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky,

— oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí (hoci všetky krajiny EZVO sú súčasťou schengenského priestoru bez kontrol na hraniciach),

— hospodárskej a menovej únie.

D. Inštitúcie a mechanizmy EHP

1. Spoločný výbor EHP:

— sa skladá z veľvyslancov troch krajín EZVO, ktoré sú členmi EHP, a zástupcov Európskej komisie,

— preskúmava nové texty týkajúce sa vnútorného trhu EÚ a rozhoduje o tom, ktoré právne predpisy a akty (opatrenia, programy atď.) by sa mali začleniť do EHP,

— zasadá osemkrát ročne, pričom predsedníctvo každých šesť mesiacov striedavo vykonáva EÚ a krajina EZVO, ktorá je členom EHP.

2. Rada EHP:

— sa skladá z ministrov zahraničných vecí krajín EZVO, ktoré sú členmi EHP, a zástupcov rotujúceho predsedníctva Rady EÚ, ako aj Európskej služby pre vonkajšiu činnosť a Komisie,

— schvaľuje spoločné posúdenie celkového fungovania spolupráce v rámci EHP a vypracúva politické usmernenia pre spoločný výbor,

— zasadá dvakrát ročne.

3. Poradný výbor EHP:

— sa skladá z členov poradného výboru EZVO – fóra odborových zväzov a organizácií zamestnávateľov z krajín EZVO – a Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru,

— pracuje na upevňovaní kontaktov medzi sociálnymi partnermi v EHP a na zvyšovaní informovanosti o hospodárskych a sociálnych aspektoch EHP,

— prispieva k rokovaniam ostatných inštitúcií EHP prostredníctvom uznesení.

4. Spoločný parlamentný výbor EHP:

— sa skladá z poslancov národných parlamentov krajín EZVO, ktoré sú členmi EHP, a poslancov Európskeho parlamentu,

— zasadá dvakrát ročne, raz v Európskom parlamente a raz v národnom parlamente krajiny EZVO, ktorá je členom EHP, a každý rok mu striedavo predsedá poslanec Európskeho parlamentu alebo poslanec národného parlamentu krajiny EZVO, ktorá je členom EHP,

— preskúmava všetky právne predpisy EÚ týkajúce sa EHP a stretáva sa so zástupcami Rady EHP, Spoločného výboru EHP a Dozorného úradu EZVO,

— prijíma uznesenia o najrôznejších otázkach týkajúcich sa Dohody o EHP a predkladá Rade EHP a Spoločnému výboru EHP otázky na ústne alebo písomné zodpovedanie,

— každoročne prijíma uznesenie o výročnej správe spoločného výboru o fungovaní Dohody o EHP, v ktorom uvádza svoje názory na pokrok dosiahnutý pri začleňovaní právnych predpisov EÚ a existujúcich nedoriešených prípadoch a predkladá odporúčania pre riadne fungovanie vnútorného trhu.

5. Dozorný úrad EZVO:

— funguje nezávisle od akejkoľvek štátnej kontroly,

— chráni práva jednotlivcov a podnikov na spravodlivú hospodársku súťaž a voľný pohyb zabezpečovaním toho, aby Island, Lichtenštajnsko a Nórsko dodržiavali pravidlá EHP,

— zabezpečuje zodpovednosť postupovaním prípadov nesplnenia povinnosti Súdu EZVO.

6. Súd EZVO:

— sa skladá z troch sudcov, jedného z každej krajiny EZVO, ktorá je členom EHP, vymenovaných so súhlasom všetkých troch vlád na obdobie šiestich rokov,

— rozhoduje v prípadoch nesplnenia povinnosti a pri odvolaniach a poskytuje poradné stanoviská súdom v krajinách EZVO.

E. Ako sa právny predpis EÚ stáva právnym predpisom EHP

V tejto časti sa uvádza zjednodušený opis procesu tvorby právnych predpisov EHP.

Na webovom sídle EZVO možno nájsť:

— používateľsky ústretový prehľad toho, ako sa právny predpis EÚ stáva právnym predpisom EHP,

— podrobné informácie o postupoch začleňovania právnych predpisov EÚ do Dohody o EHP.

1. Začlenenie právnych predpisov EÚ

Spoločný výbor EHP rozhoduje o tom, ktoré právne predpisy EÚ sa majú začleniť do EHP, a dopĺňa ich do príloh a protokolov k Dohode o EHP.

2. Transpozícia

Po začlenení právneho predpisu EÚ do Dohody o EHP sa tento právny predpis musí transponovať do vnútroštátnych právnych predpisov krajín EZVO, ktoré sú členmi EHP. V závislosti od vnútroštátnych právnych predpisov každej krajiny si to môže vyžadovať buď jednoduché rozhodnutie vlády, alebo súhlas parlamentu. Krajiny môžu počas transpozície vykonať technické úpravy právnych predpisov, nemôžu však zmeniť ich podstatu.

3. Monitorovanie

Transpozíciu a uplatňovanie práva EHP monitoruje Dozorný úrad EZVO a Súd EZVO. Dozorný úrad EZVO vypracúva prehľad výsledkov v oblasti vnútorného trhu, ktorým sa sleduje, ako sa právne predpisy uplatňujú v krajinách EHP.

ŠVAJČIARSKO

A. Vývoj vzťahov medzi EÚ a Švajčiarskom

Švajčiarsko sa ako člen EZVO zúčastnilo na rokovaniach o Dohode o EHP, ktorú podpísalo 2. mája 1992. Bezprostredne na to, 22. mája 1992, švajčiarska vláda požiadala o vstup do EÚ. Avšak potom, čo švajčiarski voliči zamietli Dohodu o EHP v referende, ktoré sa konalo 6. decembra 1992, sa vláda prestala usilovať o členstvo Švajčiarska v EÚ a EHP. Švajčiarsko odvtedy rozvíja vzťahy s EÚ prostredníctvom bilaterálnych dohôd. Tieto dohody umožňujú jeho hospodársku integráciu do EÚ pri súčasnom rešpektovaní želaní švajčiarskeho ľudu.

B. Dvojstranné dohody

1. Výsledky

EÚ a Švajčiarsko podpísali viac ako 120 bilaterálnych dohôd vrátane dohody o voľnom obchode v roku 1972 a dve hlavné série odvetvových dvojstranných dohôd, ktoré v čase podpisu zosúladili veľkú časť švajčiarskeho práva s právnymi predpismi EÚ.

Prvý súbor siedmich odvetvových dohôd (známy ako **dvojstranné dohody I**) bol podpísaný v roku 1999 a nadobudol platnosť v roku 2002. Všetky tieto dohody sa týkajú oblastí voľného pohybu a vzájomného otvárania trhov a vzťahujú sa na:

— voľný pohyb osôb,

— leteckú dopravu,

— cestnú dopravu,

— obchod s poľnohospodárskymi výrobkami,

— technické prekážky obchodu,

— verejné obstarávanie,

— spoluprácu v oblasti výskumu.

V roku 2004 bol podpísaný ďalší súbor odvetvových dohôd (**dvojstranné dohody II**), ktorý postupne nadobudol účinnosť v rokoch 2005 až 2009. Tento rozsiahly súbor dohôd sa týka posilnenia hospodárskej spolupráce a rozšírenia spolupráce v oblasti azylu a slobodného cestovania na schengenských hraniciach. Vzťahuje sa aj na:

— účasť Švajčiarska na dublinskom systéme určovania zodpovednosti za žiadosti o azyl,

— program MEDIA EÚ,

— Európsku environmentálnu agentúru,

— zdaňovanie úspor,

— spracované poľnohospodárske výrobky,

— štatistiku,

— boj proti podvodom,

— finančné príspevky Švajčiarska na hospodársku a sociálnu súdržnosť v nových členských štátoch EÚ.

2. Nevýhoda dvojstranných dohôd

Dohodami sa síce posilnili hospodárske vzťahy medzi EÚ a Švajčiarskom, no vytvoril sa aj komplexný a niekedy nekonzistentný súbor záväzkov. Na rozdiel od dynamickej Dohody o EHP, ktorá má štruktúrovaný postup začleňovania nových právnych predpisov EÚ, sa dvojstranné dohody musia pravidelne aktualizovať, aby sa v nich zohľadnil nový vývoj. V dvojstranných dohodách tiež chýbajú osobitné opatrenia týkajúce sa monitorovania a presadzovania a účinný mechanizmus urovnávania sporov.

3. Pokusy o zlepšenie dvojstranných dohôd

V záujme vyriešenia týchto problémov začali EÚ a Švajčiarsko 22. mája 2014 rokovania v súvislosti s dohodou o inštitucionálnom rámci. Cieľom rokovaní bolo vyriešiť niekoľko zložitých otázok od podmienok pre poskytovateľov služieb z EÚ vo Švajčiarsku až po úlohu Súdneho dvora EÚ pri riešení sporov.

Rokovania o dohode o inštitucionálnom rámci sa na politickej úrovni skončili 23. novembra 2018. Švajčiarska vláda začala následne rozsiahle konzultácie predtým, ako rozhodla o tom, či sa o dohode bude hlasovať vo švajčiarskom Federálnom zhromaždení. Tento proces vyvolal niekoľko otázok, ktoré si vyžadovali ďalšie objasnenie.

Po prestávke, ktorú spôsobila okrem iného aj pandémia COVID-19, vyjednávači EÚ a Švajčiarska pokračovali v januári 2021 v rokovaniach o objasneniach týkajúcich sa dohody o inštitucionálnom rámci. Švajčiarska vláda však 26. mája 2021 od rokovaní odstúpila.

4. Revidovaný balík dohôd

Koncom roka 2024 sa Švajčiarsko a EÚ dohodli na balíku nových a revidovaných dohôd o spolupráci a prístupe na trh známom ako **Dvojstranné dohody III**. Dohody boli formálne uzavreté v máji 2025 a švajčiarska vláda ich schválila v júni toho istého roka. Následne sa vo Švajčiarsku začali vnútroštátne konzultácie a vláda 5. decembra 2025 dospela k záveru, že balík dohôd podporila jasná väčšina účastníkov (kantóny, strany a združenia). Referendum o balíku dohôd sa s najväčšou pravdepodobnosťou uskutoční v roku 2027.

C. Prekážky v spolupráci EÚ a Švajčiarska

V roku 2014 väčšina švajčiarskych voličov schválila v referende federálnu občiansku iniciatívu s názvom Proti masovému prisťahovalectvu. V rámci iniciatívy sa odmietal voľný pohyb medzi EÚ a Švajčiarskom, ktorý je podmienkou prístupu na vnútorný trh. Vyzývalo sa na návrat k imigračnému systému založenému na kvótach a na obmedzenie počtu cezhraničných pracovníkov.

Z hľadiska vzťahov medzi EÚ a Švajčiarskom to bola veľká výzva, pretože dvojstranné dohody o prístupe Švajčiarska na vnútorný trh sú vzájomne závislé: ukončiť jednu dohodu znamená ukončiť ich všetky.

Vzťahy medzi EÚ a Švajčiarskom sa začali vracať do normálu v decembri 2016 po tom, ako švajčiarsky parlament prijal federálny zákon o cudzincoch a integrácii. Týmto zákonom sa výsledok referenda z roku 2014 vykonal spôsobom, ktorý obmedzil jeho účinok. Zákon umožnil zaviesť požiadavku, aby zamestnávatelia uprednostňovali osoby s pobytom vo Švajčiarsku, no neuložil povinnosť zaviesť zamestnanecké alebo imigračné kvóty, pokiaľ ide o občanov EÚ.

V septembri 2020 sa vo Švajčiarsku uskutočnilo ďalšie referendum o návrhu na ukončenie voľného pohybu s EÚ. Takmer 62 % voličov hlasovalo proti návrhu a voľný pohyb bol zachovaný.

SEVERNÉ POLITIKY A FÓRA

EÚ sa aktívne zapája do viacerých politík a fór, ktoré sa zameriavajú na rýchlo sa rozvíjajúce severné oblasti Európy a na arktickú oblasť ako celok. Všetka spolupráca s Ruskom v otázke Arktídy sa od jeho invázie na Ukrajinu 24. februára 2022 zastavila.

A. Politika Severnej dimenzie

Severná dimenzia bola vytvorená v roku 1999 ako spoločná politika pre EÚ, Rusko, Nórsko a Island a zaviedla nový formát regionálnej spolupráce v severnej Európe. Táto politika viedla k partnerstvám a spolupráci v regiónoch Baltského a Barentsovho mora, ktoré boli zamerané na priority, ako je doprava, životné prostredie, verejné zdravie a jadrová bezpečnosť. Severná dimenzia zahŕňala aj parlamentný orgán – Parlamentné fórum Severnej dimenzie, ktorého zakladajúcim členom bol Európsky parlament. Účasť Ruska na Severnej dimenzii bola 8. marca 2022 pozastavená a politika bola oficiálne ukončená 24. septembra 2025.

B. Rada krajín Baltského mora

Radu krajín Baltského mora založili krajiny Baltského mora v roku 1992. Jej pôvodným cieľom bolo posilniť spoluprácu a podporiť stabilitu v regióne po skončení studenej

vojny a rozpade Sovietskeho zväzu. V súčasnosti svoje úsilie zameriava na budovanie regionálnej súdržnosti s cieľom zabezpečiť mier a prosperitu a riešiť mnohé výzvy, ktorým čelí región Baltského mora.

Rada krajín Baltského mora má 11 členov – Dánsko, Estónsko, Fínsko, Nemecko, Island, Lotyšsko, Litva, Nórsko, Poľsko a Švédsko – a EÚ. Má tiež 10 pozorovateľských štátov vrátane Ukrajiny, Spojeného kráľovstva a Spojených štátov.

Členstvo Ruska v tejto organizácii bolo v marci 2022 po inváziі na Ukrajinu pozastavené a krajina organizáciu opustila v máji 2022.

Všetci členovia Rady krajín Baltského mora sa zúčastňujú na Parlamentnej konferencii pre Baltské more, ktorej členom je aj Európsky parlament.

C. Spolupráca v regióne Barentsovho mora

Región Barentsovho mora zahŕňa sever Nórska, Fínska a Švédska a severozápadné oblasti Ruska. Spolupráca sa vykonáva na subštátnej úrovni prostredníctvom Regionálnej rady Barentsovho mora, medzištátnej Euro-arktickej rady regiónu Barentsovho mora, ktorej členom je aj EÚ, a parlamentnej konferencie (ktorej členom je aj Európsky parlament).

Členstvo Ruska v Euro-arktickej rade regiónu Barentsovho mora bolo v marci 2022 po inváziі na Ukrajinu pozastavené a krajina radu opustila v septembri 2023. Fínsko oznámilo svoj zámer opustiť organizáciu a pokračovať v regionálnej spolupráci so Švédskom a Nórskom inými kanálmi.

D. Severská rada a Západoseverská rada

Európsky parlament spolupracuje s poslancami z krajín **Severskej rady** – Dánska, Švédska, Fínska, Nórska a Islandu a autonómnych regiónov Alandy, Faerské ostrovy a Grónsko – prostredníctvom medziparlamentných stretnutí EÚ – Severská rada. Posledné takéto medziparlamentné stretnutie sa uskutočnilo 19. apríla 2023 v Štrasburgu. Okrem toho sa raz ročne stretávajú delegácie Európskeho parlamentu a **Západoseverskej rady** (tvorenej poslancami z Faerských ostrovov, Grónska a Islandu). Naposledy sa stretnutie konalo 15. a 16. septembra 2025 v Tórshavne na Faerských ostrovoch.

E. Politika pre Arktídu

Európska komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť predstavili 13. októbra 2021 najnovšiu politiku EÚ pre Arktídu. V tejto politike sa zmena klímy označuje za najkomplexnejšiu hrozbu, ktorej čelí arktický región, a takisto sa v nej uvádza, ako EÚ plánuje riešiť túto hrozbu a iné hrozby, ako sú bezpečnosť a udržateľný hospodársky rozvoj.

Európsky parlament prijal 26. novembra 2025 odporúčanie k diplomatickej stratégii EÚ a geopolitickej spolupráci v Arktíde. Poslanci v ňom vyzvali krajiny EÚ a spojencov NATO, aby spolupracovali s cieľom chrániť arktický región pred ruskou a čínskou militarizáciou. Naliehavo tiež vyzvali EÚ, aby lepšie chránila svoje podmorské káble a potrubia a dodržiavala medzinárodné právo, pokiaľ ide o územné nároky a námorné trasy.

Európsky parlament je členom Konferencie zástupcov parlamentov arktických krajín.

Tento informačný list pripravil sekretariát Delegácie Európskeho parlamentu pre severnú spoluprácu a pre vzťahy so Švajčiarskom a Nórskom, pri Spoločnom parlamentnom výbore EÚ – Island a pri Spoločnom parlamentnom výbore Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP). Viac informácií nájdete na webovom sídle delegácie.

Algirdas Razauskas
05/2026

5.5.4. SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO

V tomto informačnom liste sa objasňuje vyvíjajúci sa vzťah medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom od brexitu a načrtáva právny rámec, ktorý tento vzťah upravuje. Predstavuje sa v ňom kľúčový politický a inštitucionálny vývoj vrátane samitu Spojeného kráľovstva a EÚ, ktorý sa konal 19. mája 2025 a na ktorom sa vytvorilo nové strategické partnerstvo v nadväznosti na „zresetovanie" vzťahov medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom po všeobecných voľbách v Spojenom kráľovstve v roku 2024, a úlohy Európskeho parlamentu a Parlamentného zhromaždenia pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo pri podpore dialógu.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: článok 50 je primárny právny základ, o ktorý sa EÚ opierala pri rokovaní o vystúpení Spojeného kráľovstva. Stanovuje sa v ňom postup vystúpenia členského štátu z Európskej únie, ako aj postup dojednania a uzavretia dohody o vystúpení.

— Podmienky vystúpenia Spojeného kráľovstva sa riadia dohodou o vystúpení, ktorá nadobudla účinnosť 31. januára 2020 a na ktorú dohliada Spoločný výbor, ktorému spolupredsedajú EÚ a Spojené kráľovstvo. Dohoda sa vzťahuje na práva občanov, ustanovenia o odlúčení, prechodné obdobie, finančné ustanovenia a rámec riadenia. Dohoda o vystúpení obsahuje protokol o Írsku/Severnom Írsku, v ktorom sa stanovujú právne opatrenia určené nato, aby sa zabránilo vzniku tvrdej hranice na ostrove Írsko a zároveň sa chránila integrita jednotného trhu EÚ, ako aj protokoly týkajúce sa Cypru a Gibraltáru. Prijatím rozhodnutia Rady (EÚ) 2020/135 Rada EÚ uzavrela dohodu o vystúpení v mene EÚ a poskytla inštitucionálny základ na jej vykonávanie.

— Vo Windsorskom rámci, ktorý bol prijatý rozhodnutím Spoločného výboru 1/2023, sa stanovujú právne záväzné opatrenia na vykonávanie protokolu o Írsku/Severnom Írsku. Tento rámec upravuje spôsob, akým sa protokol vykonáva, a zahŕňa súbor spoločných riešení výziev, ktorým čelia občania a podniky v Severnom Írsku. Zostáva pritom v medziach právneho rámca dohody o vystúpení a zachováva integritu vnútorného trhu EÚ aj Spojeného kráľovstva.

— Dohoda o obchode a spolupráci, ktorá bola uzavretá oddelene od dohody o vystúpení, upravuje širší vzťah medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom po brexite od 1. januára 2021. Stanovujú sa v nej podrobné ustanovenia o obchode s tovarom a službami, digitálnom obchode, doprave, energetike, rybárstve, spolupráci v oblasti presadzovania práva a ďalších oblastiach. Obsahuje aj mechanizmy na zaistenie rovnakých podmienok a zavádza riadiace štruktúry vrátane Rady pre partnerstvo medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom, ktoré majú dohliadať na spoluprácu a riešenie sporov a uľahčovať ich. Článok 11 poskytuje základ na zriadenie Parlamentného zhromaždenia pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo. Rada EÚ schválila uzavretie dohody v mene EÚ v rozhodnutí Rady (EÚ) 2021/689,

v ktorom sa stanovujú opatrenia, pokiaľ ide o účasť EÚ v riadiacich orgánoch dohody o obchode a spolupráci vrátane Rady pre partnerstvo.

KONTEXT VZŤAHOV MEDZI EÚ A SPOJENÝM KRÁĽOVSTVOM

Spojené kráľovstvo vstúpilo do Európskeho hospodárskeho spoločenstva, z ktorého sa neskôr vyvinula Európska únia (EÚ), v roku 1973. S Európskym spoločenstvom udržiavalo Spojené kráľovstvo ako jeho člen celé desaťročia zložitý, ale veľmi dôležitý vzťah. V júni 2016 sa však v Spojenom kráľovstve uskutočnilo referendum o jeho členstve v EÚ. Tesná väčšina voličov (51,9 %) hlasovala za odchod z Únie. Nasledoval zdĺhavý a často kontroverzný politický proces, pre ktorý sa vžilo pomenovanie „brexit". Spojené kráľovstvo oficiálne vystúpilo z EÚ 31. januára 2020.

CIELE SPOLUPRÁCE MEDZI EÚ A SPOJENÝM KRÁĽOVSTVOM

Cieľom spolupráce medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom je riadiť vystúpenie Spojeného kráľovstva z EÚ a následný vzťah po brexite, ako sa stanovuje v dohode o vystúpení a dohode o obchode a spolupráci. Tieto dohody poskytujú rámec na spoluprácu v oblastiach spoločného záujmu, stanovujú sa v nich opatrenia na vykonávanie protokolu o Írsku/Severnom Írsku a uľahčujú inštitucionálny dialóg prostredníctvom riadiacich orgánov, ako je Rada pre partnerstvo a Parlamentné zhromaždenie pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Vývoj vzťahov medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom

Napriek formálnym dohodám boli však vzťahy v prvých rokoch po brexite napäté. Veľkým zdrojom sporov bolo vykonávanie protokolu o Írsku/Severnom Írsku. Zlom nastal vo februári 2023 po dohode o Windsorskom rámci, ktorý bol reakciou na výzvy, ktoré sa objavili pri vykonávaní protokolu. Dohoda pomohla stabilizovať vzťahy a umožnila návrat ku konštruktívnemu dialógu.

Po všeobecných voľbách v Spojenom kráľovstve v roku 2024 získala moc labouristická strana, čo vo vzťahoch Spojeného kráľovstva a EÚ znamenalo zmenu strategického smerovania. Riadením vzťahov medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom bol poverený úrad vlády Spojeného kráľovstva, pričom za ministra vzťahov s EÚ bol vymenovaný Nick Thomas-Symonds. Aj keď vláda Spojeného kráľovstva vylúčila akýkoľvek návrat na jednotný trh EÚ, do colnej únie, ako aj opätovné zavedenie voľného pohybu, zdôraznila svoje odhodlanie vybudovať dlhodobé strategické partnerstvo s EÚ. To viedlo k prvému samitu EÚ – Spojené kráľovstvo, ktorý sa uskutočnil 19. mája 2025 v Londýne a na ktorom bolo ustanovené nové strategické partnerstvo. Oficiálne boli prijaté tri dokumenty: spoločné vyhlásenie zo samitu EÚ – Spojené kráľovstvo, spoločná dohoda o obnovenom programe spolupráce medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom a partnerstvo v oblasti bezpečnosti a obrany. Obe strany sa tiež dohodli, že každý rok usporiadajú samit. Na samite v roku 2025 sa EÚ a Spojené kráľovstvo dohodli, že budú pracovať na „vyváženom" mládežníckom programe na získavanie skúseností, pridružení Spojeného kráľovstva k programu Erasmus+, dohode o sanitárnych a fytosanitárnych opatreniach a dohode o prepojení ich systémov obchodovania s emisiami (ETS).

Druhý samit EÚ – Spojené kráľovstvo sa má konať v roku 2026. Nadviaže na samit, ktorý sa konal v máji 2025, s cieľom uzavrieť prebiehajúce rokovania o mládežníckom programe na získavanie skúseností, dohode o sanitárnych a fytosanitárnych opatreniach a dohode o ETS. EÚ a Spojené kráľovstvo ukončili aj prieskumné rozhovory o účasti Spojeného kráľovstva na vnútornom trhu EÚ s elektrinou.

V decembri 2025 bolo oznámené, že Spojené kráľovstvo sa zapojí do programu Erasmus+ v akademickom roku 2027/2028, pričom o jeho ďalšej účasti sa bude rokovať. Medzi ďalšie spoločné prioritné oblasti patrí námorná bezpečnosť a ochrana, rozvojová spolupráca, vnútorná bezpečnosť a justičná spolupráca, finančná a vojenská podpora Ukrajine a boj proti neregulárnej migrácii. Posilnená účasť v oblasti bezpečnosti a multilaterálnej spolupráce bola do veľkej miery motivovaná geopolitickými tlakmi, najmä útočnou vojnou Ruska proti Ukrajine a zmenami v širšom bezpečnostnom prostredí.

B. Parlamentné zhromaždenie pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo

Parlamentné zhromaždenie pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo bolo ustanovené v roku 2021 a je medziparlamentným orgánom zriadeným podľa dohody o obchode a spolupráci. Je najpriamejším orgánom parlamentnej kontroly vzťahov medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. Slúži ako fórum pre poslancov, na ktorom si môžu vymieňať názory na vzťahy medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom s vyššími úradníkmi EÚ a Spojeného kráľovstva. Takisto dostáva aktuálne informácie od Rady pre partnerstvo ako hlavného spoločného orgánu EÚ a Spojeného kráľovstva, ktorý dohliada na vykonávanie dohody o obchode a spolupráci, a vydáva odporúčania adresované Rade pre partnerstvo v záujme posilnenia spolupráce EÚ a Spojeného kráľovstva. Parlamentné zhromaždenie má 70 členov: 35 poslancov Parlamentu Spojeného kráľovstva (Dolná snemovňa a Snemovňa lordov) a 35 poslancov Európskeho parlamentu (z Delegácie Parlamentu pri Parlamentnom zhromaždení pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo). Zasadá dvakrát ročne, a to striedavo v Európskom parlamente na jednom z jeho obvyklých pracovísk a v Parlamente Spojeného kráľovstva.

Parlamentné zhromaždenie sa zišlo sedemkrát, pričom posledné zasadnutie sa uskutočnilo 16. – 17. marca 2026 v Bruseli. Poslanci diskutovali o súčasnom stave v Rade pre partnerstvo, hospodárskej bezpečnosti, miestnom a regionálnom rozmere vzťahov, ako aj o spolupráci v oblasti bezpečnosti a obrany. Parlamentné zhromaždenie vo svojom odporúčaní uvítalo pokrok v rokovaniach medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom a vyzvalo obe strany, aby do budúcich samitov EÚ – Spojené kráľovstvo zapojili zastúpenie Parlamentného zhromaždenia. Nasledujúce zasadnutie zhromaždenia sa má konať 16. – 17. novembra 2026 v Londýne.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament dôsledne monitoruje vykonávanie dohôd medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. Dňa 27. novembra 2025 prijal uznesenie o vykonávaní Dohody o obchode a spolupráci medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. V tomto uznesení sa zdôrazňuje, že EÚ a Spojené kráľovstvo by mali využiť obnovenú politickú dynamiku po samite v roku 2025 nato, aby vybudovali užšie, štruktúrovanejšie partnerstvo založené na plnom vykonávaní dohody o vystúpení, Windsorského rámca a dohody o obchode

a spolupráci s osobitným dôrazom na bezpečnosť a obranu, uľahčenie obchodu, energetiku a regulačnú spoluprácu. Ide o druhé hodnotenie Parlamentu týkajúce sa vykonávania dohody o obchode a spolupráci od nadobudnutia jej účinnosti v máji 2021.

Predsedníčka Európskeho parlamentu Roberta Metsola navštívila vo februári 2026 Londýn, kde vyzvala na prehĺbenie väzieb medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom najmä v oblastiach bezpečnosti a obrany, hospodárskej bezpečnosti, obchodu, ciel, výskumu, migrácie a energetiky.

Tento informačný list pripravilo oddelenie Európskeho parlamentu Európa: rozširovanie, západná Európa a severná spolupráca. Viac informácií o Parlamentnom zhromaždení nájdete na webovom sídle Delegácie Európskeho parlamentu pri Parlamentnom zhromaždení pre partnerstvo EÚ – Spojené kráľovstvo.

Clotilde Chantal Claudie Sebag
04/2026

5.5.5. EURÓPSKA SUSEDSKÁ POLITIKA

Tento informačný list objasňuje európsku susedskú politiku (ESP), ktorá je rámcom vonkajších vzťahov EÚ zameraným na vytvorenie úzkej politickej, hospodárskej a sociálnej spolupráce s jej susedmi vo východnej Európe, na južnom Kaukaze a v južnom Stredozemí. ESP je predovšetkým bilaterálnou politikou medzi EÚ a každou partnerskou krajinou, ktorú dopĺňajú iniciatívy regionálnej a multilaterálnej spolupráce.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Článok 8 Zmluvy o Európskej únii (Zmluva o EÚ), ktorý vyžaduje, aby EÚ rozvíjala úzke vzťahy so susednými krajinami.

— Hlava V Zmluvy o EÚ (vonkajšia činnosť).

— Články 206 a 207 (obchod) a 216 až 219 (medzinárodné dohody) Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

VŠEOBECNÉ CIELE

ESP je založená na spoločných hodnotách, podpore demokracie, právnom štáte, dodržiavaní ľudských práv a sociálnej súdržnosti. Zahŕňa politickú koordináciu a hlbšiu hospodársku integráciu, zvýšenú mobilitu a medziľudské kontakty. Jedným z kľúčových cieľov politiky je tiež prehĺbenie spolupráce s občianskou spoločnosťou a sociálnymi partnermi so zameraním na podporu skutočnej a udržateľnej demokracie a inkluzívneho hospodárskeho rozvoja. Podľa zásady „viac za viac" EÚ rozvíja silnejšie partnerstvá s tými susediacimi krajinami, ktoré dosiahnu väčší pokrok v demokratických reformách. Od roku 2015 sú troma spoločnými prioritami spolupráce hospodársky rozvoj v záujme stabilizácie, bezpečnosť, migrácia a mobilita.

V roku 2020 EÚ vymedzila dlhodobé politické ciele budúcej spolupráce v rámci ústredného cieľa, ktorým je posilnenie odolnosti. Tieto ciele stanovila v spoločnom oznámení s názvom Politika Východného partnerstva po roku 2020 – Posilnenie odolnosti – Východné partnerstvo, ktoré prináša výsledky pre všetkých.

V roku 2021 bolo prijaté spoločné oznámenie s názvom Obnovené partnerstvo s južným susedstvom – Nový program pre Stredozemie a sprievodný investičný plán pre krajiny južného susedstva s cieľom stanoviť nový program na obnovenie a posilnenie strategického partnerstva medzi EÚ a jej partnermi z južného susedstva.

NÁSTROJE

ESP nadväzuje na právne dohody, ktoré už boli prijaté medzi EÚ a jej partnermi, t. j. na dohody o pridružení alebo dohody o partnerstve a spolupráci. Susedská politika takisto pomáha podporovať prístup na trh, najmä prostredníctvom rokovaní o prehĺbených a komplexných zónach voľného obchodu (DCFTA).

Ústredným prvkom ESP sú bilaterálne akčné plány – programy pridruženia a priority partnerstva, ktoré spoločne vypracovala EÚ a väčšina partnerských krajín. Stanovujú sa v nich programy politických a hospodárskych reforiem s krátkodobými a strednodobými prioritami (tri až päť rokov), ktoré sú základom pre určenie priorít pomoci. V akčných plánoch ESP a prioritách partnerstva sú zohľadnené potreby, záujmy a schopnosti EÚ a každej jej partnerskej krajiny. Ich cieľom je vytvoriť demokratické, sociálne spravodlivé a inkluzívne spoločnosti, podporovať hospodársku integráciu a zlepšovať pohyb osôb cez hranice.

EÚ podporuje plnenie cieľov ESP prostredníctvom finančnej podpory, ako aj politickej a technickej spolupráce. Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI) – Globálna Európa poskytuje rámec pre spoluprácu EÚ s tretími krajinami na obdobie 2021 – 2027. Prístup tohto nástroja zahŕňa grantové financovanie, ako aj kombinovanie grantov EÚ s pôžičkami od európskych a medzinárodných finančných inštitúcií.

Z celkových prostriedkov tohto nástroja vo výške 79,5 miliardy EUR sa financuje spolupráca EÚ s krajinami v susedstve EÚ a ďalšími krajinami v Afrike, Ázii, Amerike, Tichomorí a Karibiku. Okrem zamerania na udržateľný rozvoj presadzuje Globálna Európa kľúčové tematické aspekty vonkajšej politiky EÚ vrátane programov na podporu ľudských práv, demokracie a občianskej spoločnosti. Finančné prostriedky z tohto nástroja sa využívajú aj na riešenie globálnych výziev vrátane zmeny klímy, migrácie, mieru a stability, ako aj na spoluprácu so strategickými partnermi a podporu iniciatív EÚ v oblasti zahraničnej politiky.

Okrem toho boli v rámci ESP vytvorené nástroje na podporu prístupu na trh, najmä prostredníctvom rokovaní o prehĺbených a komplexných dohodách o voľnom obchode, ako aj na posilnenie mobility a riadenie migrácie. S niektorými partnermi boli uzavreté partnerstvá v oblasti mobility a dohody o zjednodušení a/alebo liberalizácii vízového režimu. V roku 2016 sa zaviedol osobitný finančný nástroj – nástroj partnerstva v oblasti migrácie. V južnom regióne sa z Núdzového trustového fondu EÚ pre Afriku, konkrétne jeho časti pre Severnú Afriku, financujú rôzne regionálne a dvojstranné iniciatívy v oblasti migrácie a mobility.

Hoci je ESP koncipovaná ako súbor nástrojov spoločnej politiky, Únii zároveň umožňuje prispôsobovať a diferencovať svoje politiky podľa osobitných charakteristík každého partnera.

REGIONÁLNE ROZMERY

A. Východné partnerstvo

Východné partnerstvo bolo vytvorené s cieľom zlepšiť vzťahy EÚ so šiestimi z jej východných susedov: Arménskom, Azerbajdžanom, Bieloruskom, Gruzínskom, Moldavskom a Ukrajinou. Východné partnerstvo, ktoré vychádza z ESP, sa začalo vykonávať v roku 2009. Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina tiež požiadali o vstup do EÚ.

1. Ciele

Hlavným cieľom Východného partnerstva je zrýchliť proces politického pridružovania a prehĺbiť hospodársku integráciu medzi EÚ a jej východnými susedmi. Úroveň integrácie a spolupráce je odrazom úsilia každej partnerskej krajiny dodržiavať

európske hodnoty, normy a štruktúry a tiež odrazom jej pokroku v tejto oblasti. Cieľom Východného partnerstva je presadzovať demokraciu a dobrú správu vecí verejných, upevňovať energetickú bezpečnosť, podporovať sektorové reformy (vrátane ochrany životného prostredia), podnecovať medziľudské kontakty, podporovať hospodársky a sociálny rozvoj a poskytovať dodatočné financovanie na projekty v záujme znižovania sociálno-ekonomických nerovnováh a zvyšovania stability. (Viac informácií nájdete na webovom sídle ESVČ v sekcii venovanej Východnému partnerstvu.)

2. Štruktúry

Samity hláv štátov alebo predsedov vlád krajín Východného partnerstva poskytujú politické usmernenia pre ďalší rozvoj partnerstva. Konajú sa aj zasadnutia ministrov zahraničných vecí EÚ a Východného partnerstva.

V júli 2021 boli oznámené priority Východného partnerstva na obdobie po roku 2020 s celkovým cieľom posilniť odolnosť a priniesť občanom konkrétne výhody. Cieľom programu je zachovať flexibilitu a umožniť diferencovaný prístup k spolupráci založený na stimuloch, z ktorého budú mať prospech krajiny najviac zapojené do reforiem. Program je rozdelený na dva piliere:

— investície podporované hospodárskym a investičným plánom,

— správa vecí verejných.

Parlamentné zhromaždenie Euronest, ktoré bolo zriadené v roku 2011, je parlamentnou zložkou Východného partnerstva a zodpovedá za parlamentné konzultácie, dohľad a monitorovanie v rámci partnerstva. Jeho hlavným cieľom sú stretnutia parlamentov krajín Východného partnerstva s Európskym parlamentom a posilňovanie medziľudských kontaktov, podpora aktívnej účasti občianskej spoločnosti a väčšia angažovanosť v rámci kultúrneho dialógu.

Je založené na vzájomných záujmoch a záväzkoch a na zásadách diferenciácie, spoločného vlastníctva a zodpovednosti. Jednou z jeho úloh je dohliadať na podporu EÚ určenú krajinám Východného partnerstva. Môže tiež vydávať odporúčania medzivládnym štruktúram Východného partnerstva s cieľom podporiť hlbšiu politickú a hospodársku integráciu týchto krajín s EÚ.

Zhromaždenie doteraz usporiadalo 12 riadnych zasadnutí, pričom najnovšie sa konalo 28. – 30. októbra 2025 v Jerevane (Arménsko).

Zhromaždenie sa skladá zo 60 poslancov Európskeho parlamentu a 10 poslancov z parlamentu každej partnerskej krajiny. Keďže však Európsky parlament neuznáva Bieloruské národné zhromaždenie ako demokraticky zvolenú inštitúciu, členmi Parlamentného zhromaždenia Euronest momentálne nie sú žiadni jeho „poslanci". Namiesto toho boli k účasti prizvaní zástupcovia bieloruských demokratických síl.

Parlamentné zhromaždenie Euronest má štyri stále výbory:

— Výbor pre politické veci, ľudské práva a demokraciu,

— Výbor pre hospodársku integráciu, aproximáciu a konvergenciu práva s politikami EÚ,

— Výbor pre energetickú bezpečnosť,

— Výbor pre sociálne veci, zamestnanosť, vzdelávanie, kultúru a občiansku spoločnosť.

Zhromaždenie tiež zahŕňa tri pracovné skupiny:

— pracovnú skupinu pre rokovací poriadok,

— ad hoc pracovnú skupinu pre kandidátske krajiny na pristúpenie k EÚ,

— pracovnú skupinu pre Bielorusko.

Okrem toho fórum občianskej spoločnosti Východného partnerstva vydáva odporúčania s cieľom „ovplyvňovať inštitúcie EÚ a vlády krajín Východného partnerstva". (Viac informácií o fóre občianskej spoločnosti nájdete na webovom sídle fóra.)

B. Únia pre Stredozemie

Úniu pre Stredozemie tvorí 27 členských štátov EÚ a 16 krajín Stredozemia (Albánsko, Alžírsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Mauritánia, Monako, Palestína, Severné Macedónsko, Sýria, Tunisko a Turecko). Liga arabských štátov sa zúčastňuje na každom zasadnutí od roku 2008 a Líbya má štatút pozorovateľa.

1. Ciele

Únia pre Stredozemie je medzivládnym partnerstvom a multilaterálnym rámcom pre politické, hospodárske a sociálne vzťahy medzi EÚ a krajinami z oblasti južného a východného Stredozemia. Vznikla v roku 2008 na parížskom samite ako pokračovanie euro-stredozemského partnerstva, známeho aj ako barcelonský proces. Únia pre Stredozemie sa zameriava na ciele vytýčené v Barcelonskom vyhlásení (1995), a to na vytvorenie priestoru mieru, stability, bezpečnosti a spoločnej hospodárskej prosperity pri plnom dodržiavaní demokratických zásad, ľudských práv a základných slobôd, pričom jej cieľom je zároveň podporovať porozumenie medzi kultúrami a civilizáciami v euro-stredozemskom regióne.

2. Štruktúry

Úniu pre Stredozemie riadi spolupredsedníctvo, čím sa zdôrazňuje zásada spoločnej zodpovednosti, ktorá je pre toto zoskupenie charakteristickou. Od roku 2012 prevzala EÚ severné spolupredsedníctvo a Jordánsko južné spolupredsedníctvo. Hlavným riadiacim orgánom Únie pre Stredozemie je samit vyšších úradníkov, ktorý dohliada na činnosť Únie pre Stredozemie a koordinuje ju. Samit schvaľuje aj rozpočet a pracovný program sekretariátu, pripravuje zasadnutia ministrov zahraničných vecí a ďalších ministrov a vymenúva generálneho tajomníka a šesť jeho zástupcov. Diskutuje tiež o návrhoch projektov, ktoré sa predkladajú sekretariátu na schválenie a potvrdenie. Úlohou sekretariátu Únie pre Stredozemie je predovšetkým určovať, spracúvať, podporovať a koordinovať technické projekty v odvetviach, akými sú napríklad doprava, energetika, vodárenstvo, ochrana životného prostredia, vyššie vzdelávanie a mobilita, výskum, sociálne otázky, posilňovanie postavenia žien, zamestnanosť a rozvoj podnikania, ktorými sa podporuje spolupráca a ktoré majú priamy vplyv na živobytie ľudí žijúcich v krajinách Únie pre Stredozemie. Najväčšou sumou do rozpočtu sekretariátu Únie pre Stredozemie prispieva EÚ.

Parlamentné zhromaždenie Únie pre Stredozemie nadväzuje na činnosť Euro-stredozemského parlamentného zhromaždenia a má 280 členov: 132 členov z EÚ (81 poslancov národných parlamentov EÚ a 51 poslancov Európskeho parlamentu), 8 členov z európskych stredozemských partnerských krajín (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora a Monako), 130 členov z 10 krajín na južných a východných brehoch Stredozemného mora (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Palestína, Sýria, Tunisko a Turecko) a 10 členov z Mauritánie.

Parlamentné zhromaždenie Únie pre Stredozemie organizuje jedno plenárne zasadnutie za rok. Najnovšie sa konalo v Malage od 25. do 27. júna 2025 počas španielskeho predsedníctva. Predsedníctvo Parlamentného zhromaždenia Únie pre Stredozemie v súčasnosti vykonáva Egypt (2025 – 2026). Od júla 2026 bude ročné predsedníctvo zhromaždenia vykonávať Európsky parlament. Parlamentné zhromaždenie prijíma uznesenia alebo odporúčania týkajúce sa všetkých aspektov euro-stredozemskej spolupráce, ktoré majú vplyv na výkonné orgány Únie pre Stredozemie, Radu Európskej únie, Európsku komisiu a národné vlády partnerských krajín.

Parlamentné zhromaždenie Únie pre Stredozemie má päť stálych výborov, pričom každý pozostáva z 56 členov:

— Výbor pre politické veci, bezpečnosť a ľudské práva,

— Výbor pre hospodárske a finančné veci, sociálne veci a vzdelávanie,

— Výbor pre podporu kvality života, vzťahy medzi občianskymi spoločnosťami a kultúru,

— Výbor pre energetiku, životné prostredie a vodu,

— Výbor pre práva žien v euro-stredozemských krajinách.

Tento informačný list pripravilo generálne riaditeľstvo Európskeho parlamentu pre vonkajšie politiky Únie, riaditeľstvo pre regióny. Viac informácií o tejto téme nájdete na webovom sídle delegácií Európskeho parlamentu.

Camelia OAIDA / Michal JIRACEK / Michayl CHRISTOV / Lorenzo SATTANINO
05/2026

5.5.6. TRAJA SUSEDIA Z VÝCHODNÉHO PARTNERSTVA: UKRAJINA, MOLDAVSKO A BIELORUSKO

Tento informačný list je o troch krajinách Východného partnerstva EÚ, ktoré vzniklo v roku 2009 a spája EÚ so šiestimi krajinami bývalého Sovietskeho zväzu: Arménskom, Azerbajdžanom, Bieloruskom, Gruzínskom, Moldavskom a Ukrajinou. Táto politika podporuje politické, sociálne a hospodárske reformy v daných krajinách s cieľom posilniť demokraciu a dobrú správu vecí verejných, energetickú bezpečnosť, ochranu životného prostredia a hospodársky a sociálny rozvoj. Tento informačný list vysvetľuje aj úlohu Európskeho parlamentu pri podpore vzťahov s týmito krajinami.

ÚVOD

Moldavsku a Ukrajine bol v roku 2022 udelený štatút kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ, pričom obe krajiny rýchlo napredujú v procese pristúpenia k EÚ. Bielorusko naopak zostáva pod vládou autoritárskeho režimu a čelí sankciám EÚ za porušovanie ľudských práv a podporu ruskej vojny proti Ukrajine.

UKRAJINA

Zo šiestich krajín Východného partnerstva EÚ sa Ukrajina stala kľúčovým partnerom EÚ a jej strategickým cieľom je členstvo v EÚ. Od podpísania dohody o pridružení medzi EÚ a Ukrajinou, ktorá zahŕňa prehĺbenú a komplexnú zónu voľného obchodu (DCFTA), v roku 2014 – plne v platnosti od roku 2017 – a od zavedenia bezvízového styku so schengenským priestorom v roku 2017 sa vzťahy výrazne prehĺbili. Komplexná invázia Ruska na Ukrajinu vo februári 2022 znamenala historický prelom a priniesla zintenzívnenie politickej, hospodárskej a bezpečnostnej spolupráce. Ukrajina získala štatút kandidátskej krajiny EÚ v júni 2022 a prístupové rokovania sa oficiálne začali v júni 2024. Podpora Ukrajiny sa stala ústredným prvkom programu rozširovania a bezpečnosti EÚ.

V dôsledku prehĺbenia politického dialógu, hospodárskej integrácie a bezpečnostnej spolupráce za uplynulé desaťročie sa Ukrajina stala kľúčovým partnerom EÚ. Parlament neustále podporuje Ukrajinu na ceste k užšej integrácii a neskôr k členstvu v EÚ a posilňuje úzku spoluprácu a parlamentnú diplomaciu s Verchovnou radou – ukrajinským parlamentom.

Zásadný zvrat vo vzťahoch medzi EÚ a Ukrajinou nastal koncom roka 2013, keď vtedajší ukrajinský prezident Viktor Janukovyč pozastavil podpísanie dohody o pridružení k EÚ, čím sa postavil širokej verejnosti podporujúcej užšiu integráciu s Európou. Jeho rozhodnutie podnietilo euromajdanské protesty, známe aj ako „revolúcia dôstojnosti“, čo bolo masové proeurópske hnutie, ktoré v konečnom dôsledku v októbri 2014 viedlo k zmene vlády a zvoleniu proeurópskych reformných strán.

Nezákonná ruská anexia Krymu a invázia na východnú Ukrajinu v marci 2014 predstavovali začiatok ozbrojenej agresie Ruska voči Ukrajine a ešte viac posilnili

odhodlanie Ukrajiny ísť európskou cestou. V reakcii na prebiehajúce nepriateľské akcie podporila EÚ medzinárodné sprostredkovateľské úsilie v rámci dohôd z Minska a zaviedla cielené hospodárske sankcie voči Rusku, pričom ich zmiernenie prepojila s úplným vykonávaním dohôd Moskvou.

Dohoda o pridružení medzi EÚ a Ukrajinou nadobudla plnú platnosť v septembri 2017 po jej predbežnom vykonávaní od roku 2014. Vďaka jej ústrednému pilieru, DCFTA, sa výrazne prehĺbilo začlenenie Ukrajiny do jednotného trhu EÚ a rozšíril sa dvojstranný obchod. Od júna 2017 ukrajinskí občania, ktorí sú držiteľmi biometrických pasov, využívajú aj bezvízové krátkodobé cestovanie do EÚ.

Od roku 2014 do začiatku roka 2022 poskytla EÚ a jej finančné inštitúcie viac ako 17 miliárd EUR vo forme grantov a úverov na podporu reforiem v oblasti správy vecí verejných, právneho štátu a modernizácie hospodárstva. Táto podpora pomohla Ukrajine posilniť súdnictvo, bojovať proti korupcii, reformovať verejnú správu a zlepšiť podnikateľské prostredie.

Začiatok komplexnej inváze Ruska na Ukrajinu 24. februára 2022 znamenal prelom v bezpečnostnom poriadku Európy a viedol k prehĺbeniu vzťahov medzi EÚ a Ukrajinou. EÚ odsúdila ruskú agresiu a potvrdila svoje odhodlanie presadzovať nezávislosť, zvrchovanosť a územnú celistvosť Ukrajiny v rámci jej medzinárodne uznávaných hraníc. V reakcii na agresiu Ruska poskytla EÚ bezprecedentnú politickú, finančnú, humanitárnu a vojenskú podporu, ktorá odráža hlbokú a trvalú solidaritu s Ukrajinou.

EÚ uložila celý rad rozsiahlych sankcií zameraných na ruský finančný, obranný, energetický a dopravný sektor vrátane kontroly vývozu pokročilých technológií a technológií dvojakého použitia, zmrazenia aktív a zákazu cestovania pre stovky jednotlivcov a subjektov, ako aj rozsiahlych obchodných, prepravných a investičných obmedzení. Tieto opatrenia sa postupne rozšírili tak, aby zahŕňali zmrazenie jednotlivých aktív, ako aj obmedzenia obchodu a dopravy. K júnu 2026 prijala EÚ v reakcii na útočnú vojnu Ruska 20 rôznych balíkov sankcií a oznámila dvadsiaty prvý balík.

EÚ aktivovala 4. marca 2022 smernicu o dočasnej ochrane, ktorou sa ukrajinským utečencom poskytuje pobyt a prístup k práci, vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti vo všetkých členských štátoch. Táto ochrana bola medzičasom predĺžená do 4. marca 2027. V auguste 2025 malo 4,37 milióna občanov krajín mimo EÚ, ktorí utiekli z Ukrajiny v dôsledku ruskej útočnej vojny proti Ukrajine, štatút dočasnej ochrany v EÚ. V septembri 2025 sa Rada dohodla na spoločnom rámci s cieľom zabezpečiť, keď to podmienky umožnia, udržateľný návrat vysídlených Ukrajincov na Ukrajinu a ich reintegráciu, ako aj postupný prechod na iné pobytové statusy pre tých, čo spĺňajú podmienky.

Od začiatku ruskej útočnej vojny do júna 2026 EÚ a jej členské štáty poskytli Ukrajine podporu vo výške 200 miliárd EUR vrátane vyše 108 miliárd EUR vo forme finančnej, hospodárskej a humanitárnej pomoci, 75,2 miliardy EUR vo forme vojenskej podpory a 17 miliárd EUR na podporu utečencov v rámci EÚ, ktorá sa poskytuje prostredníctvom rámca zriadeného EÚ v roku 2024 na podporu obrany a obnovy Ukrajiny. EÚ prispela sumou 18,1 miliardy EUR v rámci iniciatívy skupiny G7 s názvom Poskytnutie úverov pre Ukrajinu urýchľujúce využitie mimoriadnych príjmov (ERA). Úver sa bude splácať z mimoriadnych príjmov pochádzajúcich z imobilizovaných štátnych aktív Ruska.

Nástroj pre Ukrajinu, ktorý je súčasťou finančnej, hospodárskej a humanitárnej podpory EÚ, bol zriadený v marci 2024 s cieľom pomôcť pri obnove, rekonštrukcii a modernizácii Ukrajiny v období 2024 – 2027. Z Nástroja pre Ukrajinu sa poskytuje spolu až 50 miliárd EUR v grantoch a úveroch, z ktorých sa k decembru 2025 zmobilizovalo približne 26,8 miliardy EUR. Vykonávanie nástroja priamo na Ukrajine sa riadi Plánom pre Ukrajinu, komplexným programom reforiem a investícií, ktorý vypracovali ukrajinské orgány a v auguste 2024 ho schválila Komisia. Podpora EÚ v rámci tohto nástroja ostáva podmienená splnením dohodnutých požiadaviek súvisiacich s makrofinančnou stabilitou, dohľadom nad rozpočtom a riadením verejných financií, ako aj odvetvovými a štrukturálnymi reformami a investíciami (potrebnými na pristúpenie k EÚ). Ako súčasť mechanizmu vykonávania a monitorovania nástroja sa aspoň každé štyri mesiace koná aj pravidelný dialóg v rámci Nástroja pre Ukrajinu s Európskym parlamentom, pričom naposledy sa konal v máji 2026.

EÚ zaviedla rozsiahle opatrenia na podporu ukrajinského hospodárstva. Iniciatívou koridory solidarity, ktorá sa spustila v máji 2022, sa vytvorili alternatívne trasy na vývoz poľnohospodárskych výrobkov a dovoz základného tovaru. Autonómne obchodné opatrenia, ktorými sa pozastavili všetky dovozné clá a kvóty na ukrajinský vývoz do 5. júna 2025, pomohli zachovať životne dôležité obchodné toky a posilniť hospodársku odolnosť Ukrajiny. EÚ a Ukrajina dosiahli 30. júna 2025 principiálnu dohodu o preskúmaní DCFTA podľa článku 29 dohody o pridružení. Na základe uvedenej dohody Rada poverila Komisiu, aby spolu s Ukrajinou preskúmala DCFTA. Aktualizovaná dohoda nadobudla platnosť 29. októbra 2025.

V rámci celkovej vojenskej podpory EÚ Ukrajine vo výške 75,2 miliardy EUR sa v rokoch 2022 až 2024 zmobilizovalo 6,1 miliardy EUR v rámci Európskeho mierového nástroja (EPF) na riešenie naliehavých vojenských a obranných potrieb Ukrajiny. V marci 2024 EÚ zvýšila strop EPF o ďalších 5 miliárd EUR, čím sa vytvoril Fond pomoci pre Ukrajinu a celková podpora z EPF sa zvýšila na 11,1 miliardy EUR. Vojenská pomocná misia EÚ (EUMAM Ukraine), ktorá bola zriadená v októbri 2022, vycvičila od novembra 2025 na pôde EÚ viac ako 85 000 ukrajinských vojakov, čím sa posilnili obranné spôsobilosti Ukrajiny a interoperabilita s partnermi EÚ a NATO.

Poradná misia Európskej únie (EUAM Ukraine), ktorá pôsobí od decembra 2014, podporuje reformu ukrajinských inštitúcií v oblasti civilnej bezpečnosti a presadzovania práva prostredníctvom strategického poradenstva a odbornej prípravy. Po vypuknutí komplexnej vojny Ruska proti Ukrajine sa jej mandát rozšíril tak, aby pomáhala pri vyšetrovaní a stíhaní medzinárodných trestných činov.

EÚ aktívne podporuje medzinárodné úsilie o zabezpečenie spravodlivosti a vyvodenia zodpovednosti voči Rusku za porušovanie medzinárodného práva na Ukrajine. Podporuje vyšetrovania Medzinárodného trestného súdu a prácu Eurojustu, ktorý koordinuje zhromažďovanie dôkazov prostredníctvom Medzinárodného centra pre stíhanie zločinu agresie zriadeného v júli 2023 v Haagu. EÚ a jej členské štáty (s výnimkou Maďarska) schválili aj register škôd Rady Európy (2023) a návrh Dohovoru o zriadení Medzinárodnej nárokovej komisie pre Ukrajinu (22. októbra 2025). EÚ plne podporila úsilie o zriadenie osobitného tribunálu pre zločin agresie a vyčlenila 10 miliónov EUR na pokrytie jeho počiatočných prevádzkových nákladov.

EÚ tiež rozšírila odvetvovú spoluprácu s Ukrajinou, najmä v oblasti energetiky a infraštruktúry. Od marca 2022 je ukrajinská elektrizačná sústava synchronizovaná s európskou kontinentálnou sieťou, čím sa zvyšuje energetická nezávislosť a odolnosť Ukrajiny. EÚ podporila aj reverzné toky plynu, spoločný nákup energie a investície do obnoviteľných zdrojov energie a zelenej transformácie. Ukrajina naďalej pracuje na zosúlaďovaní s normami EÚ v oblastiach, ako sú digitálne služby, doprava a telekomunikácie, pričom sa formálne začlenila do roamingového priestoru EÚ od roku 2026, čo predstavuje ďalší krok k integrácii do jednotného trhu EÚ.

Žiadosť Ukrajiny o členstvo v EÚ predložená 28. februára 2022 a udelenie štatútu kandidátskej krajiny 23. júna 2022 boli historickými míľnikmi v jej európskej integrácii. EÚ formálne začala prístupové rokovania s Ukrajinou v júni 2024 a do septembra 2025 Ukrajina dokončila proces preverovania vo všetkých rokovacích blokoch. Lídri EÚ opätovne potvrdili, že budúcnosť Ukrajiny je v EÚ, pričom jej prístupový proces zakotvili do obnoveného programu rozširovania a susedstva prijatého v októbri 2025. V balíku Komisie týkajúcom sa rozširovania na rok 2025, uverejnenom v novembri 2025, sa odporučilo otvoriť pre Ukrajinu tri rokovacie bloky: blok 1 (základné hodnoty), blok 2 (vnútorný trh) a blok 6 (vonkajšie vzťahy) na základe potvrdeného pokroku Ukrajiny pri vykonávaní reforiem na zosúladenie s *acquis* EÚ.

Formálne otvorenie prvého bloku schválili členské štáty EÚ 15. júna 2026 na medzivládnej konferencii. Rokovania na technickej úrovni o všetkých šiestich blokoch sa začali do marca 2026 a ukrajinská vláda 10. apríla 2026 prijala národný program pre prijatie *acquis* EÚ, ktorý je kľúčovým plánom a stanovuje sa v ňom približne 1 850 legislatívnych úloh na zabezpečenie súladu s 1 600 aktmi EÚ.

A. Pozícia Európskeho parlamentu

Od začiatku komplexnej útočnej vojny Ruska proti Ukrajine zohrával Európsky parlament aktívnu úlohu pri formovaní politickej reakcie EÚ a preukazovaní solidarity s Ukrajinou. V apríli 2021 prijal uznesenie o Rusku, prípade Alexeja Navaľného, koncentrácii vojenských síl na ukrajinských hraniciach a ruských útokoch v Českej republike, v decembri 2021 prijal uznesenie o situácii na ukrajinskej hranici a na územiach Ukrajiny okupovaných Ruskom a v januári 2022 vyslal na Ukrajinu delegáciu Výboru pre zahraničné veci (AFET) a Výboru pre bezpečnosť a obranu (SEDE). Od začiatku komplexnej invázie 24. februára 2022 prijal Parlament súbor uznesení týkajúcich sa vojny. Tieto uznesenia sa zameriavajú najmä na boj proti ruskej agresii, na posilnenie vojenskej a humanitárnej podpory pre Ukrajinu, na zlepšenie vykonávania sankcií voči Rusku, na riešenie používania zmrazených ruských aktív a presadzovanie spravodlivosti a vyvodzovanie zodpovednosti za medzinárodné trestné činy vrátane nútenej deportácie ukrajinských detí.

Na základe výročnej správy Komisie o rozšírení Európsky parlament každoročne prijíma aj svoju vlastnú pozíciu k prístupovému procesu Ukrajiny. V najnovšej správe, ktorú prijal Výbor pre zahraničné veci 3. júna 2026, poslanci EP uvítali reformné úsilie, ktoré je základom prístupového procesu Ukrajiny, a zároveň zdôraznili potrebu naďalej pracovať na ambicióznom programe reforiem. Pripomenuli, že treba, aby Ukrajinci a Európa udávali smer mierových rokovaní, ako aj aby sa dosiahla spravodlivosť a vyvodenie zodpovednosti voči Rusku za zmarené životy a materiálne škody.

Úplný zoznam uznesení Parlamentu týkajúcich sa Ukrajiny sa nachádza na jeho webovom sídle.

Parlament neustále podporuje proces pristúpenia Ukrajiny k EÚ, pričom sa od počiatočnej fázy zasadzuje za štatút kandidátskej krajiny a proces rozširovania založený na zásluhách. Konferencia predsedov 9. júna 2022 naliehavo vyzvala Európsku radu, aby Ukrajine udelila štatút kandidátskej krajiny, pričom táto pozícia sa opätovne potvrdila vo viacerých uzneseniach. Parlament v uznesení z 12. marca 2025 zopakoval, že budúcnosť Ukrajiny je v EÚ, a vyzval na urýchlenie prístupových rokovaní, posilnenie európskych bezpečnostných záruk a použitie zmrazených ruských aktív na financovanie obrany a obnovy Ukrajiny. Vo viacerých uzneseniach zaznel názor, že rozširovanie EÚ predstavuje dlhodobú geostrategickú investíciu a malo by zostať procesom založeným na výsledkoch, pričom sa zdôraznilo, že prístupové rokovania s Ukrajinou by mali napredovať otvorením prvého tematického bloku základných hodnôt.

Parlament uznal aj odolnosť a obete ukrajinského ľudu. Po udelení Sacharovovej ceny za rok 2018 ukrajinskému filmovému režisérovi Olegovi Sencovovi bola Sacharovova cena za rok 2022 udelená „statočnému ľudu Ukrajiny“, ktorý zastupoval jeho prezident, volení činitelia a občianska spoločnosť. Parlament tiež otvoril Centrum ukrajinskej občianskej spoločnosti v Bruseli a spustil iniciatívu s názvom Generátory nádeje, ktorá poskytuje Ukrajine generátory a ďalšie životne dôležité vybavenie.

B. Medziparlamentná spolupráca

Vypuknutie komplexnej vojny s Ruskom a následný štatút Ukrajiny ako kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ zintenzívnili dialóg medzi Parlamentom a Verchovnou radou, čo viedlo k častým návštevám na vysokej úrovni, pravidelnej spolupráci výborov a posilneniu inštitucionálnych väzieb.

Od začiatku komplexnej vojny predsedníčka Parlamentu Metsolová štyrikrát navštívila Kyjev a 1. apríla 2022 sa stala prvou vedúcou predstaviteľkou EÚ, ktorá navštívila Ukrajinu po začatí komplexnej invázie. Vycestovala do Kyjeva, kde vystúpila vo Verchovnej rade a stretla sa s ukrajinským prezidentom Volodymyrom Zelenským, ukrajinským premiérom Denysom Šmyhalom a vedúcimi predstaviteľmi parlamentu.

Prezident Zelenský takisto navštívil Parlament pri viacerých príležitostiach, pričom 9. februára 2023 osobne vystúpil s prejavom počas slávnostnej plenárnej schôdze v Bruseli a v novembri 2024 vystúpil virtuálne pri príležitosti 1 000 dní od začiatku komplexnej ruskej invázie.

Parlamentná diplomacia sa ďalej realizovala pravidelnými služobnými cestami výborov, najmä výborov AFET a SEDE, ako aj služobnou cestou delegácie zloženej z členov viacerých výborov do Kyjeva 25. a 26. marca 2024 s cieľom viesť rozhovory na vysokej úrovni s vládou, vedením Verchovnej rady a občianskou spoločnosťou.

Parlamentný výbor pre pridruženie EÚ – Ukrajina (PAC) sa od začiatku komplexnej invázie pravidelne stretáva a prijíma spoločné vyhlásenia, v ktorých opätovne potvrdzuje medziparlamentnú spoluprácu, pričom naposledy sa stretol 10. a 11. novembra 2025. Ad hoc delegácie Verchovnej rady takisto navštívili Parlament, zatiaľ čo predsedníctvo PAC sa často stretáva osobne aj online.

Na podnet predsedníčky Metsolovej a predsedu Verchovnej rady Ruslana Stefančuka sa 12. apríla 2023 uskutočnila vôbec prvá schôdza výborov oboch parlamentov, ktorej cieľom bolo posilnenie spolupráce v súvislosti s európskou integráciou a legislatívnym programom Ukrajiny. Tento formát odvtedy prerástol do rôznych pravidelných výmen medzi parlamentnými výbormi.

Právnym základom spolupráce je memorandum o porozumení, ktoré bolo prvýkrát podpísané v júli 2015 a obnovené v novembri 2023, a dohoda o administratívnej spolupráci podpísaná v marci 2016.

V rámci dialógu Jeana Monneta, ktorý sa začal v roku 2017, Parlament uľahčuje pravidelné diskusie medzi predsedom Verchovnej rady a vedúcimi predstaviteľmi politických skupín o inštitucionálnej reforme a spolupráci medzi stranami. V očakávaní predvstupového legislatívneho programu Ukrajiny Parlament rozšíril svoje iniciatívy v oblasti odbornej prípravy a budovania kapacít vrátane online seminárov pre ukrajinských poslancov o harmonizácii právnych predpisov, etike a parlamentných postupoch. Spolupráca sa prehĺbila aj v oblastiach, ako je digitalizácia, strategický výhľad a prekladateľské služby.

Oba parlamenty takisto posilnili spoluprácu v rámci programu pre mladých politických lídrov a prierezové činnosti budovania kapacít v rámci podpory Parlamentu pre Verchovnú radu v oblastiach pristúpenia k EÚ, zosúlaďovania právnych predpisov, bezpečnosti a obrany, rozpočtových otázok, výskumu, komunikácie a osvety. V rámci programu Parlamentu na posilnenie postavenia žien sa čoskoro začnú realizovať opatrenia na podporu ukrajinských zákonodarkýň.

Parlament takisto spustil program zameraný na pomoc Verchovnej rade pri vývoji mechanizmu parlamentného dohľadu na monitorovanie využívania vonkajšej finančnej pomoci. Cieľom tejto iniciatívy je posilnenie transparentnosti, vyvodzovania zodpovednosti a noriem správy vecí verejných zosúladených s EÚ v procese obnovy Ukrajiny.

C. Pozorovanie volieb

Slobodné a spravodlivé voľby sú ústredným prvkom demokratickej odolnosti Ukrajiny. Parlament tento proces dlhodobo podporuje a pri viacerých príležitostiach vyslal na Ukrajinu volebné pozorovateľské misie vrátane prezidentských a parlamentných volieb v roku 2014, komunálnych volieb v roku 2015 a prezidentských a parlamentných volieb v roku 2019.

EÚ a Parlament neustále odmietajú volebné procesy, ktoré Rusko vykonáva na nezákonne okupovaných ukrajinských územiach, vrátane zinscenovaných referend, ktoré sa konali po ruskej anexii Krymu a okupácii častí východnej Ukrajiny v rokoch 2014 – 2015, a zmanipulovaných volieb, ktoré sa konali v častiach Ukrajiny okupovaných Ruskom počas komplexnej vojny.

Na základe ukrajinskej ústavy sa pravidelné parlamentné voľby mali uskutočniť na jeseň 2023, prezidentské voľby na jar 2024 a komunálne voľby na jeseň 2025. Kým však platí stanné právo, voľby sa nemôžu uskutočniť. Prípravy na povojnové voľby už prebiehajú, pričom sa zameriavajú na obnovu poškodenej volebnej infraštruktúry a zabezpečenie toho, aby sa na nich mohli zúčastniť milióny vnútorne vysídlených osôb a utečencov.

Parlament sa do tohto procesu úzko zapája. V máji 2023 sa Parlament podieľal na organizácii dialógu s Medzinárodným inštitútom pre demokraciu a volebnú podporu (International IDEA) a s Medzinárodnou nadáciou pre volebné systémy (IFES) s cieľom posúdiť výzvy súvisiace s vojnou a preskúmať modely hlasovania zo zahraničia. Súvisiace diskusie pokračujú v rámci dialógu Jeana Monneta medzi poslancami Európskeho parlamentu a vedúcimi predstaviteľmi ukrajinských parlamentných klubov, čím sa podporuje parlamentná reforma a dlhodobá demokratická konsolidácia.

MOLDAVSKO

Dňa 27. júna 2014 podpísali EÚ a Moldavsko dohodu o pridružení vrátane DCFTA, ktorá nadobudla platnosť v júli 2016. Dohodou sa posilnili politické a hospodárske väzby Moldavska s EÚ a stanovil sa plán reforiem v oblastiach, ktoré sú nevyhnutné na dobrú správu vecí verejných, hospodársky rozvoj a posilnenú spoluprácu vo viacerých odvetviach. Podpísaním tejto dohody sa Moldavsko zaviazalo k reforme svojich vnútroštátnych politík na základe právnych predpisov a postupov EÚ. Plán vykonávania dohody o pridružení je vymedzený v programe pridruženia, ktorého najnovšia verzia – prepracovaný program pridruženia na roky 2021 – 2027 – bola dohodnutá v auguste 2022. EÚ a Moldavsko dosiahli 24. júla 2025 dohodu o preskúmaní a aktualizácii obchodných podmienok DCFTA, čo predstavuje dôležitý krok k budovaniu stabilných, dlhodobých a vyvážených obchodných vzťahov, najmä vzhľadom na to, že Moldavsko napreduje na ceste k členstvu v EÚ. EÚ je jednoznačne najvýznamnejším obchodným partnerom Moldavska, pričom jej podiel na moldavskom vývoze predstavuje 65,6 % a jej podiel na moldavskom dovoze predstavuje 48,3 %. Je tiež najväčším investorom v krajine. Od nadobudnutia účinnosti liberalizácie vízového režimu pre krátkodobé pobyty v apríli 2014 vycestovalo viac ako 2,5 milióna moldavských občanov s biometrickým pasom do schengenského priestoru bez víz, čo podporilo cestovný ruch, obchodné vzťahy a medziľudské kontakty.

Predčasné parlamentné voľby konané 11. júla 2021 priniesli rozhodujúce víťazstvo proeurópskej Strany akcie a solidarity (PAS) pod vedením prezidentky Maie Sanduovej. Parlamentná väčšina strany PAS opätovne potvrdila európsku integráciu Moldavska ako svoj hlavný zahraničnopolitický cieľ a svoj záväzok pokročiť v reformách v rámci dohody o pridružení medzi EÚ a Moldavskom. Za predsedníčku vlády bola vymenovaná Natalia Gavrilicová s programom zameraným na posilnenie správy vecí verejných, boj proti korupcii a urýchlenie zosúladenia s normami EÚ. Vo februári 2023 ju nahradil Dorin Recean, ktorý zachoval silnú proúnijnú orientáciu, pričom dôraz kládol na národnú bezpečnosť a reformy súvisiace s EÚ.

Prezidentka Sanduová bola opätovne zvolená v novembri 2024 a voľby sa časovo zhodovali s ústavným referendom o integrácii Moldavska do EÚ, v ktorom sa dosiahla tesná väčšina 50,38 % a ktoré výrazne podporila moldavská diaspóra. Volebný proces bol ovplyvnený rozsiahlymi pokusmi o destabilizáciu krajiny vrátane kupovania hlasov súvisiaceho so sieťami napojenými na oligarchu Ilana Šora, ktorý žije v exile. Napriek týmto výzvam sa voľby považovali za pluralitné a celkovo dobre riadené, hoci medzinárodná volebná pozorovateľská misia pod vedením OBSE potvrdila, že volebný proces bol narušený zahraničným zasahovaním a manipuláciou.

Parlamentné voľby konané 28. septembra 2025 viedli k obnoveniu mandátu vládnucej strany PAS, ktorá získala druhýkrát po sebe absolútnu väčšinu s výsledkom 50,16 % hlasov a 55 zo 101 parlamentných kresiel. Aj do tohto volebného procesu zasiahlo Rusko, čo sa označilo ako bezprecedentné ovplyvnenie. Výsledky do veľkej miery potvrdili európsku trajektóriu Moldavska. Moldavský parlament schválil 31. októbra 2025 novú vládu pod vedením jej predsedu Alexandra Munteana.

Agresia Ruska voči susednej Ukrajine zdôraznila zraniteľnosť Moldavska a pre krajinu mala vážne dôsledky. V tejto súvislosti Moldavsko 3. marca 2022 podniklo historický krok, keď oficiálne požiadalo o členstvo v EÚ. Štatút kandidátskej krajiny bol Moldavsku udelený na zasadnutí Európskej rady 23. júna 2022, čím sa vo vzťahoch medzi EÚ a Moldavskom začala nová kapitola.

V októbri 2023 moldavská vláda prijala Národný akčný plán pre pristúpenie k EÚ, v ktorom sa formálne stanovuje cieľ Moldavska dosiahnuť do roku 2030 plné členstvo v EÚ. Tento plán slúži ako základ na zosúladenie legislatívy a začlenenie európskych právnych predpisov do vnútroštátnych zákonov.

V posúdení z novembra 2023 Komisia odporučila, aby Rada začala prístupové rokovania s Moldavskom a prijala rokovací rámec po tom, ako Moldavsko vykoná určité kľúčové opatrenia. V dňoch 14. a 15. decembra 2023 Európska rada prijala historické rozhodnutie o začatí prístupových rokovaní s Moldavskom. EÚ prijala rokovací rámec 21. júna 2024 a 25. júna sa v Luxemburgu konala prvá medzivládna konferencia na ministerskej úrovni, čo znamenalo oficiálny začiatok prístupových rokovaní.

Moldavská vláda schválila v máji 2025 Národný program pristúpenia Moldavskej republiky k EÚ na roky 2025 – 2029, v ktorom sa vymedzujú reformné priority, konkrétne kroky a podmienky potrebné na vykonávanie opatrení prijatých v rámci prípravy na pristúpenie.

Prvý samit EÚ – Moldavsko, ktorý sa konal 4. júla 2025 v Kišiňove, sa považoval za historický medzník a opätovne potvrdil silnú podporu EÚ Moldavsku a jeho ceste k pristúpeniu k EÚ. Za účasti predsedníčky Komisie von der Leyenovej, predsedu Európskej rady Costu a moldavskej prezidentky Sanduovej prijali vedúci predstavitelia spoločné vyhlásenie, v ktorom opätovne potvrdili, že budúcnosť Moldavska je v EÚ. Na samite sa zdôraznil strategický význam budúcnosti Moldavska v EÚ.

Dvojstranný proces preverovania *acquis* EÚ sa začal v júli 2024 a bol ukončený v rekordnom čase v septembri 2025. V správe o rozšírení za rok 2025, ktorú Komisia uverejnila v novembri 2025, sa konštatovalo, že Moldavsko dosiahlo významný pokrok vo všetkých rokovacích kapitolách, pričom pokročilo najvýraznejšie spomedzi všetkých prístupových krajín. Komisia usúdila, že podmienky potrebné na otvorenie prvého bloku (základné hodnoty), druhého bloku (vnútorný trh) a šiesteho bloku (vonkajšie vzťahy) boli splnené, a očakávala, že Moldavsko splní aj podmienky na otvorenie zostávajúcich troch blokov. Komisia uviedla, že bude naďalej pracovať na tom, aby Rada mohla otvoriť všetky bloky do konca roka 2025.

Keďže Maďarsko bráni rokovaniam s Ukrajinou, „spojením" prístupových procesov Moldavska a Ukrajiny sa pokrok spomalil. Napriek tomu sa v decembri 2025 začali rokovania na technickej úrovni o prvom, druhom a šiestom bloku a v marci 2026 o zostávajúcich blokoch. Moldavská vláda naznačila svoj cieľ, ktorým je predbežné

uzavrie prístupových rokovaní do začiatku roka 2028, pričom Komisia ho považuje za ambiciózny, ale dosiahnuteľný za predpokladu, že Moldavsko zrýchli tempo reforiem.

EÚ je hlavný darca a kľúčový rozvojový partner Moldavska. Od roku 2021 sa finančná a technická pomoc EÚ zameriava na hospodársku obnovu, odolnosť a vykonávanie reforiem spojených s dohodou o pridružení a procesom členstva v EÚ. Od roku 2021 poskytla krajine granty vo výške viac ako 1,2 miliardy EUR a spolu s medzinárodnými finančnými inštitúciami zmobilizovala 1,7 miliardy EUR na projekty v Moldavsku.

Komisia v júni 2021 uverejnila plán hospodárskej obnovy EÚ pre Moldavsko, v ktorom sa vyčlenilo 600 miliónov EUR na podporu sociálno-ekonomickej obnovy Moldavska po pandémii ochorenia COVID-19, na stimulovanie zelenej a digitálnej transformácie a rozvoj nevyužitého hospodárskeho potenciálu krajiny.

V roku 2022 bola prijatá viacročná rámcová dohoda, ktorá bola zmenená v roku 2023 a na základe ktorej Komisia poskytla Moldavsku pomoc v celkovej výške 295 miliónov EUR na obdobie 2022 – 2024. V júni 2023 Komisia prijala podporný balík v rámci hospodárskeho a investičného plánu pre Moldavsko, ktorého cieľom je zmobilizovať verejné a súkromné investície vo výške až 1,6 miliardy EUR. Balík sa zameriava na päť prioritných oblastí:

— hospodársky rozvoj a prepojenosť,

— podpora reforiem a budovanie administratívnych kapacít na ceste Moldavska do EÚ,

— energia,

— bezpečnosť,

— boj proti dezinformáciám a strategická komunikácia.

V roku 2025 prijala EÚ plán rastu pre Moldavskú republiku v hodnote 1,9 miliardy EUR, ktorý sa opieral o Nástroj na podporu reforiem a rastu na obdobie 2025 – 2027. Plán rastu, ktorý je najväčším finančným balíkom EÚ pre Moldavsko od jeho nezávislosti, je navrhnutý tak, aby urýchlil hospodársku konvergenciu s EÚ, posilnil inštitucionálnu kapacitu pre pristúpenie a uľahčil integráciu do jednotného trhu. V júni a septembri 2025 boli vyplatené dve platby v hodnote 289 miliónov EUR. Po úspešnom dokončení 24 reforiem bolo v marci 2026 vyplatených ďalších 189 miliónov EUR spolu s ďalšími 9 miliónmi EUR na podporu moldavského justičného systému.

Bezpečnostné prostredie Moldavska výrazne ovplyvnila útočná vojna Ruska proti Ukrajine. Vzhľadom na geografickú blízkosť ku konfliktu, závislosť od dovozu energie a nevyriešené územné spory je krajina obzvlášť zraniteľná voči vonkajšiemu tlaku a hybridnému úsiliu o destabilizáciu.

Preto EÚ výrazne rozšírila svoju spoluprácu s Moldavskom v oblasti bezpečnosti a obrany. V roku 2023 EÚ začala partnerskú misiu EÚ v Moldavsku (EUPM Moldova) s cieľom posilniť kapacity krajiny v oblasti krízového riadenia a odolnosť voči hybridným hrozbám vrátane kybernetických útokov a dezinformácií. Jej mandát bol predĺžený do 31. mája 2027. Prostredníctvom Európskeho mierového nástroja (EPF) EÚ podporuje modernizáciu moldavských ozbrojených síl, pričom v období 2021 – 2025 bolo vyplatených takmer 200 miliónov EUR. V máji 2026 podpredsedníčka Komisie/vysoká predstaviteľka pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Kaja Kallasová navrhla

zvýšiť financovanie z EPF na 120 miliónov EUR ročne. Podporné centrum EÚ pre vnútornú bezpečnosť a riadenie hraníc, ktoré funguje od júla 2022, naďalej koordinuje pomoc EÚ v otázkach, ako je organizovaná trestná činnosť, nedovolené obchodovanie so strelnými zbraňami a kontrola hraníc. Od roku 2023 EÚ zaviedla sankčný režim voči osobám a subjektom, ktoré sa podieľajú na činnostiach destabilizujúcich krajinu. Na podporu Moldavska v súvislosti s ruskými hybridnými hrozbami sa zriadil aj každoročný politický a bezpečnostný dialóg na vysokej úrovni.

V máji 2024 podpísali Moldavsko a EÚ partnerstvo v oblasti bezpečnosti a obrany, ktoré je prvým partnerstvom svojho druhu uzavretým medzi EÚ a treťou krajinou. V rámci partnerstva sa vytvorila užšia spolupráca v oblasti kybernetickej bezpečnosti, boja proti dezinformáciám, riadenia hraníc a reakcie na krízu.

Pokusy Ruska o destabilizáciu sa zintenzívnili v rokoch 2024 a 2025, najmä v čase prezidentských a parlamentných volieb v Moldavsku. Zahŕňali kybernetické útoky, dezinformačné kampane a koordinované úsilie o oslabenie dôvery vo verejné inštitúcie.

Separatistický región Podnestersko naďalej predstavuje veľkú výzvu pre zvrchovanosť a energetickú bezpečnosť Moldavska, najmä v súvislosti s vojnou Ruska proti Ukrajine. Proces rokovaní 5+2 je pozastavený od roku 2022, ale EÚ naďalej podporuje komplexné mierové riešenie založené na zvrchovanosti a územnej celistvosti Moldavska s osobitným postavením Podnesterska. Po energetickej kríze v roku 2025, v dôsledku ktorej sa 350 000 obyvateľov regiónu dočasne ocitlo bez plynu a vykurovania, núdzová pomoc EÚ pomohla stabilizovať situáciu. Komplexná stratégia EÚ v hodnote 250 miliónov EUR medzitým posilnila úsilie Moldavska o dosiahnutie úplnej energetickej nezávislosti do roku 2026.

Vzťahy medzi ústrednou vládou a autonómnym regiónom Gagauzsko takisto zostávajú napäté, čo sa ešte zhoršilo vplyvom dezinformačných kampaní a vonkajšieho zasahovania. EÚ naďalej podporuje dialóg a inkluzívnu správu vecí verejných a zároveň podporuje iniciatívy miestneho rozvoja zamerané na zlepšenie stability a súdržnosti.

A. Pozícia Európskeho parlamentu

V nadväznosti na žiadosť Moldavska o vstup do EÚ prijal Parlament tri po sebe nasledujúce uznesenia o Moldavsku, konkrétne uznesenie z 5. mája 2022 o súčasnom stave spolupráce medzi EÚ a Moldavskom, uznesenie z 19. mája 2022 o vykonávaní dohody o pridružení medzi EÚ a Moldavskou republikou a uznesenie z 23. júna 2022 o statuse kandidátskej krajiny Ukrajiny, Moldavskej republiky a Gruzínska. V týchto uzneseniach vyzval inštitúcie EÚ, aby udelili Moldavsku, ako aj Ukrajine a Gruzínsku, štatút kandidátskej krajiny EÚ, a požadoval ďalšiu podporu Moldavska, ktoré neúmerne trpí následkami vojny na Ukrajine.

V roku 2023 prijal Parlament dve uznesenia o Moldavsku, a to uznesenie z 19. apríla o výzvach, ktorým čelí Moldavská republika, a uznesenie z 5. októbra o zhodnotení cesty Moldavska do EÚ, v ktorých opätovne potvrdil odhodlanie podporovať budúce členstvo Moldavska v EÚ a vyzval EÚ, aby do konca roka začala prístupové rokovania. V uzneseniach takisto vyjadril obavy nad závažnými bezpečnostnými hrozbami, ktorým krajina čelí. Parlament v uznesení z 9. októbra 2024 o posilnení odolnosti Moldavska voči zasahovaniu Ruska opätovne potvrdil odhodlanie podporovať budúce členstvu Moldavska v EÚ a vyzval EÚ a jej členské štáty, aby zabezpečili, že sa Moldavskej

republike poskytne všetka potrebná pomoc na posilnenie jej inštitucionálnych mechanizmov a schopnosti reagovať na hybridné hrozby.

Parlament prijal 18. júna 2025 uznesenie o správach Komisie o Moldavsku za roky 2023 a 2024. V znení sa uvítalo reformné úsilie Moldavska, uznalo sa, že Moldavsko vstúpilo do „novej fázy" na ceste k členstvu v EÚ, a zaznela naliehavá výzva, aby sa prístupové rokovania o tematických blokoch začali čo najskôr.

Parlament 10. septembra 2025 v uznesení o posilnení odolnosti Moldavska voči ruským hybridným hrozbám a škodlivému zasahovaniu varoval pred ruskými hybridnými hrozbami a škodlivým zasahovaním pred parlamentnými voľbami v roku 2025 a odsúdil takéto konanie. Ocenil aj pokrok Moldavska pri reformách v súvislosti s EÚ a naliehavo vyzval na urýchlené otvorenie prístupových rokovaní o prvom tematickom bloku (základné hodnoty).

Parlament 11. marca 2026 v uznesení o stratégii rozširovania EÚ označil Moldavsko za priekopníka v obnovenom procese rozširovania, pričom ocenil významný a rýchly pokrok, ktorý Moldavsko dosiahlo napriek pretrvávajúcim hybridným hrozbám, najmä zo strany Ruska.

B. Medziparlamentná spolupráca

Od začiatku vojny na Ukrajine preukazuje Parlament Moldavsku neochvejnú podporu a solidárnosť. Prezidentka Sanduová vystúpila s prejavom na plenárnej schôdzi Európskeho parlamentu v Bruseli 18. mája 2022 niekoľko mesiacov po vypuknutí vojny na Ukrajine a opätovne 9. septembra 2025 v Štrasburgu. Predsedníčka Metsolová navštívila Kišiňov pri viacerých príležitostiach, prvýkrát 11. novembra 2022 a opäť 7. novembra 2025, keď sa stretla s prezidentkou Sanduovou, predsedom vlády Munteanom a predsedom moldavského parlamentu Igorom Grosuom. Dňa 21. mája 2023 sa v Kišiňove zúčastnila na Európskom národnom zhromaždení Moldavska, ktoré zvolala prezidentka Sanduová, a stretla sa s predsedom vlády Receanom a predsedom parlamentu Grosuom. Na zasadnutí Európskeho politického spoločenstva konanom 1. júna 2023 v Bulboace predsedníčka Metsolová vyzvala EÚ, aby do konca roka 2023 začala prístupové rokovania s Moldavskom, zatiaľ čo prezidentka Sanduová opätovne potvrdila ambíciu Moldavska vstúpiť do EÚ do roku 2030.

Predsedníčka Metsolová sa opäť stretla s predsedom parlamentu Grosuom 5. júla 2023 v Európskom parlamente v Bruseli, keď sa delegácia moldavského parlamentu zúčastnila na študijnej návšteve o procese pristúpenia k EÚ, ktorú zorganizovala skupina Parlamentu na podporu demokracie a koordináciu volieb.

Výbory Parlamentu takisto venovali Moldavsku veľkú pozornosť, pričom v rokoch 2022 až 2025 do krajiny vycestovalo viacero delegácií. V marci a apríli 2022 vyslali výbory AFET a SEDE do Moldavska delegácie, aby krajine prejavili solidaritu a podporu Parlamentu. Vo februári 2023 sa Výbor pre medzinárodný obchod a Výbor pre rozpočet stretli so svojimi moldavskými partnermi, aby rokovali o obchodných vzťahoch medzi EÚ a Moldavskom a o rozpočtovej podpore v súvislosti s útočnou vojnou Ruska proti Ukrajine. V tom istom týždni sa v Kišiňove konalo Parlamentné zhromaždenie Euronest združujúce poslancov Európskeho parlamentu a národných parlamentov

krajín Východného partnerstva, na ktorom sa zúčastnila veľká delegácia Európskeho parlamentu.

V prvom polroku 2025 vycestovali do Moldavska výbory AFET a SEDE, Osobitný výbor pre európsky štít na obranu demokracie a skupina na podporu demokracie a koordináciu volieb.

Článkom 440 Dohody o pridružení medzi EÚ a Moldavskom sa zriadil Parlamentný výbor pre pridruženie (PAC). Prvá schôdza výboru PAC sa konala 16. októbra 2014 a jeho posledná schôdza sa uskutočnila 5. mája 2026 v Bruseli. Výbor PAC dôrazne podporuje cestu Moldavska k integrácii do EÚ od marca 2022, keď krajina požiadala o členstvo v EÚ. V záverečnom vyhlásení a odporúčaniach výbor PAC vyzval Európsku radu, aby oficiálne začala rokovania o všetkých tematických blokoch, počnúc blokom základných hodnôt počas cyperského predsedníctva Rady a následne do roku 2026 o zvyšných piatich blokoch.

Parlament určil Moldavsko za prioritnú krajinu svojej činnosti na podporu demokracie a spolu s moldavským parlamentom vykonáva široké spektrum činností na politickej aj administratívnej úrovni. Spoločný rámec na podporu demokracie je stanovený v memorande o porozumení, ktoré podpísali predseda Európskeho parlamentu David Sassoli a predseda moldavského parlamentu Igor Grosu v novembri 2021 a ktoré 18. marca 2026 obnovila predsedníčka Metsolová.

V 10. volebnom období skupina Európskeho parlamentu na podporu demokracie a koordináciu volieb naďalej podporuje moldavský parlament širokou škálou činností, ako je program Trojuholník pre demokraciu na boj proti dezinformáciám a zahraničnému zasahovaniu; dialóg Jeana Monneta na zlepšenie dialógu medzi stranami a parlamentnej kultúry; odborná príprava, študijné návštevy a výmeny medzi poslancami a zamestnancami; výmena najlepších postupov v oblasti lobizmu a konfliktov záujmov prostredníctvom programov, ako sú program pre mladých politických lídrov a programy na posilnenie postavenia žien; zapojenie nedostatočne zainteresovaných moldavských regiónov do integrácie do EÚ; a odborná príprava tvorcov digitálneho obsahu o rozširovaní.

V novembri 2025 predsedníčka Metsolová oficiálne otvorila kanceláriu Európskeho parlamentu v Kišiňove. Jej poslaním je naďalej posilňovať angažovanosť Parlamentu v Moldavsku a krajinách Východného partnerstva.

C. Pozorovanie volieb

Parlament už viac ako desať rokov zohráva významnú úlohu pri monitorovaní volebných procesov v Moldavsku, kde pozoruje parlamentné, prezidentské a komunálne voľby.

V roku 2024 sa Parlament zúčastnil na medzinárodnej volebnej pozorovateľskej misii (I-EOM) pod vedením Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe/Úradom pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (OBSE/ODIHR), ktorej cieľom bolo dohliadať na prezidentské voľby a ústavné referendum o integrácii do EÚ. Voľby a referendum sa uskutočnili v kontexte ruského zasahovania v súvislosti s útočnou vojnou Ruska proti Ukrajine. Odhalili sa systémy kupovania hlasov a samotná delegácia Parlamentu bola svedkom porušovania tajnosti hlasovania, čo vyvolalo obavy o integritu volieb. Misia I-EOM však zistila, že moldavská ústredná volebná komisia uskutočnila voľby a referendum efektívne a transparentne.

Parlament takisto vyslal volebnú pozorovateľskú misiu v rámci OBSE/ODIHR na pozorovanie moldavských parlamentných volieb v roku 2025. Misia opäť skonštatovala, že proces bol poznačený bezprecedentnou úrovňou ruského zasahovania vrátane manipulácie s informáciami, dezinformácií, korupcie, podplácania voličov, nezákonného financovania politických aktérov, energetického vydierania a hybridných a kybernetických útokov. Medzinárodní pozorovatelia vyhodnotili voľby ako vo všeobecnosti pluralitné a dobre zorganizované.

BIELORUSKO

V období 2014 až 2020 došlo k relatívnemu zlepšeniu vzťahov medzi EÚ a Bieloruskom a EÚ sa zaviazala k politike „kritickej angažovanosti" vo vzťahu k Bielorusku, ako sa uvádza v záveroch Rady z 15. februára 2016. Podľa týchto záverov budú konkrétne kroky Bieloruska zamerané na zakotvenie základných slobôd, zásad právneho štátu, ľudských práv vrátane slobody slova, prejavu a médií a pracovných práv aj naďalej kľúčovými kritériami formovania budúcej politiky EÚ voči tejto krajine. V záveroch Rady sa uznali pozitívne kroky, ktoré Bielorusko podniklo, ako napríklad prepustenie politických väzňov a aktívna účasť na iniciatíve Východného partnerstva. V roku 2017 sa uzavreli rokovania o partnerstve v oblasti mobility a 1. júla 2020 nadobudli platnosť dohoda o zjednodušení vízového režimu a dohoda o readmisii, ktorých cieľom je rozvíjať medziľudské vzťahy.

Napriek obnoveniu dialógu o ľudských právach medzi EÚ a Bieloruskom, vytvoreniu koordinačnej skupiny EÚ – Bielorusko a prijatiu akčného plánu v oblasti ľudských práv na roky 2016 – 2019 a aj napriek aktívnej účasti Bieloruska na dvojstranných a mnohostranných zasadnutiach Východného partnerstva Bielorusko nesplnilo svoje záväzky v oblasti ľudských práv. Je to jediná krajina na európskom kontinente, ktorá stále vykonáva trest smrti, čo ju *de iure* vylučuje z Rady Európy.

EÚ dôrazne odsúdila násilný zásah proti pokojným demonštrantom vo februári a v marci 2017. Predčasné parlamentné voľby, ktoré sa konali 18. novembra 2019, sa vyznačovali nezákonným postupom a nedostatkami, v dôsledku čoho prišla opozícia o akúkoľvek možnosť parlamentného zastúpenia.

Medzinárodné spoločenstvo nepovažovalo prezidentské voľby z 9. augusta 2020 za slobodné ani spravodlivé, pričom im predchádzalo systematické prenasledovanie členov opozície. Po voľbách nasledoval brutálny zásah proti pokojným demonštrantom, zástupcom opozície a novinárom, ktorého rozsah nemá v histórii krajiny precedens. Parlament odsúdil voľby ako porušenie medzinárodných noriem, uznal Sviatlanu Cichanovskú za legitímne zvolenú prezidentku a vyzval na prijatie sankcií EÚ voči osobám zodpovedným za volebné podvody a represie vrátane Alexandra Lukašenka. Parlament tiež podporil Koordinačnú radu vytvorenú Sviatlanou Cichanovskou a zopakoval tieto pozície v odporúčaní z 21. októbra 2020 o vzťahoch s Bieloruskom.

Po prijatí záverov Rady z 12. októbra 2020 o Bielorusku, ktorými sa stanovila nová politika EÚ voči Bielorusku, EÚ obmedzila dvojstrannú spoluprácu s bieloruskými orgánmi na ústrednej úrovni na nevyhnutné minimum, zvýšila podporu pre bieloruské obyvateľstvo a občiansku spoločnosť a zodpovedajúco upravila bilaterálnu finančnú pomoc. V záveroch Rady sa ďalšia politická angažovanosť, odvetvová spolupráca a finančná pomoc EÚ Bielorusku podmieňuje dodržiavaním zásad demokracie,

právneho štátu a ľudských práv zo strany bieloruského režimu a tým, aby existoval dôveryhodný a inkluzívny politický proces, ktorého výsledkom sú slobodné a spravodlivé voľby pod dohľadom OBSE/ODIHR.

Bieloruské orgány v reakcii na opatrenia EÚ podnikli v novembri 2020 kroky na zníženie svojej účasti na politike Východného partnerstva. V júni 2021 sa Bielorusko rozhodlo úplne pozastaviť účasť na Východnom partnerstve, ako aj na iných existujúcich štruktúrach, ako je dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Bieloruskom a koordinačná skupina EÚ – Bielorusko. Lukašenko zároveň stiahol predstaviteľov krajiny v EÚ späť do Minska na konzultácie a „odporučil" veľvyslancovi EÚ v Bielorusku, aby krajinu opustil.

Závery Rady o Bielorusku prijaté 19. februára 2024 vyjadrili hlboké znepokojenie nad zhoršujúcou sa situáciou v oblasti ľudských práv v Bielorusku a odsúdili pokračujúce prenasledovanie a zastrašovanie všetkých vrstiev bieloruskej spoločnosti, bezprecedentnú úroveň represií a obmedzovanie politickej účasti. V záveroch Rady sa tiež zdôraznilo odhodlanie EÚ naďalej podporovať bieloruskú občiansku spoločnosť, pričom sa uvítalo zriadenie poradnej skupiny EÚ pre dialóg medzi EÚ a bieloruskými demokratickými silami a občianskou spoločnosťou.

Parlamentné voľby v Bielorusku sa konali 25. februára 2024 v atmosfére strachu a nekalej politickej súťaže. Na základe právneho predpisu o zmenách volebného zákona Bieloruskej republiky prijatého 16. februára 2023 bol volebný zákon upravený tak, aby zabránil akejkoľvek opozičnej politickej sile súperiť s Lukašenkovým režimom. V dôsledku toho z 15 politických strán získali osvedčenie o opätovnej registrácii len štyri. Volebné práva boli ďalej obmedzené v septembri 2023, keď Lukašenko podpísal dekrét, ktorým sa výrazne ohraničili práva občanov žijúcich v zahraničí, najmä občanov v exile. Dekrétom sa zrušila právomoc bieloruských konzulátov a diplomatických misií vydávať, obnovovať alebo predlžovať platnosť cestovných pasov a preukazov totožnosti pre občanov s pobytom mimo krajiny. Namiesto toho sa dané osoby museli vrátiť do Bieloruska, aby získali alebo si aktualizovali základné doklady.

Od 25. do 27. mája 2024 sa uskutočnili prvé voľby do Koordinačnej rady v Bielorusku aj mimo krajiny. Na rozdiel od zmanipulovaných volieb zorganizovaných režimom mohli v týchto voľbách kandidovať aj predstavitelia opozície v exile. Blok, ktorý získal najviac kresiel (28 z 80), viedol Pavel Latuška, vedúci predstaviteľ Národného protikrízového manažmentu so sídlom vo Varšave. Sviatlana Cichanovská bola v auguste 2024 opätovne vymenovaná za vedúcu predstaviteľku bieloruských demokratických síl, dokým sa v krajine neuskutočnia demokratické voľby.

V reakcii na „prezidentské voľby" v Bielorusku v roku 2025 EÚ jednoznačne odsúdila ich priebeh a označila ich ako neslobodné a nespravodlivé. Vo voľbách konaných 26. januára získal Lukašenko údajne 86,8 % hlasov, pričom západné vlády tento výsledok do veľkej miery odmietli ako podvodný pre neexistenciu skutočnej opozície a nezávislých médií.

Podpredsedníčka Komisie/vysoká predstaviteľka Kaja Kallasová a komisárka pre rozširovanie Marta Kosová vydali spoločné vyhlásenie, v ktorom odsúdili voľby ako „zinscenované". Odsúdili tvrdé potláčanie ľudských práv režimom, svojvoľné zadržiavanie – vrátane viac ako 1 000 politických väzňov – a zapojenie režimu do útočnej vojny Ruska proti Ukrajine.

V koordinovanom medzinárodnom úsilí EÚ spolu s Austráliou, Kanadou, Novým Zélandom a Spojeným kráľovstvom vydali spoločné vyhlásenie, v ktorom opätovne potvrdili, že odmietajú legitimitu volieb, a oznámili nové sankcie voči jednotlivcom a subjektom zodpovedným za represie v Bielorusku.

A. Spolupráca medzi Bieloruskom a Ruskom

Bielorusko a Rusko sú najbližší partneri v postsovietskom regióne, najmä v oblasti obrany a bezpečnosti. V uplynulých rokoch podnikli významné kroky na integráciu svojich hospodárstiev a právnych predpisov a zosúladili pravidlá v oblastiach, ako je energetika, doprava, financie, priemysel a poľnohospodárstvo. Spolupracujú aj na vojenských technológiách vrátane vývoja a modernizácie zbraňových systémov v rámci programu spolupráce prebiehajúceho do roku 2025.

Odkedy Rusko vo februári 2022 začalo komplexnú vojenskú inváziu na Ukrajinu, Bielorusko zostáva jedným z najsilnejších spojencov Moskvy. Hoci bieloruské jednotky nebojujú na Ukrajine, krajina umožnila ruským silám operovať zo svojho územia a dodala muníciu a vojenské vybavenie. Rusko takisto zvýšilo svoju jadrovú prítomnosť v Bielorusku výcvikom bieloruských posádok na používanie taktických jadrových zbraní a prípravou raketových systémov a skladovacej infraštruktúry.

Vladimír Putin a Alexander Lukašenko podpísali 6. decembra 2024 pri príležitosti 25. výročia svojho Zväzového štátu nové dohody, ktorými sa prehlbujú ich vojenské a hospodárske väzby. Patria medzi ne vzájomné bezpečnostné záruky, ktoré zaväzujú obe strany vzájomne sa brániť všetkými dostupnými prostriedkami a umožňujú fungovanie ruských vojenských základní a nasadenie ruských jednotiek v Bielorusku. Lukašenko verejne požiadal o nasadenie ruských strategických raketových systémov, ktoré boli údajne umiestnené v Bielorusku koncom roka 2025.

Spoločné vojenské činnosti sa naďalej posilňujú. V septembri 2025 Bielorusko zorganizovalo rozsiahle cvičenie Západ 2025 za účasti približne 13 000 vojakov z oboch krajín. Cvičenia zahŕňali výcvik obsluhy jadrových systémov a demonštrácie moderných zbraní. Zatiaľ čo Rusko a Bielorusko opisujú cvičenia ako obranné, susedné krajiny ich považujú za vážny bezpečnostný problém.

B. Situácia v oblasti ľudských práv

Situácia v oblasti ľudských práv v Bielorusku je naďalej mimoriadne vážna. Orgány už šesť rokov vykonávajú bezprecedentné represie voči politickým oponentom, občianskej spoločnosti a nezávislým médiám. Napriek medzinárodnému tlaku a sankciám EÚ sa zásahy len zintenzívnili a zamerali sa na viacero skupín v spoločnosti s cieľom umlčať akýkoľvek nesúhlas.

Od roku 2020 obhajcovia ľudských práv zaznamenali viac ako 6 900 politicky motivovaných odsúdení a viac ako 3 900 ľudí bolo uznaných za politických väzňov. Mnohých zadržiavajú v tvrdých väzenských podmienkach, ktoré zahŕňajú dlhé obdobia samoväzby, odopretie lekárskej starostlivosti, obmedzený kontakt s rodinami a právnikmi a zadržiavanie korešpondencie. Najmenej osem zadržiavaných osôb zomrelo v dôsledku neľudského zaobchádzania. Bývalí väzni aj po prepustení naďalej čelia hrozbám a obťažovaniu vrátane nových trestných konaní. Podľa Centra pre ľudské práva Viasna bolo k aprílu 2026 v krajine vyše 900 politických väzňov.

Prenasledovanie sa zďaleka netýka len známych aktivistov. Bežní občania sú stále trestaní za účasť na protestoch v roku 2020 alebo za menej závažné činy, ako sú komentáre v sociálnych médiách. Na odôvodnenie represií orgány agresívne používajú obvinenia z „extrémizmu".

Koncom roka 2024 a začiatkom roka 2025 režim ešte vystupňoval svoju taktiku. Informácie o politických prípadoch sú v súčasnosti utajované, súdne konania takisto často prebiehajú v utajení a zadržiavané osoby majú ťažkosti s prístupom k právnej obhajobe. Sprísnili sa hraničné kontroly, prehľadávajú sa osobné zariadenia a navrátilci z exilu sú často zadržiavaní. Novým zákonom sa výrazne rozšírili súdne konania v neprítomnosti zamerané na kritikov v zahraničí, ktorým hrozia dlhé tresty odňatia slobody a konfiškácia majetku.

Narastajú aj nadnárodné represie, keď režim zastrašuje, ohrozuje alebo stíha rodiny Bielorusov žijúcich v exile s cieľom prinútiť aktivistov k návratu. Medzinárodné mechanizmy, ako sú Interpol a zmluvy o vydávaní osôb, sa zneužívajú na politicky motivované prenasledovanie.

V nedávnych správach expertov OSN na ľudské práva sa dospelo k záveru, že bieloruské orgány sú naďalej odhodlané odstrániť akýkoľvek nesúhlas s režimom a napriek prepusteniu obmedzeného počtu väzňov v roku 2024 naďalej svojvoľne zadržiavajú a stíhajú osoby s opačnými názormi a zle s nimi zaobchádzajú. Situácia sa rýchlo zhoršuje, pričom represie sa zameriavajú nielen na aktivistov v Bielorusku, ale aj na občanov žijúcich v zahraničí prostredníctvom súdnych procesov v neprítomnosti, obťažovania ich rodín a dlhodobých obmedzení týkajúcich sa bývalých väzňov. Očakáva sa, že bez rozsiahlych reforiem bude kríza v oblasti ľudských práv v Bielorusku pretrvávať.

V roku 2025 Bielorusko prepustilo niekoľko skupín politických väzňov v rámci medzinárodných rokovaní vrátane dohody sprostredkovanej USA. Alexander Lukašenko 21. júna prepustil 14 zadržiavaných osôb, medzi inými aj popredného predstaviteľa opozície Siarheja Cichanovského, ktorý bol od roku 2020 väznený po tom, ako sa pokúsil súperiť s Lukašenkom v prezidentských voľbách. Ďalších 52 politických väzňov – vrátane novinárov, aktivistov, odborárov a 14 cudzincov – bolo prepustených 11. septembra výmenou za obmedzené uvoľnenie sankcií. Ako súčasť prebiehajúcich krokov na zlepšenie väzieb so Spojenými štátmi bieloruské orgány v decembri 2025 prepustili 123 politických väzňov a v marci 2026 ďalších 250 politických väzňov. Medzi politickými väzňami prepustenými v decembri 2025 boli prodemokratický aktivista Ales Biaľacký a významné opozičné osobnosti Maryja Kalesnikavová, Maksim Znak a Viktar Babaryka. EÚ uvítala tieto kroky, ale zdôraznila, že mnohí prepustení väzni boli nútení odísť do exilu a stovky ľudí zostávajú za mrežami, takže tieto kroky predstavujú len malú a nedostatočnú reakciu na pokračujúce represie v Bielorusku.

Nezávislé médiá sú naďalej terčom útokov. Bielorusko sa vo svetovom rebríčku slobody tlače 180 krajín nachádza na 166. mieste. Boli zaznamenané stovky útokov na novinárov, väčšina nezávislých médií bola označená ako „extrémistická" a viac ako 400 novinárov nútene odišlo do exilu. Tí, ktorí zostali, sa musia skrývať.

C. Podpora a pomoc EÚ

Dlhodobý cieľ EÚ zostáva jasný: zvrchované, demokratické Bielorusko, ktoré je v plnej miere súčasťou európskej rodiny národov – cieľ, ktorý možno dosiahnuť až po ukončení represií a uskutočnení slobodných a spravodlivých volieb pod medzinárodným dohľadom.

Od zmanipulovaných prezidentských volieb v roku 2020 EÚ uplatňuje politiku dvojakého prístupu založenú na zásadách. Podporuje pritom bieloruský ľud a spolupracuje s ním, pričom odmieta uznať Lukašenkov režim a vyvíja naň silný politický a hospodársky tlak. Všetka finančná pomoc bola presmerovaná zo štátnych inštitúcií na občiansku spoločnosť, nezávislé médiá a osoby postihnuté represiami. EÚ zároveň uložila rozsiahle individuálne a odvetvové sankcie a naďalej sa zasadzuje za vyvodenie zodpovednosti, a to aj prostredníctvom medzinárodných mechanizmov, ako je Medzinárodná platforma zodpovednosti pre Bielorusko.

EÚ od roku 2020 zmobilizovala približne 200 miliónov EUR na podporu bieloruských demokratických síl, občianskej spoločnosti a nezávislých médií, čím sa stala ich najväčším darcom. Na posilnenie tohto úsilia bol v decembri 2025 prijatý dodatočný balík vo výške 30 miliónov EUR. Pre budúce demokratické Bielorusko je vyčlenený podporný balík vo výške 3 miliárd EUR. Pomoc sa zmenila z núdzovej ochrany a premiestňovania na strednodobú podporu zameranú na posilnenie občianskej spoločnosti, ochranu ľudských práv, nezávislú žurnalistiku a iniciatívy v oblasti vyvodenia zodpovednosti vrátane pomoci nedávno prepusteným politickým väzňom prostredníctvom programov na podporu obetí.

Podpora EÚ pokrýva viacero odvetví – ľudské práva, slobodu médií, vzdelávanie a mládež, kultúru a rozvoj malých podnikov v exile – a poskytuje sa prostredníctvom dôveryhodných partnerov mimo krajiny s cieľom zaistiť bezpečnosť a zároveň maximalizovať vplyv v Bielorusku.

D. Reštriktívne opatrenia

EÚ uložila voči Bielorusku reštriktívne opatrenia v reakcii na jeho neprestajné porušovanie ľudských práv a podporu agresie Ruska voči Ukrajine. Tieto opatrenia sú v súčasnosti zamerané na 310 osôb – vrátane Alexandra Lukašenka – a 46 organizácií spojených s režimom.

EÚ zaviedla aj celý rad cielených hospodárskych sankcií. Patrí medzi ne zákaz predaja určitých technológií, softvéru a zariadení Bielorusku, ako aj obchodné obmedzenia týkajúce sa ropných výrobkov, uhličitanu draselného, železa a ocele, dreva, cementu a produktov používaných pri výrobe tabakových výrobkov. Finančné transakcie s Bieloruskom sú výrazne obmedzené a európskym spoločnostiam sa zakazuje poskytovať bieloruskému štátu poisťovacie služby. EÚ ďalej sprísnila svoje zbrojné embargo a zakázala vývoz položiek s dvojakým použitím, ktoré by mohli posilniť bezpečnostné sily režimu.

Okrem toho bolo v rámci opatrení EÚ na podporu územnej celistvosti Ukrajiny sankcionovaných 62 bieloruských osôb. V júni 2024 boli prijaté nové obmedzenia s cieľom bojovať proti zapojeniu Bieloruska do nezákonnej vojny Ruska proti Ukrajine. Tieto sankcie sú zamerané na obchod, dopravu a rôzne služby a sú navrhnuté tak, aby zohľadňovali už zavedené opatrenia proti Rusku s cieľom zabrániť ich obchádzaniu.

K ďalšiemu zosúladeniu došlo v 16. a 18. balíku sankcií EÚ voči Rusku, pričom nové pravidlo teraz umožňuje sankcie voči tým, ktorí podporujú bieloruský vojensko-priemyselný sektor alebo z neho profitujú. Najnovší 19. balík sankcií bol prijatý na zasadnutí Európskej rady 23. októbra 2025 a opätovne rozšírený v decembri 2025 po vniknutí meteorologických balónov do litovského vzdušného priestoru. Rada vo februári 2026 rozhodla o predĺžení sankcií voči Bielorusku o ďalší rok pre neutíchajúce vnútorné represie a pre podporu ruskej vojny proti Ukrajine zo strany Lukašenkovho režimu.

EÚ prijala 12. júna 2025 aj nové clá na zostávajúci dovoz poľnohospodárskych výrobkov z Ruska a Bieloruska, ako aj na špecifické dusíkaté hnojivá. Cieľom je znížiť závislosť od týchto dodávateľov, posilniť potravinovú bezpečnosť Európy a ešte viac oslabiť vojnové hospodárstvo Ruska a krajín, ktoré podporujú jeho agresiu.

E. Pozícia Európskeho parlamentu

Pred zmanipulovanými prezidentskými voľbami z 9. augusta 2020 Parlament prijal niekoľko uznesení, v ktorých kritizoval Bielorusko za zadržiavanie politických väzňov, obmedzovanie médií, porušovanie ľudských práv – vrátane zachovania trestu smrti – a za zmanipulované parlamentné voľby, ako napríklad uznesenie z 19. apríla 2018 o Bielorusku a uznesenie zo 4. októbra 2018 o zhoršovaní slobody médií v Bielorusku.

Po zmanipulovaných voľbách z 9. augusta 2020 a následných brutálnych represiách prijal Európsky parlament 17. septembra uznesenie o situácii v Bielorusku a 26. novembra uznesenie o pokračujúcom porušovaní ľudských práv v Bielorusku. Odsúdil voľby ako porušenie medzinárodných noriem, uznal Sviatlanu Cichanovskú za legitímne zvolenú prezidentku a vyzval na prijatie sankcií EÚ voči osobám zodpovedným za volebné podvody a represie vrátane Alexandra Lukašenka. Parlament tiež podporil Koordinačnú radu vytvorenú Sviatlanou Cichanovskou a zopakoval tieto pozície v odporúčaní z 21. októbra 2020 o vzťahoch s Bieloruskom.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom a stály spravodajca pre Bielorusko vydali spoločné vyhlásenia, v ktorých odsúdili zhoršujúcu sa situáciu v oblasti ľudských práv a neustálu uzurpáciu moci Lukašenkom. V decembri 2020 Parlament uskutočnil služobnú cestu na účely zistenia potrebných skutočností s cieľom posúdiť potreby bieloruských demokratických síl. Táto služobná cesta sa uskutočnila v týždni udeľovania Sacharovovej ceny 2020, ktorú získala bieloruská opozícia, a viedla k vytvoreniu platformy proti beztrestnosti porušovania ľudských práv v rámci Podvýboru pre ľudské práva spoločne s výborom AFET a Delegáciou pre vzťahy s Bieloruskom. Skupina na podporu demokracie a koordináciu volieb navrhla aj širokú škálu podporných činností pre bieloruských demokratických aktivistov.

Parlament v uznesení z 10. júna 2021 o systematických represiách v Bielorusku a o zadržaní civilného lietadla zaregistrovaného v EÚ bieloruskými orgánmi odsúdil rozsiahle porušovanie ľudských práv režimom a Lukašenkovo využívanie nelegálnej migrácie na destabilizáciu EÚ. Tieto obavy opakovane zazneli v následných uzneseniach (uznesenie zo 7. októbra 2021, uznesenie z 19. mája 2022, uznesenie z 24. novembra 2022, uznesenie z 15. marca 2023 a uznesenie z 11. mája 2023). V uznesení z 13. septembra 2023 o vzťahoch s Bieloruskom Parlament vyzval Medzinárodný trestný súd, aby vydal príkaz na zatknutie Lukašenka vzhľadom na úlohu jeho režimu pri nezákonnej deportácii a indoktrinácii ukrajinských detí.

V uznesení z 9. novembra 2023 o účinnosti sankcií Parlament opätovne odsúdil účasť Bieloruska na inváziu na Ukrajinu a vyzval na stanovenie cenových a objemových stropov na dovoz ruských a bieloruských hnojív do EÚ, pričom zdôraznil potrebu zosúladiť sankcie voči Lukašenkovmu režimu so sankciami voči Rusku.

V uznesení zo 14. decembra 2023 so zameraním na zadržanie laureáta Sacharovovej ceny za rok 2020 Mikalaja Statkeviča vyzval na prepustenie všetkých politických väzňov a ukončenie represií a opätovne potvrdil podporu bieloruským demokratickým silám.

Parlament v uznesení zo 16. januára 2024 o súčasných a budúcich výzvach cezhraničnej spolupráce so susednými krajinami uvítal pozastavenie cezhraničnej spolupráce s Ruskom a Bieloruskom. V reakcii na hromadné zatýkanie v januári 2024 zamerané na 200 príbuzných politických väzňov sa v uznesení z 8. februára 2024 o novej vlne masového zatýkania opozičných aktivistov a ich rodinných príslušníkov v Bielorusku požadovali prísnejšie sankcie a lepšia dokumentáciu porušovania ľudských práv prostredníctvom nezávislého mechanizmu v rámci Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva (OHCHR).

V uznesení z 29. februára 2024 o podpore EÚ pre Ukrajinu dva roky od vypuknutia útočnej vojny Ruska proti Ukrajine zopakoval výzvu na zriadenie osobitného tribunálu na stíhanie vedúcich predstaviteľov a spojencov Ruska vrátane bieloruského režimu. Odsúdil tiež úlohu Bieloruska pri násilnej deportácii ukrajinských civilistov do Ruska, na okupované ukrajinské územia a do samotného Bieloruska.

V uznesení z 19. septembra 2024 o situácii politických väzňov v Bielorusku naliehavo vyzval na dodržiavanie práv zadržiavaných osôb, prístup k zdravotnej starostlivosti a právnemu poradenstvu a na väčšiu transparentnosť. Odsúdil prenasledovanie v exile vrátane zneužívania zatykačov Interpolu a vyzval na vyvodenie zodpovednosti prostredníctvom univerzálnej jurisdikcie.

V uznesení z 3. apríla 2025 o bezprostrednom riziku ďalších represií Lukašenkovho režimu v Bielorusku vyzval na prísnejšie sankcie EÚ, ochranu občanov žijúcich v exile a na vyvodenie zodpovednosti za zločiny proti ľudskosti.

Parlament 22. januára 2025 v uznesení o pokračujúcom útlaku a falošných voľbách zopakoval, že neuznáva prezidentský úrad Alexandra Lukašenka a režim považuje za nelegitímny, nezákonný a zločinný. Vyzval na ďalšie úsilie o vyvodenie zodpovednosti a vyšetrovanie porušovania ľudských práv. Parlament tiež ocenil odolnosť bieloruskej občianskej spoločnosti a opätovne zdôraznil podporu demokratickej a európskej budúcnosti.

V uznesení z 3. apríla 2025 o represiách Lukašenkovho režimu odsúdil „osobitné konania“ Vyšetrovacieho výboru zamerané na Bielorusov žijúcich v zahraničí ako porušenie zvrchovanosti členských štátov. Parlament požadoval, aby sa ignorovali príkazy Interpolu na zatknutie politických oponentov, a naliehal na urýchlené vytvorenie mechanizmov na identifikáciu, zmrazenie a konfiškáciu majetku Lukašenka a jeho spolupracovníkov s cieľom financovať podporu obetiam represií.

Parlament prijal 22. októbra 2025 uznesenie o situácii v Bielorusku, v ktorom si pripomenul päť rokov od zmanipulovaných prezidentských volieb. Zopakoval, že neuznáva Lukašenkov režim, odsúdil pretrvávajúce represie a vyzval na neutíchajúcu podporu demokratických síl a občianskej spoločnosti v Bielorusku. V tomto uznesení

vyjadril aj obavy nad rastúcim vplyvom Ruska a bezpečnostnými hrozbami spojenými s Bieloruskom. V ten istý deň vystúpili Sviatlana Cichanovská a Siarhej Cichanovský počas slávnostnej schôdze Európskeho parlamentu s prejavmi, v ktorých naliehali na EÚ, aby naďalej podporovala boj bieloruského ľudu za slobodu a demokraciu.

F. Medziparlamentná spolupráca

Európsky parlament neudržiava oficiálne vzťahy s bieloruským parlamentom, pretože krajina opakovane zlyhala pri uskutočňovaní slobodných a spravodlivých volieb, resp. pri dodržiavaní noriem demokracie a zásad právneho štátu. Rovnako sa poslanci bieloruského parlamentu nezúčastnili na Parlamentnom zhromaždení Euronest, keďže podmienkou prijatia je splnenie noriem OBSE týkajúcich sa volieb. Zástupcovia bieloruských demokratických síl sú však pravidelne pozývaní k účasti na Parlamentnom zhromaždení Euronest.

Parlament prostredníctvom Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom udržiava aktívny dialóg so zástupcami bieloruskej občianskej spoločnosti vrátane členov Koordinačnej rady a zjednoteného prechodného kabinetu, ktorý vytvorila Sviatlana Cichanovská. V júni 2022 a máji 2023 Delegácia pre vzťahy s Bieloruskom vyslala svojich zástupcov na dve *ad hoc* služobné cesty do Vilniusu, kde sa stretli so zástupcami bieloruskej občianskej spoločnosti v exile. Tretia *ad hoc* služobná cesta sa uskutočnila v Berlíne a Varšave od 18. do 21. decembra 2023 s cieľom diskutovať so zástupcami bieloruských demokratických síl o stratégii, ktorú treba prijať pred parlamentnými a komunálnymi voľbami v Bielorusku vo februári 2024, o situácii Bielorusov žijúcich v exile v EÚ a o účinnosti sankcií EÚ uvalených na Lukašenkov režim.

Kampaň #EPStandsByYou, ktorá sa začala v roku 2020, sa stala hlavným prejavom solidarity Európskeho parlamentu s politickými väzňami a demokratickými silami v Bielorusku. V uplynulých šiestich rokoch prejavili poslanci EP iniciatívu voči jednotlivým väzňom svedomia – prijímali uznesenia, organizovali vypočutia a verejne „sponzorovali“ zadržiavané osoby, aby ich mená boli viditeľné a naďalej sa vyvíjal tlak na režim. Kampaň zjednotila všetky hlavné politické skupiny v Parlamente a zmobilizovala stovky členov, aby sa zasadzovali za prepustenie väzňov, dokumentovali zneužívanie a spolupracovali s rodinami a občianskou spoločnosťou v exile. Prostredníctvom symbolických činov, ako je vystavenie prázdnych kresiel a spoločné vyhlásenia, Parlament naďalej zameriava medzinárodnú pozornosť na represie Bieloruska a zároveň opätovne potvrdzuje svoj záväzok v prospech demokratického a zvrchovaného Bieloruska. V roku 2025 vzhľadom na nové vlny represií kampaň #EPStandsByYou naďalej slúžila ako kľúčová platforma pre európsku solidaritu a presadzovanie bezpodmienečného prepustenia a rehabilitácie všetkých politických väzňov.

Andrzej Poczobut, poľsko-bieloruský novinár, obhajca poľskej menšiny v Bielorusku a dlhoročný disident, získal 23. októbra 2025 spolu s gruzínskou novinárkou Mziou Amaglobeliovou Sacharovovu cenu za slobodu myslenia za rok 2025. Cena upozornila na prípad tohto novinára, ktorý sa považuje za symbol tvrdých zásahov proti nezávislým médiám a menšinám v Bielorusku.

V Európskom parlamente sa 8. decembra 2025 konala konferencia na vysokej úrovni s názvom „Bielorusko: budovanie základov demokratickej zmeny“ pod záštitou Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom, v spolupráci s Medzinárodným inštitútom pre

demokraciu a volebnú podporu a s podporou Európskej komisie (Generálne riaditeľstvo pre rozširovanie a východné susedstvo) a Európskej služby pre vonkajšiu činnosť. Podujatie poslúžilo ako platforma pre dialóg medzi bieloruským demokratickým hnutím a medzinárodným spoločenstvom.

G. Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Bieloruskom

Delegácia pre vzťahy s Bieloruskom, ktorej predsedá Małgorzata Gosiewska (ECR, Poľsko), pravidelne komunikuje so zástupcami demokratických síl, občianskej spoločnosti a nezávislých médií. Predsedníctvo delegácie často vydáva vyhlásenia, v ktorých vyjadruje solidaritu s bieloruským demokratickým hnutím, obhajcami ľudských práv a nezávislými hlasmi, pričom naliehavo vyzýva režim, aby prepustil a naplno rehabilitoval všetkých politických väzňov, ukončil represie voči oponentom a dodržiaval medzinárodné záväzky.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydala 29. októbra 2024 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie k „prezidentským voľbám" v roku 2025, v ktorom dôrazne odsúdila porušovanie ľudských práv páchané v Bielorusku. Pred „prezidentskými voľbami" naplánovanými na 26. januára 2025 predsedníctvo delegácie zdôraznilo, že voľby konajúce sa v tamojšej atmosfére strachu a represií nemožno považovať za spravodlivé a slobodné.

V rámci Dní Bieloruska usporiadal Parlament 12. decembra 2024 Konferenciu na vysokej úrovni – Stojíme na strane bieloruského ľudu, aby vyjadril jasné posolstvo solidarity a záväzku voči bieloruskej občianskej spoločnosti.

Dňa 25. marca 2025 pri príležitosti Dňa slobody v Bielorusku uverejnili predseda výboru AFET David McAllister (poslanec Parlamentu) a predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie, v ktorom vyjadrili solidaritu so statočným bieloruským ľudom. Naliehavo v ňom vyzývajú EÚ a jej členské štáty, aby zintenzívnili podporu bieloruskému ľudu s cieľom pomôcť chrániť jeho kultúru, identitu, slobodu a demokraciu.

V spoločnom vyhlásení o súdnom procese s otcom Henrykom Okołotowiczom, ktoré vydala predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom v mene predsedníctva delegácie 4. apríla 2025, delegácia odsúdila politicky motivované odsúdenie katolíckeho kňaza Henryka Okołotowicza, pričom išlo o prvý takýto prípad od sovietskych čias, a skritizovala tajný súdny proces a konfiškáciu jeho majetku. Poukázala na zhoršujúcu sa náboženskú slobodu v Bielorusku, vyzvala, aby sa mu umožnil prístup k zdravotnej starostlivosti a právnej obhajobe, a vyjadrila požiadavku na prepustenie každého, kto je prenasledovaný za svoje presvedčenie, pričom opätovne potvrdila solidaritu s utláčanými náboženskými komunitami.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom uverejnila 30. apríla 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie v mene predsedníctva, v ktorom vyjadrila naliehavé znepokojenie nad stavom politickej väzenkyne Viktorie Kuľšovej, ktorej hladovka poukazuje na závažné zneužívanie a zhoršenie jej zdravia po rokoch svojvoľného zadržiavania za pokojný aktivizmus. Delegácia požadovala, aby sa jej poskytla lekárska starostlivosť, skoncovalo sa s novými politicky motivovanými obvineniami a potrestali sa osoby zodpovedné za jej prenasledovanie, pričom

zároveň naliehavo vyzvala na zintenzívnenie diplomatického úsilia o zabezpečenie jej okamžitého prepustenia.

Predseda výboru AFET a predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydali 21. mája 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie pri príležitosti Dňa solidarity s politickými väzňami Bieloruska, v ktorom si pripomenuli politických väzňov, ktorí zomreli v bieloruskej väzbe, a vyjadrili solidaritu členov delegácie s približne 1 200 osobami, ktoré sú stále vo väzení, kde ich mučia a ponižujúco s nimi zaobchádzajú. Vyzvali v ňom na vyvodenie zodpovednosti voči príslušným osobám, a to aj za možné zločiny proti ľudskosti, a naliehali, aby EÚ pokračovala v opatreniach na zabezpečenie prepustenia a rehabilitácie všetkých politických väzňov a na obranu demokratických ambícií Bieloruska.

Predseda výboru AFET a predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydali 23. júna 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie o prepustení Alesa Biaľackého a ďalších politických väzňov v Bielorusku. Delegácia uvítala prepustenie 14 politických väzňov vrátane Siarheja Cichanovského, ktoré sprostredkovali USA, ale zdôraznila, že viac ako 1 150 ďalších osôb zostáva uväznených v brutálnych podmienkach. Odsúdila mimoriadne tvrdé represie voči novinárom a vyzvala na ich okamžité prepustenie, pričom naliehala na Bielorusko, aby dodržiavalo základné slobody. Prisľúbila, že bude naďalej podporovať všetky osoby, ktoré sú terčom pre svoju pravdovravnosť.

Predseda výboru AFET a predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydali 8. augusta 2025 v mene predsedníctva delegácie spoločné vyhlásenie o piatich rokoch po podvodných voľbách, v ktorom poslanci dôrazne odsúdili pokračujúce represie Lukašenkovho režimu vrátane mučenia, masového väznenia, núteného exilu a útokov na občiansku spoločnosť. Varovali pred prehlbujúcou sa kontrolou Ruska nad Bieloruskom a naliehavo vyzvali na silnejší tlak EÚ a na podporu demokratických síl. Delegácia opätovne potvrdila, že podporuje právo bieloruského ľudu na suverénnu, slobodnú a demokratickú budúcnosť.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydala 4. septembra 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie o postavení bieloruských novinárov proti represiám. Delegácia v ňom odsúdila tvrdé zásahy Bieloruska proti nezávislej žurnalistike, pričom poukázala na mimoriadne nízku úroveň slobody tlače v krajine a na uväznenie desiatok novinárov. Vyzvala na prepustenie všetkých zadržiavaných pracovníkov médií, ukončenie kriminalizácie žurnalistiky a pokračovanie podpory EÚ pre médiá v exile a prenasledované médiá. Vo vyhlásení sa ocenila odvaha novinárov, ktorí naďalej informujú o pravde napriek obrovským rizikám.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydala 17. septembra 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie o zmiznutí Mikalaja Statkeviča, v ktorom delegácia vyjadrila hlboké znepokojenie nad zmiznutím opozičného lídra Mikalaja Statkeviča po tom, ako odmietol nútenú deportáciu z Bieloruska. Delegácia skonštatovala, že za jeho bezpečnosť sú zodpovedné bieloruské orgány. Požadovala zverejnenie miesta jeho pobytu a vyzvala na ukončenie nedobrovoľných zmiznutí, deportácií a prenasledovania bývalých politických väzňov. Statkevičov osud je symbolom celkového boja za demokratické Bielorusko.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydala 25. septembra 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie, v ktorom delegácia ocenila laureáta Nobelovej ceny za mier Alesa Biaľackého pri príležitosti jeho 63. narodenín a odsúdila jeho pokračujúce nespravodlivé väznenie v drsných podmienkach izolácie. Napriek desaťročia trvajúcemu nenásilnému boju za demokraciu a ľudské práva v Bielorusku je Biaľacký naďalej zadržiavaný a odrezaný od svojej rodiny. Delegácia vyzvala na jeho okamžité a bezpodmienečné prepustenie spolu so všetkými politickými väzňami a opätovne potvrdila svoju solidaritu s tými, ktorí bojujú za slobodné Bielorusko.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydala 10. decembra 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie pri príležitosti Medzinárodného dňa ľudských práv. Delegácia opätovne potvrdila solidaritu s bieloruským ľudom a odsúdila neustále represie vrátane zadržiavania politických väzňov a rozkladu občianskej spoločnosti. Zdôraznila, že nedávne prepustenia nepredstavujú skutočný pokrok, vyzvala na okamžité a bezpodmienečné prepustenie všetkých politických väzňov a zopakovala svoju podporu demokratickým silám a úsiliu o vyvodenie zodpovednosti za konanie režimu.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom a predseda Podvýboru pre ľudské práva vydali 16. decembra 2025 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie o prepustení Alesa Biaľackého a ďalších politických väzňov v Bielorusku. Vo vyhlásení sa uvítalo prepustenie 123 väzňov v Bielorusku vrátane Alesa Biaľackého, pričom sa zdôraznilo, že tento obmedzený krok neznamená skutočnú zmenu, keďže mnohí politickí väzni sú stále zadržiavaní a represie pokračujú, a to aj prostredníctvom núteného exilu. Poslanci EP zopakovali výzvu na bezpodmienečné prepustenie všetkých politických väzňov a pokračujúci medzinárodný tlak a vyjadrili aj solidaritu s obyvateľmi Bieloruska.

Predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydala 12. marca 2026 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie pri príležitosti bieloruského Dňa ústavy (15. marec). Vo vyhlásení sa zdôraznil význam právneho štátu a práva ľudí formovať vlastnú budúcnosť a poznamenalo sa, že demokratické zásady zakotvené v ústave z roku 1994 boli pod vedením Alexandra Lukašenka oslabené. Poslanci EP vyzvali na prepustenie politických väzňov a obnovenie základných slobôd, pričom zdôraznili, že ústava musí chrániť demokraciu a zvrchovanosť.

Predseda výboru AFET, predseda Podvýboru pre ľudské práva, predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom a stály spravodajca výboru AFET pre Bielorusko vydali 25. marca 2026 v mene predsedníctva delegácie vyhlásenie pri príležitosti bieloruského Dňa slobody. Vo vyhlásení zablahoželali Bielorusom na celom svete k výročiu vyhlásenia nezávislosti Bieloruskej demokratickej republiky v roku 1918. Poslanci EP zdôraznili, že Deň nezávislosti pripomenul význam ochrany bieloruskej identity a nezávislosti a opätovne potvrdili silnú podporu práva bieloruského ľudu na slobodnú, demokratickú a zvrchovanú budúcnosť.

H. Pozorovanie volieb

Bielorusko nepozvalo Európsky parlament na pozorovanie volieb od roku 2001. Parlament vychádzal z hodnotenia, ktoré v krajine vykonali Parlamentné zhromaždenie Rady Európy a Parlamentné zhromaždenie OBSE/ODIHR. Títo medzinárodní pozorovatelia neboli, žiaľ, pozvaní na pozorovanie prezidentských volieb konaných

9. augusta 2020 ani napriek predchádzajúcemu prísľubu bieloruského režimu, že pozvaní budú. Minsk 8. januára 2024 oznámil rozhodnutie nepozvať OBSE na pozorovanie parlamentných ani komunálnych volieb konaných 25. februára. Namiesto toho voľby pozorovala delegácia Šanghajskej organizácie pre spoluprácu a poslanci zhromaždenia Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti. Podľa bieloruských orgánov dosiahla volebná účasť 73,09 %. V spoločnom vyhlásení o parlamentných „voľbách" v Bielorusku v roku 2024, ktoré vydali predseda výboru AFET David McAllister, vtedajší predseda Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom Juozas Olekas a stály spravodajca Parlamentu pre Bielorusko Petras Auštrevičius, sa uviedlo, že voľby konané v takomto obmedzujúcom a represívnom prostredí nemožno považovať za spravodlivé ani slobodné. Vyhlásenie obsahovalo aj výzvu, aby EÚ, jej členské štáty a medzinárodné spoločenstvo neuznali legitimitu osôb „zvolených" v týchto voľbách.

Na „prezidentské voľby" konané 26. januára 2025 neboli pozvaní žiadni západní pozorovatelia. Ústredná volebná komisia akreditovala 486 pozorovateľov zastupujúcich Medziparlamentné zhromaždenie Spoločenstva nezávislých štátov, Šanghajskú organizáciu pre spoluprácu, Parlamentné zhromaždenie Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti, Panafrický parlament, Konferenciu o vzťahoch a vytváraní dôvery v Ázii, Mládežnícku organizáciu Hnutia nezúčastnených krajín a volebné orgány iných štátov, ako aj nezávislých pozorovateľov.

Po „prezidentských voľbách" v roku 2025 predseda výboru AFET a predsedníčka Delegácie pre vzťahy s Bieloruskom vydali spoločné vyhlásenie, v ktorom odmietli výsledok zmanipulovaných prezidentských volieb v Bielorusku a odsúdili porušovanie demokratických zásad a ľudských práv, ku ktorému dochádza v Bielorusku, pričom vyzvali EÚ, aby neuznala výsledky týchto „volieb". Vyjadrili v ňom solidaritu s bieloruským ľudom a podporu jeho boju za demokraciu, slobodu, dôstojnosť a právo určiť osud svojej krajiny.

Radka HEJTMANKOVA / DG EXPO
05/2026

5.5.7. TRI SUSEDNÉ KRAJINY VÝCHODNÉHO PARTNERSTVA V ZAKAUKAZSKU

V tomto informačnom liste sa vysvetľujú vzťahy EÚ s krajinami Zakaukazska – Arménskom, Azerbajdžanom a Gruzínskom – s osobitným zameraním na medziparlamentné aspekty týchto vzťahov. Vysvetľuje sa v ňom aj zapojenie stálej delegácie Európskeho parlamentu pre vzťahy so Zakaukazskom, ktorá sa stretáva s národnými poslancami v rámci príslušných medziparlamentných orgánov zriadených s každou partnerskou krajinou s cieľom vykonávať dohľad nad vzťahmi.

GRUZÍNSKO

Napriek svojej dlhodobej povesti priekopníka reforiem a euroatlantickým ambíciám zakotveným v ústave zažíva Gruzínsko v posledných rokoch vážny úpadok demokracie, a to najmä od parlamentných volieb, ktoré sa konali 26. októbra 2024. Voľby prebehli v rozpore s medzinárodnými demokratickými normami a záväzkami Gruzínska vyplývajúcimi z jeho členstva v Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE). Tento vývoj ovplyvnil vzťahy medzi EÚ a Gruzínskom a Komisia vo svojej správe o rozšírení z novembra 2025 dospela k záveru, že Gruzínsko je kandidátskou krajinou na vstup do EÚ už „len na papieri".

Gruzínsko predložilo žiadosť o členstvo v EÚ v marci 2022 po tom, ako o pristúpenie požiadala Ukrajina. V decembri 2023 Európska rada udelila Gruzínsku štatút kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ s požiadavkou, aby prijalo deväť konkrétnych krokov, ktoré určila Komisia. Keďže Gruzínsko nedosiahlo požadovaný pokrok a situácia sa dokonca zhoršila, a to najmä v dôsledku prijatia zákona o transparentnosti zahraničného vplyvu v máji 2024, prístupový proces sa na základe záverov Európskej rady z júna 2024 de facto zastavil.

V novembri 2024 sa vládnuca strana Gruzínsky sen rozhodla pozastaviť proces pristúpenia krajiny k EÚ až do roku 2028, čo viedlo k rozsiahlym pouličným protestom proti vnímanému odklonu od integrácie do EÚ. Následné zásahy proti demonštráciám, trestné stíhanie pokojných demonštrantov, prenasledovanie politických oponentov, najmä vedúcich predstaviteľov opozičných hnutí, a zvýšený nátlak na občiansku spoločnosť a nezávislé médiá vyvolali vážne obavy v súvislosti s príklonom krajiny k autoritárstvu. V reakcii na túto situáciu Komisia v marci 2026 pozastavila bezvízový styk pre gruzínskych diplomatov a úradníkov.

Komunálne voľby v októbri 2025 tento negatívny trend potvrdili, keďže sa objavili obvinenia zo systémových podvodov a represií voči predstaviteľom opozície, médií a občianskej spoločnosti, pričom veľká časť opozície sa rozhodla pre volebný bojkot. Strana Gruzínsky sen 28. októbra 2025 oznámila, že podá žalobu na ústavný súd, ktorej cieľom bude zákaz troch hlavných opozičných strán. V marci 2026 deväť gruzínskych politických strán vytvorilo opozičnú alianciu.

Vzťahy medzi EÚ a Gruzínskom sa naďalej riadia dohodou o pridružení medzi EÚ a Gruzínskom, ktorá nadobudla platnosť v júli 2016 a v ktorej sa stanovuje

prehĺbená a komplexná zóna voľného obchodu. Od marca 2017 môžu gruzínski občania využívať pri vstupe do schengenského priestoru bezvízový styk. EÚ je najväčším poskytovateľom finančnej pomoci Gruzínsku a ročne mu poskytovala približne 85 miliónov EUR na podporu reformného programu krajiny. V dôsledku úpadku demokracie sa však politické kontakty s Gruzínskom zhoršili a zasadnutia Rady pre pridruženie medzi EÚ a Gruzínskom boli prerušené. Finančná podpora v prospech orgánov bola pozastavená a pomoc EÚ sa preorientovala na poskytovanie podpory gruzínskej občianskej spoločnosti a nezávislým médiám.

EÚ opakovane zdôrazňuje svoju neochvejnú podporu nezávislosti, zvrchovanosti a územnej celistvosti Gruzínska v rámci jeho medzinárodne uznaných hraníc, ako aj podporu dlhodobého riešenia konfliktov v okupovaných regiónoch Abcházsko a Južné Osetsko. EÚ podporuje úsilie o urovnanie konfliktu prostredníctvom činnosti osobitného zástupcu EÚ pre Zakaukazsko a pre krízu v Gruzínsku, pozorovateľskej misie EÚ v Gruzínsku a programu EÚ pre mier, stabilitu a predchádzanie konfliktom, a tým dopĺňa medzinárodné rokovania v Ženeve, ktoré prebehli od konfliktu v roku 2008.

A. Pozícia Parlamentu a medziparlamentná spolupráca

Dvojstranné medziparlamentné vzťahy sa rozvíjajú v rámci Parlamentného výboru pre pridruženie medzi EÚ a Gruzínskom, ktorého ostatná schôdza sa konala 8. júna 2023. Poslanci Európskeho parlamentu na nej vyjadrili poľutovanie nad negatívami, pokiaľ ide o právny štát, nezávislosť a efektívnosť súdnictva, pracovné právo a nediskrimináciu.

Parlament dôsledne podporoval európske ambície gruzínskeho ľudu a reagoval na znepokojujúci vývoj v krajine početnými uzneseniami a vyhláseniami o Gruzínsku od poslancov EP zodpovedných za monitorovanie situácie.

Od začiatku súčasného volebného obdobia Parlament prijal niekoľko uznesení o Gruzínsku:

— uznesenie o úpadku demokracie a ohrození politického pluralizmu v Gruzínsku (9. októbra 2024),

— uznesenie o zhoršujúcej sa demokratickej kríze v Gruzínsku po nedávnych parlamentných voľbách a údajnom volebnom podvode (28. novembra 2024),

— uznesenie o ďalšom zhoršovaní politickej situácie v Gruzínsku (13. februára 2025),

— uznesenie o slobode médií v Gruzínsku, najmä prípade Mzie Amaglobeliovej (19. júna 2025),

— uznesenie o správach Komisie o Gruzínsku za roky 2023 a 2024 (9. júla 2025),

— uznesenie prípade Elene Choštariovej a politických väzňov za vlády strany Gruzínsky sen (12. marca 2026).

Európsky parlament vo svojich uzneseniach uviedol, že neuznáva výsledky zmanipulovaných volieb z 26. októbra 2024, ktoré viedli k vytvoreniu strany Gruzínsky sen a samozvaných gruzínskych orgánov, ktoré boli touto stranou ustanovené, a že Gruzínsko považuje za zajatý štát. Európsky parlament tiež vyzval na usporiadanie nových parlamentných volieb v Gruzínsku a požiadal EÚ, jej členské štáty a medzinárodné spoločenstvo, aby sa pripojili k bojkotu samozvaných gruzínskych

orgánov a uložili osobné sankcie na úradníkov a politických lídrov zodpovedných za úpadok demokracie v Gruzínsku.

Parlament zároveň odsúdil rastúci počet politických väzňov v Gruzínsku. Za jedného z dvoch laureátov Sacharovovej ceny za slobodu myslenia za rok 2025 vybral gruzínsku novinárku Mziu Amaglobeliovú, spoluzakladateľku a riaditeľku online médií Batumelebi a Netgazeti. Mzia Amaglobeli bola zatknutá v januári 2025 počas účasti na protivládnych protestoch a bola odsúdená na dva roky odňatia slobody.

Až do roku 2024 bolo Gruzínsko považované za jednu z prioritných krajín činnosti Parlamentu na podporu demokracie. Keďže krajina sa opakovane odmietla zapojiť do programu na posilnenie parlamentného dohľadu alebo do parlamentného dialógu zameraného na chronickú politickú polarizáciu, tieto činnosti sú pozastavené, kým gruzínska strana nezaujme konštruktívnejší postoj.

V októbri 2025 parlament, v ktorom je zastúpená jediná strana – Gruzínsky sen, oznámil, že sa nebude zúčastňovať na budúcich zasadnutiach Parlamentného zhromaždenia Euronest.

B. Pozorovanie volieb

Gruzínsko navštívili misie Úradu OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR), ktoré od roku 1995 monitorujú parlamentné, prezidentské a miestne voľby v krajine. Pozorovatelia Európskeho parlamentu boli súčasťou misií úradu ODIHR, ako je obvyklé v rámci činnosti OBSE. Zatiaľ posledná volebná pozorovateľská misia ODIHR v Gruzínsku sa uskutočnila v roku 2024 počas parlamentných volieb. Medzinárodní pozorovatelia zistili, že voľby ponúkli voličom široký výber, ale že „sa uskutočnili v kontexte zakorenenej polarizácie v prostredí poznačenom obavami z nedávno prijatých právnych predpisov“ a vplyvom týchto právnych predpisov „na základné slobody a občiansku spoločnosť“. Medzinárodní pozorovatelia odsúdili prípady násilia, kupovania hlasov, dvojitého hlasovania, vylúčenia médií a pozorovateľov, nerešpektovania tajnosti hlasovania a zastrašovania voličov vo volebných miestnostiach a mimo nich. Okrem toho vedúci volebnej pozorovateľskej delegácie Európskeho parlamentu okrem toho vydal vyhlásenie, v ktorom opisuje atmosféru v deň volieb ako „klímu nenávisti a zastrašovania“, a uviedol, že priebeh týchto volieb bol príčinou hlbokého znepokojenia nad úpadkom demokracie v Gruzínsku. Pokiaľ ide o komunálne voľby v októbri 2025, gruzínske orgány zabránili uskutočneniu volebnej pozorovateľskej misie ODIHR tým, že pozvanie zaslali veľmi oneskorene.

ARMÉNSKO

Vzťahy Arménska s EÚ sa v posledných rokoch výrazne zintenzívnili, keďže krajina sa snaží diverzifikovať svoje bezpečnostné a hospodárske vzťahy. V marci 2025 prijal arménsky parlament na základe iniciatívy občanov zákon o začatí procesu pristúpenia k EÚ. Hoci zákon nepredstavuje oficiálnu žiadosť o členstvo v EÚ, potvrdzuje európske ambície krajiny. Vzhľadom na spoločný záujem o prehĺbenie väzieb založených na spoločných hodnotách sa EÚ a Arménsko dohodli na novom programe partnerstva EÚ – Arménsko pre ambicióznejšiu spoluprácu vo všetkých oblastiach vrátane bezpečnostných otázok, ktorý bol prijatý po šiestom zasadnutí Rady pre partnerstvo

EÚ – Arménsko v decembri 2025. V máji 2026 sa v Jerevane konal vôbec prvý samit EÚ – Arménsko.

Vzťahy Arménska a EÚ sú založené na komplexnej a posilnenej dohode EÚ – Arménsko o partnerstve (CEPA), ktorá bola podpísaná v novembri 2017 a v plnej miere nadobudla platnosť 1. marca 2021. CEPA, ktorá nahradila predchádzajúcu dohodu o partnerstve a spolupráci z roku 1999, posilňuje dvojstranné vzťahy v mnohých oblastiach a zároveň zabezpečuje zlučiteľnosť s členstvom Arménska v Eurázijskej hospodárskej únii.

Situáciu Arménska v posledných troch desaťročiach výrazne ovplyvnil konflikt s Azerbajdžanom, ktorý sa sústreďuje okolo bývalého autonómneho útvaru Náhorný Karabach, regiónu Azerbajdžanskej SSR s etnickým arménskym obyvateľstvom, ktorý od rozpadu Sovietskeho zväzu existuje ako de facto neuznaný štát. Po porážke Arménska v druhej vojne o Karabach v roku 2020 však arménska vláda preukázala pevné odhodlanie plniť pozitívny mierový program a ochotu preukázať pri rokovaniach so svojím bývalým protivníkom zdržanlivosť a hľadať kompromisy. Toto úsilie vyvrcholilo historickým výsledkom samitu konaného 8. augusta 2025 vo Washingtone, na ktorom bola okrem iného parafovaná mierová dohoda medzi týmito dvoma krajinami a dohoda o zásadách otvorenia kľúčovej regionálnej dopravnej trasy. Obe krajiny opätovne potvrdili, že vzájomne uznávajú svoju územnú celistvosť v súlade s Chartou OSN a vyhlásením z Almaty z roku 1991.

EÚ vrelo uvítala dohody z washingtonského samitu, ktoré nadväzujú na predchádzajúce úsilie EÚ o uľahčenie urovnania konfliktu a napokon otvárajú vyhliadky na udržateľný mier a prosperitu v Zakaukazsku. Od vojny v roku 2020 EÚ neustále zintenzívňuje svoju angažovanosť v Arménsku a posilňuje pomoc tejto krajine, konkrétne pri riešení mnohých problémov súvisiacich s konfliktom. Podstatnejšie však je, že po tom, čo útok Azerbajdžanu na ciele na území Arménskej republiky (teda nie v regióne bývalého autonómneho útvaru Náhorného Karabachu) v septembri 2022 odhalil nespoľahlivosť Ruska ako garanta bezpečnosti Arménska a Organizácia zmluvy o kolektívnej bezpečnosti pod vedením Moskvy si nesplnila záväzky voči tejto krajine, EÚ súhlasila s nasadením civilných pozorovateľov pozdĺž hranice s Azerbajdžanom. Ukázalo sa, že misia EÚ v Arménsku má zásadný význam pre posilnenie bezpečnosti priamo na mieste. Po úplnom vojenskom prevzatí Karabachu Azerbajdžanom v septembri 2023 a po úteku celého miestneho obyvateľstva viac ako 100 000 karabašských Arménov do Arménska, na ktorý sa nečinne prizerali ruské „mierové sily“, pomohla EÚ svojou podporou tejto krajine, aby zvládla náročnú situáciu prívalu utečencov.

Politická situácia v Arménsku naďalej pokračuje smerom, ktorý vytýčila zamatová revolúcia z mája 2018, keď sa po pokojných pouličných protestoch k moci dostal líder opozície Nikol Pašinjan, ktorý sa zameral na rozsiahly program reforiem, a to aj v oblasti právneho štátu, transparentnosti a boja proti korupcii. Domáce reformy aj mierový program sú však predmetom značného úsilia v oblasti zahraničnej manipulácie s informáciami a zahraničného zasahovania. V nadväznosti na žiadosť Arménska EÚ na jar 2026 vyslala tím rýchlej reakcie na hybridné hrozby, aby pomohol čeliť týmto hrozbám pred parlamentnými voľbami v Arménsku v júni 2026. EÚ sa tiež rozhodla zriadiť novú partnerskú misiu EÚ, ktorá sa má nasadiť po voľbách, s cieľom ďalej budovať demokratickú odolnosť, zmierňovať kybernetické útoky, bojovať proti zahraničnej manipulácii s informáciami a zahraničnému zasahovaniu a riešiť nezákonné finančné toky. V decembri 2025 EÚ oznámila pomoc vo výške 5 miliónov EUR na

riešenie zahraničnej manipulácie s informáciami a zahraničného zasahovania v celom regióne Východného partnerstva a balík vo výške 15 miliónov EUR na podporu odolnosti Arménska v širšom zmysle vrátane pomoci súvisiacej s bezpečnosťou pri odmínovaní a regionálnych opatrení na budovanie dôvery.

EÚ na spoločnom zasadnutí EÚ, USA a Arménska na vysokej úrovni zameranom na podporu odolnosti Arménska, ktoré sa konalo v apríli 2024 v Bruseli, reagovala na viaceré hrozby, ktorým krajina čelí, a predložila plán odolnosti a rastu pre Arménsko v hodnote 270 miliónov EUR na obdobie 2024 – 2027, čím sa prostriedky pridelené krajine v rámci nástroja Globálna Európa v porovnaní s obdobím 2021 – 2024 prakticky zvýšia o 50 %. Patrí sem najmä podpora prepojenosti a podnikania zameraná na obchod, dopravu a energetiku, podpora reforiem krajiny s cieľom posilniť demokraciu a právny štát a vykonávanie CEPA, ako aj podpora, ktorá má prispieť k zvýšeniu odolnosti zameraním sa na zamestnanosť, vzdelávanie, zahraničné zasahovanie a občiansku spoločnosť. Časťou týchto finančných prostriedkov sa podporuje hospodársky a investičný plán EÚ pre Arménsko, ktorý bol zavedený v roku 2021 (teraz je súčasťou stratégie EÚ Global Gateway). Ide o balík grantov, úverov a záruk, ktorými sa má mobilizovať až 2,6 miliardy EUR vo verejných a súkromných investíciách do strategických projektov. V júli 2024 EÚ prijala prvé opatrenie pomoci pre Arménsko v rámci Európskeho mierového nástroja a v septembri 2024 začala dialóg o liberalizácii vízového režimu s cieľom pomôcť Arménsku splniť podmienky bezvízového režimu pre krátkodobé pobyty v EÚ. Súvisiaci akčný plán bol prijatý v novembri 2025. Rada v januári 2026 prijala druhé dvojstranné opatrenie pomoci v hodnote 20 miliónov EUR na ďalšiu podporu Arménska v rámci Európskeho mierového nástroja.

EÚ tiež plne podporuje cieľ zlepšovania prepojenosti v regióne vrátane procesu normalizácie vzťahov medzi Arménskom a Tureckom.

A. Pozícia Parlamentu a medziparlamentná spolupráca

Parlament je pevným zástancom arménskej demokracie a mierového urovnania dlhodobého konfliktu s Azerbajdžanom, čo vyjadril vo viacerých svojich uzneseniach:

— Uznesenie o vzťahoch medzi EÚ a Arménskom (marec 2023), v ktorom Parlament prijal komplexné uznesenie o vzťahoch medzi EÚ a Arménskom a vyslal silný signál podpory demokratickým reformám v krajine, prehĺbeniu bilaterálnych vzťahov a zvýšeniu angažovanosti EÚ v oblasti bezpečnosti, najmä prostredníctvom misie EÚ v Arménsku a sprostredkovateľského úsilia.

— Uznesenie o situácii v Náhornom Karabachu po útoku Azerbajdžanu a pretrvávajúcich hrozbách voči Arménsku (október 2023), v ktorom Parlament čo najdôraznejšie odsúdil „vopred naplánovaný neodôvodnený vojenský útok Azerbajdžanu proti Arménom v Náhornom Karabachu“ a vyzval na výrazné zvýšenie pomoci EÚ Arménsku v reakcii na neustály prílev utečencov do Arménskej republiky, hrozby Azerbajdžanu a pokusy Ruska o destabilizáciu. Požadoval tiež rozhodnú reakciu EÚ na kroky Azerbajdžanu vrátane cielených sankcií a komplexného prehodnotenia vzájomných vzťahov EÚ a Azerbajdžanu.

— Uznesenie o užších väzbách medzi EÚ a Arménskom a potrebe mierovej dohody medzi Azerbajdžanom a Arménskom (marec 2024), v ktorom Parlament dôrazne privítal záujem Arménska o rozvoj užších väzieb s EÚ a v ktorom poznamenal, že „ak by Arménsko malo záujem požiadať o štatút kandidátskej krajiny a pokračovať

na svojej ceste k trvalým reformám upevňujúcim demokraciu v krajine, mohlo by dôjsť k posunu vo vzťahoch medzi EÚ a Arménskom".

— Uznesenie o nezákonnom zadržiavaní a zinscenovaných súdnych procesoch s arménskymi rukojemníkmi zo strany Azerbajdžanu (marec 2025), v ktorom Parlament odsúdil nespravodlivé zadržiavanie a zinscenované súdne procesy s arménskymi rukojemníkmi zo strany Azerbajdžanu.

Dvojstranné medziparlamentné vzťahy sa rozvíjajú v kontexte Parlamentného výboru pre partnerstvo medzi EÚ a Arménskom, ktorého ostatné zasadnutie sa konalo v marci 2026. Poslanci EP zodpovední za monitorovanie situácie v Arménsku vydali sériu vyhlásení o najdôležitejšom vývoji, v ktorých okrem iného dôrazne vyjadrili podporu dohodám uzavretým v auguste 2025 na Washingtonskom samite. Od roku 2025 je Arménsko navyše jednou z prioritných krajín činností Európskeho parlamentu na podporu demokracie. O pevnom odhodlaní Arménska rozvíjať medziparlamentnú spoluprácu svedčí aj to, že v októbri 2025 usporiadalo v Jerevane 12. riadne zasadnutie Parlamentného zhromaždenia Euronest.

B. Pozorovanie volieb

Poslanci EP navštívili Arménsko niekoľkokrát v rámci volebných pozorovacích misií úradu ODIHR, a to aj počas predčasných parlamentných volieb v roku 2018. Delegácia Európskeho parlamentu pre sledovanie parlamentných volieb v Arménsku vyhodnotila tieto voľby ako dobre zorganizované s minimálnym počtom nezrovnalostí a konštatovala, že miera nezrovnalostí v súvislosti s porušovaním volebných postupov výrazne poklesla. Pre pandémiu COVID-19 nemohol Parlament monitorovať voľby konané v júni 2021, ale poslanci EP vzali na vedomie všeobecne pozitívne hodnotenie úradu ODIHR. Európsky parlament bol pozvaný na pozorovanie parlamentných volieb v Arménsku v júni 2026.

AZERBAJDŽAN

Dohoda o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Azerbajdžanom je v platnosti od roku 1999. Rokovania o posilnenej dohode sa začali vo februári 2017, ale zatiaľ zostávajú bezvýsledné. EÚ je kľúčovým obchodným partnerom Azerbajdžanu, keď na ňu pripadá približne 41 % jeho celkovej obchodnej výmeny (2024), a to najmä vďaka vývozu ropy a zemného plynu z Azerbajdžanu do EÚ (čo v čistej hmotnosti predstavuje približne 3,8 % ropy a 4,5 % plynu dovezených do EÚ v roku 2024). Vývoz zemného plynu z Azerbajdžanu do EÚ sa začal v decembri 2020 po dokončení projektu južného koridoru zemného plynu. V júli 2022 EÚ a Azerbajdžan oznámili zámer zdvojnásobiť kapacitu južného koridoru zemného plynu do roku 2027.

Postoj Azerbajdžanu ku konfliktu s Arménskom, a najmä jeho útok na Arménsku republiku v septembri 2022 a úplné vojenské prevzatie bývalého autonómneho útvaru Náhorný Karabach v septembri 2023, znamenajú v posledných rokoch pre vzťahy medzi EÚ a Azerbajdžanom nepopierateľnú výzvu, a to i napriek úsiliu EÚ o uľahčenie mierového procesu. Vývoj v roku 2025, a najmä historický výsledok samitu konaného 8. augusta 2025 vo Washingtone, na ktorom bola okrem iného parafovaná mierová dohoda medzi týmito dvoma krajinami a dohoda o zásadách otvorenia kľúčovej regionálnej dopravnej trasy, však vytvoril pôdu pre oživenie vzťahov,

najmä vzhľadom na vyhliadky na výrazné zlepšenie regionálnej prepojenosti a kľúčovú úlohu Azerbajdžanu pri rozvoji tzv. stredného koridoru.

Vnútorná politická situácia v Azerbajdžane však v rámci orgánov EÚ stále vyvoláva obavy. Azerbajdžan sa v indexe demokracie organizácie Economist Intelligence Unit za rok 2024 umiestnil na 126. mieste spomedzi 167 krajín a v správe organizácie Freedom House o slobode vo svete za rok 2025 bol klasifikovaný ako „neslobodná" krajina. Prezident Ilham Alijev, v súčasnosti vo svojom piatom volebnom období, vystriedal v roku 2003 svojho otca Hejdara Alijeva. V roku 2017 vymenoval do novovytvorenej funkcie prvej podpredsedníčky krajiny svoju manželku Mehriban Alijevovú. Podľa správ o jednotlivých krajinách, ktoré sú prílohou výročnej správy EÚ o ľudských právach a demokracii vo svete uverejnenej z roku 2024, uverejnených v máji 2025, sa situácia v oblasti ľudských práv a demokracie v Azerbajdžane sa vyznačuje „bezprecedentnými zásahmi proti kritickým hlasom, zmenšovaním priestoru pre občiansku spoločnosť a nezávislé médiá a neustálym obmedzovaním občianskych slobôd". V uplynulých rokoch stúpol počet politických väzňov na takmer 400 osôb, najmä v dôsledku systematických zásahov proti zostávajúcim nezávislým médiám v krajine, ku ktorým dochádza od jesene 2023.

Dohody medzi Azerbajdžanom a Arménskom uzavreté počas samitu konaného v auguste 2025 vo Washingtone boli historickým krokom, keďže obe krajiny sa v súlade s Chartou OSN a vyhlásením z Almaty z roku 1991 výslovne zaviazali k nedotknuteľnosti medzinárodne uznaných hraníc a k neprípustnosti použitia sily na získanie územia a takisto uznali zásady zvrchovanosti, územnej celistvosti a vnútroštátnej jurisdikcie ako základ pre otvorenie regionálnej komunikácie. EÚ tento významný prelom v procese normalizácie veľmi privítala a vyjadrila nádej, že sa dohodnuté kroky, najmä podpísanie a ratifikácia mierovej dohody, vykonajú včas.

Víťazstvo Azerbajdžanu v šesť týždňov trvajúcej druhej vojne s Arménskom o Karabach, ktorú rozpútal v septembri 2020, mu umožnilo znovu dosiahnuť kontrolu nad siedmimi oblasťami susediacimi s bývalým autonómnym útvarom Náhorný Karabach, ktoré boli viac ako 26 rokov okupované arménskymi silami, vďaka čomu získali státisíce vnútorne vysídlených osôb možnosť budúceho návratu. V septembri 2023 začal Azerbajdžan vojenskú ofenzívu proti zostávajúcej štruktúre Náhorného Karabachu, ktorá bola medzinárodne uznaná ako súčasť Azerbajdžanu, ale obývali ju etnickí Arméni, čo viedlo k porážke tohto neuznaného de facto štátu a napokon k jeho rozpadu. Celé miestne obyvateľstvo viac ako 100 000 karabašských Arménov utieklo v priebehu niekoľkých dní do Arménska. Diplomatické úspechy oboch vlád v roku 2025 boli v tomto ohľade pozoruhodné a EÚ dôrazne ocenila ich schopnosť spolupracovať pri prekonávaní ich ťažkej minulosti a otváraní vyhliadok na udržateľný mier a prosperitu v Zakaukazsku. Prítomnosť civilných pozorovateľov EÚ v Arménsku pozdĺž azerbajdžanskej hranice od jesene 2022 výrazne prispela k regionálnej bezpečnosti v mimoriadne náročnom období a EÚ je odhodlaná ďalej spolupracovať s partnermi na plnohodnotnej normalizácii.

A. Pozícia Parlamentu a medziparlamentná spolupráca

Parlament vo svojich uzneseniach opakovane upozorňuje na situáciu v oblasti ľudských práv v Azerbajdžane a na otázky vzťahov medzi Arménskom a Azerbajdžanom. Tie zahŕňajú:

— Parlament v komplexnom uznesení o vzťahoch medzi EÚ a Azerbajdžanom (marec 2023) vyjadril „hlboké znepokojenie nad tým, že porušovanie základných ľudských práv je v Azerbajdžane systematické a rozšírené a má dosah na práva občanov na slobodu a bezpečnosť". Zdôraznil, že ďalšia spolupráca medzi EÚ a Azerbajdžanom by mala byť podmienená účinným a hmatateľným pokrokom tejto krajiny pri dodržiavaní medzinárodných noriem a medzinárodných záväzkov a že nevyhnutnou podmienkou novej dohody o partnerstve je prepustenie všetkých politických väzňov. Parlament zároveň privítal humanitárnu pomoc Azerbajdžanu Ukrajine a uznal úlohu Azerbajdžanu ako dodávateľa energie z fosílnych palív pre EÚ.

— Dve uznesenia, uznesenie o prípade Dr. Gubada Ibadoghlua (september 2023) a uznesenie o Azerbajdžane, najmä o útlaku občianskej spoločnosti (apríl 2024), v ktorých Parlament upozornil na prípad politického väzňa Dr. Gubada Ibadoghlua a naliehavo vyzval azerbajdžanské orgány, aby „prepustili všetkých politických väzňov, nezávislých novinárov a obhajcov ľudských práv, stiahli všetky politicky motivované obvinenia proti nim a zastavili extrateritoriálne represie".

— V uznesení o situácii v Náhornom Karabachu po útoku Azerbajdžanu a pokračujúcich hrozbách voči Arménsku (október 2023) Parlament čo najdôraznejšie odsúdil „vopred naplánovaný neodôvodnený vojenský útok Azerbajdžanu proti Arménom v Náhornom Karabachu" a požadoval ráznu reakciu EÚ na kroky Azerbajdžanu vrátane cielených sankcií, pozastavenia rokovaní o posilnenej dohode o partnerstve medzi EÚ a Azerbajdžanom, pozastavenia memoranda o porozumení v oblasti energetiky a komplexného prehodnotenia vzájomných vzťahov.

— Uznesenie o situácii v Azerbajdžane (október 2024), v ktorom Parlament vyzval EÚ, aby uložila sankcie voči azerbajdžanským úradníkom, ktorí sa dopustili závažného porušovania ľudských práv, a voči osobám, ktoré ohrozujú zvrchovanosť, nezávislosť a územnú celistvosť Arménska, a zároveň naliehavo vyzval EÚ, aby sa nespoliehala na vývoz plynu z Azerbajdžanu.

— Uznesenie o pokračujúcich represiách voči občianskej spoločnosti a nezávislým médiám v Azerbajdžane (december 2024).

— Uznesenie o nespravodlivom zadržiavaní arménskych rukojemníkov Azerbajdžanom a zinscenovaných súdnych procesoch proti nim (marec 2025).

— Uznesenie o svojvoľnom zatknutí a odsúdení akademických pracovníkov Bahruza Samadova a Igbala Abilova v Azerbajdžane (december 2025).

Ostatná schôdza parlamentného výboru pre spoluprácu EÚ – Azerbajdžan sa konala v decembri 2021. Poslanci EP zodpovední za monitorovanie situácie v Azerbajdžane vydali sériu vyhlásení o najdôležitejšom vývoji, v ktorých okrem iného rozhodne privítali pozitívny výsledok samitu konaného v auguste 2025 vo Washingtone. V roku 2024 bol Dr. Gubad Ibadoghlu jedným z finalistov Sacharovovej ceny Parlamentu za slobodu myslenia.

B. Pozorovanie volieb

Parlament sa od roku 2013 nezapojil do žiadneho pozorovania volieb v Azerbajdžane a rozhodol, že nevyšle pozorovateľov na parlamentné voľby v roku 2015 ani na žiadne

iné voľby, pretože všetky azerbajdžanské voľby, na ktorých pozorovaní sa predtým zúčastnil, boli z hľadiska medzinárodných požiadaviek považované za nevyhovujúce a vydané odporúčania sa nevykonali. Pozorovateľská misia úradu ODIHR vyslaná k prezidentským voľbám vo februári 2024 uviedla, že voľby „prebehli v reštriktívnom prostredí" a boli „poznačené potláčaním kritických hlasov a absenciou politických alternatív" a že „sa zmenšil priestor pre nezávislé médiá, občiansku spoločnosť a politické strany". Misia zároveň upozornila, že „dlhodobé závažné obmedzovanie základných slobôd združovania, prejavu a pokojného zhromažďovania tak zákonmi, ako aj praxi je v rozpore s normami skutočne demokratických volieb". V podobnom duchu sa vyjadrila pozorovateľská misia ODIHR v súvislosti s parlamentnými voľbami v Azerbajdžane v septembri 2024, keď konštatovala, že sa konali „v reštriktívnom politickom a právnom prostredí", „na pozadí pokračujúceho potláčania nesúhlasných hlasov", čo viedlo k „volebnej súťaži bez konkurencie".

Tento informačný list vypracovalo generálne riaditeľstvo Európskeho parlamentu pre vonkajšie politiky Únie. Viac informácií nájdete na webovom sídle Delegácie Európskeho parlamentu pre vzťahy so Zakaukazskom.

Michal JIRACEK / Michayl CHRISTOV
04/2026

5.5.8. JUŽNÍ PARTNERI

V tomto informačnom liste sa vysvetľuje európska susedská politika, ktorou sa riadia vzťahy EÚ s desiatimi partnerskými krajinami v jej južnom susedstve: Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Líbya, Maroko, Palestína, Sýria a Tunisko. Zaoberá sa rámcom spolupráce EÚ s týmto regiónom a poskytuje podrobnosti o dvojstranných partnerstvách medzi EÚ a každou krajinou.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: V článku 8 sa stanovuje, že EÚ by mala rozvíjať osobitné vzťahy so svojimi susedmi a môže s nimi uzatvárať osobitné dohody, zatiaľ čo hlava V upravuje „vonkajšiu činnosť" EÚ – zapojenie EÚ do medzinárodných záležitostí a vzťahov s krajinami mimo EÚ a medzinárodnými organizáciami.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: články 206 a 207 sa zaoberajú obchodom, zatiaľ čo články 216 – 219 sa vzťahujú na medzinárodné dohody.

NÁSTROJE SPOLUPRÁCE EÚ S JEJ JUŽNÝMI PARTNERMI

Európska susedská politika sa vykonáva prostredníctvom dvojstranných, regionálnych a cezhraničných programov spolupráce medzi krajinami EÚ a susednými krajinami, ktoré majú spoločnú pozemnú alebo námornú hranicu a sú upravené osobitne pre každú krajinu, a programov zahŕňajúcich celé susedstvo.

Dohody o pridružení poskytujú právny základ dvojstranných vzťahov EÚ s Alžírskom, Egyptom, Izraelom, Jordánskom, Libanonom, Marokom, Palestínskou samosprávou a Tuniskom. Dohoda o pridružení so Sýriou, ktorá bola parafovaná ešte pred násilným zásahom sýrskej vlády proti protestom verejnosti v roku 2011, nebola nikdy podpísaná. Rokovania o rámcovej dohode medzi EÚ a Líbyou boli pozastavené vo februári 2011 a zatiaľ neboli obnovené.

V rámci európskej susedskej politiky prijali EÚ a jej južní partneri (okrem Líbye a Sýrie) **dvojstranné akčné plány**, **priority partnerstva** alebo **programy pridruženia**. Zavádzajú sa nimi programy politickej a ekonomickej reformy s krátkodobými a strednodobými prioritami v rozpätí troch až piatich rokov. Akčné plány európskej susedskej politiky, ktoré odzrkadľujú potreby, záujmy a kapacity EÚ a každého z partnerov, sú zamerané najmä na rozvoj demokratickej, sociálne spravodlivej a inkluzívnej spoločnosti v danej krajine, podporu hospodárskej integrácie a vzdelávania, rozvoj malých a stredných podnikov a poľnohospodárstva a uľahčovanie cezhraničného pohybu osôb.

Nástroj európskeho susedstva bol kľúčovým **finančným** nástrojom EÚ pre dvojstrannú spoluprácu s južnými partnermi na obdobie 2014 – 2020, zatiaľ čo Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI) – Globálna Európa – vymedzuje spoluprácu EÚ s týmito krajinami na obdobie 2021 – 2027. V rámci NDICI – Globálna Európa sa kladie väčší dôraz na kombinovanie grantov EÚ s pôžičkami od európskych a medzinárodných finančných inštitúcií, čo umožňuje partnerským krajinám uvoľniť značnú mieru zvýhodneného financovania investícií.

Nový systém záruk poskytovaných v rámci NDICI – Globálna Európa umožňuje prístup k dodatočným finančným prostriedkom získaným prostredníctvom prilákania verejných aj súkromných investorov.

Vzťahy EÚ s jej južnými partnermi dostali **nový impulz** vďaka Paktu pre Stredozemie, ktorý v Barcelone spoločne spustili členské štáty EÚ a partneri z južného Stredozemia 28. novembra 2025 pri príležitosti 30. výročia Barcelonského procesu a ktorý Rada Európskej únie uvítala 20. novembra 2025. Stanovuje sa v ňom ambiciózny rámec založený na spoločnej zodpovednosti, spoločnej tvorbe a spoločnej zodpovednosti s viac ako 100 konkrétnymi iniciatívami v rámci troch pilierov:

— ľudia ako hnacia sila zmien, prepojení a inovácií,

— silnejšie, udržateľnejšie a integrovanejšie hospodárstva,

— bezpečnosť, pripravenosť a riadenie migrácie.

V apríli 2026 bol spustený osobitný akčný plán pre Pakt pre Stredozemie, v ktorom sa uvádzajú konkrétne opatrenia, ktoré sa majú prijať, zdroje financovania, harmonogramy a zapojené členské štáty EÚ a partnerské krajiny.

Zriadenie špecializovaného generálneho riaditeľstva pre Blízky východ, severnú Afriku a Perzský záliv (GR MENA) a vymenovanie komisárky pre Stredozemie (Dubravky Šuicovej) v roku 2024 ďalej zdôraznili postavenie regiónu ako strategickej priority.

Únia pre Stredozemie, ktorá bola vytvorená v roku 2008, aby sa oživilo euro-stredozemské partnerstvo, poskytuje regionálny rámec spolupráce medzi členskými štátmi EÚ a pätnástimi stredozemskými krajinami vrátane desiatich južných partnerov.

SÚČASNÝ STAV VZŤAHOV EÚ S JEJ JUŽNÝMI PARTNERMI

A. Alžírsko

Alžírsko je ako významný regionálny hráč a dôležitý výrobca energie **kľúčovým partnerom EÚ** v južnom susedstve. Dohoda o pridružení nadobudla platnosť v roku 2005 a Alžírsko sa zapája do európskej susedskej politiky od roku 2013.

Silné vzťahy v odvetví energetiky viedli v roku 2015 k vytvoreniu **strategického partnerstva EÚ a Alžírska** v oblasti energetiky. Cieľom tohto partnerstva je rozvíjať a posilňovať vzťahy v oblasti energetiky medzi oboma stranami a zároveň rešpektovať záujmy oboch strán. Má osobitný strategický význam vzhľadom na to, že celosvetová energetická scéna čelí zložitým výzvam a energetická transformácia sa zrýchľuje. V rámci strategického partnerstva sa vo februári 2026 v Alžíri konalo výročné zasadnutie na vysokej úrovni. Rokovania sa zamerali na zníženie emisií metánu, rozšírenie energie z obnoviteľných zdrojov a pokrok v projekte koridoru SoutH2 na prepravu ekologického vodíka medzi Alžírskom a Európou. Očakáva sa, že rozmer tohto partnerstva týkajúci sa energie z obnoviteľných zdrojov pomôže EÚ dosiahnuť uhlíkovú neutralitu do roku 2050.

EÚ a Alžírsko zatiaľ neprijali **priority partnerstva** na roky 2021 – 2027, takže práca pokračuje na základe prioríť partnerstva medzi EÚ a Alžírskom, ktoré prijala Asociačná rada v marci 2017. Prioritami partnerstva sa stanovuje obnovený rámec pre politickú angažovanosť a posilnenú spoluprácu so zameraním na:

— správu vecí verejných a základné práva,

— sociálno-ekonomický rozvoj a obchod,

— energetiku, životné prostredie a zmenu klímy,

— strategický dialóg a dialóg v oblasti bezpečnosti,

— ľudská dimenzia, migrácia a mobilita.

V roku 2024 alžírske orgány verejne vyjadrili svoj zámer revidovať dohodu o pridružení, ktorú považujú za nevyváženú, pokiaľ ide o obchodné vzťahy. V roku 2024 začala EÚ konanie o urovnaní sporov proti Alžírsku a požiadala o konzultácie s alžírskymi orgánmi s cieľom riešiť obmedzenia uložené na vývoz a investície EÚ, ktoré nie sú v súlade so záväzkami týkajúcimi sa liberalizácie v rámci dohody o pridružení. Existuje **veľký potenciál na posilnenie spolupráce** medzi EÚ a Alžírskom v rôznych odvetviach, najmä v oblasti migrácie a regionálnej bezpečnosti.

V súlade so stratégiou stanovenou v hospodárskom a investičnom pláne pre krajiny južného susedstva sa **najväčšie projekty** Alžírska v rámci Paktu pre Stredozemie sústreďujú v odvetví energetiky a zelenej transformácie. Osobitný dôraz sa kladie na podporu energie z obnoviteľných zdrojov, energetickej efektívnosti, rozvoja ekologického vodíka a hodnotových reťazcov čistých technológií. Dopĺňa ho program reformy vodohospodárstva vo výške 20 miliónov EUR a partnerstvo v oblasti investícií a zlepšenia podnikateľského prostredia vo výške 16 miliónov EUR.

B. Egypt

Vzťahy medzi EÚ a Egyptom upravuje dohoda o pridružení, ktorá nadobudla platnosť v roku 2004. Na deviatom zasadnutí Asociačnej rady EÚ – Egypt v júni 2022 sa potvrdilo, že partnerstvo týchto dvoch strán je **účinné a mnohostranné**, a to vďaka prijatiu nových priorít partnerstva medzi EÚ a Egyptom, ktorými sa vzťah bude riadiť do roku 2027. Priority sú v súlade s novým programom EÚ pre Stredozemie, jej hospodárskym a investičným plánom a egyptskou Stratégiou udržateľného rozvoja – vízia do roku 2030.

EÚ a Egypt sa rozhodli ďalej prehlbovať dialóg a spoluprácu, pokiaľ ide o **tri hlavné priority**:

— udržateľné moderné hospodárstvo a sociálny rozvoj v Egypte,

— partnerstvo v oblasti zahraničnej politiky,

— posilnenie stability.

V marci 2024 sa EÚ a Egypt dohodli, že svoj vzťah prehĺbia a vybudujú strategické a komplexné partnerstvo, ktoré bude pokrývať ďalšie prioritné oblasti, ako sú politické vzťahy, makroekonomická stabilita, udržateľné investície a obchod, migrácia, bezpečnosť a rozvoj ľudského kapitálu. Toto partnerstvo sa opiera o **finančný balík** EÚ vo výške 7,4 miliardy. EUR na obdobie 2024 – 2027. V decembri 2024 EÚ vyplatila 1 miliardu EUR v rámci krátkodobej makrofinančnej pomoci. Druhý balík makrofinančnej pomoci vo výške 4 miliardy EUR bol prijatý v roku 2025, pričom prvá miliarda EUR bola vyplatená v januári 2026.

V októbri 2025 sa v Bruseli konal vôbec prvý **samit lídrov EÚ a Egypta**, ktorý znamenal zlom v dvojstranných vzťahoch. Výsledkom samitu boli dohody v odvetviach vrátane

obchodu, energetiky, inovácií a bezpečnosti spolu s pristúpením Egypta k programu EÚ Horizont Európa.

V júni 2025 EÚ a Egypt spustili **mechanizmus investičných záruk** vo výške 1,8 miliardy EUR.

Prvý **dialóg o bezpečnosti a obrane** medzi EÚ a Egyptom sa uskutočnil 31. marca 2026 v Káhire a týkal sa bezpečnosti v regióne vrátane širšieho Blízkeho východu, Libanonu, Pásma Gazy, Sudánu a Ukrajiny.

C. Izrael

Na základe dohody o pridružení z roku 2000 sa vzťahy EÚ a Izraela začali v nasledujúcich rokoch dynamicky rozvíjať a výrazne sa rozšírili na mnohé odvetvia. EÚ a Izrael majú úzke politické, kultúrne a medziľudské vzťahy i vzťahy v oblasti cestovného ruchu, obchodu a investícií, ako aj významnú hospodársku, finančnú, výskumnú a inovačnú i bezpečnostnú spoluprácu, a to aj v oblasti krízového riadenia a civilnej ochrany.

Akčný plán EÚ – Izrael, ktorý bol dohodnutý v roku 2005, je založený na spoločných hodnotách demokracie, dodržiavania ľudských práv, zásad právneho štátu a základných slobôd a podporuje integráciu Izraela do európskych politík a programov. V roku 2009 EÚ rozhodla, že na to, aby sa vzťahy dostali na vyššiu úroveň, musí dôjsť k pokroku v rámci mierového procesu na Blízkom východe.

Spolupráca pokračuje na základe akčného plánu z roku 2005, ktorého platnosť sa predĺžila do januára 2025. Asociačná rada zvažuje prijatie odporúčania predĺžiť jeho platnosť o dva roky. Pozícia EÚ k prijatiu odporúčania Asociačnou radou na predĺženie jeho platnosti o dva roky sa prerokúva v pracovných skupinách Rady. **Predĺžením platnosti akčného plánu** by sa poskytlo dlhšie obdobie na vedenie strategického dialógu v kontexte konfliktu v Pásme Gazy po brutálnych teroristických útokoch Hamasu na Izrael zo 7. októbra 2023 a nestability v regióne, ktoré v krátkodobom horizonte nevytvárajú prostredie priaznivé pre nadviazanie strategických diskusií.

V rámci **boja EÚ proti antisemitizmu** vo všetkých jeho formách a prejavoch EÚ posilnila seminár EÚ – Izrael na vysokej úrovni o boji proti rasizmu, antisemitizmu a xenofóbii, ktorý sa spoločne organizuje každý rok. V súlade so stratégiou EÚ pre boj proti antisemitizmu a podporu židovského života (2021 – 2030) sa vo vyhlásení Rady z 15. októbra 2024 o podpore židovského života a boji proti antisemitizmu zdôrazňuje odhodlanie EÚ bojovať proti antisemitizmu na internete, najmä proti antisemitským nenávistným prejavom, konšpiračným mýtom, popieraniu a skresľovaniu holokaustu.

V reakcii na katastrofálnu humanitárnu situáciu v Pásme Gazy a možné porušenie článku 2 dohody o pridružení medzi EÚ a Izraelom predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen vo svojom prejave o stave Únie v roku 2025 oznámila, že **dvojstranná podpora Izraela sa pozastaví** s výnimkou financovania občianskej spoločnosti a pamätníka Jad va-šem. Rade bol predložený návrh na čiastočné pozastavenie dohody o pridružení v obchodných záležitostiach.

D. Jordánsko

EÚ považuje Jordánsko za **dôležitého partnera, ktorý zohráva** na Blízkom východe **stabilizujúcu úlohu**. Dohoda o pridružení medzi EÚ a Jordánskom, ktorá je v platnosti od mája 2002, poskytuje právny základ tohto dvojstranného vzťahu. Jordánsko bolo

prvou partnerskou krajinou zo Stredozemia, s ktorou EÚ v roku 2010 ukončila technické rokovania, ktorých výsledkom bol tzv. posilnený štatút. V roku 2012 bol prijatý akčný plán európskej susedskej politiky a v júni 2022 sa dohodli nové priority partnerstva EÚ a Jordánska, ktorými sa má riadiť smerovanie tohto vzťahu do roku 2027 v súlade s novým programom EÚ pre Stredozemie a jej hospodárskym a investičným plánom.

EÚ a Jordánsko budú ďalej **prehlbovať svoj dialóg a spoluprácu** so zameraním na tri ciele:

— posilnenie spolupráce v oblasti regionálnej stability a bezpečnosti,

— podpora stability udržateľného hospodárstva,

— posilnenie dobrej správy vecí verejných a dodržiavania ľudských práv.

V januári 2025 sa EÚ a Jordánsko dohodli na posilnení svojich vzťahov a podpísali spoločné vyhlásenie o nadviazaní nového strategického a komplexného partnerstva medzi EÚ a Jordánskom zahŕňajúceho **päť kľúčových spoločných priorít**:

— politické vzťahy a regionálna spolupráca,

— bezpečnosť a obrana,

— hospodárska odolnosť, obchod a investície,

— ľudský kapitál,

— migrácia, ochrana a podpora utečencov.

Na podporu partnerstva poskytla EÚ finančný balík vo výške 3 miliardy EUR (pozostávajúci z grantov, makrofinančnej pomoci a dodatočných investícií). Rada 20. januára 2026 prijala rozhodnutie poskytnúť Jordánsku 500 miliónov EUR **makrofinančnej pomoci** ako súčasť tohto balíka. Od roku 2013 EÚ poskytla Jordánsku 1,08 miliardy EUR v rámci troch predchádzajúcich programov makrofinančnej pomoci. V súčasnosti prebieha štvrtý program makrofinančnej pomoci v hodnote 500 miliónov EUR. EÚ od roku 2011 taktiež vyčlenila viac ako 4 miliardy EUR na reakciu na sýrsku krízu v Jordánsku.

V januári 2026 sa v Ammáne uskutočnil vôbec prvý **samit EÚ – Jordánsko**. Vedúci predstavitelia opätovne potvrdili svoju ochotu spolupracovať ako spoľahliví a predvídateľní partneri v záujme stability, mieru, bezpečnosti a spoločnej prosperity, ako aj svoju oddanosť univerzálnym hodnotám demokracie, právneho štátu a ľudských práv.

E. Libanon

Vzťahy s touto krajinou sú založené na dohode o pridružení medzi EÚ a Libanonom, ktorá platí od roku 2006, a na prioritách partnerstva EÚ a Libanonu a Pakte medzi EÚ a Libanonom, ktoré boli dohodnuté v roku 2016 a zameriavajú sa na vplyv sýrskej krízy na Libanon. Platnosť existujúcich **priorít partnerstva** sa predĺžila dovtedy, kým sa v rámci NDICI – Globálna Európa nedohodnú nové priority. Priority partnerstva sa zameriavajú na tieto oblasti:

— bezpečnosť a boj proti terorizmu,

— správa vecí verejných a právny štát,

— podpora rastu a pracovných príležitostí,

— migrácia a mobilita,

— mechanizmy dialógu a vzájomnej koordinácie.

Spolupráca medzi EÚ a Libanonom zahŕňa osobitnú podporu budovania kapacít a inštitúcií, ako aj opatrenia v prospech občianskej spoločnosti.

Na zasadnutí Asociačnej rady EÚ – Libanon, ktoré sa konalo v júli 2017, sa dohodlo, že sa budú viesť rokovania s cieľom podpísať partnerstvo v oblasti mobility. Libanon, v ktorom žije 4,4 milióna obyvateľov, dodnes prijal približne 1 milión registrovaných **sýrskych utečencov**. Od roku 2011 dosiahla podpora EÚ pre Libanon viac ako 3,5 miliardy EUR, z čoho 2,6 miliardy EUR bolo vyčlenených na podporu sýrskych utečencov a libanonských hostiteľských komunít.

NDICI – Globálna Európa je hlavným nástrojom spolupráce EÚ s Libanonom a rozvojovej podpory krajiny na obdobie 2021 – 2027. EÚ poskytuje na pomoc Libanonu **balík finančnej pomoci** vo výške 1 miliardy EUR na obdobie 2024 – 2027. Tento balík je zameraný na posilnenie základných služieb, ako sú vzdelávanie, sociálna ochrana a zdravotníctvo pre ľudí v Libanone, pričom sprevádza naliehavé hospodárske, finančné a bankové reformy a podporuje riadenie hraníc. V auguste 2024 Komisia schválila prvých 500 miliónov EUR z tohto balíka (2024 – 2025), ktoré pokrývajú základné služby, bezpečnosť a riadenie hraníc, reformy správy vecí verejných a obnovu po skončení konfliktu. Druhá polovica (500 miliónov EUR na roky 2026 – 2027) sa pripravuje.

V prvej polovici roka 2026 EÚ podpísala **program** v hodnote 80 miliónov EUR **na podporu návratu Sýrčanov** do Sýrie a **ich reintegrácie** v Sýrii a naznačila, že je pripravená začať rokovania o strategickom a komplexnom partnerstve s Libanonom, keď to podmienky umožnia.

V marci 2026 po obnovení rozsiahlych násilností medzi Izraelom a Hizballáhom EÚ zmobilizovala 100 miliónov EUR na **núdzovú humanitárnu pomoc** Libanonu ako súčasť humanitárnej pomoci vo výške 458 miliónov EUR prijatej pre širší Blízky východ v roku 2026. Aktivovala aj ďalšie opatrenia v rámci balíka vo výške 1 miliardy EUR. EÚ okrem toho naďalej podporuje libanonské ozbrojené sily prostredníctvom opatrenia Európskeho mierového nástroja vo výške 60 miliónov EUR a projektu obnovy komunít v južnom Libanone vo výške 12,5 milióna EUR, ktorý sa realizuje spoločne s rozvojovým programom OSN.

F. Líbya

Po páde Kaddáfího režimu v roku 2011 nastali v Líbyi politické nepokoje, nestabilita a občianska vojna na pozadí zložitých politických, územných, sociálnych a kmeňových rozporov. Krajina je tiež známou sahelskou tranzitnou cestou obchodovania s ľuďmi a pašovania. V tomto kontexte sa **EÚ snaží pomôcť Líbyjčanom** vytvoriť stabilný, inkluzívny a mierový štát.

Európska únia je pevne odhodlaná podporovať Líbyu a podpornú misiu OSN v Líbyi pri presadzovaní **transparentnej a inkluzívnej politickej cesty pod vedením Líbye** založenej na národnej zodpovednosti a konsenze. To zahŕňa podporu práce politických iniciatív pod vedením OSN a pod vedením Líbye, ako sú zriadenie poradného výboru v roku 2025, organizácia komunálnych volieb a príprava nového politického plánu. Plán predložila vedúca podpornej misie OSN v Líbyi Hanna Tetteh v auguste 2025 s cieľom nájsť trvalé politické riešenie založené na líbyjskom konsenze,

ukončiť pretrvávajúce rozpory, obnoviť legitimitu líbyjských inštitúcií prostredníctvom národných volieb a podporiť štruktúrovaný národný dialóg. EÚ neustále naliehavo vyzýva líbyjské zainteresované strany, aby dodržiavali zásady právneho štátu, rešpektovali demokratické procesy, chránili civilné obyvateľstvo a zdržali sa násilia.

Líbya s EÚ nepodpísala žiadnu dohodu o pridružení ani žiadnu inú zmluvnú dohodu, no krajina je **oprávnená na finančnú podporu** z NDICI – Globálna Európa a ďalších finančných nástrojov EÚ. Výzvy súvisiace s migráciou zostávajú jadrom spolupráce EÚ s Líbyou, pričom vyžadujú okamžitú reakciu EÚ na riešenie najnaliehavejších potrieb. Líbya preto dostáva finančné prostriedky z Núdzového trustového fondu EÚ pre Afriku, a to zo zložky pre severnú Afriku, ktorá je určená na riešenie základných príčin neregulárnej migrácie a poskytuje podporu v oblasti ochrany a riadenia migrácie.

Pakt pre Stredozemie ponúka **doplnkový prístup** k Sharake (25 miliónov EUR), akcii financovanej EÚ, ktorá prispieva k riadeniu hraníc založenému na ľudských právach a k pátracím a záchranným programom. Okrem bezpečnosti sa v akčnom pláne pre Stredozemie vyčleňujú finančné prostriedky aj na hospodársku modernizáciu (INVEST4Líbya, 11 miliónov EUR), inštitucionálne riadenie (Mousanada 2, 7 miliónov EUR) a zručnosti a zamestnateľnosť (EU4Skills, 7 miliónov EUR).

G. Maroko

Maroko má veľmi dynamické partnerstvo s EÚ a intenzívnu spoluprácu v mnohých odvetviach. Dohoda o pridružení sa uplatňuje od roku 2000 a v roku 2013 bol prijatý nový akčný plán európskej susedskej politiky. Krajine bol v roku 2008 udelený tzv. posilnený štatút, čo odráža ambíciu posilniť spoluprácu EÚ a Maroka a ďalej podporovať hospodárske a politické reformy. Partnerstvo EÚ a Maroka v oblasti mobility sa začalo v júni 2013. Únia navrhla v roku 2021 v rámci nového preskúmania obchodnej politiky EÚ diskusiu o modernizácii obchodných a investičných vzťahov s Marokom, aby obe strany mohli lepšie zvládať súčasné výzvy.

V októbri 2024 EÚ vzala na vedomie rozsudky Súdneho dvora Európskej únie C-778/21 P, C-798/21 P, C-779/21 P a C-799/21 o odvolaniach proti rozsudku Všeobecného súdu z 29. septembra 2021, ako aj odpoveď na návrh na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-399/22 o označovaní ovocia a zeleniny z územia Západnej Sahary.

EÚ vyjadrila svoj zámer **zachovať a posilniť partnerstvo medzi EÚ a Marokom** v spoločnom vyhlásení, ktoré 4. októbra 2024 vydali predsedníčka Európskej komisie a podpredseda Komisie/vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, a v záveroch Európskej rady zo 17. októbra 2024.

Nová zmena protokolov k dohode o pridružení medzi EÚ a Marokom sa predbežne vykonáva od 3. októbra 2025 až do súhlasu Európskeho parlamentu. Komisia zdôraznila, že predbežné vykonávanie dohody je potrebné na zabezpečenie právnej istoty pre obchodníkov a na zabezpečenie súladu s rozsudkom Súdneho dvora.

Na 15. zasadnutí Asociačnej rady EÚ – Maroko v januári 2026 sa opätovne potvrdilo strategické a viacrozmerné partnerstvo medzi oboma stranami, pričom sa zdôraznil **významný pokrok dosiahnutý v štyroch štrukturálnych oblastiach, ktoré sú základom partnerstva medzi EÚ a Marokom**:

— konvergencia hodnôt,

— hospodárska konvergencia a sociálna súdržnosť,

— zdieľané poznatky,

— politický dialóg a posilnená spolupráca v otázkach bezpečnosti.

V marci 2026 sa spolupráca ďalej posilnila predĺžením účasti Maroka na programe PRIMA, Partnerstve pre výskum a inováciu v oblasti Stredozemia, vo fáze 2025 – 2027. V apríli obe strany posilnili svoje vzťahy ako strategickí partneri v digitálnej oblasti začatím digitálneho dialógu medzi EÚ a Marokom, ktorý sa bude osobitne zameriavať na umelú inteligenciu.

Toto partnerstvo sa opiera o značné **finančné záväzky EÚ** v rámci akčného plánu Paktu pre Stredozemie. Hlavné investície v Maroku zahŕňajú:

— národný program na podporu vodohospodárskej politiky (348,4 milióna EUR),

— program Terre Verte pre ekologický a udržateľný rozvoj (115 miliónov EUR),

— program PASS III na posilnenie systémov zdravotnej starostlivosti a zlepšenie reakcie na krízu (100 miliónov EUR),

— program na rozvoj zručností a podnikania (78,5 milióna EUR),

— podporu pre Investičný fond Muhammada VI. (60 miliónov EUR).

H. Palestína

EÚ je **hlavným finančným podporovateľom** Palestínskej samosprávy s ročným bilaterálnym finančným príspevkom vo výške približne 300 miliónov EUR. Všeobecným cieľom podpory EÚ je pomôcť vybudovať kapacity budúceho životaschopného, nezávislého a demokratického palestínskeho štátu, ktorý bude spolunažívať v mieri a bezpečne s Izraelom a ďalšími susedmi.

Právnym základom vzťahov EÚ s Palestínskou samosprávou je dočasná dohoda o pridružení o obchode a spolupráci medzi EÚ a Palestínou, ktorá bola uzatvorená v roku 1997. EÚ a Palestínska samospráva podpísali akčný plán európskej susedskej politiky, ktorý vstúpil do platnosti v roku 2013. V tom istom roku ponúkla EÚ Izraelu a budúcemu palestínskemu štátu osobitné privilegované partnerstvá, ktoré poskytujú bezprecedentný balík politickej, hospodárskej a bezpečnostnej podpory pod podmienkou uzatvorenia budúcej dohody o konečnom štatúte. EÚ sa angažuje v mierovom procese na Blízkom východe a je členom Kvarteta pre Blízky východ, pričom sa usiluje o riešenie založené na existencii dvoch štátov na základe mierového plánu z roku 2003.

V júni 2022 Komisia schválila nový bilaterálny finančný príspevok pre Palestínu vo výške 224,8 milióna EUR. Bol vyčlenený na podporu Palestínskej samosprávy a kľúčových projektov na okupovanom palestínskom území. EÚ pôvodne vyčlenila v roku 2023 takmer 28 miliónov EUR na **humanitárnu pomoc**. Po teroristických útokoch 7. októbra uvoľnila ďalších 75 miliónov EUR. V roku 2024 EÚ vyčlenila viac ako 125 miliónov EUR na financovanie humanitárnej pomoci pre Palestínčov v núdzi, z čoho vyše 50 miliónov EUR sa používa priamo na riešenie nedostatku potravín, zásobovanie zdravotníckymi potrebami a zabezpečenie ďalších základných potrieb. V marci 2024 Komisia vyčlenila ďalších 68 miliónov EUR na podporu palestínskeho ľudu v celom regióne. Tieto dodatočné finančné prostriedky budú čerpať medzinárodné partnerské

organizácie, ako sú Červený kríž a Červený polmesiac. To dopĺňa pomoc vo výške 92 miliónov EUR, ktorá sa realizovala v roku 2024 prostredníctvom Agentúry OSN pre pomoc a prácu v prospech palestínskych utečencov na Blízkom východe (UNRWA), takže celková pomoc predstavuje 160 miliónov EUR.

Po teroristickom útoku hnutia Hamas na Izrael v októbri 2023 Komisia začala naliehavé **preskúmanie pomoci, ktorú poskytuje EÚ Palestíne**. Výbor Komisie pre NDICI na základe tohto preskúmania začal naliehavý postup, aby sa Palestínskej samospráve vyplatili finančné prostriedky pridelené na program PEGASE na rok 2023 v hodnote 122 miliónov EUR, a vyhradil na rok 2024 sumu 125 miliónov EUR na humanitárnu pomoc s cieľom zabezpečiť Palestínčanom nepretržitú podporu. V januári 2025, v nadväznosti na dohodu o prímerí a prepustení rukojemníkov, Komisia v januári 2025 oznámila nový balík pomoci pre Pásmo Gazy v hodnote 120 miliónov EUR.

Komisia 14. apríla 2025 na záver vôbec prvého politického dialógu na vysokej úrovni medzi Európskou úniou a Palestínskou samosprávou oznámila **viacročný program pre obnovu a odolnosť Palestíny** v hodnote až 1,6 miliardy EUR. EÚ vytvorením tohto programu opätovne potvrdzuje svoju neochvejnú podporu palestínskemu ľudu a svoj záväzok k trvalému a udržateľnému mieru založenému na riešení v podobe existencie dvoch štátov. Bude sa vzťahovať na obdobie od roku 2025 do roku 2027 a stojí na troch pilieroch:

1. **Podpora služieb pre palestínsky ľud**. Do rozpočtu Palestínskej samosprávy sa má vyplatiť približne 620 miliónov EUR vo forme grantov priamej pomoci, aby mohla riešiť najnaliehavejšie potreby verejnej správy a naďalej poskytovať služby svojim obyvateľom.
2. **Podpora obnovy a stabilizácie Západného brehu Jordánu a Pásma Gazy**. Na podporu konkrétnych projektov na mieste sa navrhuje približne 576 miliónov EUR vo forme grantov s cieľom podporiť hospodársku obnovu a odolnosť na Západnom brehu Jordánu, vo východnom Jeruzaleme a v Pásme Gazy hneď, ako to umožní situácia na mieste.
3. **Podpora pre súkromný sektor**. V rámci viacročného komplexného programu pre Palestínu na roky 2025 – 2027 bude Komisia podporovať palestínsky súkromný sektor prostredníctvom úverov v celkovej výške až 400 miliónov EUR od Európskej investičnej banky pod podmienkou schválenia riadiacimi orgánmi banky.

I. Sýria

Po viac ako desaťročí (od roku 2011) pozastavenia dvojstrannej spolupráce medzi EÚ a vládou Sýrie bol pád Asadovho režimu 8. decembra 2024 historickým momentom, čo poskytlo **príležitosť na obnovenie vzťahov**. Európska rada prijala 19. decembra 2024 závery o situácii v Sýrii, v ktorých sa vymedzuje súčasná pozícia EÚ: EÚ verí významu inkluzívneho politického procesu pod sýrskym vedením, ktorý spĺňa ambície sýrskeho ľudu a je v súlade so základnými zásadami rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 2254.

V máji 2025 **EÚ zrušila všetky hospodárske sankcie voči Sýrii** s cieľom podporiť inkluzívnu politickú transformáciu Sýrie a jej rýchlu hospodársku obnovu, rekonštrukciu a stabilizáciu. EÚ ponechala v súlade so svojou výzvou na vyvodenie zodpovednosti v platnosti sankcie súvisiace s režimom Asada a sankcie založené na bezpečnostných dôvodoch. EÚ zároveň zaviedla dodatočné sankcie voči osobám, ktoré porušujú ľudské

práva a ktoré podnecujú nestabilitu v Sýrii. Naliehavo vyzvala všetkých vonkajších aktérov bez výnimky, aby plne rešpektovali jednotu, nezávislosť, zvrchovanosť a územnú celistvosť Sýrie.

V rokoch 2017 až 2024 EÚ zorganizovala v Bruseli osem **konferencií** s názvom Podpora budúcnosti Sýrie a okolitého regiónu. V marci 2025 sa uskutočnila v poradí už deviata konferencia s názvom „Podpora Sýrie: uspokojenie potrieb úspešnej transformácie", na ktorú bol po prvýkrát pozvaný aj zástupca sýrskej prechodnej vlády. Na tejto konferencii EÚ a Sýria vydali spoločné vyhlásenie. Ako jasné vyjadrenie pokračujúcej podpory EÚ počas konferencie vyčlenila na roky 2025 a 2026 takmer 2,5 miliardy EUR pre Sýriu. Vyjadrila aj zámer EÚ podporiť usporiadanie podujatia s organizáciami občianskej spoločnosti v Sýrii, ktoré sa uskutoční neskôr v roku 2025, a to v súlade s dlhodobou podporou sýrskej občianskej spoločnosti zo strany EÚ. V tejto súvislosti usporiadala 15. novembra 2025 v Damasku „deň dialógu" s cieľom posilniť postavenie sýrskej občianskej spoločnosti, aby zohrávala aktívnu úlohu pri mierovej a skutočne inkluzívnej transformácii krajiny.

Od roku 2011 EÚ a jej členské štáty vyčlenili takmer 37 miliárd EUR na **reakciu na krízu** v Sýrii. To zahŕňa takmer 2,55 miliardy EUR na pomoc EÚ v Sýrii. EÚ naďalej poskytuje priamu podporu sýrskemu obyvateľstvu v Sýrii, ako aj sýrskym utečencom v susedných krajinách a hostiteľským komunitám prostredníctvom niekoľkých nástrojov, medzi ktoré patria: ročné osobitné opatrenia v rámci nástroja NDICI – Globálna Európa, Regionálny trustový fond EÚ zriadený v reakcii na krízu v Sýrii a nástroj EÚ pre utečencov v Turecku. EÚ má v úmysle zintenzívniť túto podporu vzhľadom na novú realitu v Sýrii.

J. Tunisko

Po tuniskej revolúcii v roku 2011 poskytla EÚ **politickú, finančnú a technickú podporu na prechod krajiny k demokracii**. Právnym základom dvojstranných vzťahov zostáva dohoda o pridružení, ktorá nadobudla platnosť v roku 1998. V roku 2012 sa pri zohľadnení dosiahnutého pokroku EÚ a Tunisko rozhodli vytvoriť tzv. privilegované partnerstvo s podrobným akčným plánom EÚ a Tuniska na roky 2013 – 2017. Tunisko a EÚ začali v marci 2014 partnerstvo v oblasti mobility, ktoré viedlo k otvoreniu rokovaní o dohodách o zjednodušení vízového režimu a readmisii.

Od júla 2021, kedy si prezident Kais Sa´íd v júli 2021 udelil mimoriadne právomoci, nastalo v Tunisku výrazné zhoršenie v oblasti dodržiavania základných práv. EÚ naďalej podporuje tuniské obyvateľstvo pomocou rôznych nástrojov, ako je najmä NDICI – Globálna Európa.

EÚ a Tunisko podpísali 16. júla 2023 **memorandum o porozumení** v rámci dohody o pridružení. Toto memorandum o porozumení obsahuje päť pilierov zameraných na súčasné výzvy:

— makroekonomická stabilita,

— hospodárstvo a obchod,

— prechod na zelenú energiu,

— medziľudské kontakty a migrácia a mobilita.

V rámci prvého piliera bol v decembri 2023 schválený **program rozpočtovej podpory** vo výške 150 miliónov EUR na podporu makroekonomickej stability Tuniska a prostriedky boli krajine vyplatené v marci 2024. Európsky parlament prijal 14. marca 2024 uznesenie o prijatí osobitného opatrenia v prospech Tuniska na rok 2023, v ktorom spochybnil potrebu naliehavého písomného postupu na poskytnutie týchto finančných prostriedkov a vyjadril poľutovanie nad tým, že Komisia neuskutočnila predchádzajúce konzultácie s Parlamentom.

V rámci komplexného memoranda o porozumení medzi EÚ a Tuniskom, konkrétne jeho tretieho piliera zameraného na zelenú energetickú transformáciu, bolo 13. júna 2024 podpísané osobitné memorandum o porozumení medzi EÚ a Tuniskom o **energii z obnoviteľných zdrojov a strategických dodávkach energie**. Jeho zámerom je:

— podporovať investície do projektov v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti,

— zlepšiť zručnosti a technologické kapacity,

— podporovať odolnosť dodávateľských reťazcov energie z obnoviteľných zdrojov,

— prispieť k maximalizácii prínosov elektrického prepojovacieho vedenia ELMED medzi Tuniskom a Talianskom.

Tunisko zaujíma popredné miesto vo viacerých **rozsiahlych iniciatívach financovaných EÚ** v rámci Paktu pre Stredozemie. Najväčšie investície sa zameriavajú na energetiku a pripojiteľnosť, ako to ilustruje podmorský káblový systém MEDUSA (40,2 milióna EUR). Pakt ďalej posilňuje partnerstvo medzi EÚ a Tuniskom v oblasti migrácie prostredníctvom programu zameraného na zlepšenie pátracích a záchranných operácií na mori (33,5 milióna EUR). Do popredia sa dostáva rozsiahly program na podporu cestovného ruchu a kultúrneho dedičstva (45 miliónov EUR).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament sa v plnej miere podieľa na európskej susedskej politike. Prostredníctvom svojho Výboru pre zahraničné veci monitoruje vykonávanie európskej susedskej politiky, najmä pokiaľ ide o výročné správy o pokroku a preskúmania. Výbor sleduje politickú situáciu v partnerských krajinách prostredníctvom pravidelných výmen názorov s vysokopostavenými vládnymi predstaviteľmi, odborníkmi a zainteresovanými subjektmi z občianskej spoločnosti. Rozpočtové právomoci umožňujú Európskemu parlamentu priamo ovplyvňovať sumy vyčlenené na príslušné finančné nástroje. Súhlas Európskeho parlamentu sa vyžaduje pri uzatváraní všetkých dohôd o pridružení s južnými partnermi, na ktorých sa vzťahuje európska susedská politika. Parlament musí udeliť súhlas aj s každou novou obchodnou dohodou.

Pravidelné dvojstranné vzťahy s parlamentmi južných partnerských krajín sa udržiavajú prostredníctvom stálych delegácií. Vzťahy s marockým parlamentom sa zlepšili vytvorením spoločného parlamentného výboru v roku 2010 a ďalšie spoločné parlamentné výbory boli zriadené s Tuniskom v roku 2016 a s Alžírskom v roku 2018. Parlamentné vzťahy so Sýriou boli počas občianskej vojny prerušené a doteraz sa

úplne neobnovili a súčasná situácia v Líbyi stále zabraňuje rozvoju medziparlamentných vzťahov.

Európsky parlament sa zúčastnil na viacerých volebných pozorovateľských misiách EÚ v južných partnerských krajinách.

Na regionálnej úrovni sa Európsky parlament zúčastňuje na Parlamentnom zhromaždení Únie pre Stredozemie, ktoré každoročne organizuje jedno plenárne zasadnutie a niekoľko schôdzí výborov. Európsky parlament prevzal rotujúce predsedníctvo Parlamentného zhromaždenia v júli 2026 a bude ho vykonávať do júna 2027.

Lorenzo SATTANINO / Camelia OAIDA
06/2026

5.6. VZŤAHY S KRAJINAMI MIMO EURÓPSKEHO SUSEDSTVA

5.6.1. TRANSATLANTICKÉ VZŤAHY: SPOJENÉ ŠTÁTY A KANADA

Tento informačný list vysvetľuje vzťahy Európskej únie so Spojenými štátmi a s Kanadou, ktoré sú založené na dlhej spoločnej histórii. Uvedená trojica patrí medzi členov skupiny G7, neformálneho medzivládneho fóra, ktoré združuje hlavné vyspelé ekonomiky s cieľom diskutovať o hospodárskych a politických otázkach.
Pri riešení zložitých globálnych výziev vrátane obchodného napätia EÚ uprednostňuje dialóg a spoluprácu so Spojenými štátmi aj s Kanadou. Kľúčové oblasti angažovanosti zahŕňajú zahraničnú politiku, bezpečnosť a obranu a obchodnú a hospodársku politiku.
EÚ je odhodlaná udržiavať a posilňovať transatlantické vzťahy a zároveň ich prispôsobovať vyvíjajúcim sa globálnym výzvam. Cieľom tohto prístupu je zabezpečiť stabilitu a odolnosť a presadzovať medzinárodný poriadok založený na pravidlách.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: hlava V obsahuje všeobecné ustanovenia, ktorými sa riadi vonkajšia činnosť Únie, ako aj osobitné ustanovenia o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: v článkoch 206 a 207 sa stanovuje právny základ spoločnej obchodnej politiky EÚ, zatiaľ čo články 216 až 219 určujú právny rámec pre rokovania o medzinárodných dohodách a ich uzatváranie.

— Spoločné vyhlásenie z roku 1999 o nadviazaní transatlantického dialógu zákonodarcov.

CIELE

1. Udržiavať dynamický medziparlamentný dialóg so Spojenými štátmi a s Kanadou s cieľom posilniť vzájomné porozumenie na oboch stranách Atlantiku.
2. Posilniť parlamentnú diplomaciu nepretržitou spoluprácou so všetkými kľúčovými zainteresovanými stranami, od akademickej obce až po občiansku spoločnosť a súkromný sektor.
3. Posilniť vzťahy EÚ s Kanadou aj so Spojenými štátmi a monitorovať spoluprácu v rôznych oblastiach zahraničnej a domácej politiky a geografických kontextoch.
4. Spolupracovať s Kanadou a so Spojenými štátmi na presadzovaní multilateralizmu, medzinárodného poriadku založeného na pravidlách a demokratických hodnôt v čoraz náročnejšom geopolitickom prostredí.

POLITICKÝ DIALÓG MEDZI EÚ A USA

Spojené štáty sú už dlho najbližším a najdôležitejším partnerom EÚ v oblasti zahraničnej, hospodárskej a obrannej politiky. Tento vzťah sa opiera o najväčšie obchodné a investičné partnerstvo na svete. Úzka spolupráca v oblasti bezpečnosti, obchodu a hospodárstva už tradične zabezpečuje efektívne riešenie globálnych výziev partnerstvom medzi EÚ a USA. Vzťah je mnohostranný a neustále sa vyvíja s cieľom čeliť novým výzvam prostredníctvom pokračujúceho dialógu, ktorý je nevyhnutný na účinné riešenie spoločných otázok, ako je globálne riadenie.

Po inaugurácii Donalda J. Trumpa ako 47. prezidenta Spojených štátov 20. januára 2025 má republikánska strana na úrovni federálnej vlády trojaké vedúce postavenie (získala úrad prezidenta a väčšinu v oboch snemovniach 119. kongresu). Druhé funkčné obdobie prezidenta Trumpa oživilo základnú zásadu America First (Amerika na prvom mieste), čo viedlo k uplatňovaniu podmienenosti na všetky hlavné záväzky USA v oblasti zahraničnej politiky.

Parlament vo svojom uznesení z 21. januára 2026 o vykonávaní spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) – výročná správa za rok 2025 vyjadruje poľutovanie nad transakčnejším prístupom vlády USA k zahraničnej politike, ktorý sa vyznačuje zníženým záväzkom k multilateralizmu a európskej bezpečnosti.

HOSPODÁRSKE VZŤAHY MEDZI EÚ A USA

EÚ a Spojené štáty sú si navzájom najväčšími obchodnými a investičnými partnermi. Majú pevné a úzko prepojené hospodárske vzťahy.

EÚ a Spojené štáty v súčasnosti vykonávajú podmienky spoločného vyhlásenia o rámcovej dohode Spojených štátov amerických a Európskej únie o dohode o vzájomnom, spravodlivom a vyváženom obchode, ktoré bolo uverejnené 21. augusta 2025 po tom, ako predsedníčka Komisie Ursula von der Leyen a prezident Trump dosiahli 27. júla 2025 politickú dohodu v Turnberry (Škótsko).

V procese vykonávania sa už podnikli dôležité kroky, najmä pokiaľ ide o clá.

Spojené štáty vydali exekutívne príkazy a prijali vykonávacie opatrenia, ktorými zaviedli colný strop a oslobodili konkrétny tovar EÚ od ciel.

Pokiaľ ide o EÚ, Komisia 28. augusta 2025 predložila dva legislatívne návrhy na vykonávanie obchodnej dohody medzi EÚ a USA:

— návrh, ktorým sa poskytuje preferenčný prístup pre tovar z USA na trh EÚ,

— návrh, ktorým sa rozširuje existujúci režim nulových ciel na dovoz určitých druhov homára.

Parlament prijal 26. marca 2026 v pléne svoju pozíciu k dvom návrhom obchodnej dohody medzi EÚ a USA. Texty podporované Parlamentom obsahujú tieto dodatočné prvky:

— Doložka o pozastavení: colné preferencie sa pozastavia, ak Spojené štáty zavedú nové clá.

— Východisková doložka: colné preferencie nadobudnú účinnosť len vtedy, ak Spojené štáty dodržia svoje záväzky.

— Doložka o ukončení platnosti: platnosť colných preferencií sa skončí 31. marca 2028, pokiaľ sa neobnovia.

Dvaja spoluzákonodarcovia EÚ – Parlament a Rada – teraz môžu začať rokovania v rámci riadneho legislatívneho postupu s cieľom dohodnúť sa na konečnej podobe právneho predpisu. Keď tak urobia, zníženie ciel EÚ môže nadobudnúť účinnosť.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU – PROCES TRANSATLANTICKÉHO DIALÓGU ZÁKONODARCOV

Vzťahy medzi Parlamentom a Kongresom USA, ktoré trvajú od roku 1972, sa dostali na vyššiu úroveň a inštitucionalizovali sa v roku 1999 vytvorením transatlantického dialógu zákonodarcov. V rámci tohto dialógu sa poslanci Európskeho parlamentu a poslanci Snemovne reprezentantov USA schádzajú dvakrát ročne, pričom stretnutia sa striedavo konajú v Európe a USA. Keď sa tieto stretnutia konajú v Európe, zvyčajne sa organizujú v hlavnom meste krajiny, ktorá vykonáva rotujúce predsedníctvo Rady.

Zákonodarcovia, ktorí sa na nich zúčastňujú, si vymieňajú názory na kľúčové politické otázky spoločného záujmu, ako sú okrem iného obchodná a hospodárska spolupráca, zahraničnopolitické výzvy, bezpečnosť a obrana, energetika a digitálne technológie. Význam transatlantického politického dialógu je zásadný vzhľadom na legislatívnu zodpovednosť a právomoci Kongresu, pokiaľ ide o schvaľovanie zásahov USA v rámci globálnych kríz a formovanie účasti USA v inštitúciách globálnej správy.

Najnovšie sa v rámci transatlantického dialógu zákonodarcov konala 90. medziparlamentná schôdza EÚ – USA, a to 14. a 15. júna 2025 vo Varšave (Poľsko). Poslanci Európskeho parlamentu a Snemovne reprezentantov USA rokovali o súčasných a budúcich vzťahoch medzi EÚ a USA vrátane bezpečnosti a obrany, obchodných a hospodárskych vzťahov, energetickej bezpečnosti, ako aj umelej inteligencie a digitálnych technológií. Na konci stretnutia podpísali obaja spolupredsedovia transatlantického dialógu zákonodarcov (jeden z Európskeho parlamentu a jeden zo Snemovne reprezentantov USA) spoločné vyhlásenie, v ktorom

opätovne potvrdili záväzok ďalej posilňovať transatlantické väzby. Očakáva sa, že ďalšie medziparlamentné schôdze v rámci transatlantického dialógu zákonodarcov sa uskutočnia na Cypre v júni 2026 a v Kalifornii v auguste 2026.

Ak sa delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy so Spojenými štátmi americkými nestretáva so zástupcami Kongresu USA, usporadúva schôdze v Bruseli a Štrasburgu, kam pozýva politikov, veľvyslancov, akademických pracovníkov a iných odborníkov z USA. Ide o jednu z najväčších delegácií v Parlamente (64 poslancov a 64 náhradníkov). Na začiatku súčasného volebného obdobia Parlamentu v roku 2024 bol za predsedu tejto delegácie zvolený Brando Benifei (S&D, Taliansko). Pravidelné schôdze delegácie pomáhajú poslancom byť priebežne informovaní o politickom vývoji v USA a vzťahoch medzi EÚ a USA.

POLITICKÝ DIALÓG MEDZI EÚ A KANADOU

Kanada je jedným z najstarších a najbližších partnerov EÚ. Vzťahy medzi EÚ a Kanadou sú založené na spoločných hodnotách, ako sú demokracia, ľudské práva, voľný a spravodlivý obchod a pevný záväzok k medzinárodnému poriadku založenému na pravidlách. EÚ a Kanada spolupracujú v širokej škále otázok vrátane zahraničnej politiky, bezpečnosti a obrany, globálneho riadenia, obchodu, energetickej bezpečnosti, výskumu a vývoja, životného prostredia a zmeny klímy. Kanada je prvou mimoeurópskou krajinou, ktorá sa zúčastňuje na nástroji Bezpečnostná akcia pre Európu (SAFE), obrannej iniciatíve v hodnote 150 miliárd EUR, ktorá pomáha členským štátom EÚ investovať do obrannej priemyselnej výroby tým, že uľahčuje kolektívne obstarávanie.

Politická spolupráca medzi EÚ a Kanadou sa riadi dohodou o strategickom partnerstve medzi EÚ a Kanadou, ktorá sa predbežne vykonáva od roku 2017. Okrem dvojstranných väzieb EÚ a Kanada úzko spolupracujú aj na významných medzinárodných fórach, ako sú Organizácia Spojených národov a skupiny G7 a G20, kde sa naše pozície často zhodujú.

Zatiaľ posledný samit EÚ – Kanada sa konal 23. júna 2025 v Bruseli. V spoločnom vyhlásení vedúcich predstaviteľov s názvom Trvalé partnerstvo, ambiciózny program sa stanovuje ambiciózny výhľadový plán na posilnenie spolupráce vo viacerých oblastiach. Nové partnerstvo v oblasti bezpečnosti a obrany predstavuje významný míľnik v dvojstranných vzťahoch a signalizuje spoločný záväzok ku globálnej stabilite. V súčasnosti prebiehajú rokovania o dohode o digitálnom obchode medzi EÚ a Kanadou s cieľom uľahčiť podnikom bezpečnejší a plynulejší cezhraničný digitálny obchod a zároveň posilniť online ochranu spotrebiteľov.

Dohodu medzi EÚ a Kanadou o prenose a spracúvaní údajov z osobného záznamu o cestujúcom schválil Parlament v marci 2025 a poskytuje silnú ochranu súkromia cestujúcich a zároveň podporuje spoločné úsilie Kanady a EÚ v boji proti terorizmu a závažnej nadnárodnej trestnej činnosti.

Parlament prijal 11. marca 2026 odporúčanie k posilnenej spolupráci medzi EÚ a Kanadou, v ktorom signalizoval veľký záujem o prehĺbenie spolupráce v oblastiach, ako je obchod, bezpečnosť a obrana, globálna správa vecí verejných, Arktída a medziľudské väzby.

HOSPODÁRSKE VZŤAHY MEDZI EÚ A KANADOU

EÚ a Kanada patria medzi najväčších obchodníkov s tovarom a službami na svete. EÚ je po Spojených štátoch druhým najväčším obchodným partnerom Kanady, zatiaľ čo Kanada je 12. najväčším obchodným partnerom EÚ. Hospodárske a obchodné vzťahy medzi EÚ a Kanadou upravuje Komplexná hospodárska a obchodná dohoda medzi EÚ a Kanadou (CETA), ktorá sa predbežne vykonáva od roku 2017. Dohoda vstúpi plne do platnosti, keď ju ratifikujú všetky členské štáty EÚ.

CETA výrazne zlepšila hospodárske, obchodné a investičné vzťahy medzi EÚ a Kanadou a otvorila trhy vrátane verejného obstarávania. Táto dohoda viedla od roku 2017 k nárastu obchodu s tovarom o viac ako 63 %, pričom objem obchodu v roku 2024 dosiahol 75,6 miliardy EUR.

Takisto vytvorila príležitosti pre udržateľný rast a odráža spoločné hodnoty prostredníctvom kapitoly o obchode a udržateľnom rozvoji a širokej škály dialógov CETA vrátane pravidelného fóra občianskej spoločnosti. CETA bola prvou dvojstrannou obchodnou dohodou EÚ, ktorá zahŕňa osobitný systém investičných súdov určený na riešenie sporov medzi investormi a štátmi.

EÚ a Kanada podpísali v júni 2021 strategické partnerstvo v oblasti surovín, aby ďalej rozvinuli integráciu hodnotových reťazcov surovín a posilnili spoluprácu v oblasti vedy, technológií a inovácií, ako aj environmentálnych, sociálnych a správnych kritérií a noriem medzi oboma stranami.

Parlament prijal 17. januára 2024 uznesenie o vykonávaní CETA.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU – MEDZIPARLAMENTNÁ SCHÔDZA EÚ – KANADA

Členovia delegácie Európskeho parlamentu pre vzťahy s Kanadou a ich kanadskí partneri v Parlamentnom združení Kanada – Európa sa už takmer 50 rokov každý rok stretávajú na medziparlamentných schôdzach. Tieto schôdze sa konajú striedavo v EÚ a Kanade a voleným zástupcom umožňujú diskutovať o politickom vývoji a vymieňať si názory na otázky spoločného záujmu.

43. medziparlamentná schôdza EÚ – Kanada sa konala 27. a 28. októbra 2025 v Ottawe. Diskusie sa zamerali na posilnenie obchodu a energetickej bezpečnosti, zaistenie zodpovedného rozvoja a správy umelej inteligencie a posilnenie bezpečnostnej a obrannej spolupráce medzi EÚ a Kanadou. Na záver schôdze bolo vydané spoločné vyhlásenie s názvom Skúmanie nových partnerstiev v transatlantickej spolupráci.

Na začiatku súčasného volebného obdobia Parlamentu v roku 2024 bol Javier Moreno Sánchez (S&D, Španielsko) zvolený za predsedu delegácie Európskeho parlamentu pre vzťahy s Kanadou. Pravidelné schôdze delegácií pomáhajú poslancom EP byť priebežne informovaní o politickom vývoji v Kanade a vzťahoch medzi EÚ a Kanadou. Poslanci kanadského parlamentu sa niekedy zúčastňujú na diskusiách na diaľku. Tieto stretnutia sú dôležitou súčasťou parlamentnej diplomacie a pomáhajú posilňovať väzby, podporovať dialóg a určovať spoločné priority.

Tento informačný list pripravilo oddelenie pre transatlantické vzťahy a globálne riadenie Európskeho parlamentu. Viac informácií nájdete na webových sídlach Delegácie pre vzťahy so Spojenými štátmi americkými (D-US) a Delegácie pre vzťahy s Kanadou (D-CA).

Tuula Turunen / KADRI PARIS
04/2026

5.6.2. LATINSKÁ AMERIKA A KARIBIK

Tento informačný list vysvetľuje vzťahy medzi Európskou úniou, Latinskou Amerikou a Karibikom. Do tohto regiónu patrí 33 krajín, ktoré s EÚ spájajú hlboké politické, hospodárske a kultúrne väzby. Informačný list zahŕňa hlavné inštitucionálne rámce pre dialóg – od samitov a parlamentných zhromaždení na úrovni celého regiónu až po dvojstranné dohody s jednotlivými krajinami – a opisujú sa v ňom obchodné dohody a dohody o spolupráci EÚ so subregiónmi a jednotlivými štátmi. Opisuje aj úlohu Európskeho parlamentu pri formovaní a monitorovaní strategického partnerstva medzi oboma regiónmi.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Hlava V (vonkajšia činnosť EÚ) Zmluvy o Európskej únii.

— Hlavy I – III a V (spoločná obchodná politika; rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc; medzinárodné dohody) Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

VZŤAHY MEDZI REGIÓNMI

EÚ a oblasť Latinskej Ameriky a Karibiku (LAK) sú prirodzenými partnermi prepojenými hlbokými politickými, hospodárskymi a kultúrnymi väzbami. EÚ má rozsiahlu sieť dohôd s 27 z 33 krajín v regióne. Spájajú ich aj silné hospodárske väzby: EÚ je najväčším investorom v regióne, jeho tretím najväčším obchodným partnerom a najväčším prispievateľom k rozvojovej spolupráci. Krajiny EÚ a LAK tvoria viac ako tretinu členov Organizácie Spojených národov a sú základom silného multilaterálneho systému založeného na pravidlách.

Vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a Komisia prijali 7. júna 2023 spoločné oznámenie stanovujúce Nový program vzťahov medzi EÚ a krajinami Latinskej Ameriky a Karibiku s cieľom posilniť vzťahy a obnoviť partnerstvo medzi EÚ a Latinskou Amerikou a Karibikom. Zameriava sa na šesť kľúčových oblastí:

— obnovené politické partnerstvo,

— posilnenie spoločnej obchodnej agendy,

— investičná stratégia Global Gateway na urýchlenie spravodlivej, zelenej a digitálnej transformácie a riešenie nerovností,

— spájanie síl v záujme spravodlivosti, bezpečnosti občanov a boja proti cezhraničnému organizovanému zločinu,

— spoločná práca na podpore mieru a bezpečnosti, demokracie, právneho štátu, ľudských práv a humanitárnej pomoci,

— vytváranie aktívnych partnerstiev medzi ľuďmi.

V oznámení sa parlamentná diplomacia považuje za kľúčový prvok vzťahov medzi oboma regiónmi a poukazuje sa najmä na úlohu Euro-latinskoamerického parlamentného zhromaždenia (EuroLat).

V nadväznosti na proces začatý spoločným oznámením a na samit EÚ – CELAC z júla 2023 prijala Rada EÚ 21. novembra 2023 Závery o vzťahoch medzi EÚ a Latinskou Amerikou a Karibikom.

A. Samity

Prvý samit medzi EÚ a LAK sa konal v júni 1999 v Riu de Janeiro a ustanovil strategické partnerstvo týchto dvoch regiónov. Šiesty a posledný samit EÚ – LAK sa konal v Madride v roku 2010. Bola na ňom založená nadácia EÚ – LAK s poslaním posilňovať a podporovať strategické partnerstvo medzi týmito dvoma regiónmi.

Spoločenstvo štátov Latinskej Ameriky a Karibiku (CELAC), ktoré vzniklo v roku 2010, je regionálnym blokom 33 krajín Latinskej Ameriky a Karibiku. Hlavným fórom pre dialóg a spoluprácu pri spoločnom riešení globálnych výziev sú teraz regionálne samity medzi EÚ a CELAC. Štvrtý samit hláv štátov alebo predsedov vlád EÚ – CELAC sa konal 9. a 10. novembra 2025 v kolumbijskej Santa Marte, pričom nadviazal na dynamiku vytvorenú predchádzajúcim samitom, ktorý sa uskutočnil 17. a 18. júla 2023 v Bruseli. Vedúci predstavitelia CELAC a EÚ obnovili strategický význam vzťahov medzi obomi regiónmi. Na samite sa rokovalo o širokej škále otázok vrátane reformy medzinárodného systému, obchodu a investícií, klímy, životného prostredia a energetickej transformácie, spolupráce v oblasti bezpečnosti občanov a spravodlivosti, potravinovej bezpečnosti a zdravia, digitálnej transformácie a systémov sociálneho začlenenia a starostlivosti. Zúčastnil sa na ňom spolupredseda zhromaždenia EuroLat, poslanec EP Gabriel Mato. Vo svojom prejave sa zameral na význam uzavretia prerokúvaných obchodných dohôd a dohôd o pridružení. Na konci samitu bolo prijaté spoločné vyhlásenie CELAC – EÚ. V rámci samitu bola vytvorená Aliancia EÚ – LAK pre bezpečnosť občanov a uzavretý medziregionálny pakt o starostlivosti. Plán EÚ – CELAC na roky 2023 až 2025, ktorý bol uverejnený po samite v Bruseli, sa bude aktualizovať na nasledujúcom zasadnutí ministrov EÚ – CELAC. Ďalší samit sa má uskutočniť v roku 2027 v Bruseli.

B. Parlamentný rozmer

Parlamentná diplomacia je pre EÚ a LAK kľúčovým priestorom na dialóg a výmenu myšlienok a najlepších postupov. Pravidelné kontakty medzi poslancami Európskeho parlamentu a poslancami krajín Latinskej Ameriky sa začali v roku 1974 prvou zo 17 medziparlamentných konferencií, ktoré sa konajú každé dva roky.

V roku 2006 vzniklo Euro-latinskoamerické parlamentné zhromaždenie (EuroLat), ktoré je parlamentnou inštitúciou strategického partnerstva medzi týmito dvoma regiónmi. Slúži ako fórum na prediskutovanie, monitorovanie a vyhodnocovanie všetkých otázok súvisiacich s partnerstvom.

EuroLat má 150 členov: 75 poslancov Európskeho parlamentu a 75 poslancov zo subregionálnych parlamentov Latinskej Ameriky, okrem iného z Latinskoamerického parlamentu, Andského parlamentu, Stredoamerického parlamentu a parlamentu Mercosuru, a z kongresov Čile a Mexika.

Zhromaždenie EuroLat organizovalo diskusie okrem iného o digitalizácii a digitálnom hospodárstve, kybernetickej bezpečnosti a umelej inteligencii, boji proti organizovanej trestnej činnosti, potravinovej bezpečnosti a zmene klímy a od roku 2006 zvolalo celkovo 16 plenárnych zasadnutí. Zatiaľ posledné plenárne zasadnutie zhromaždenia

EuroLat sa uskutočnilo v júni 2025 v Lime (Peru) a posledná schôdza stálych parlamentných výborov EuroLat sa konala 26. až 28. mája 2026 v Mexiku.

V spoločnom vyhlásení tretieho a štvrtého samitu EÚ – CELAC sa parlamentná diplomacia uznala za dôležitý rozmer vzťahov medzi oboma regiónmi a ocenila sa konštruktívna úloha, ktorú v tejto súvislosti zohráva EuroLat. Okrem toho boli spolupredsedovia EuroLat vyzvaní, aby na samite vystúpili s vyhlásením založeným na posolstve, ktoré prijalo výkonné predsedníctvo EuroLat.

Parlamentné vzťahy EÚ s karibskými krajinami patria do pôsobnosti Spoločného parlamentného zhromaždenia OAKTŠ – EÚ[1]. Samojská dohoda sa uplatňuje od roku 2024 a upriamuje pozornosť na osobitné potreby regiónov; to viedlo k vytvoreniu Parlamentného zhromaždenia Karibik – EÚ. Ustanovujúca schôdza tohto nového orgánu, ktorý je zložený z 15 poslancov EP a jedného poslanca parlamentu za každú karibskú krajinu, sa konala vo februári 2024 v Angole. Zhromaždenie na svojej ustanovujúcej schôdzi prijalo svoj rokovací poriadok, v ktorom sa stanovuje konanie výročného zhromaždenia striedavo v karibskej oblasti a v EÚ. Prvé riadne plenárne zasadnutie Parlamentného zhromaždenia Karibik – EÚ sa konalo v dňoch 16. až 18. februára 2026 na Antigue a Barbude. Poslanci Európskeho a karibského parlamentu sa intenzívne diskutovali o piatich strategických prioritách: klíma, životné prostredie a energetická transformácia, obchod a investície, cezhraničná organizovaná trestná činnosť, územná celistvosť a multilateralizmus, a situácia na Haiti. Zhromaždenie ukončilo svoju prácu prijatím konkrétnych odporúčaní určených Rade ministrov Karibik – EÚ. Cieľom týchto odporúčaní je usmerniť budúce spoločné opatrenia.

VZŤAHY SO SUBREGIÓNMI

A. Andské spoločenstvo (Bolívia, Kolumbia, Ekvádor a Peru)

V decembri 2003 uzavreli EÚ a andský región dohodu o politickom dialógu a spolupráci, ktorou sa ďalej rozšíril rozsah ich spolupráce. Dohoda však zatiaľ nenadobudla platnosť. Rokovania o dohode o pridružení začali v júni 2007 a nakoniec viedli k uzavretiu obchodnej dohody s Peru a Kolumbiou v marci 2010. Dohoda podpísaná v júni 2012 a ratifikovaná Európskym parlamentom v decembri 2012 nadobudla platnosť 1. marca 2013 v Peru a 1. augusta 2013 v Kolumbii. Dohodou sa plne liberalizuje obchod s priemyselnými výrobkami a produktmi rybárstva v priebehu 10 rokov (väčšina ciel sa ruší nadobudnutím jej platnosti) a zlepšuje sa prístup na trh pre poľnohospodárske výrobky. Dohoda sa týka verejného obstarávania, investícií, ľudských práv a pracovných a ekologických noriem. Ekvádor pristúpil k obchodnej dohode 1. januára 2017. Bolívia sa tiež môže usilovať o pristúpenie, ale doposiaľ tak neurobila.

B. Karibská oblasť

Vzťahy medzi EÚ a Karibikom upravujú rôzne prekrývajúce sa inštitucionálne rámce vrátane Samojskej dohody a jej Karibského protokolu, ktorý zahŕňa 15 karibských štátov[2]. Spoločná stratégia pre partnerstvo EÚ a Karibskej oblasti poskytuje

[1]Organizácia afrických, karibských a tichomorských štátov.
[2]Antigua a Barbuda, Belize, Bahamy, Barbados, Dominika, Dominikánska republika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Svätý Krištof a Nevis, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny, Surinam, Trinidad a Tobago.

štruktúrovaný rámec pre širší a hlbší dialóg a spoluprácu. EÚ je najväčší obchodný partner Karibiku. Karibské fórum (CARIFORUM) je kľúčový regionálny partner pre hospodársky dialóg s EÚ. Zahŕňa členov z Karibského spoločenstva a Dominikánskej republiky. V roku 2008 bola podpísaná Dohoda o hospodárskom partnerstve medzi štátmi CARIFORUM-u a EÚ, ktorá je komplexnou dohodou o voľnom obchode a hospodárskou dohodou.

Rokovania o uzavretí dohody o politickom dialógu a spolupráci s Kubou sa začali v apríli 2014 a boli úspešne ukončené v marci 2016. Väčšina dohody sa predbežne vykonáva od 1. novembra 2017, pričom plnú platnosť nadobudne po ratifikácii všetkými členskými štátmi EÚ. Dohoda o politickom dialógu a spolupráci obsahuje tri hlavné kapitoly o politickom dialógu, spolupráci a dialógu o odvetvových politikách a obchode.

C. Stredná Amerika (Kostarika, Salvádor, Guatemala, Honduras, Nikaragua a Panama)

Dohoda o pridružení so Strednou Amerikou, ktorá bola prvou dohodou EÚ tohto typu medzi regiónmi, bola podpísaná v júni 2012 a Európsky parlament ju ratifikoval v decembri 2012. Pozostáva z troch pilierov – politického dialógu, spolupráce a obchodu – a stanovuje cieľ rozvíjať privilegované politické partnerstvo založené na hodnotách, zásadách a spoločných cieľoch. Zameriava sa tiež na zlepšenie ľudských práv, zníženie chudoby, boj proti nerovnosti, predchádzanie konfliktom a podporu dobrej správy vecí verejných, bezpečnosti, regionálnej integrácie a udržateľného rozvoja. Dohodou o pridružení sa tiež liberalizuje obchod s priemyselnými výrobkami a rybolov a ruší sa väčšina ciel v obchode s poľnohospodárskymi výrobkami. Od roku 2013 sa predbežne vykonáva len kapitola týkajúca sa obchodu. Dohoda nadobudla plnú platnosť 1. mája 2024. Parlamentný výbor pre pridruženie zložený z rovnakého počtu poslancov z Európskeho parlamentu na jednej strane a zo Stredoamerického parlamentu (Parlacen) a Kostariky na strane druhej bude monitorovať vykonávanie dohody, čím sa rozšíria možnosti činnosti na parlamentnej úrovni. Ustanovujúca schôdza Parlamentného výboru pre pridruženie EÚ – Stredná Amerika sa uskutočnila v júli 2025 spolu s prvým zasadnutím Rady pre pridruženie EÚ – Stredná Amerika. Druhá schôdza Parlamentného výboru pre pridruženie sa konala v apríli 2026 v Bruseli. Zmluvné strany sa dohodli, že zvolajú výbory pre pridruženie a podvýbory pre spoluprácu, ktorých práca bude podkladom pre ďalšie zasadnutie Rady pre pridruženie, ktoré sa uskutoční v roku 2027 v regióne Strednej Ameriky.

D. Mercosur (Argentína, Brazília, Paraguaj a Uruguaj)

Rokovania s Mercosurom o dohode o pridružení zahŕňajúcej politický dialóg, spoluprácu a voľný obchod sa začali v roku 1999. Politická dohoda sa dosiahla v roku 2019; ratifikácia dohody o pridružení však bola pozastavená vzhľadom na obavy z nedodržiavania environmentálnych noriem a noriem v oblasti ľudských práv v Brazílii. O finalizácii dohody sa rozhodlo 6. decembra 2024. Komisia 3. septembra 2025 schválila rozdelenú dohodu medzi EÚ a Mercosurom, ktorá zahŕňa komplexnú dohodu o partnerstve a dočasnú dohodu o obchode, a navrhla právny nástroj na posilnenie ochranných mechanizmov pre citlivé odvetvia, ako je poľnohospodárstvo. EÚ a Mercosur podpísali 17. januára 2026 komplexnú dohodu o partnerstve a dočasnú dohodu o obchode. Európsky parlament ešte 14. januára 2026 požiadal Súdny dvor EÚ o stanovisko k dohodám, čím sa hlasovanie o súhlase odložilo, kým Súdny dvor

nerozhodne. Po ratifikácii Argentínou, Brazíliou, Paraguajom a Uruguajom sa Komisia rozhodla predbežne vykonávať dočasnú dohodu o obchode od 1. mája 2026. Po nadobudnutí platnosti dočasnej dohody o obchode bude 91 % tovaru vyvážaného z EÚ do krajín Mercosuru oslobodeného od cla a určité výrobky budú podliehať nižšiemu clu. EÚ zruší clá na 92 % tovaru dovážaného z Mercosuru, ale zachová colné kvóty na citlivé poľnohospodárske výrobky.

VZŤAHY S JEDNOTLIVÝMI KRAJINAMI

A. Brazília

V roku 2007 vytvorila EÚ s Brazíliou strategické partnerstvo. V rámci neho EÚ a Brazília nadviazali spoluprácu a vedú politické dialógy vo viac ako 30 oblastiach spoločného záujmu vrátane medzinárodného mieru a bezpečnosti, ľudských práv, správy verejného sektora, hospodárskych a finančných otázok, inovácií, sociálnych politík, vzdelávania, životného prostredia a regionálnej integrácie. Strategické partnerstvo EÚ – Brazília zahŕňa aj pravidelný dialóg medzi brazílskym Národným kongresom a Európskym parlamentom. Zvolenie Lulu da Silvu za prezidenta Brazílie v roku 2022 viedlo k výraznému oživeniu vzťahov medzi EÚ a Brazíliou po jeho nástupe do funkcie v januári 2023, a to aj vďaka sérii obojstranných návštev na vysokej úrovni. Od roku 2023 navštívilo Brazíliu najmenej päť delegácií Európskeho parlamentu[3]. V roku 2025 sa vzťahy medzi EÚ a Brazíliou ďalej posilnili prostredníctvom kontaktov na vysokej úrovni vrátane návštevy predsedu Európskej rady Antónia Costu od 27. do 29.mája 2025 a medziparlamentnej schôdze, ktorá sa uskutočnila 19. júna 2025. Piata medziparlamentná schôdza sa konala v dňoch 6. až 8. mája 2026 v Brazílii.

B. Čile

V roku 2002 uzavrela EÚ dohodu o pridružení s Čile. Rokovania o aktualizácii dohody o pridružení a jej nahradení rozšírenou rámcovou dohodou sa začali v novembri 2017 a ukončili v decembri 2022. Európsky parlament dohodu prijal vo februári 2024. Parlament a Rada EÚ prijali dočasnú dohodu o obchode, ktorá obsahuje len obchodné a investičné prvky rozšírenej rámcovej dohody, čo si vyžaduje ratifikáciu len na úrovni EÚ. Dočasná dohoda o obchode nadobudla platnosť 1. februára 2025. Platnosť dočasnej dohody o obchode sa skončí nadobudnutím platnosti rozšírenej rámcovej dohody po jej ratifikácii všetkými členskými štátmi.

Aktualizovaná dohoda pozostáva z piliera politického dialógu a spolupráce a obchodného a investičného piliera. Posilňuje obchodné a investičné vzťahy medzi EÚ a Čile, obsahuje záväzné environmentálne a pracovné záväzky a uľahčuje prístup ku kritickým surovinám. Je prvou dohodou EÚ s osobitnou kapitolou o obchode a rodovej rovnosti. Spoločný parlamentný výbor EÚ – Čile sleduje vykonávanie dohody o pridružení od roku 2003 a bude pokračovať v monitorovaní rozšírenej rámcovej dohody dvakrát ročne.

C. Mexiko

Mexiko je jedinou krajinou v Latinskej Amerike, s ktorou EÚ uzavrela dohodu o pridružení aj strategické partnerstvo. Dohoda o hospodárskom partnerstve,

[3]Delegácia pre vzťahy s Brazílskou federatívnou republikou, Výbor pre zahraničné veci, Výbor pre medzinárodný obchod a Výbor pre životné prostredie, verejné zdravie a bezpečnosť potravín.

politickej koordinácii a spolupráci medzi Európskym spoločenstvom a jeho členskými štátmi na jednej strane a Spojenými štátmi mexickými na strane druhej, známa aj ako globálna dohoda, nadobudla platnosť v roku 2000. Inštitucionalizovala politický dialóg, rozšírila oblasti spolupráce vrátane demokracie a ľudských práv a vytvorila zónu voľného obchodu medzi EÚ a Mexikom. EÚ a Mexiko ukončili 17. januára 2025 patovú situáciu, ktorá trvala približne päť rokov, a dohodli sa na tom, ako aktualizovať globálnu dohodu z roku 2020. Komisia 3. septembra 2025 prijala návrhy na rozhodnutia Rady o podpise a uzavretí modernizovanej globálnej dohody a dočasnej dohody o obchode. Pred nadobudnutím platnosti modernizovanej globálnej dohody ju ešte musí ratifikovať Mexiko aj všetky členské štáty EÚ, zatiaľ čo dočasná dohoda o obchode nadobudne platnosť po ratifikácii obchodných ustanovení, ktoré patria do právomoci EÚ, len na úrovni EÚ. EÚ a Mexiko podpísali 22. mája 2026 modernizovanú globálnu dohodu a dočasnú dohodu o obchode.

Strategické partnerstvo bolo ustanovené v roku 2009 s dvoma cieľmi: posilniť spoluprácu a koordináciu medzi EÚ a Mexikom v globálnych otázkach na multilaterálnej úrovni a dodať politický impulz bilaterálnym vzťahom a iniciatívam. V rámci strategického partnerstva sa uskutočnili tri samity EÚ – Mexiko, naposledy v júni 2015. Medzi EÚ a Mexikom prebiehajú pravidelné dialógy na vysokej úrovni o mnohých otázkach vrátane ľudských práv, bezpečnosti a presadzovania práva, hospodárskych otázok, životného prostredia a zmeny klímy. Spoločný parlamentný výbor EÚ – Mexiko monitoruje vykonávanie globálnej dohody od roku 2005. Spoločný parlamentný výbor zvyčajne zasadá dvakrát ročne a je základným fórom na výmenu názorov.

Tento informačný list pripravilo oddelenie Európskeho parlamentu pre Latinskú Ameriku a oddelenie pre Afriku, Karibik a Tichomorie.

Javier GOMEZ DE AGÜERO LOPEZ / Immaculada ESCARTI CASTELL / Djamila CHIKHI
04/2026

5.6.3. RUSKO

Tento informačný list vysvetľuje vzťahy medzi EÚ a Ruskom, ktoré sú vážne naštrbené od roku 2014, čiže v dôsledku ruskej nezákonnej anexie Krymu, jeho invázie a okupácie častí regiónu Donbas na východe Ukrajiny, destabilizačnej politiky v širšom regióne, dezinformačných a zasahujúcich operácií a porušovania ľudských práv v krajine. Komplexná a protiprávna invázia Ruska na Ukrajinu v roku 2022 viedla k pozastaveniu všetkej zostávajúcej politickej, kultúrnej a vedeckej spolupráce a k prijatiu bezprecedentných sankcií EÚ v koordinácii s medzinárodným spoločenstvom.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: hlava V – vonkajšia činnosť.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: články 206 – 207 (obchod) a články 216 – 219 (medzinárodné dohody).

— Dohody o partnerstve a spolupráci (dvojstranné vzťahy).

VZŤAHY MEDZI EÚ A RUSKOM

EÚ a Rusko v minulosti udržiavali strategické partnerstvo založené na politickom dialógu, hospodárskej integrácii a spolupráci v globálnych záležitostiach. To sa zmenilo po protestoch hnutia Majdan, ktoré v Ukrajine prepukli v novembri 2013. Cieľom rokovaní, ktoré sa začali v roku 2008, bolo uzavrieť novú dohodu týkajúcu sa obchodu, energetiky, opatrení v oblasti klímy, výskumu, kultúry a bezpečnosti, zatiaľ čo partnerstvo pre modernizáciu z roku 2010 malo podporiť reformy, inovácie a užšie hospodárske väzby. EÚ bola takisto podporovateľom pristúpenia Ruska k Svetovej obchodnej organizácii (WTO), ktoré sa uskutočnilo v roku 2012.

Situácia sa však náhle zmenila v roku 2014, keď Rusko začalo svoju prvú inváziu na Ukrajinu, protiprávne anektovalo Krym a zaútočilo na časti regiónu Donbas na východe Ukrajiny. Tieto akty agresie zásadne oslabili základ partnerstva a viedli EÚ k tomu, aby komplexne prehodnotila svoju politiku voči Rusku.

EÚ následne zaviedla svoje prvé reštriktívne opatrenia voči Rusku vrátane zmrazenia aktív a zákazu cestovania pre ruských úradníkov a zástupcov zapojených do narušania zvrchovanosti Ukrajiny. Samity EÚ – Rusko boli pozastavené, rokovania o novej dohode o spolupráci boli zrušené, rovnako ako účasť Ruska v skupine G8. Nasledovali širšie odvetvové sankcie zamerané na obchod, financie, energetiku a obranu.

V roku 2016 sa v globálnej bezpečnostnej stratégii EÚ Rusko vymedzilo ako „kľúčová strategická výzva“, čo viedlo Radu k tomu, aby prijala päť hlavných zásad: 1) vykonávanie dohôd z Minska týkajúcich sa prímeria v konflikte na východe Ukrajiny ako kľúčová podmienka pre akúkoľvek podstatnú zmenu v postoji EÚ voči Rusku; 2) posilnenie vzťahov s východnými partnermi EÚ a inými susedmi vrátane Strednej Ázie; 3) posilnenie odolnosti EÚ (napr. pokiaľ ide o energetickú bezpečnosť, hybridné hrozby alebo strategickú komunikáciu); 4) selektívna spolupráca s Ruskom v otázkach,

ktoré sú v záujme EÚ; 5) potreba nadviazať medziľudské kontakty a podporovať ruskú občiansku spoločnosť.

Komplexná invázia Ruska na Ukrajinu 24. februára 2022 znamenala ďalší zlom vo vzťahoch medzi EÚ a Ruskom a vyvolala zásadnú zmenu vymedzenia európskej bezpečnostnej politiky. EÚ čo najdôraznejšie odsúdila nezákonnú, nevyprovokovanú a neodôvodnenú útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine, jeho úmyselné útoky na civilné obyvateľstvo a civilnú infraštruktúru a jeho pokusy o anexiu ukrajinského územia prostredníctvom zinscenovaných referend v okupovaných oblastiach. Naďalej požaduje okamžité a bezpodmienečné stiahnutie všetkých ruských síl z celého územia Ukrajiny v rámci jej medzinárodne uznaných hraníc, pričom zdôrazňuje, že Rusko nesie plnú zodpovednosť za svoje zjavné porušenie Charty OSN a základných zásad medzinárodného práva. EÚ odsúdila, že Rusko použilo potraviny ako zbraň vo vojne proti Ukrajine, a globálnu krízu potravinovej bezpečnosti, ktorú tým vyvolalo.

V marci 2022 prijala EÚ svoj Strategický kompas pre bezpečnosť a obranu, v ktorom uznala, že Rusko predstavuje „dlhodobú a priamu hrozbu pre európsku bezpečnosť", čím sa vzťahy medzi EÚ a Ruskom od roku 2016 výrazne zmenili. Rovnako aj v strategickej koncepcii NATO prijatej v júni 2022 sa uvádza, že „Ruská federácia je najzávažnejšou a najpriamejšou hrozbou pre bezpečnosť spojencov a pre mier a stabilitu v euroatlantickej oblasti". V dôsledku toho sa prístup EÚ k Rusku od roku 2022 riadi týmito zásadami: 1) Rusko sa musí medzinárodne izolovať a musia sa naň uvaliť sankcie, aby sa mu zabránilo viesť vojnu; 2) medzinárodné spoločenstvo musí zabezpečiť, aby sa vyvodila zodpovednosť voči Rusku a jednotlivým páchateľom a spolupáchateľom zodpovedným za porušovanie medzinárodného práva a za vojnové zločiny spáchané na Ukrajine; 3) musia sa podporovať susedné krajiny EÚ, a to aj prostredníctvom politík rozširovania EÚ, a partnerom na celom svete sa musí pomôcť riešiť dôsledky ruskej útočnej vojny proti Ukrajine; 4) na obranu medzinárodného poriadku založeného na pravidlách by sa mala podporovať úzka spolupráca s NATO a partnermi na celom svete; 5) musí sa posilniť odolnosť EÚ, najmä pokiaľ ide o energetickú bezpečnosť a kritickú infraštruktúru, a musia sa prijať kroky proti kybernetickým a hybridným hrozbám, manipulácii s informáciami a zasahovaniu zo strany Ruska; 6) občianska spoločnosť, obhajcovia ľudských práv a nezávislé médiá sa musia podporovať v Rusku aj mimo neho, pričom je nutné zaoberať sa hrozbami pre bezpečnosť a verejný poriadok v EÚ.

V reakcii na ruskú inváziu členské štáty EÚ v úzkej spolupráci s partnermi vrátane Spojených štátov, Spojeného kráľovstva, Kanady, Austrálie a Japonska urýchlene prijali bezprecedentne prísne sankcie. Od 24. februára 2022 EÚ postupne prijala 20 balíkov sankcií (stav k máju 2026), ktorými výrazne rozšírila reštriktívne odvetvové opatrenia a pridala na sankčný zoznam mnoho ďalších osôb a subjektov s cieľom ďalej zvyšovať tlak na Rusko, aby vojnu ukončilo. Cieľom reštriktívnych opatrení je oslabiť hospodárske základy Ruska, pripraviť ho o dôležité technológie a trhy a výrazne znížiť jeho schopnosť viesť vojnu.

Rýchly sled 20 balíkov sankcií EÚ voči Rusku, ktoré už boli označené za „sankčnú revolúciu", vyústil do bezprecedentného súboru opatrení zameraných na kľúčové odvetvia ruského hospodárstva a politické elity krajiny. Každý balík sankcií postupne menil a rozširoval rozsah sankčných režimov prijatých od roku 2014, pričom pribudol nový režim zákazu dovozu tovaru pochádzajúceho z nezákonne anektovaných území

Donecka, Luhanska, Chersonu a Záporožia do EÚ. Sankčné balíky majú byť tvrdé a majú mať ďalekosiahle účinky v sektore financií, energetiky, dopravy a vzdušného priestoru, technológií, poradenstva a vysielania, ako aj v odvetví kovov, luxusných výrobkov a ďalších druhov tovaru. Zákaz vývozu sa týka približne 54 % predvojnového vývozu do Ruska, zatiaľ čo zákaz dovozu sa vzťahuje na 58 % predvojnového dovozu. EÚ okrem toho v marci 2025 uložila clá na poľnohospodárske výrobky a hnojivá pochádzajúce z Ruska a Bieloruska. V rebríčku hlavných obchodných partnerov EÚ kleslo Rusko z piatej pozície v roku 2021 na pätnástu pozíciu v roku 2024. Okrem hospodárskych sankcií a sankcií voči jednotlivcom sa zaviedli aj následné diplomatické sankcie vrátane pozastavenia zjednodušenia vízového styku medzi EÚ a Ruskom. Spolu s ostatnými členmi WTO sa EÚ dohodla, že ruským výrobkom a službám na trhoch EÚ odoprie zaobchádzanie podľa doložky najvyšších výhod. V súčasnosti sa už pripravuje 21. balík sankcií. Očakáva sa, že tento pripravovaný balík bude viac zameraný na ruskú „tieňovú flotilu", finančné inštitúcie, vojensko-priemyselné podniky a spoločnosti zapojené do obchodu s odcudzeným ukrajinským obilím.

Ku koncu mája 2026 figurovalo na sankčných zoznamoch viac ako 2 700 osôb a subjektov. Sú medzi nimi prezident Ruskej federácie Vladimír Putin, ruský minister zahraničných vecí Sergej Lavrov, 351 poslancov Štátnej dumy, ktorí schválili uznanie dočasne okupovaných území Doneckej a Luhanskej oblasti, vysokopostavení úradníci a vojenský personál, šíritelia dezinformácií, subjekty zodpovedné za raketové útoky na civilné obyvateľstvo a kritickú civilnú infraštruktúru. Na zozname sú aj ľudia zodpovední za nezákonné deportácie, nútené presuny a nezákonné adopcie ukrajinských detí, rovnako ako za ich militarizáciu a ideologickú indoktrináciu. Na sankčný zoznam bolo zaradených niekoľko vysokopostavených členov žoldnierskej organizácie Wagnerova skupina.

Po smrti ruského opozičného lídra a laureáta Sacharovovej ceny Alexeja Navaľného v sibírskom väzení vo februári 2024 a v reakcii na rastúce politické represie v Rusku Rada 27. mája 2024 zriadila nový sankčný režim voči osobám a subjektom zodpovedným za porušovanie a zneužívanie ľudských práv, utláčanie občianskej spoločnosti a demokratickej opozície a podkopávanie demokracie a právneho štátu v Rusku. Nový režim dopĺňa globálny sankčný režim EÚ v oblasti ľudských práv, čo EÚ umožňuje rozhodnúť o ďalších opatreniach voči Rusku v reakcii na porušovanie ľudských práv a vnútornú represiu v krajine. K máju 2026 bolo sankcionovaných 135 osôb a 37 subjektov vrátane sudcov, prokurátorov a súdnych zamestnancov, ktorí zohrali kľúčovú úlohu pri uväznení a vražde Alexeja Navaľného.

Rada prijala 8. októbra 2024 nový sankčný režim v reakcii na destabilizačné úsilie Ruska v EÚ a na celom svete o oslabenie demokratických procesov, podnecovanie alebo podporu násilných demonštrácií, zastrašovanie kritikov, manipuláciu s informáciami a vykonávanie kybernetických útokov na kritickú infraštruktúru a sabotáže.

V máji 2025 Rada rozšírila rozsah pôsobnosti svojich autonómnych reštriktívnych opatrení tak, aby sa vzťahovali na hmotný majetok (plavidlá, lietadlá, nehnuteľnosti a zložky komunikačnej siete), ako aj na transakcie zahŕňajúce poskytovateľov finančných služieb a služieb v oblasti kryptoaktív. Na tomto sankčnom zozname figuruje 69 osôb a 19 subjektov.

EÚ takisto zintenzívnila presadzovanie opatrení na dodržiavanie sankcií, aby nedochádzalo k ich obchádzaniu prostredníctvom tretích krajín. Opatrenia sú zamerané na spätný vývoz položiek s dvojakým použitím, kritických komponentov a pokročilých technológií. EÚ už uzavrela svoj vzdušný priestor pre všetky ruské lietadlá a ruským plavidlám nedovoľuje vplávať do svojich prístavov. Teraz však prijala osobitné ustanovenia proti rozširujúcej sa tieňovej flotile, ktorú Rusko používa na obchádzanie sankcií. Plavidlá, ktoré sa podieľajú na obchádzaní sankcií, majú zakázaný vstup do prístavov, vzťahujú sa na ne obmedzenia služieb, ktoré im môžu byť poskytnuté, a podliehajú prísnejšiemu monitorovaniu pri predaji do tretích krajín. Sankcie sa vzťahujú celkovo na vyše 600 plavidiel.

S cieľom posilniť presadzovanie týchto sankcií prijala Rada 9. júna 2023 rozhodnutie, ktorým pridala ich porušovanie na zoznam trestných činov EÚ. To umožnilo členským štátom harmonizovať trestné sankcie a zlepšiť spoluprácu pri vyšetrovaní a stíhaní prípadov porušenia sankcií.

V septembri 2022 členské štáty v plnej miere pozastavili platnosť dohody o zjednodušení vízového režimu medzi EÚ a Ruskom z roku 2007. Pôvodne boli vydané aj usmernenia k vykonávaniu pozastavenia víz, aby pozastavenie nemalo negatívny vplyv na osoby, ktoré potrebujú ochranu alebo majú legitímny dôvod na cestu do EÚ (novinári, disidenti a zástupcovia občianskej spoločnosti). Komisia však v novembri 2025 sprísnila vízové pravidlá z dôvodu zvýšených bezpečnostných rizík vyplývajúcich z útočnej vojny Ruska proti Ukrajine vrátane využívania migrácie ako zbrane, sabotáže a potenciálneho zneužívania víz.

Ruská vláda zareagovala odvetným opatrením: všetky členské štáty EÚ, Spojené kráľovstvo, Spojené štáty a ďalšie krajiny so sankčným režimom voči Rusku označila za „nepriateľské štáty". Protiopatrenia v súčasnosti obmedzujú širokú škálu obchodných a finančných transakcií s jednotlivcami a subjektmi z týchto krajín.

Dňa 31. marca 2022 sa ruské orgány rozhodli výrazne rozšíriť svoj zoznam nežiaducich osôb a zahrnúť doň „najvyššie vedenie EÚ, viacerých európskych komisárov a šéfov vojenských orgánov EÚ, ako aj drvivú väčšinu poslancov Európskeho parlamentu", čím im odopreli právo vstúpiť na ruské územie. Tento zoznam nie je oficiálne uverejnený, čo na rozdiel od zákazu cestovania EÚ vylučuje akúkoľvek možnosť právne sa odvolať. Na ruskom zozname nežiaducich osôb sú aj vysokopostavení úradníci vlád niektorých členských štátov EÚ a členovia národných parlamentov, verejní činitelia a zástupcovia médií.

EÚ považuje ruskú agresiu za hrubé porušenie medzinárodného práva a zásad Charty OSN, a preto podporuje ukrajinské a medzinárodné úsilie o zabezpečenie zodpovednosti za vojnové zločiny, iné závažné zločiny vrátane zločinu agresie, ako aj za spôsobené rozsiahle škody. Právne základy osobitného tribunálu pre zločin agresie voči Ukrajine stanovili Komisia, Rada Európy a Ukrajina vo februári 2025. Tribunál formálne vznikol 25. júna 2025 a jeho úlohou je vyšetrovať a stíhať zločiny agresie proti Ukrajine, ktorého sa dopustilo politické a vojenské vedenie Ruskej federácie a jej spojencov, najmä Bieloruska. V máji 2026 Európska komisia v mene EÚ ratifikovala aj Dohovor, ktorým sa zriaďuje Medzinárodná nároková komisia pre Ukrajinu, ktorá bude zodpovedná za preskúmanie, posúdenie a určenie nárokov na náhradu škody, straty a ujmy, ktoré Rusko spôsobilo Ukrajine a ukrajinskému

ľudu. Táto komisia bude tiež zodpovedná za určenie výšky kompenzácie splatnej v každom prípade. Register škôd spôsobených agresiou Ruskej federácie voči Ukrajine bol oficiálne otvorený 2. apríla 2024 na účely predkladania nárokov ako prvý krok k vykonávaniu kompenzačného mechanizmu. Od začiatku komplexnej vojenskej invázie sa na Ukrajine začalo viac ako 140 000 vyšetrovaní vojnových zločinov. Eurojust dostal nové právomoci na uchovávanie, analýzu a ukladanie dôkazov s cieľom uľahčiť ďalšie vyšetrovanie vojnových zločinov, genocídy a zločinov proti ľudskosti spáchaných na ukrajinskom území. V roku 2023 bolo v rámci Eurojustu zriadené Medzinárodné centrum pre stíhanie zločinu agresie voči Ukrajine (ICPA) za účasti spoločného vyšetrovacieho tímu EÚ.

Medzinárodný trestný súd vydal 17. marca 2023 zatýkací rozkaz na prezidenta Ruskej federácie Vladimira Putina a komisárku pre práva detí pri úrade prezidenta Ruskej federácie Mariu Lvovovú-Belovovú, v ktorom potvrdil, že existujú opodstatnené dôvody domnievať sa, že obaja nesú trestnú zodpovednosť za nezákonné deportácie a presun ukrajinských detí z okupovaných oblastí Ukrajiny do Ruskej federácie. MTS 5. marca 2024 vydal zatýkacie rozkazy na dvoch vysokopostavených ruských vojenských veliteľov.

EÚ takisto úzko spolupracuje s partnermi zo skupiny G7 s cieľom zabezpečiť, aby príjmy zo zmrazených ruských štátnych aktív prispievali k úsiliu o obnovu Ukrajiny a k vojenským výdavkom. Je však nevyhnutné, aby to bolo v súlade s právom EÚ a medzinárodným právom. Ruská centrálna banka má v rôznych krajinách na celom svete aktíva vo výške 260 miliárd EUR, z toho 210 miliárd je zablokovaných v Únii. V máji 2024 Rada prijala právny rámec, ktorý umožňuje použitie príjmov z týchto zmrazených aktív na podporu Ukrajiny. V októbri 2024 uzavreli krajiny skupiny G7 dohodu o použití mimoriadnych príjmov vygenerovaných týmito aktívami na obsluhu a splatenie tzv. úveru urýchľujúceho využitie mimoriadnych príjmov pre Ukrajinu vo výške 50 miliárd USD, na ktorý EÚ prispeje sumou 18,1 miliardy EUR. Zároveň medzi členskými štátmi pokračuje zložitá diskusia o zákonnosti a súvisiacich rizikách využívania vlastného kapitálu. Namiesto využitie tohto kapitálu EÚ v apríli 2026 prijala úver na podporu Ukrajiny na roky 2026 – 2027 vo výške 90 miliárd EUR, ktorý sa má financovať zo spoločných pôžičiek na kapitálových trhoch a má byť krytý rozpočtom EÚ. Ukrajina je zo zákona povinná splatiť istinu úveru len vtedy, ak jej Rusko vyplatí vojnové reparácie.

Za vlády Vladimira Putina, hlavne od roku 2012, sa priestor pre individuálne a kolektívne akcie postupne, ale systematicky zmenšoval prostredníctvom legislatívnych obmedzení a cieleného zastrašovania kritikov. Ruské orgány v priebehu rokov zaviedli rozsiahle právne obmedzenia týkajúce sa „zahraničných agentov" a „nežiaducich" a „extrémistických" organizácií, ktoré sa zameriavajú na stovky mimovládnych organizácií (MVO), pričom sa výrazne zvýšila cenzúra médií, internetu a sociálnych sietí. Aktéri občianskej spoločnosti, obhajcovia ľudských práv, akademici a nezávislí novinári boli označení za „zahraničných agentov", a stali sa tak terčom šikany a prenasledovania, pričom mnohí z nich skončili vo väzení. Organizácie na ochranu ľudských práv boli zrušené a sloboda prejavu, pokojného zhromažďovania a združovania bola obmedzená. Terčom útokov sa stala aj investigatívna a dátová žurnalistika, zatiaľ čo štátom kontrolované médiá neúnavne propagujú obraz „obliehanej pevnosti", na ktorú útočí „kolektívny Západ". Výrazne sa obmedzila aj akademická sloboda.

Parlamentné voľby v rokoch 2016 a 2021 a regionálne a komunálne voľby v septembri 2022 sa konali v reštriktívnom politickom a mediálnom prostredí, čo viedlo k výraznému víťazstvu Putinovej strany Jednotné Rusko. Volební pozorovatelia (do roku 2016) a nezávislé médiá zistili, že voľby naďalej nespĺňajú medzinárodné normy a sú poznačené podvodmi, mobilizáciou na pracovisku, systematickým vylučovaním opozície a inými nezrovnalosťami. V septembri 2023 sa v Ruskej federácii uskutočnili regionálne voľby, a to aj na okupovaných územiach Ukrajiny, ktoré EÚ odsúdila a označila za nezákonné a nelegitímne. Volební pozorovatelia v organizáciách pre práva voličov Russian Election Monitor a Golos uviedli, že tieto voľby sú ešte menej spravodlivé a slobodné ako predchádzajúce. Volebné práva ruských občanov sa oslabili až do takej miery, že tieto voľby možno považovať za voľby bez akýchkoľvek skutočných demokratických zásad.

Po svojom štvrtom zvolení za prezidenta v roku 2018 Vladimir Putin inicioval v roku 2020 ústavné zmeny, ktoré mu umožnia zostať pri moci aj po roku 2024 (teoreticky až do roku 2036). V marci 2024 začal Vladimir Putin svoje piate prezidentské obdobie. Vo voľbách považovaných za nedemokratické získal 87,28 % hlasov pri účasti 77,44 % oprávnených voličov. Tieto prezidentské „voľby" sa uskutočnili za veľmi reštriktívnych podmienok poznačených intenzívnou propagandou. EÚ vydala vyhlásenie o týchto tzv. voľbách, v ktorom zopakovala, že neuznáva a nikdy neuzná uskutočnenie týchto tzv. volieb na území Ukrajiny ani ich výsledky. Vtedajší vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku/podpredseda Komisie (HR/PK) Josep Borrell vyhlásil, že voľby boli založené na represívnych zákonoch a poznačené absenciou dôveryhodnej súťaže a nezávislých médií, svojvoľným zadržiavaním, prenasledovaním vedúcich predstaviteľov politickej opozície, zástupcov občianskej spoločnosti a novinárov, ako aj náhlou smrťou Alexeja Navaľného, ktorý bol zadržiavaný v jednej z najdrsnejších ruských trestaneckých kolónií. Navyše už druhýkrát po sebe (po parlamentných voľbách v roku 2021) nemohla voľby v Ruskej federácii pozorovať Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE).

Po desiatich rokoch zmenšovania verejnej sféry za vlády Vladimíra Putina sa po návrate Alexeja Navaľného do Ruska v januári 2021 roztočila nová špirála vnútropolitickej represie, ktorá sa dramaticky zintenzívnila od začatia ruskej komplexnej vojenskej invázie na Ukrajinu vo februári 2022. Akýkoľvek nesúhlas alebo odchýlka od oficiálnej verzie udalostí sú dôvodom na penalizáciu a kritické hlasy v spoločnosti sú ešte častejšie trestne stíhané. Index demokracie EIU za rok 2024 charakterizuje Rusko ako „autoritársky režim", ktorý sa umiestnil na 150. mieste zo 167 krajín. Vo svetovom rebríčku slobody tlače za rok 2026 sa Rusko umiestnilo na 172. priečke zo 180 krajín. V príslušnej správe sa uvádza, že takmer všetky nezávislé médiá v krajine boli buď zakázané, alebo podrobené vojenskej cenzúre. Osobitná spravodajkyňa OSN pre situáciu v oblasti ľudských práv v Ruskej federácii Marijana Kacarovová viackrát zdôraznila, že situácia v oblasti ľudských práv v Rusku sa od inváziu na Ukrajinu výrazne zhoršila, pričom dochádza k potláčaniu občianskych a politických práv.

Od 24. februára 2022 bolo v Rusku zadržaných 20 000 protivojnových demonštrantov a podľa OVD-Info v súčasnosti počet politických väzňov presahuje 6 500. EÚ odsúdila systematické zásahy proti mimovládnym organizáciám, organizáciám občianskej spoločnosti, obhajcom ľudských práv a nezávislým novinárom v Rusku aj mimo neho a naďalej podporuje Rusov, ktorí sa vyjadrujú alebo protestujú proti vojne na Ukrajine.

EÚ opakovane potvrdila svoju solidaritu so všetkými Rusmi, ktorí boli stíhaní, väznení alebo zastrašovaní za to, že pokračujú v boji za ľudské práva a hovoria pravdu o nezákonných opatreniach režimu.

Odstraňovanie občianskych slobôd pokračovalo aj v rokoch 2024 – 2025. Boli prijaté nové zákony, ktoré umožnili stíhanie aj maloleté osoby vo veku 14 rokov za „sabotáž", konfiškáciu majetku za protivojnové vyhlásenia a stanovili prísnejšie tresty za vlastizradu. Konali sa vykonštruované procesy, pri ktorých sa používalo mučenie, vyhrážky a provokácie, ľudí prenasledovali za súkromné prejavy, najmä na internete, a všetkým „zahraničným agentom" zakázali zapájať sa do akejkoľvek vzdelávacej činnosti vrátane vydávania kníh a organizácie prednášok. Od roku 2026 dosiahla cenzúra internetu bezprecedentnú úroveň. Štát sprísnil kontrolu nad internetovou infraštruktúrou natoľko, že znemožnil prístup ku globálnym aplikáciám na zasielanie správ a platformám sociálnych médií. Používanie VPN sa postupne kriminalizuje, užívatelia sú nútení prejsť na štátom kontrolované aplikácie a dochádza k rozsiahlemu narušovaniu a vypínaniu mobilného internetu.

PLATNÉ DOHODY

Právnym základom vzťahov medzi EÚ a Ruskom zostáva dohoda o partnerstve a spolupráci (DPS) podpísaná v júni 1994. Táto dohoda s pôvodnou platnosťou 10 rokov sa každoročne automaticky obnovuje. Vytvoril sa ňou rámec pre politický dialóg a spoluprácu, ktorého súčasťou sú pravidelné konzultácie o ľudských právach a prezidentské samity, ktoré sa konajú dvakrát do roka. Všetky inštitucionálne dialógy v rámci dohody o partnerstve a spolupráci sú však od roku 2014 pozastavené.

Na samite v Petrohrade, ktorý sa konal v roku 2003, EÚ a Rusko prehĺbili vzájomnú spoluprácu vytvorením štyroch „spoločných priestorov": 1) hospodárstvo, 2) sloboda, bezpečnosť a spravodlivosť, 3) vonkajšia bezpečnosť a 4) výskum, vzdelávanie a kultúra. Zároveň sa v roku 2007 obnovila politika Severnej dimenzie medzi EÚ, Ruskom, Nórskom a Islandom, ktorá podporila cezhraničnú spoluprácu v regióne Baltského mora a Barentsovho mora. V roku 2008 sa začali rokovania o novej dohode medzi EÚ a Ruskom, ktorej súčasťou mali byť „právoplatné záväzky" v oblastiach, ako sú politický dialóg, spravodlivosť, sloboda, bezpečnosť, hospodárska spolupráca, výskum, vzdelávanie, kultúra, obchod, investície a energetika. V roku 2010 sa začalo uplatňovať tzv. partnerstvo pre modernizáciu. V roku 2011 boli dokončené rokovania o dohode o zjednodušení vízového režimu. Z dôvodu invázie Ruska na Krym však boli všetky tieto rozhovory a procesy pozastavené. V roku 2014 Európska rada pozastavila spoluprácu s Ruskom (s výnimkou cezhraničnej spolupráce a medziľudských kontaktov) a rozsiahlej invázii na Ukrajinu vo februári 2022 rozhodla, že Rusku nebude poskytnuté žiadne nové financovanie. Tým sa skončila akákoľvek zvyšná spolupráca.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament schválil dohodu o partnerstve a spolupráci v roku 1997 v rámci postupu súhlasu.

Prijal viacero uznesení o Ukrajine, ktorými jasne odsudzuje ruskú nezákonnú anexiu Krymu v roku 2014 a jeho úlohu pri destabilizácii východnej Ukrajiny. Parlament vo svojom uznesení z 11. júna 2015 o strategickej vojenskej situácii v oblasti

Čierneho mora po nezákonnej anexii Krymu Ruskom a v uznesení z 12. marca 2019 o stave politických vzťahov medzi EÚ a Ruskom podporil sankcie EÚ a zdôraznil, že ruskej občianskej spoločnosti treba poskytnúť ambicióznejšiu finančnú pomoc EÚ a že napriek zložitým vzťahom treba podporovať medziľudské kontakty. V uznesení z roku 2019 o stave politických vzťahov medzi EÚ a Ruskom vyjadril Parlament veľké znepokojenie nad správaním Ruska na medzinárodnej scéne, najmä v krajinách Východného partnerstva. Kritizoval tiež zhoršenie situácie v oblasti ľudských práv a základných slobôd v Rusku a navrhol, aby sa Rusko už nepovažovalo za „strategického partnera" EÚ. V septembri 2021 Parlament prijal odporúčanie o smerovaní politických vzťahov medzi EÚ a Ruskom, v ktorom sa od EÚ vyžaduje „zabezpečiť, aby akákoľvek ďalšia spolupráca s Kremľom závisela od prísľubu Kremľa ukončiť domácu agresiu voči vlastným obyvateľom, zastaviť systematické represie voči opozícii, zastrašovanie [...] politických väzňov, organizácií občianskej spoločnosti, zrušiť alebo zmeniť všetky právne predpisy, ktoré nie sú v súlade s medzinárodnými normami, ako sú právne predpisy o „zahraničných agentoch" [...] a ukončiť vonkajšiu agresiu voči susedným krajinám". Vyzýva EÚ, aby mala jasne vymedzené hranice a aby sa zdržala spolupráce s Ruskom len z dôvodu zachovania otvorených kanálov dialógu. Vyzýva tiež na vytvorenie vízie a stratégie budúcnosti vzťahov EÚ so slobodným, prosperujúcim, mierovým a demokratickým Ruskom.

Pred rokom 2014 bol Parlament zástancom novej komplexnej dohody s Ruskom založenej na spoločných hodnotách a záujmoch. Parlament však opakovane vyjadril vážne obavy v súvislosti s dodržiavaním ľudských práv a zásad právneho štátu a so stavom demokracie v Rusku, napríklad pokiaľ ide o právne predpisy proti „propagande" LGBTIQ+, dekriminalizáciu menej závažného domáceho násilia, tvrdé opatrenia proti nezávislým mimovládnym organizáciám alebo proti tým, ktorí dostávajú finančné prostriedky z krajín mimo Ruska, atď. Parlament odsúdil najmä bezprecedentnú mieru porušovania ľudských práv páchaného na obyvateľoch Krymu, predovšetkým na Krymských Tatároch. V roku 2018 požadoval prepustenie ukrajinského filmového režiséra Olega Sencova, ktorý sa postavil proti nezákonnej anexii Krymu, a udelil mu Sacharovovu cenu. Sencov bol prepustený v roku 2019 v rámci výmeny väzňov medzi Ruskom a Ukrajinou. Parlament dôrazne odsúdil pokus o vraždu Alexeja Navaľného v roku 2020.

Od začiatku útočnej vojny Ruska proti Ukrajine prijal Parlament množstvo uznesení, v ktorých odsúdil ruskú agresiu a zločiny spáchané v jej dôsledku a vyjadril svoju rozhodnú podporu nezávislosti, zvrchovanosti a územnej celistvosti Ukrajiny v rámci jej medzinárodne uznaných hraníc.

V období po rozsiahlej ruskej inváziu na Ukrajinu Parlament neochvejne podporoval prísne a účinné sankcie EÚ ako kľúčový nástroj proti Ruskej federácii, Bielorusku a spojencom Ruskej federácie. Vyzval na konfiškáciu ruských aktív zmrazených EÚ a na ich použitie na pomoc pri obnove Ukrajiny a odškodnení obetí ruskej agresie. Pokiaľ ide o spoluprácu v oblasti sankcií vo svete, Parlament vyzval partnerov, aby sa prispôsobili týmto sankciám, a vyjadril znepokojenie nad tým, že niekoľko tretích krajín spolupracuje s Ruskom, aby mu pomohli pri ich obchádzaní.

Parlament vo svojom uznesení z 23. novembra 2022 uznal Rusko ako štát podporujúci terorizmus a štát, ktorý používa prostriedky terorizmu, a vyzval medzinárodné spoločenstvo, aby sa zjednotilo pri vyvodzovaní zodpovednosti za vojnové zločiny,

zločiny proti ľudskosti a zločin agresie. Vo viacerých uzneseniach Parlament vyzval prezidenta Putina, ďalších ruských lídrov a ich bieloruských spojencov, aby sa zodpovedali za spáchaný zločin agresie. V uznesení z 19. januára 2023 Parlament podporil zriadenie osobitného medzinárodného tribunálu pre stíhanie zločinu agresie proti Ukrajine, ktorého sa dopustilo politické a vojenské vedenie Ruskej federácie a jej spojencov, najmä Bieloruska. Plne tiež podporuje prebiehajúce vyšetrovanie situácie na Ukrajine a údajných vojnových zločinov, zločinov proti ľudskosti a genocídy, ktoré vykonáva prokurátor Medzinárodného trestného súdu. Parlament takisto uvítal vydanie zatýkacích rozkazov Medzinárodného trestného súdu na Vladimíra Putina a komisárku pre práva detí pri kancelárii ruského prezidenta Mariju Ľvovú-Belovú, a to z dôvodu nezákonných deportácií ukrajinských detí na ruské územie. V máji 2025 Parlament dôrazne odsúdil „genocídnu stratégiu", ktorú vykonáva Rusko s podporou Bieloruska a ktorej cieľom je zničiť ukrajinskú identitu. Patria sem nútené presuny a deportácie ukrajinských detí a ich nezákonná adopcia, ako aj vraždy a nútená rusifikácia a militarizácia. V marci 2026 Európsky parlament odsúdil nútený nábor cudzích štátnych príslušníkov zo strany Ruska (najmä z Afriky) ako závažné porušenie ľudských práv a medzinárodného práva.

Parlament takisto odsúdil ruský režim za systematické falšovanie histórie, ktorým sa snaží ospravedlniť svoju nezákonnú vojnu proti Ukrajine, neschopnosť vyvodiť zodpovednosť za sovietske zločiny, glorifikáciu stalinistického totalitného režimu, ako aj úmyselné marenie historického výskumu. Súčasne odmieta akékoľvek úsilie o spochybnenie histórie a identity Ukrajiny.

Vo svojom odporúčaní z 8. júna 2022 o zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politike EÚ po ruskej útočnej vojne proti Ukrajine Parlament naliehavo vyzval HR/PK Josepa Borrella, aby presadzoval celostný prístup k Ruskej federácii a upustil od akejkoľvek selektívnej spolupráce s Moskvou vzhľadom na brutálne činy a vojnové zločiny, ktoré organizuje ruská politická elita a ktoré páchajú ruské jednotky, ich zástupcovia a žoldnieri na Ukrajine a inde.

Parlament v uznesení zo 16. februára 2023 uznal, že ruská útočná vojna zásadne zmenila geopolitickú situáciu v Európe, a preto vyzval EÚ, aby prijala odvážne, statočné a komplexné politické, bezpečnostné a finančné rozhodnutia a pokračovala v medzinárodnej izolácii Ruskej federácie.

Parlament zároveň vo svojom uznesení zo 6. októbra 2022 o vystupňovaní ruskej útočnej vojny proti Ukrajine vyhlásil, že Komisia, Európska služba pre vonkajšiu činnosť a členské štáty by mali začať uvažovať o tom, ako spolupracovať s Ruskom v budúcnosti a ako mu pomôcť pri úspešnom prechode z autoritárskeho režimu na demokratickú krajinu, ktorá upustí od svojej revizionistickej a imperialistickej politiky.

Ešte pred začiatkom útočnej vojny Parlament roky odsudzoval domáce represie ruského režimu a čoraz horšiu situáciu v oblasti ľudských práv v krajine. Keď Rusko začalo útočnú vojnu proti Ukrajine, Parlament opätovne dôrazne odsúdil najmä prísne obmedzenia slobody názoru a prejavu, práva na pokojné zhromažďovanie a združovanie a systematické zásahy proti organizáciám občianskej spoločnosti, obhajcom ľudských práv, nezávislým médiám, právnikom a politickej opozícii. Parlament taktiež vyjadril poľutovanie nad radikálnymi a represívnymi ruskými právnymi predpismi vrátane právnych predpisov o „zahraničných agentoch" a „nežiaducich organizáciách" a nad

zmenami trestného zákona a zákona o masmédiách, ktoré sa používajú na súdne obťažovanie nesúhlasných hlasov v krajine a v zahraničí a na oslabovanie nezávislých médií. Okrem toho odsúdil neustálu a stále sa zvyšujúcu cenzúru v Rusku.

Parlament opakovane odsúdil Rusko najmä za odsúdenie Alexeja Navaľného, ktorý v roku 2021 získal Sacharovovu cenu Európskeho parlamentu. Keďže zatýkaní a väznení aktivisti pribúdali, Parlament prijal 7. apríla 2022 uznesenie o rastúcom útlaku v Rusku a 20. apríla 2023 uznesenie odsudzujúce rastúci útlak v Rusku, ktoré sa týkali najmä prípadov Vladimira Karu-Murzu a Alexeja Navaľného. V rámci kampane za prepustenie Navaľného Parlament v júni 2023 nainštaloval pred budovou Parlamentu v Bruseli kópiu trestnej cely v skutočnej veľkosti, v ktorej si Alexej Navaľný odpykával svoj 19-ročný trest. Parlament prijal 29. februára 2024 po náhlej smrti Alexeja Navaľného uznesenie, v ktorom ju kvalifikoval ako „vraždu", za ktorú ruská vláda a Vladimir Putin osobne nesú trestnú a politickú zodpovednosť, a odsúdil eskaláciu porušovania ľudských práv, ktorej sa dopúšťa ruský režim.

Parlament vyjadril solidaritu a podporu ľuďom v Rusku a Bielorusku, ktorí protestujú proti ruskej útočnej vojne proti Ukrajine, a žiadal, aby členské štáty chránili a poskytli azyl Rusom a Bielorusom, ktorí sú prenasledovaní za to, že sa vyjadrili proti vojne, ako aj ruským a bieloruským dezertérom a osobám, ktoré odmietajú vojenskú službu z dôvodu svedomia. Vyzval tiež inštitúcie EÚ, aby nadviazali spoluprácu s ruskými demokratickými lídrami a občianskou spoločnosťou, a podporuje vytvorenie centra pre demokraciu v Rusku, ktoré by hostil Európsky parlament. Predsedníčka Európskeho parlamentu sa v roku 2022 stretla so zástupcami ruskej opozície a Podvýbor pre ľudské práva usporadúva pravidelné výmeny názorov s ruskými nezávislými novinármi a zástupcami občianskej spoločnosti a opozície. Jednotliví poslanci EP zorganizovali v júni 2023 aj okrúhly stôl o budúcnosti demokratického Ruska, pri ktorom sa zišli zástupcovia inštitúcií EÚ, poslanci EP a poprední predstavitelia všetkých prúdov ruských slobodných médií a politickej opozície.

Skupina na podporu demokracie a koordináciu volieb a delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Ruskom zorganizovali 14. februára 2024 konferenciu, na ktorú boli pozvaní zástupcovia ruskej opozície a právnici v oblasti ľudských práv, aby diskutovali o význame nedávnych prezidentských volieb.

Dňa 25. apríla 2024 pred obdobím prerušenia činnosti Parlament uskutočnil dôležité hlasovanie, v ktorom dospel k záveru, že tzv. prezidentské voľby v Rusku od 15. do 17. marca boli nelegitímne a nedemokratické, a jednoznačne odsúdil nezákonné tzv. voľby, ktoré sa uskutočnili na dočasne okupovaných územiach Ukrajiny. Zároveň naliehavo vyzval členské štáty EÚ a medzinárodné spoločenstvo, aby neuznali výsledok prezidentských volieb za legitímny, pretože neboli slobodné ani spravodlivé, ani nespĺňali základné medzinárodné volebné normy, a preto nemajú demokratickú legitimitu.

Európsky parlament od začiatku 10. volebného obdobia v júli 2024 opätovne potvrdil svoju nepretržitú podporu Ukrajine a odsudzuje ruskú agresiu prostredníctvom viacerých uznesení.

Vzťahy s ruskými zákonodarcami sa rozvíjali najmä v rámci parlamentného výboru pre spoluprácu, teda medziparlamentného fóra zriadeného dohodou o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Ruskom. V rokoch 1997 až 2014 slúžil parlamentný výbor

pre spoluprácu ako stabilná platforma pre rozvíjanie spolupráce a dialóg medzi delegáciami z Parlamentu a Federálneho zhromaždenia Ruskej federácie. V marci 2014 však Parlament tieto medziparlamentné stretnutia prerušil v súlade s reštriktívnymi opatreniami EÚ prijatými v reakcii na ukrajinskú krízu. Delegácia Parlamentu pri Parlamentnom výbore pre spoluprácu EÚ – Rusko sa však naďalej pravidelne stretáva, aby analyzovala ruskú útočnú vojnu proti Ukrajine a diskutovala o jej vplyve vo svete a na domácej scéne, a najmä o stupňujúcich sa zásahoch ruských orgánov proti ruskej občianskej spoločnosti. V tejto súvislosti si delegácia pravidelne vymieňa názory so zástupcami ruskej opozície, obhajcami ľudských práv, občianskou spoločnosťou, mimovládnymi organizáciami a nezávislými novinármi, ako aj s medzinárodnými expertmi. V júni 2025 delegácia usporiadala spoločnú schôdzu s Výborom pre zahraničné veci, na ktorej sa zúčastnili Júlia Navaľná a dvaja bývalí politickí väzni Vladimír Kara-Murza a Iľja Jašin.

Od roku 1999 nebol Parlament nikdy prizvaný na pozorovanie volieb v Rusku.

DG EXPO
05/2026

5.6.4. STREDNÁ ÁZIA

Tento informačný list vysvetľuje vzťahy EÚ s krajinami Strednej Ázie, regiónom rastúceho strategického významu. Zaoberá sa politickou a hospodárskou situáciou a situáciou v oblasti ľudských práv v každej zo stredoázijských krajín a načrtáva, ako EÚ spolupracuje s jednotlivými krajinami a s regiónom ako celkom. Opisuje sa v ňom aj príspevok Parlamentu k činnosti EÚ v regióne.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: hlava V sa vzťahuje na vonkajšiu činnosť EÚ, konkrétne na jej vzťahy s krajinami mimo EÚ.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: články 206 a 207 sa zaoberajú obchodom, zatiaľ čo články 216 – 219 sa vzťahujú na medzinárodné dohody.

— Dohody o partnerstve a spolupráci (DPS): EÚ podpísala dohody s krajinami Strednej Ázie, ktorými sa riadia jej dvojstranné vzťahy s týmito krajinami:

  — posilnená dohoda o partnerstve a spolupráci (posilnená DPS) s Kazachstanom nadobudla plnú platnosť 1. marca 2020,

  — posilnená DPS s Kirgizskom podpísaná v júni 2024,

  — posilnená DPS s Uzbekistanom podpísaná v októbri 2025,

  — dočasná dohoda o obchode s Turkménskom, ktorá nadobudla platnosť v auguste 2010,

  — DPS s Tadžikistanom, ktorá nadobudla platnosť v roku 2010 a čoskoro bude nahradená posilnenou DPS,

  — DPS s Mongolskom, ktorá nadobudla platnosť v novembri 2017.

KRAJINY STREDNEJ ÁZIE A VZŤAHY EÚ SO STREDNOU ÁZIOU

Stredná Ázia spája obrovský ázijský kontinent s Európou. EÚ uznáva jej strategický význam pre obchodné a energetické trasy, ako aj pre zdroje, ako je plyn, ropa a minerály (najmä zlato, urán a všetky druhy vzácnych zemín). V roku 2019 EÚ aktualizovala svoju stratégiu pre Strednú Áziu s cieľom zamerať sa na odolnosť (zahŕňajúcu oblasti ako ľudské práva, bezpečnosť hraníc a životné prostredie), prosperitu (so silným dôrazom na prepojenosť) a regionálnu spoluprácu.

Vzájomné vzťahy medzi stredoázijskými krajinami boli po celé roky vo všeobecnosti zlé z dôvodu sporov o hranice a zdroje. Situácia sa však po zmene vedenia v Uzbekistane v roku 2016 rýchlo zmenila, čím sa otvorili nové možnosti regionálnej spolupráce.

Pravidelné samity vedúcich predstaviteľov Strednej Ázie sú základným kameňom regionálnej diplomacie. Prvý samit vedúcich predstaviteľov Strednej Ázie o regionálnej spolupráci sa konal v marci 2018 v Astane, zatiaľ čo siedme konzultačné stretnutie hláv štátov Strednej Ázie sa konalo v novembri 2025 v Taškente. Energia z obnoviteľných zdrojov, dopravná prepojenosť a vodné hospodárstvo zostávajú dôležitými oblasťami

regionálnej spolupráce. Regionálne hospodárstvo v súčasnosti čelí neistote v dôsledku invázie Ruska na Ukrajinu, vojne v Perzskom zálive, globálnej inflácie a rastúcich cien komodít.

Rozsah vzťahov EÚ súvisí s pripravenosťou jednotlivých stredoázijských krajín uskutočniť reformy a posilniť demokraciu, ľudské práva, právny štát a nezávislosť súdnictva. Krajiny musia byť tiež pripravené modernizovať a diverzifikovať svoje hospodárstva, a to aj podporou súkromného sektora a malých a stredných podnikov. Stratégiu EÚ pre Strednú Áziu schválila Rada v júni 2019. V záujme ďalšieho prehlbovania dvojstranných vzťahov EÚ vyjednala posilnené DPS s krajinami Strednej Ázie.

Zahraničná politika všetkých stredoázijských krajín je zameraná mnohostranne a usiluje sa udržať rovnováhu najmä vo vzťahoch s Ruskom, Čínou, EÚ a Spojenými štátmi. Pre región sú dôležité aj vzťahy s Tureckom a Iránom. Turkménsko je z veľkej časti zatvorené pre vonkajší svet a jeho štatút „trvalej neutrality" uznáva dokonca aj OSN. Po prevzatí moci Talibanom v auguste 2021 sa situácia v Afganistane stala nielen celosvetovým problémom, ale aj kľúčovou témou stredoázijských vlád. Celý stredoázijský región sa stal kľúčovou oblasťou z hľadiska obmedzenia náboženského extrémizmu a teroristických sietí, ako aj obchodovania s drogami v rámci svojich hraníc.

Humanitárna kríza v Afganistane viedla mnohých afganských utečencov k úteku do Strednej Ázie. Sú kľúčovými príjemcami dodatočnej podpory EÚ prostredníctvom dvojstranných a regionálnych programov v rámci viacročného orientačného programu na roky 2021 – 2027.

Situácia v Afganistane zdôraznila význam Strednej Ázie pre bezpečnosť a stabilitu. Nepokoje v Kazachstane v januári 2022 (ktoré sa skončili po tom, ako Organizácia Zmluvy o kolektívnej bezpečnosti vyslala vojenské jednotky pod vedením Ruska) a pohraničné potýčky medzi krajinami Strednej Ázie poukazujú na riziko nestability v regióne, ktorý je pod vplyvom Moskvy. Rusko zostáva kľúčovým poskytovateľom bezpečnosti s vojenskými zariadeniami v troch stredoázijských krajinách. Kontroluje aj dve tretiny dovozu zbraní do regiónu a podporuje vlády regiónu. Po ruskej invázii na Ukrajinu a sústredení ruských jednotiek na fronte sa však tento vplyv v Strednej Ázii oslabuje. Tento posun vytvoril príležitosti pre krajiny Strednej Ázie, aby sa stali nezávislejšími regionálnymi aktérmi, a otvoril nové priestory pre partnerstvo a spoluprácu s EÚ v oblastiach, ako sú energetika, suroviny a prepojenosť.

Vôbec prvý samit EÚ – Stredná Ázia sa konal 3. a 4. apríla 2025 v Samarkande v Uzbekistane. Zúčastnili sa na ňom predseda Európskej rady António Costa, predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová a vedúci predstavitelia Uzbekistanu, Kazachstanu, Kirgizska, Tadžikistanu a Turkménska. V meniacom sa globálnom a regionálnom geopolitickom prostredí sa vedúci predstavitelia EÚ a Strednej Ázie rozhodli povýšiť svoj vzťah na strategické partnerstvo a opätovne potvrdili svoj záväzok posilniť obchodné väzby a prehĺbiť spoluprácu v oblastiach ako sú energetika, hospodárstvo, investície, vysokokvalitná prepojenosť, digitalizácia a bezpečnosť (vrátane reakcie na hybridné hrozby). Taktiež diskutovali o opatreniach v oblasti klímy, ľudských právach a strategických zdrojoch (vrátane kritických surovín). Je to kľúčová príležitosť pre EÚ, aby preukázala svoj geopolitický záujem o zintenzívnenie dvojstrannej angažovanosti a posilnenie regionálnej spolupráce so

Strednou Áziou s cieľom znížiť jej závislosť od Číny a Ruska v kontexte globálnych geopolitických zmien.

Medzinárodná konferencia EÚ – Stredná Ázia o prepojení (Global Gateway) sa konala v novembri 2022 v Samarkande v Uzbekistane. Význam regionálneho prístupu a regionálnej spolupráce sa zdôrazňuje aj na ministerských zasadnutiach EÚ – Stredná Ázia.

V marci 2025 sa v Ašchabade v Turkménsku konalo 20. zasadnutie ministrov EÚ – Stredná Ázia, na ktorom sa opätovne potvrdil pokrok dosiahnutý v súvislosti so spoločným plánom na prehĺbenie vzťahov z roku 2023 a načrtli sa oblasti a akčné body na posilnenie vzťahov prostredníctvom dialógu a praktickej spolupráce. V tomto pláne sa zdôrazňuje posilnenie prepojenosti, najmä prostredníctvom obchodných, investičných a infraštruktúrnych projektov v súlade s investičnou iniciatívou EÚ Global Gateway.

Ministri v tejto súvislosti pripomenuli aj fórum investorov Global Gateway pre dopravnú prepojenosť medzi EÚ a Strednou Áziou, ktoré sa konalo v januári 2024 v Bruseli a na ktorom európske a medzinárodné finančné inštitúcie naznačili, že sú pripravené vyčleniť 10 miliárd EUR na podporu rozvoja transkaspického dopravného koridoru, ktorý má byť konkurencieschopnou, modernou multimodálnou trasou spájajúcou Európu a Strednú Áziu.

V roku 2024 obojstranný obchod s tovarom medzi EÚ a Strednou Áziou predstavoval 54,2 miliardy EUR, pričom obchodný prebytok bol 16 miliárd EUR v prospech Strednej Ázie. Stredná Ázia dodáva do EÚ najmä suroviny, ako sú ropa, zemný plyn, kovy a bavlna. Na druhej strane EÚ vyváža predovšetkým stroje, dopravné zariadenia a priemyselný tovar, ktoré spolu tvoria viac ako polovicu jej celkového vývozu do regiónu.

Čínsky vplyv na obchod a investície rastie v dôsledku iniciatívy Jedno pásmo, jedna cesta. V reakcii na iniciatívu EÚ zvýšila svoju angažovanosť a investície v regióne cez Global Gateway. Napríklad na samite EÚ – Stredná Ázia v apríli 2025 EÚ oznámila investičný balík vo výške 12 miliárd EUR určený na zlepšenie obchodných trás, pričom finančné prostriedky sa majú poskytnúť cez stratégiu Global Gateway. Vzhľadom na pomoc jednotlivých členských štátov sa EÚ stala najväčším poskytovateľom pomoci v Strednej Ázii, pričom vyčlenila viac ako 550 miliónov EUR na regionálny viacročný orientačný program pre Strednú Áziu na roky 2021 – 2027.

Činnosti Európskeho parlamentu so Strednou Áziou vykonáva najmä Výbor pre zahraničné veci a jeho Podvýbor pre ľudské práva, Výbor pre medzinárodný obchod, Výbor pre bezpečnosť a obranu a Delegácia pre vzťahy so Strednou Áziou, ako aj parlamentné výbory pre spoluprácu a iné orgány. Európsky parlament dohliada na vykonávanie dohôd uzatvorených s krajinami Strednej Ázie a sústreďuje sa na problematiku ľudských práv, politickú situáciu, hospodársku a rozvojovú spoluprácu a volebné procesy. Naďalej tiež zdôrazňuje význam dodržiavania ľudských práv, dobrej správy vecí verejných a sociálneho rozvoja, ako aj úlohu parlamentnej diplomacie a silno podporuje demokraciu a právny štát.

Po invázii Ruska na Ukrajinu vo februári 2022 a rozhodnutí EÚ uvaliť na Rusko viacero balíkov sankcií sa niektoré stredoázijské krajiny, najmä Kazachstan, Kirgizsko

a Uzbekistan, stali možnými centrami obchádzania sankcií, čo je situácia, ktorú Európsky parlament odsúdil vo viacerých uzneseniach.

Európsky parlament prijal v januári 2024 uznesenie o stratégii EÚ pre Strednú Áziu, v ktorom aktualizoval svoj komplexný prístup k tomuto regiónu a privítal plány na prvý samit EÚ – Stredná Ázia, ktorý sa konal v apríli 2025. V uznesení sa podporuje aj Spoločný plán na prehĺbenie vzťahov medzi EÚ a Strednou Áziou z októbra 2023, ktorý slúži ako strategický plán na dosiahnutie pokroku v dialógu a spolupráci.

Po začatí rokovaní o zjednodušení vízového režimu EÚ pre kazašských občanov v decembri 2025 vydala predsedníčka Delegácie pre vzťahy so Strednou Áziou vyhlásenie, v ktorom podporila začatie podobných rokovaní so všetkými krajinami Strednej Ázie.

Prvé parlamentné fórum Stredná Ázia – EÚ sa konalo 30. a 31. marca 2026 v Samarkande v Uzbekistane, čo znamenalo významné zlepšenie parlamentných vzťahov tým, že sa k existujúcim dvojstranným stretnutiam pridal nový formát, v ktorom môžu poslanci diskutovať o regionálnych výzvach a spoločných politikách.

KAZACHSTAN

Európsky parlament udelil v decembri 2017 súhlas s posilnenou DPS s Kazachstanom, pričom zdôraznil význam zásady „viac za viac“ v záujme stimulácie politických a sociálno-ekonomických reforiem. Posilnená DPS medzi EÚ a Kazachstanom nadobudla platnosť v marci 2020, keď Kazachstan ratifikoval Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach. V oblasti ľudských práv Kazachstan v septembri 2020 podpísal Druhý opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach, ktorého cieľom je zrušenie trestu smrti, a napokon zrušil trest smrti v decembri 2021.

V marci 2019 po troch desaťročiach pri moci odstúpil bývalý prezident Nursultan Nazarbajev, ale aj naďalej si udržal značný vplyv a formálne právomoci ako „najvyšší vodca“ a „otec národa“ až do roku 2022. Prudký nárast cien skvapalneného zemného plynu v januári 2022 viedol k protestom, po ktorých neznáme, dobre vyškolené a organizované ozbrojené osoby vyvolali násilie. Prezident Kasym-Žomart Tokajev vyhlásil výnimočný stav. V reakcii na žiadosť prezidenta Tokajeva Organizácia Zmluvy o kolektívnej bezpečnosti, vojenská aliancia pod vedením Ruska, súhlasila s vyslaním vojakov („mierových síl“) do Kazachstanu z Ruska, Bieloruska, Tadžikistanu, Arménska a Kirgizska.

Prezident Tokajev prevzal funkciu predsedu Bezpečnostnej rady, ktorú dovtedy zastával Nazarbajev, a vymenoval nového predsedu vlády, zatiaľ čo kľúčoví členovia Nazarbajevovej rodiny stratili svoje pozície vplyvu. V septembri 2022 parlament Kazachstanu premenoval hlavné mesto krajiny z Nur-Sultanu na Astanu, čo bol ďalší krok, ktorým sa krajina dištancovala od Nazarbajeva.

V Kazachstane sa v júni 2022 konalo ústavné referendum, ktorým sa zaviedli inštitucionálne zmeny, a to aj obmedzením právomocí prezidenta a posilnením úlohy parlamentu. V marci 2023 sa v Kazachstane konali predčasné parlamentné voľby, ktorými sa zaviedol zmiešaný volebný systém, v ktorom sa 70 % kresiel prideľuje na pomernom základe a 30 % na základe väčšiny. Výsledkom volieb bolo, že strana Amanat

získala 53,9 % hlasov a získala 64 z 98 kresiel v dolnej komore parlamentu. V marci 2026 Kazachstan referendom schválil novú ústavu.

Za posledné desaťročie sa HDP Kazachstanu neustále zvyšoval, s výnimkou roku 2020, ktorý bol poznačený pandémiou COVID-19. Hospodárstvo Kazachstanu dosiahlo v roku 2025 dobré výsledky, pričom rast reálneho HDP dosiahol 6,5 %, čo bolo spôsobené domácim dopytom, výdavkami na infraštruktúru a vyššou ropnou produkciou. V roku 2026 sa očakával rast vo výške 4,4 %, kým v Perzskom zálive nevypukla vojna.

Pretrvávajú však neistoty, najmä pokiaľ ide o ťažbu ropy a stav globálnej ekonomiky. Krajina sa naďalej usiluje o dosiahnutie svojho dlhodobého cieľa pripojiť sa do roku 2050 k 30 najrozvinutejším krajinám sveta, ako sa uvádza v stratégii Kazachstan 2050. Kazachstan pokračuje v liberalizácii a usiluje sa o prispôsobenie sa sociálne orientovanému hospodárstvu. Rozpočet krajiny na roky 2025 až 2027 si zachováva silné sociálne zameranie s významnými investíciami do vzdelávacích, zdravotníckych a sociálnych programov. Vláda zintenzívnila svoj boj proti korupcii.

EÚ je najväčším obchodným partnerom Kazachstanu a najväčším zahraničným investorom. V roku 2024 predstavoval vývoz Kazachstanu do EÚ 33,5 miliardy EUR, zatiaľ čo dovoz z EÚ do Kazachstanu dosiahol 11,5 miliardy EUR. Celkový objem obchodu s tovarom sa v porovnaní s rokom 2023 zvýšil o 6 %.

V októbri 2024 sa uskutočnilo 21. zasadnutie Rady pre spoluprácu medzi EÚ a Kazachstanom zamerané na posilnenie dopravných spojení, najmä transkaspického dopravného koridoru. Obe strany uznali pokrok dosiahnutý v súvislosti s horizontálnou dohodou o leteckej doprave a ich partnerstvom v oblasti kritických surovín. Na 22. zasadnutí Rady pre spoluprácu medzi EÚ a Kazachstanom v Bruseli v decembri 2025 EÚ ocenila príspevok Kazachstanu k energetickej bezpečnosti a jeho odhodlanie dosiahnuť uhlíkovú neutralitu do roku 2060, ako aj jeho účasť na globálnom záväzku o metáne. Obe strany rokovali aj o pripravovaných dohodách o zjednodušení vízového režimu a readmisii.

Európsky parlament nevyslal volebnú pozorovateľskú delegáciu do Kazachstanu od roku 2005, pretože krajina nedodržiava odporúčania týkajúce sa základných slobôd, nestrannosti volebnej správy a oprávnenosti. Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE/ODIHR) však vyslal volebných pozorovateľov na pozorovanie predčasných parlamentných volieb v Kazachstane v marci 2023.

Európsky parlament zdôraznil nutnosť zaručenia základných slobôd, ukončenia svojvoľného zadržiavania aktivistov za ľudské práva a členov opozičných politických hnutí a zabezpečenia práv LGTBIQA+ osôb a bezpečnosti Kazachov a iných etnických menšín. Okrem toho požadoval prípadné individuálne sankcie voči úradníkom, ktorí sú priamo zodpovední za porušovanie ľudských práv.

Parlament prijal v januári 2022 uznesenie o protestoch a násilí v Kazachstane, v ktorom zopakoval svoje znepokojenie nad porušovaním ľudských práv po vypuknutí protestov v krajine vrátane rozšírených praktík mučenia a nerešpektovania demokracie.

Parlamentný výbor pre spoluprácu EÚ – Kazachstan je zodpovedný za riadenie vzťahov medzi Európskym parlamentom a kazašským parlamentom. Jeho práca sa

zameriava na posilnenie politických a hospodárskych vzťahov, boj proti obchádzaniu sankcií, rozvoj transkaspického dopravného koridoru a posilnenie spolupráce v oblasti energetiky a zmeny klímy, pričom Európsky parlament zdôrazňuje význam politickej rozmanitosti a slobody médií v Kazachstane a spolupracuje s obhajcami ľudských práv a aktivistami. V novembri 2025 sa v Bruseli konalo 22. zasadnutie Parlamentného výboru pre spoluprácu EÚ – Kazachstan, ktoré sa zaoberalo širšou dvojstrannou spoluprácou vrátane obchodu a investícií, úlohou Kazachstanu v oblasti prepojenosti, vojnou Ruska proti Ukrajine, ľudskými právami a zmenou klímy.

KIRGIZSKO

DPS medzi EÚ a Kirgizskom z roku 1999 má nahradiť posilnená dohoda o partnerstve a spolupráci, ktorá bola podpísaná v júni 2024, ale ešte nebola ratifikovaná. Posilnená dohoda o partnerstve a spolupráci zahŕňa širokú škálu oblastí vrátane politického dialógu, obchodu a investícií, udržateľného rozvoja, výskumu a inovácií, vzdelávania, životného prostredia a zmeny klímy, ako aj právneho štátu, ľudských práv a občianskej spoločnosti. Umožňuje tiež spoluprácu v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky vrátane predchádzania konfliktom, krízového riadenia a regionálnej stability.

EÚ je jedným z hlavných podporovateľov udržateľného rozvoja a reforiem v Kirgizsku. Viacročný orientačný program na roky 2021 – 2027 pre Kirgizsko reaguje na kirgizskú národnú stratégiu rozvoja do roku 2040, v ktorej sa stanovuje dlhodobý plán vybudovania silnej, sebestačnej a prosperujúcej krajiny.

Súčasné partnerstvo medzi EÚ a Kirgizskom sa zameriava na odolnosť proti zmene klímy, energetickú infraštruktúru a podporu mladých ľudí. Medzi kľúčové iniciatívy patrí kirgizský program odolných vodných zdrojov, v ktorom sa kombinuje úver vo výške 42 miliónov EUR od Európskej banky pre obnovu a rozvoj s grantom EÚ vo výške 15 miliónov EUR na zlepšenie vodného hospodárstva. EÚ tiež schválila iniciatívu v objeme 5 miliónov EUR, ktorá sa zameriava na mladých ľudí, rodovú rovnosť a ľudské práva. Okrem toho EÚ naďalej každoročne ponúka kirgizským študentom viac ako 300 štipendií, čo je v súlade so stratégiou EÚ Global Gateway pre udržateľný rozvoj.

Kirgizsko od roku 2016 využíva bezcolný a bezkvótový prístup na trh EÚ pre dve tretiny svojich výrobkov v rámci Všeobecného systému preferencií plus (VSP+). V roku 2024 predstavoval obchod EÚ s Kirgizskom 2,8 miliardy EUR.

OBSE/ODIHR pravidelne pozoruje parlamentné a prezidentské voľby v Kirgizsku. Parlamentné voľby v Kirgizsku sa konali v októbri 2020 a po hromadných protestoch proti nezrovnalostiam a kupovaniu hlasov boli následne vyhlásené za neplatné. Prezident Kirgizska Sooronbaj Žeenbekov v októbri 2020 odstúpil a v januári 2021 sa v krajine konali prezidentské voľby, po ktorých sa Sadyr Žaparov ujal funkcie ako šiesty kirgizský prezident. EÚ konštatovala nízku účasť voličov, nerovné podmienky pre všetkých kandidátov, porušovanie postupov vedenia kampane a zneužívanie administratívnych zdrojov.

Predčasné parlamentné voľby v novembri 2025 ďalej upevnili moc prezidenta Žaparova. Účasť voličov bola nízka na úrovni 36,9 % a žiadny opozičný kandidát nezískal kreslo. Prezidentské voľby sú naplánované na január 2027. Vo februári 2026 kirgizský

ústavný súd potvrdil, že sa neuskutočnia predčasné prezidentské voľby a že súčasný prezidentský mandát musí naplno pokračovať.

Pohraničný konflikt medzi Kirgizskom a Tadžikistanom si vyžiadal stovky mŕtvych a zranených a tisíce vysídlených osôb. Kirgizsko a Tadžikistan podpísali v marci 2025 konečnú dohodu o vymedzení svojich spoločných hraníc. Európsky parlament uvítal tento dôležitý míľnik, keďže dohodou sa posilní odolnosť a stabilita Strednej Ázie.

Kirgizsko je kľúčovým partnerom európskej parlamentnej diplomacie, ktorá s ním udržuje pravidelné kontakty a vedie otvorenú diskusiu o stave ľudských práv v krajine, jeho postoji k Rusku a vojne proti Ukrajine. V júli 2023 Parlament prijal uznesenie o slobode prejavu v Kirgizsku v reakcii na kontroverzný kirgizský zákon o médiách a mimovládnych organizáciách. Išlo o jednu z hlavných otázok nastolených v rámci medziparlamentného dialógu, keď Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy so Strednou Áziou navštívila Kirgizsko v decembri 2023 na 16. zasadnutí Parlamentného výboru pre spoluprácu EÚ – Kirgizsko. Odvtedy dialóg pokračoval, naposledy na 18. zasadnutí Parlamentného výboru pre spoluprácu EÚ – Kirgizsko, ktoré sa konalo vo februári 2026 v Biškeku a Oši a ktoré sa zameralo na ratifikáciu posilnenej DPS, demokratické procesy, ľudské práva, slobodu médií, riziká obchádzania sankcií a klimatickú krízu.

V novembri 2024 sa uskutočnil 14. dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Kirgizskom, ktorý bol prvým takýmto stretnutím od podpísania posilnenej DPS v júni 2024. EÚ vyjadrila obavy v súvislosti s reštriktívnym zákonom o zahraničných agentoch z apríla 2024, ktorý bol prijatý podľa vzoru ruských právnych predpisov, a poukázala na potenciál nespokojnosti verejnosti. Nastolila aj tému slobody prejavu, médií, zhromažďovania a združovania a zdôraznila zmenšujúci sa priestor pre občiansku spoločnosť a zdôraznila kľúčovú úlohu, ktorú zohrávajú organizácie občianskej spoločnosti a nezávislé médiá pri zabezpečovaní stability demokratickej spoločnosti. V októbri 2025 prezident Žaparov inicioval vypracovanie návrhu na obnovenie trestu smrti za najzávažnejšie trestné činy páchané na deťoch a ženách. Podľa globálneho indexu žien, mieru a bezpečnosti 2023/24 je Kirgizsko najnebezpečnejšou krajinou pre ženy v Strednej Ázii.

Európsky parlament je hlboko znepokojený situáciou v oblasti ľudských práv v Kirgizsku. Vyšetrovanie smrti obhajcu ľudských práv Azimjona Askarova vo väzbe v júli 2020 bolo ukončené a následne znovu otvorené, ale zatiaľ nebola vyvodená zodpovednosť.

Uznesenie Európskeho parlamentu o situácii v oblasti ľudských práv v Kirgizsku z decembra 2024 vyjadrilo obavy v súvislosti so zatknutím Temirlana Sultanbekova, vodcu kirgizskej Strany sociálnych demokratov, spolu s ďalšími prodemokratickými aktivistami, pričom spochybnilo legitimitu ich zadržiavania pred komunálnymi voľbami v novembri 2024. Uznesenie kritizovalo úpadok demokratických postupov a ľudských práv v Kirgizsku vrátane potláčania nezávislých médií a opozičných strán.

Európsky parlament trvá na tom, že záväzky v oblasti ľudských práv sa musia dodržiavať ako súčasť partnerstva medzi EÚ a Kirgizskom vrátane posilnenej DPS a VSP+.

UZBEKISTAN

Uzbekistan sa v apríli 2021 stal v poradí deviatou zvýhodnenou krajinou dojednania VSP+ EÚ. V dôsledku toho je vývoz z Uzbekistanu oslobodený od ciel v prípade dvoch tretín produktových položiek, na ktoré sa vzťahuje VSP+. Tento nástroj podporuje vývoz krajiny a dokáže prilákať zahraničné investície. Na druhej strane sa očakáva, že Uzbekistan bude uplatňovať 27 hlavných medzinárodných dohovorov o dobrej správe vecí verejných, ľudských a pracovných právach a ochrane životného prostredia a klímy. Platnosť dojednania VSP+ bola predĺžená do 31. decembra 2027.

V októbri 2025 bola podpísaná posilnená DPS medzi EÚ a Uzbekistanom, ktorá má byť novým, moderným a ambicióznym rámcom na posilnenie partnerstva medzi EÚ a Uzbekistanom. 18. zasadnutie Rady pre spoluprácu medzi EÚ a Uzbekistanom sa konalo v októbri 2025 v Luxemburgu. Obe strany si vymenili názory na ďalší rozvoj finančnej, technickej, obchodnej, hospodárskej a investičnej spolupráce so zameraním na opatrenia na liberalizáciu a zjednodušenie obchodných postupov s využitím výhod VSP+. Obe strany zdôraznili úsilie o podporu projektov v oblasti energetickej účinnosti a ekologickej energie, ako aj spolupráce pri rozširovaní dopravy vrátane transkaspického dopravného koridoru. V októbri 2025 EÚ a Uzbekistan oznámili ukončenie svojich dvojstranných rokovaní o prístupe na trh so službami a tovarom, pričom zdôraznili politickú podporu EÚ pre pristúpenie Uzbekistanu k Svetovej obchodnej organizácii.

V roku 2024 Uzbekistan doviezol z EÚ tovar v hodnote 3 959 miliónov EUR, zatiaľ čo jeho vývoz do EÚ dosiahol celkovú výšku 845 miliónov EUR, čo znamená nárast o 8,2 % v porovnaní s rokom 2023. K tomuto rastu prispel štatút VSP+, pričom vývoz Uzbekistanu do EÚ sa od roku 2021 výrazne zvýšil.

Vo viacročnom orientačnom programe EÚ pre Uzbekistan na roky 2021 – 2027 sa vyčlenilo 76 miliónov EUR na roky 2021 – 2024 a ďalších 43 miliónov EUR na nové dvojstranné iniciatívy na roky 2025 – 2027 zamerané na posilnenie demokratickej správy vecí verejných, podporu digitálnej transformácie, podporu inkluzívneho a udržateľného hospodárskeho rastu a podporu rozvoja inteligentného agropotravinárskeho odvetvia šetrného k životnému prostrediu.

Od nástupu prezidenta Šavkata Mirzijojeva do funkcie v roku 2016 došlo v Uzbekistane k rozsiahlym a rýchlym demokratickým zmenám. Ide o pozitívny vývoj, ktorý zahŕňa niekoľko ambicióznych reforiem a vnútorných zmien, ako je prepustenie viacerých politických väzňov.

Vo februári 2021 Mirzijojev podpísal zákon o preložení prezidentských volieb na október 2021. OBSE/ODIHR zopakoval svoje odporúčania týkajúce sa financovania politických strán, urýchlenia sčítania hlasov a zníženia štátnych zdrojov na volebné kampane. Ďalšie – predčasné – prezidentské voľby sa konali v júli 2023 a prezident Mirzijojev bol opätovne zvolený 87,1 % hlasov. Má v úmysle pokračovať v ambicióznych reformách plánovaných v rámci rozvojovej stratégie na roky 2022 – 2026 zameraných na dosiahnutie skutočnej zmeny v krajine, pokiaľ ide o sociálno-ekonomický rozvoj, efektívnu správu, nezávislejší súdny systém a dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd.

Uzbekistan rokoval a udržiava kontakt s Talibanom o obchodných otázkach a hospodárskej interakcii, zaistení bezpečnosti hraníc a spolupráci v oblasti energetiky, dopravy a medzinárodnej prepravy, ako aj o železničnom projekte spájajúcom uzbecké pohraničné mesto Termez s pakistanským mestom Pešávar cez afganské mestá Mazár-i Šaríf a Kábul.

Vzťahy medzi Uzbekistanom a Ruskom sa za vlády prezidenta Mirzijojeva posilnili. Uzbekistan sa zdržal hlasovania o odsúdení invázie Ruska na Ukrajinu na Valnom zhromaždení OSN a oficiálne zaujal „neutrálnu" pozíciu. Rusko a Uzbekistan majú vojensko-technickú spoluprácu, ktorá zahŕňa spoločné obstarávanie zbraní, výskum a modernizáciu. Okrem toho Rusko ako významný obchodný partner spolupracuje s Uzbekistanom v ropnom a plynárenskom priemysle. V januári 2025 Rusko a Uzbekistan formalizovali vojenské strategické partnerstvo spolu so širšími strategickými iniciatívami predĺženými do roku 2030.

V januári 2024 čínsky prezident Si Ťin-pching viedol rozhovory s prezidentom Mirzijojevom. Oznámili, že Čína a Uzbekistan sa rozhodli rozvíjať nespochybniteľné komplexné strategické partnerstvo pre novú éru.

Európsky parlament bol pozvaný na pozorovanie parlamentných volieb v Uzbekistane po prvýkrát v decembri 2019, ale odmietol ho z dôvodu, že voľby neboli slobodné ani spravodlivé, pričom poukázal na skutočnosť, že všetci kandidáti pochádzali zo strán podporujúcich režim. Voľby preto monitoroval len OBSE/ODIHR.

Európsky parlament však prijal pozvanie na monitorovanie prezidentských volieb v októbri 2021, hoci piati kandidáti zaregistrovaní ústrednou volebnou komisiou boli údajne provládni.

26. februára 2026 sa v Bruseli konalo 19. výročné zasadnutie Parlamentného výboru pre spoluprácu EÚ – Uzbekistan. Účastníci zhodnotili svoje partnerstvo a diskutovali o oblastiach budúcej spolupráce.

TURKMÉNSKO

Oficiálne vzťahy medzi EÚ a Turkménskom sa začali v roku 1997 a v roku 1998 obe strany podpísali DPS. DPS ratifikovali všetky členské štáty EÚ a Turkménsko, ale pred nadobudnutím jej platnosti ju musí ratifikovať Európsky parlament. Parlament odmietol udeliť súhlas s ratifikáciou DPS medzi EÚ a Turkménskom, pretože bol hlboko znepokojený krátkodobými kritériami pokroku Turkménska v oblasti ľudských práv a základných slobôd. Dvojstranné vzťahy medzi EÚ a Turkménskom sa preto v súčasnosti riadia dočasnou dohodou o obchode z roku 2010. V marci 2024 Turkménsko a EÚ podpísali v Bruseli protokol k DPS, ktorý predstavoval kľúčový krok k posilneniu ich partnerstva a pripravil pôdu pre posilnenú spoluprácu.

Turkménsko podniklo kroky na otvorenie a vytvorenie väčšieho priestoru pre organizácie občianskej spoločnosti. Krajina však zostáva pod autoritárskou vládou prezidenta Serdara Berdymuchamedova. Najnovší vývoj naznačuje, že rozvoj demokracie nenapreduje a situácia v oblasti ľudských práv sa výrazne nezlepšuje. V roku 2021 Turkménsko zaviedlo niektoré ústavné reformy vrátane vytvorenia hornej komory, ale úloha turkménskeho parlamentu je stále obmedzená.

Okrem regionálnych rámcov medzi EÚ a Strednou Áziou vedú EÚ a Turkménsko každoročne bilaterálne dialógy: Spoločný výbor EÚ – Turkménsko a dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Turkménskom. 24. zasadnutie Spoločného výboru EÚ – Turkménsko sa konalo v novembri 2025 v Ašchabade s cieľom ďalej rozvíjať partnerstvo a spoluprácu, najmä v oblasti obchodu, prepojenosti, energetiky a ochrany životného prostredia. EÚ opätovne potvrdila, že právny štát a dodržiavanie ľudských práv sú základnými aspektmi vzťahov medzi EÚ a Turkménskom. 17. každoročný dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Turkménskom sa konal v júni 2025. Diskusie sa sústredili na konkrétne kroky Turkménska na zlepšenie situácie v oblasti ľudských práv v krajine, a to aj v prípade jednotlivcov, ktorých ľudské práva boli porušené, ako aj na podmienky v zariadeniach určených na zaistenie a vo väzniciach a na rodovo motivované násilie.

V roku 2014 sa Turkménsko a Turecko dohodli na preprave plynu transanatolským plynovodom, ktorý v súčasnosti prepravuje plyn z azerbajdžanského poľa Shah Deniz. Okrem toho v roku 2021 spoločnosť Trans Caspian Resources predložila svoj návrh Transkaspického prepojenia, menšieho plynovodu určeného na prepravu 10 – 12 miliárd kubických metrov plynu ročne. Po invázii Ruska na Ukrajinu v roku 2022 EÚ hľadá alternatívne zdroje energie vrátane plynu z Turkménska. Obe strany rokujú o dohode, pričom cieľom Turkménska je diverzifikovať vývoz a cieľom EÚ nájsť nových dodávateľov.

Európsky parlament opakovane vyjadruje znepokojenie nad slabými výsledkami Turkménska v oblasti ľudských práv, a preto zatiaľ blokuje nadobudnutie platnosti DPS. Nikdy nebol pozvaný na pozorovanie volieb v Turkménsku.

Vo februári 2025 navštívila Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy so Strednou Áziou Turkménsko na 8. medziparlamentnom dialógu EÚ – Turkménsko. Rokovania sa sústredili na rezolúcie Valného zhromaždenia OSN o Turkménsku, reformy v oblasti ľudských práv, rodovej rovnosti a na možnosti dvojstrannej spolupráce. Obe strany zdôraznili neutrálny postoj Turkménska v oblasti regionálnej bezpečnosti a jeho strategickú úlohu v energetike a doprave. Zopakovali svoju oddanosť ochrane životného prostredia, právnym reformám a parlamentnej spolupráci. Delegácia spolupracovala aj s turkménskymi organizáciami občianskej spoločnosti s cieľom riešiť otázky ľudských práv, sociálneho pokroku a posilnenia vzťahov medzi vládou a občianskou spoločnosťou.

TADŽIKISTAN

Spolupráca EÚ s Tadžikistanom sa výrazne rozvinula. DPS medzi EÚ a Tadžikistanom bola podpísaná v októbri 2004 a nadobudla platnosť v januári 2010. Európsky parlament udelil súhlas s uzatvorením DPS v roku 2009, požadoval však zlepšenia v oblasti ľudských práv, korupcie, zdravia a vzdelávania. DPS prispela k posilneniu bilaterálnej spolupráce a zviditeľnila EÚ v Tadžikistane, pričom vytvorila platformu pre politický dialóg a zamerala sa na podporu bilaterálnych obchodných a hospodárskych vzťahov. Obsahuje aj články o spolupráci v oblasti migrácie a boja proti praniu špinavých peňazí, drogám a terorizmu.

Ako krok vpred vo svojich vzťahoch EÚ a Tadžikistan v roku 2023 oficiálne začali rokovania o posilnenej DPS a uzavreli ich v roku 2024. Posilnená DPS bola parafovaná v júli 2025, čím sa otvorila cesta pre formálne podpísanie a ratifikáciu oboma stranami.

EÚ preukázala svoje odhodlanie podporovať udržateľný rozvoj Tadžikistanu prostredníctvom iniciatív zameraných na kľúčové oblasti, ako je ľudský rozvoj, inkluzívne ekologické a digitálne hospodárstvo, vodné hospodárstvo, zmena klímy, energetická a dopravná prepojenosť vo viacročnom orientačnom programe EÚ pre Tadžikistan na roky 2021 – 2027.

Tadžikistan je dôležitým partnerom EÚ a má veľký záujem pripojiť sa k preferenčnému obchodnému systému VSP+, ale v súčasnosti čelí viacerým výzvam, ako je vplyv medzinárodných sankcií a návrat mnohých tadžických migrantov z Ruska po ruskej invázii na Ukrajinu a kritická situácia v oblasti ľudských práv. Po prevzatí moci Talibanom v Afganistane prijal Tadžikistan tisíce afganských utečencov. Krajina je odhodlaná bojovať proti šíreniu extrémizmu a radikalizmu v Strednej Ázii.

11. zasadnutie Rady pre spoluprácu medzi EÚ a Tadžikistanom sa konalo v novembri 2025 v Bruseli. EÚ nabáda Tadžikistan, aby zlepšil situáciu v oblasti základných slobôd a dodržiavanie ľudských práv. V novembri 2024 sa uskutočnil 15. dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Tadžikistanom.

V roku 2024 narástol vývoz Tadžikistanu do EÚ o 67 % na 291 miliónov EUR, zatiaľ čo dovoz z EÚ do Tadžikistanu dosiahol 275 miliónov EUR. Angažovanosť EÚ v Tadžikistane presahuje rámec hospodárskych väzieb a zahŕňa oblasti, ako je vzdelávanie, odborná príprava a podpora občianskej spoločnosti.

V parlamentných voľbách, ktoré sa konali v Tadžikistane v marci 2025, získala vládnúca Ľudová demokratická strana 49 zo 63 kresiel. Išlo o prvé takéto voľby za 25 rokov bez nezávislých západných pozorovateľov, keďže misia OBSE/ODIHR bola zrušená z dôvodu, že tadžické orgány neposkytli akreditačné záruky. Hoci sa na voľbách zúčastnilo ďalších päť strán, opozičné skupiny, ktoré sú najkritickejšie voči režimu, boli vylúčené.

Európsky parlament silno kritizuje zhoršenie situácie v oblasti ľudských práv v Tadžikistane, zvýšený počet zadržaní a zatknutí aktivistov za ľudské práva, politických oponentov a ich rodinných príslušníkov a prísne obmedzenia nezávislých médií.

Európsky parlament opakovane vyjadril znepokojenie nad ozbrojenými stretmi na kirgizsko-tadžickej hranici a privítal dohodu o prímerí dosiahnutú v apríli 2021. V septembri 2022 však došlo k nárastu násilia medzi príslušníkmi pohraničnej stráže na rôznych miestach. S cieľom ukončiť desaťročia vyostrených sporov Kirgizsko a Tadžikistan dosiahli dohodu vo februári 2024, ktorá vymedzila 90 % predtým sporného územia. Európsky parlament uvítal cezhraničnú spoluprácu a vymedzenie kirgizsko-tadžických hraníc, ktoré potvrdili vedúci predstavitelia Kirgizska, Tadžikistanu a Uzbekistanu na stretnutí v januári 2025.

V júli 2022 prijal Európsky parlament uznesenie o zhoršení situácie v autonómnej oblasti Horný Badachšán a vo svojom uznesení z januára 2024 o štátnych represiách voči nezávislým médiám v Tadžikistane zopakoval svoje znepokojenie nad zhoršením dodržiavania ľudských práv v krajine.

12. zasadnutie Parlamentného výboru pre spoluprácu EÚ – Tadžikistan sa konalo v septembri 2025 v Dušanbe a týkalo sa otázok, ako je neutrálne stanovisko Tadžikistanu k vojne Ruska na Ukrajine, hospodárska a obchodná spolupráca, vplyv zmeny klímy v Strednej Ázii a situácia v oblasti ľudských práv v Tadžikistane.

Európsky parlament zintenzívňuje kontrolu zhoršovania situácie v oblasti ľudských práv v krajine. Zlepšenie v tejto oblasti je nevyhnutné na ďalšie posilnenie dvojstranných vzťahov medzi Tadžikistanom a EÚ.

MONGOLSKO

Hoci sa na Mongolsko nevzťahuje stratégia EÚ pre Strednú Áziu, Európsky parlament ho v rámci svojich stálych delegácií radí ako súčasť regiónu. Mongolsko má navyše s bývalými stredoázijskými sovietskymi republikami spoločné mnohé kultúrne, historické a hospodárske aspekty.

Za posledné tri desaťročia sa vyprofilovalo ako „oáza demokracie" so stabilným hospodárskym rastom, aj keď vývoj v roku 2019 vyvolal obavy z oslabovania demokracie. V roku 2017 Parlament udelil súhlas s DPS medzi EÚ a Mongolskom.

V mongolskej politike v súčasnosti rezonuje upevňovanie pozície Mongolskej ľudovej strany, ktorá má veľkú väčšinu v mongolskom parlamente aj prezidentskú kontrolu. Parlamentné voľby v Mongolsku v júni 2024 zaviedli ústavnú reformu, zvýšenie počtu poslancov parlamentu na 126 a znovu zaviedli zmiešaný volebný systém. Mongolská ľudová strana získala menšiu väčšinu, než mala predtým, a podiel žien sa zvýšil zo 17,3 % na 25,4 %. Medzi kľúčové otázky vo voľbách patrila korupcia, hospodárstvo, nezamestnanosť a inflácia.

V apríli 2025 sa v Ulánbátare konalo 23. výročné zasadnutie Spoločného výboru EÚ – Mongolsko, ktorého cieľom bolo potvrdiť partnerstvo založené na spoločných hodnotách, ako je demokracia, ľudské práva, právny štát a dodržiavanie zásad Charty OSN. Výbor sa zameral na posilnenie spolupráce v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a zelenej transformácie a na zvýšenie vývozu v rámci VSP+ EÚ, ktorým by sa viac využil systém preferencií. Obe strany si tiež vymenili názory na účinné vykonávanie opatrení uvedených v pláne memoranda o porozumení o partnerstve v lesnom hospodárstve. Obe strany diskutovali o pokroku dosiahnutom pri vykonávaní viacročného orientačného programu Mongolska na roky 2021 – 2027.

Vyhlásenia Európskeho parlamentu o Mongolsku sa týkajú prevažne hospodárskych otázok, ale zaoberajú sa aj jeho rozvojovými a humanitárnymi potrebami v súvislosti s extrémnymi poveternostnými podmienkami. Delegácia Európskeho parlamentu pozorovala v Mongolsku parlamentné voľby v roku 2016 a prezidentské voľby v roku 2017 a konštatovala, že krajina buduje pevnú demokraciu. Pandémia COVID-19 zabránila Európskemu parlamentu pozorovať parlamentné voľby v júni 2020 a prezidentské voľby v júni 2021, ale delegácia mohla pozorovať parlamentné voľby v roku 2024, pričom poznamenala, že sa dosiahol pokrok, ale stále existuje priestor na zlepšenie.

17. medziparlamentná schôdza EÚ – Mongolsko sa konala v marci 2025 v Bruseli a bola zameraná na dvojstranné vzťahy, geostrategické regionálne otázky, ľudské práva, zmenu klímy, prepojenosť a medziľudské kontakty.

Jorge SOUTULLO SANCHEZ / Niccolò RINALDI
05/2026

5.6.5. KRAJINY PERZSKÉHO ZÁLIVU, IRÁN, IRAK A JEMEN

Tento informačný list vysvetľuje vzťahy EÚ s krajinami Perzského zálivu, Iránom, Irakom a Jemenom. Predstavuje dohody EÚ o spolupráci s Radou pre spoluprácu v Perzskom zálive a Jemenom, ako aj dohodu o partnerstve a spolupráci s Irakom. EÚ nemá s Iránom žiadnu formálnu dohodu a nepôsobí tam ani žiadna delegácia EÚ, takže vzťahy medzi EÚ a Iránom sú v súčasnosti založené na spoločnom komplexnom akčnom pláne z roku 2015. Tento informačný list vysvetľuje aj úlohu Európskeho parlamentu vo vzťahoch s týmito krajinami.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: Hlava V sa vzťahuje na vonkajšiu činnosť EÚ.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: články 206 a 207 sa zaoberajú obchodom, zatiaľ čo články 216 – 219 sa vzťahujú na medzinárodné dohody.

RADA PRE SPOLUPRÁCU V PERZSKOM ZÁLIVE (GCC)

GCC bola založená v máji 1981. Skupina, ktorá stále pozostáva z pôvodných členov (Bahrajn, Kuvajt, Omán, Katar, Saudská Arábia a Spojené arabské emiráty), slúži aj dnes ako hlavný sprostredkovateľ vo vzťahoch medzi EÚ a uvedenými šiestimi krajinami. EÚ a GCC zaujali v mnohých prípadoch spoločné stanovisko k problémom na Blízkom východe.

Krajiny Perzského zálivu prechádzajú zásadnými sociálno-ekonomickými a politickými zmenami, aj keď sú medzi nimi rozdiely v tempe zavádzania reforiem. Vplyv arabských povstaní na monarchie v Perzskom zálive bol zneutralizovaný prijatím preventívnych politík, ako napríklad štátnymi dotáciami a zvýšením zamestnanosti vo verejnom sektore, ale aj represívnymi opatreniami, konkrétne v Bahrajne a vo východnej provincii Saudskej Arábie. Krajiny GCC naďalej zohrávajú aktívnu úlohu v oblasti diplomacie na Blízkom východe, ktorá je niekedy poznačená vzájomnou rivalitou medzi nimi. To prispelo k diplomatickej kríze v rokoch 2017 – 2021 medzi Katarom a niektorými ďalšími krajinami GCC, ktoré obviňovali Katar z podporovania teroristických a náboženských skupín (vrátane Moslimského bratstva), financovania skupín spájaných s Iránom, porušovania zvrchovanosti jeho susedných krajín a podnecovania politického disentu v okolitých krajinách.

Vzťahy medzi EÚ a krajinami GCC sú prevažne ekonomickej a obchodnej povahy, pričom EÚ by rada prehĺbila politické vzťahy s regiónom, a to aj prostredníctvom dialógov o ľudských právach. Objem obchodu medzi oboma stranami v priebehu rokov stabilne rástol a EÚ zaznamenala výrazný obchodný prebytok.

EÚ a krajiny GCC podpísali v roku 1988 dohodu o spolupráci. Cieľom dohody je posilniť stabilitu v regióne strategického významu, uľahčiť politické a hospodárske vzťahy, rozšíriť hospodársku a technickú spoluprácu a prehĺbiť spoluprácu v oblasti energetiky, priemyslu, obchodu a služieb, poľnohospodárstva, rybolovu, investícií, vedy, techniky,

ako aj v oblasti životného prostredia. V dohode sú stanovené každoročné stretnutia spoločných výborov a ministrov a upravuje sa v nej činnosť výborov pre spoločnú spoluprácu na úrovni úradníkov na vysokej úrovni. Neobsahuje žiadne ustanovenia o parlamentnom orgáne. V apríli 2016 sa spoločný výbor pre spoluprácu medzi EÚ a krajinami GCC dohodol na zavedení štruktúrovanejšieho neformálneho dialógu o obchode a investíciách. V júli 2016 nasledovalo stretnutie spoločnej rady a ministrov EÚ a krajín GCC. Diplomatická kríza, ktorá prepukla v júni 2017 medzi Katarom a ďalšími krajinami Perzského zálivu, zabránila zorganizovaniu nových stretnutí.

Spolupráca medzi EÚ a GCC sa v roku 2022 výrazne zintenzívnila. Počas spoločného zasadnutia ministrov EÚ a GCC, ktoré sa konalo 21. februára 2022 v Bruseli, sa kládol veľký dôraz na význam posilnenia partnerstva medzi krajinami EÚ a GCC. Ministri na zasadnutí schválili spoločný program spolupráce na roky 2022 – 2027, v ktorom sú uvedené konkrétne spoločné činnosti v širokej škále oblastí vrátane obchodu a investícií, energetiky, zmeny klímy, vzdelávania, boja proti terorizmu a humanitárnej pomoci.

Záväzok ministrov sa v máji toho istého roka ešte viac posilnil spoločným oznámením Komisie a vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku o strategickom partnerstve s Perzským zálivom, v ktorom sa navrhuje komplexný rámec na rozšírenie vzťahov s krajinami GCC. V oznámení schválenom v záveroch Rady z 20. júna 2022 sa výslovne uznávajú priame dôsledky bezpečnosti a stability v regióne Perzského zálivu pre EÚ, pričom sa zdôrazňujú potenciálne prínosy silnejšieho a strategickejšieho partnerstva s GCC a jej členskými štátmi.

Partnerstvo medzi EÚ a GCC si odvtedy zachováva pozitívnu dynamiku. EÚ vymenovala 1. júna 2023 svojho prvého osobitného zástupcu pre oblasť Perzského zálivu (Luigi Di Maio) s cieľom ďalej rozvíjať silnejšie, komplexné a strategickejšie partnerstvo EÚ s krajinami v oblasti Perzského zálivu.

Dňa 10. októbra 2023 – krátko po vypuknutí násilností medzi Izraelom a Hamasom v Gaze, ktoré 7. októbra vyvolal teroristický útok Hamasu proti Izraelu – sa v Maskate konalo 27. zasadnutie spoločnej rady EÚ a GCC. Stretnutie prinieslo veľmi pozitívne výsledky, ako napríklad:

— dohodu o vytvorení štruktúrovaného bezpečnostného dialógu medzi EÚ a GCC,

— dohodu o spoločnom usporiadaní bezpečnostného fóra na vysokej úrovni o regionálnej bezpečnosti a spolupráci,

— dohodu o spolupráci v humanitárnych otázkach.

Vôbec prvý bezpečnostný dialóg medzi EÚ a GCC sa uskutočnil 24. januára 2024 v Rijáde a krátko na to, 22. apríla 2024 v Luxembursku, sa konalo fórum na vysokej úrovni o regionálnej bezpečnosti a spolupráci.

Pokiaľ ide o ekonomické vzťahy, rokovania o dohode o voľnom obchode sa začali v roku 1990, ale od roku 2008 sa ocitli na mŕtvom bode pre otázku vývozných ciel, na ktorej sa obe strany stále nevedia dohodnúť. V roku 2017 sa začal dialóg o obchode a investíciách. Na financovanie opatrení zameraných na plnenie Dohody o spolupráci medzi EÚ a GCC existuje od 1. januára 2007 možnosť čerpať prostriedky z nástroja partnerstva (tak ako z jeho predchodcu – nástroja na financovanie spolupráce

s industrializovanými krajinami a územiami a inými krajinami a územiami s vysokými príjmami). Krajiny GCC sa okrem toho zapájajú do programu Erasmus Mundus.

Na prvom samite EÚ – GCC, ktorý sa konal 16. októbra 2024, sa ukázalo, že vzťahy medzi týmito dvoma regiónmi majú značný strategický význam pre obe strany. Samit EÚ – GCC predstavoval kľúčový míľnik, keďže vytvoril nový rámec pre posilnenú spoluprácu so spoločným záväzkom posilniť väzby v oblasti obchodu, investícií, medziľudských kontaktov, energetiky a prepojenia. V diskusiách sa upozorňovalo na rozsiahly nevyužitý potenciál v hospodárskych vzťahoch medzi EÚ a GCC, čo napokon viedlo k spoločnému rozhodnutiu pokročiť v rokovaniach o dohode o voľnom obchode a preskúmať všetky možnosti posilnenia hospodárskej spolupráce. EÚ a krajiny GCC pri tom zdôraznili potrebu intenzívnejšej spolupráce aj v oblastiach, ako sú mládež, vzdelávanie, šport, mobilita a kultúra v záujme podpory užších medziľudských vzťahov.

Od tohto prelomového samitu sa spolupráca v praxi ďalej prehlbovala. EÚ a GCC zintenzívnili prácu v novom rámci, najmä pokiaľ ide o hospodársku diverzifikáciu, prechod na čistú energiu a digitálnu pripojiteľnosť, a zároveň udržiavajú pravidelné konzultácie v otázkach politiky a bezpečnosti. Pokrok sa dosiahol aj pri oživení obchodných diskusií a rozširovaní spoločných iniciatív v oblasti vzdelávania, mobility a inovácií, čo pomohlo premietnuť záväzky samitu do konkrétnej spolupráce v teréne.

Zároveň toto partnerstvo preverilo rastúce regionálne napätie. V nadväznosti na útoky Iránu na krajiny GCC od februára 2026 EÚ dôrazne odsúdila eskaláciu, opätovne potvrdila svoj záväzok k bezpečnosti a stabilite v regióne Perzského zálivu a vyjadrila plnú solidaritu s partnermi GCC. EÚ vyzvala na zdržanlivosť, dodržiavanie medzinárodného práva a obnovenie diplomatického úsilia s cieľom zabrániť ďalšiemu konfliktu a zároveň pokračovať v spolupráci s regionálnymi a medzinárodnými aktérmi s cieľom podporiť zmiernenie napätia.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament prijal 24. marca 2011 uznesenie o vzťahoch medzi Európskou úniou a Radou pre spoluprácu v Perzskom zálive, v ktorom vyzval na vybudovanie strategického partnerstva s GCC a jej členskými štátmi. Tento postoj bol naposledy opätovne vyjadrený 28. februára 2024, keď Európsky parlament prijal svoju výročnú správu o vykonávaní spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky za rok 2023.

Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Arabským polostrovom organizuje pravidelné medziparlamentné stretnutia s poradnými radami v regióne a monitoruje rozvoj vzťahov medzi EÚ a GCC.

V posledných rokoch Európsky parlament prijal uznesenia, v ktorých vyjadril konkrétne obavy v súvislosti so situáciou v oblasti ľudských práv v niektorých krajinách GCC vrátane:

— 16. februára 2017 uznesenie o obnovení trestu smrti v Kuvajte a Bahrajne,

— 11. marca 2021 uznesenie o situácii väzňov odsúdených na smrť a obhajcov ľudských práv v Bahrajne,

— 8. júla 2021 uznesenie o treste smrti v Saudskej Arábii,

— 24. novembra 2022 uznesenie v súvislosti s majstrovstvami sveta FIFA v Katare,

— 10. júla 2025 uznesenie o prípade Ryana Corneliusa v Spojených arabských emirátoch.

Okrem toho po vražde novinára Džamála Chášukdžího na saudskoarabskom konzuláte v Istanbule prijal Európsky parlament 25. októbra 2018 uznesenie, v ktorom vraždu novinára odsúdil a vyzval na medzinárodné, nezávislé a nestranné vyšetrenie jeho zmiznutia a popravy bez riadneho súdu, pričom naliehal na saudskoarabské orgány, aby okamžite a bezpodmienečne prepustili všetkých obhajcov ľudských práv.

Sacharovovu cenu za slobodu myslenia za rok 2015 udelil Európsky parlament saudskoarabskému blogerovi Rá'ifovi Badawímu.

JEMEN

Vzťahy medzi EÚ a Jemenom sú založené na dohode o spolupráci z roku 1997, ktorá zahŕňa obchod a rozvoj spolupráce v oblasti kultúry, komunikácie a informácií, životného prostredia, riadenia prírodných zdrojov a v oblasti politického dialógu. V marci 2015 medzinárodná vojenská koalícia pod vedením Saudskej Arábie spustila vojenskú kampaň namierenú proti povstalcom, ktorí vyhnali úradujúceho prezidenta. EÚ podporuje mediáciu, ktorú vykonáva OSN s cieľom nájsť politické riešenie tohto konfliktu.

Dňa 12. decembra 2022 boli prijaté závery Rady o Jemene, v ktorých Rada opätovne potvrdila svoj záväzok voči jednote, zvrchovanosti, nezávislosti a územnej celistvosti Jemenu, ako aj plnú podporu mierovému úsiliu OSN a osobitnému vyslancovi OSN Hansovi Grundbergovi v jeho sprostredkovateľskom úsilí. EÚ naliehavo vyzýva húthiov, aby sa vzdali svojich maximalistických pozícií a konštruktívne spolupracovali s osobitným vyslancom OSN Grundbergom. Rada tiež zdôraznila, že je nesmierne dôležité obnoviť a ďalej predĺžiť prímerie.

Od začiatku vojny v roku 2015 prispela EÚ v reakcii na krízu v Jemene sumou viac ako 1,4 mld. EUR. Z toho je 998 miliónov EUR na humanitárnu a 487 miliónov EUR na rozvojovú pomoc.

EÚ v roku 2025 vyčlenila 120 miliónov EUR na humanitárnu pomoc pre Jemen. Humanitárna pomoc EÚ sa zameriava na pomoc najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva v krajine – tým, ktorí sú priamo zasiahnutí konfliktom alebo vysídlení, ako aj domácnostiam trpiacim potravinovou neistotou a zdravotnými krízami. Pomoc zahŕňa potraviny, zdravotnú starostlivosť, vzdelávanie, vodu a prístrešie. Zameriava sa aj na zlepšené hygienické služby pre vysídlené obyvateľstvo a oblasti zasiahnuté konfliktom, ako aj na oblasti s vysokou potravinovou neistotou a podvýživou.

Delegácia EÚ v Jemenskej republike v súčasnosti pôsobí z jordánskeho Ammánu.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament prijal v posledných rokoch tieto uznesenia o Jemene:

— unesenie z roku 2015 o situácii v Jemene,

— uznesenie z roku 2016 o humanitárnej situácii v Jemene,

— unesenie z roku 2017 o humanitárnej situácii v Jemene,

— unesenie z roku 2017 o situácii v Jemene,

— unesenie z roku 2018 o situácii v Jemene,

— uznesenie z roku 2021 o humanitárnej a politickej situácii v Jemene.

V najnovšom texte Európsky parlament vyjadril vážne znepokojenie nad alarmujúcou humanitárnou a bezpečnostnou situáciou a vyzval na účinné uplatňovanie dohody o prímerí. Okrem toho prijal 13. septembra 2017 uznesenie o vývoze zbraní, v ktorom vyjadril poľutovanie nad tým, že v jemenskom konflikte sa používajú vojenské technológie vyvážané členskými štátmi.

Za vzťahy s Jemenom a za monitorovanie situácie v krajine zodpovedá Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Arabským polostrovom.

IRAK

EÚ je aj naďalej odhodlaná podporovať Irak, keďže hospodárska obnova krajiny a konsolidácia jej demokracie sú kľúčom k podpore stability nielen v Iraku, ale aj v širšom regióne a v Európe.

EÚ jednoznačne podporuje jednotu, zvrchovanosť a územnú celistvosť Iraku, kľúčového partnera EÚ v regióne. Potvrdila, že je pripravená pokračovať v spolupráci s novou irackou vládou (vymenovanou v máji 2026) pri zabezpečovaní mierovej a prosperujúcej budúcnosti pre všetkých irackých občanov.

EÚ je od vojny v roku 2003 kľúčovým poskytovateľom pomoci pre Irak. Dohoda o partnerstve a spolupráci (DPS) bola medzi EÚ a Irakom podpísaná v máji 2012. Poskytuje rámec na dialóg a spoluprácu v mnohých oblastiach vrátane politických otázok, boja proti terorizmu, obchodu, ľudských práv, zdravia, vzdelávania a životného prostredia. V rámci DPS došlo v januári 2014 k vôbec prvému zasadnutiu Rady pre spoluprácu medzi EÚ a Irakom. Druhé sa konalo 18. októbra 2016 a tretie zasadnutie Rady pre spoluprácu sa konalo v marci 2023 v Bruseli. Najnovšie zasadnutie Rady pre spoluprácu sa konalo v októbri 2025. EÚ vykonáva viacročný orientačný program pre Irak s pridelenými prostriedkami vo výške 165 miliónov EUR na roky 2021 – 2027 financovanými prostredníctvom Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce – Globálna Európa. Medzi zahrnuté priority patrí vytváranie pracovných miest, hospodárska diverzifikácia, ľudský rozvoj, sociálna zmluva, digitálna participatívna správa vecí verejných a demokracia. Program dopĺňa regionálny orientačný program, ktorý sa zameriava na migráciu a prepojenosť. EÚ okrem toho vyčlenila 225 miliónov EUR na reakciu na sýrsku krízu v Iraku. Irak využíva aj tematické programy v oblasti ľudských práv a demokracie, občianskej spoločnosti, mieru, stability a predchádzania konfliktom.

V januári 2018 prijala EÚ novú stratégiu pre Irak. Stratégia sa zameriava na poskytovanie ďalšej humanitárnej pomoci EÚ pre obyvateľov Iraku a uľahčenie stabilizácie oblastí oslobodených od organizácie Islamský štát (IŠ), kde žijú 3 milióny vysídlených Iračanov, ktorí sa nemôžu vrátiť domov. Zameriava sa aj na otázky reforiem, obnovy a zmierenia v dlhodobom horizonte, ktoré Irak musí riešiť v záujme upevnenia mieru a vybudovania zjednotenej, demokratickej krajiny, v ktorej budú môcť všetci občania plne využívať svoje práva a dosiahnuť vyššiu životnú úroveň.

V súlade so stratégiou EÚ pre Irak a s DPS je cieľom viacročného orientačného programu (VOP) Komisie na roky 2021 – 2027 vytvoriť podmienky a vyhliadky na to, aby všetci Iračania, a najmä mladí ľudia, mohli žiť v prosperujúcejšom a demokratickejšom Iraku, ktorý dokáže zvládať možné otrasy. Vo VOP na roky 2021 – 2027 sú navrhnuté tieto tri prioritné oblasti:

— vytváranie zelených pracovných miest a hospodárska diverzifikácia,

— ľudský rozvoj a sociálna súdržnosť,

— digitálna participatívna správa vecí verejných a demokracia.

EÚ v roku 2025 vyčlenila 21,1 milióna EUR na programy humanitárnej pomoci v Iraku. Toto financovanie sa zameriava predovšetkým na podporu najzraniteľnejších vnútorne vysídlených osôb a utečencov, čím sa uľahčujú cesty k trvalému riešeniu.

EÚ poskytuje v Iraku aj podporu v oblasti bezpečnosti. V reakcii na žiadosť irackých orgánov Rada v októbri 2017 zriadila misiu spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky na podporu reformy sektora civilnej bezpečnosti – EUAM Irak. Misia EUAM poskytuje irackým orgánom usmernenia a odborné poznatky v súvislosti s reformou sektora civilnej bezpečnosti. Cieľom tejto pomoci je uľahčiť jednotné vykonávanie irackej národnej bezpečnostnej stratégie.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

V posledných rokoch Parlament prijal rôzne uznesenia o situácii v Iraku vrátane:

— 18. septembra 2014 uznesenie o ofenzíve IŠ,

— 27. novembra 2014 uznesenie o rodovo motivovanom násilí,

— 30. apríla 2015 uznesenie o ničení kultúrnych pamiatok, ktorého sa dopúšťa ISIS/Dá'iš,

— 26. novembra 2015 uznesenie o vzdelaní pre deti v núdzových situáciách,

— 4. februára 2016 uznesenie o prenasledovaní menšín,

— 27. októbra 2016 uznesenie o situácii v severnom Iraku/Mosule,

— 15. decembra 2016 uznesenie o masových hroboch v Iraku,

— 13. septembra 2017 uznesenie o vývoze zbraní,

— 10. októbra 2024 uznesenie o právach žien v Iraku a návrhu na zmenu zákona o osobnom postavení.

Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Irakom organizuje pravidelné medziparlamentné stretnutia s Radou zástupcov Iraku. Posledná takáto schôdza sa konala 14. mája 2025 v Bruseli, pričom predchádzajúca sa konala v roku 2023 v Bagdade.

Sacharovovu cenu Európskeho parlamentu za rok 2016 získali Nádja Murád Bási Táhá a Lamjá' Hadží Bašár, ktoré prežili sexuálne zotročovanie zo strany príslušníkov IŠ v Iraku a neskôr sa stali hovorkyňami žien, ktoré boli tiež stali obeťami sexuálneho násilia

páchaného IŠ. Verejne vystupujú na podporu jezídskej komunity v Iraku – náboženskej menšiny, na ktorej bojovníci IŠ páchajú genocídu.

IRÁN

Vzťahy EÚ s Iránom sú výzvou a zhoršili sa do tej miery, že EÚ neposkytuje finančné prostriedky na žiadne činnosti, okrem istej veľmi špecifickej podpory obhajcov ľudských práv a humanitárnych činností. Je to výsledok série negatívnych udalostí vrátane iránskej vojenskej podpory Ruska od začiatku ruskej útočnej vojny na Ukrajine, jeho pokračujúceho porušovania ľudských práv, najmä po brutálnom potlačení protestov spojených s Mahsou Amíníovou, jeho destabilizačných činností v regióne, jeho jadrových ambícií a hybridných hrozieb v EÚ.

V reakcii na to EÚ v koordinácii s členskými štátmi neustále prispôsobuje svoj prístup zvyšovaním tlaku na Teherán. To viedlo k prijatiu **desiatich balíkov sankcií** zameraných na jednotlivcov a subjekty zodpovedné za porušovanie ľudských práv. EÚ naďalej neochvejne podporuje túžby iránskeho ľudu po všeobecných ľudských právach a základných slobodách, aktívne sa zapája do mechanizmov zodpovednosti Organizácie Spojených národov a využíva vlastné prostriedky na vyvodenie zodpovednosti voči Iránu. EÚ poskytla humanitárnu pomoc pre najzraniteľnejšie skupiny v Iráne, čím celková podpora pre Irán od roku 2016 dosiahla viac ako 124 miliónov EUR.

Keďže Irán nie je členom Svetovej obchodnej organizácie a EÚ a Irán nemajú uzatvorenú dvojstrannú dohodu, obchod medzi nimi podlieha všeobecnému dovoznému režimu EÚ. Podľa údajov Eurostatu týkajúcich sa obchodu medzi EÚ a Iránom dosiahol obchod s tovarom medzi oboma stranami v roku 2024 výšku 4,543 miliardy EUR, pričom EÚ zaznamenala veľký prebytok. Celkový vývoz do Iránu dosiahol 3,708 miliardy EUR, zatiaľ čo dovoz z Iránu dosiahol 0,834 miliardy EUR. Obchod je prevažne priemyselný, pričom vo vývoze dominujú stroje a chemikálie, zatiaľ čo objem obchodu zostáva obmedzený sankciami.

Hlavnou prioritou EÚ vo vzťahoch s Iránom bolo zachovanie spoločného komplexného akčného plánu (JCPOA, ktorý je tiež známy ako dohoda o iránskom jadrovom programe), ktorý bol podpísaný v júli 2015 vo Viedni. JCPOA je kľúčovou zložkou medzinárodného systému nešírenia jadrových zbraní. Udeľuje právomoci kontrolnému orgánu OSN v jadrovej oblasti, Medzinárodnej agentúre pre atómovú energiu (IAEA), ktorá vykonáva najprísnejšie inšpekcie v dejinách nešírenia jadrových zbraní. IAEA preberá plnú zodpovednosť za monitorovanie toho, či Irán naďalej dodržiava povinnosti, ktoré mu vyplývajú z JCPOA. Výmenou za záväzky Iránu JCPOA zabezpečil opätovné začlenenie Iránu do globálneho systému.

Odstúpenie USA od JCPOA v roku 2018 a prijatie politiky maximálneho tlaku viedli k tomu, že Irán obmedzil plnenie svojich záväzkov vyplývajúcich z dohody, v ktorej je stanovený komplexný a prísny systém inšpekcií a monitorovania zo strany IAEA. EÚ spolu so skupinou E3 (Nemecko, Francúzsko a Spojené kráľovstvo), Ruskom a Čínou pracovali na zachovaní JCPOA, a teda aj záväzkov Iránu.

V súlade s JCPOA sa zbrojné embargo uvalené na Irán skončilo v októbri 2020. Hoci EÚ vyjadrila k ukončeniu platnosti embarga výhrady, odmietla hrozbu USA obnoviť všetky sankcie OSN. EÚ uplatňuje svoje vlastné zbrojné embargo, ktoré nesúvisí

s JCPOA, ale je spojené s porušovaním ľudských práv, nepriateľskými činnosťami voči EÚ a odpaľovaním balistických rakiet a riadených striel s plochou dráhou letu.

Konflikt medzi Izraelom a Iránom v júni 2025, označovaný ako „12-dňová vojna", znamenal výraznú eskaláciu vrátane útokov na vojenské a jadrové zariadenia.

Platnosť mnohých ustanovení JCPOA mala uplynúť v októbri 2025 (ďalej len „doložky o ukončení platnosti"). Po eskalácii napätia a konflikte v roku 2025 však Spojené kráľovstvo, Francúzsko a Nemecko spustili mechanizmus opätovného zavedenia sankcií s cieľom obnoviť sankcie OSN. V dôsledku toho boli koncom roka 2025 opätovne uložené sankcie OSN a EÚ súvisiace s jadrovým programom.

JCPOA už nie je účinne funkčný po odstúpení Spojených štátov v roku 2018, následnom nedodržiavaní zo strany Iránu a opätovnom uložení sankcií európskymi stranami v roku 2025. Hoci EÚ naďalej považuje dohodu za dôležitý referenčný bod pre nešírenie jadrových zbraní, súčasné úsilie sa zameriava na zabránenie ďalšej eskalácii a podporu obnovenia diplomatickej angažovanosti.

Nedávny regionálny vývoj ešte viac skomplikoval vzťahy medzi EÚ a Iránom. Vo februári 2026 sa začala širšia vojenská konfrontácia medzi Spojenými štátmi, Izraelom a Iránom, ktorá zahŕňala rozsiahle útoky na iránsku vojenskú infraštruktúru a odvetné útoky v celom regióne. EÚ v tejto súvislosti neustále vyzýva na zmiernenie napätia, dodržiavanie medzinárodného práva a ochranu civilného obyvateľstva, pričom zachováva svoj záväzok dosiahnuť riešenie prostredníctvom rokovaní, ktoré sa bude zaoberať obavami súvisiacimi s jadrovou energiou, ako aj širšou regionálnou stabilitou.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

V roku 2004 vznikla Delegácia pre vzťahy s Iránom s cieľom nadviazať priame kontakty s Madžlisom (iránskym parlamentom). Delegácia pre vzťahy s Iránom zohráva od roku 2015 kľúčovú úlohu v rámci JCPOA a pri spájaní EÚ a Iránu. Od roku 2005 prebehlo sedem medziparlamentných schôdzí, z ktorých posledná sa konala v septembri 2018 v Bruseli.

Delegácia sa od roku 2019 zameriava na spoluprácu s iránskou občianskou spoločnosťou.

Európsky parlament 12. decembra 2023 udelil Sacharovovu cenu za slobodu myslenia za rok 2023 Žíne Mahse Amíníovej a hnutiu Ženy, život a sloboda v Iráne,

Európsky parlament počas svojho volebného obdobia 2019 – 2024 prijal 10 uznesení, v ktorých vyjadril znepokojenie nad situáciou v oblasti ľudských práv v Iráne. Kritizoval aj systematické potláčanie ľudských práv zo strany Iránu, a to v šiestich uzneseniach, ktoré boli doteraz prijaté počas súčasného volebného obdobia (2024 – 2029):

— uznesenie z 28. novembra 2024 o rastúcom a systematickom útlaku žien v Iráne,

— uznesenie z 23. januára 2025 o systematickom potláčaní ľudských práv v Iráne, najmä o prípadoch Pachšán Azízíovej a Veríše Morádíovej, a braní občanov EÚ ako rukojemníkov,

— uznesenie z 3. apríla 2025 o vlne popráv v Iráne a potvrdení trestov smrti pre aktivistov Behrúza Ehsáního a Mehdího Hasaního,

— uznesenie z 19. júna 2025 o prípade Dr. Ahmadrezú Džalálího v Iráne,

— uznesenie z 22. januára 2026 o brutálnych represiách voči demonštrantom v Iráne,

— uznesenie o systémovom útlaku, neľudských podmienkach a svojvoľnom zadržiavaní zo strany režimu v Iráne.

Rozhodný postoj Európskeho parlamentu voči destabilizačným činnostiam Iránu sa odráža v jeho uznesení o vykonávaní spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky – výročná správa za rok 2024, ktoré bolo prijaté 2. apríla 2025. Okrem toho, že Európsky parlament odsúdil Irán za sponzorovanie terorizmu a občianskych konfliktov vrátane podpory zástupných aktérov, ktorí uskutočnili útoky na Izrael, a za zapojenie sa do činností, ktoré narúšajú mier v regióne, odsúdil túto krajinu za sústavné neplnenie svojich povinností v oblasti právnej ochrany a za nedodržiavanie záväzkov vyplývajúcich z JCPOA. Kritizoval aj rastúcu vojenskú spoluprácu Iránu s Ruskom, pričom zdôraznil možné podpísanie komplexného strategického partnerstva a poskytovanie vojenského hardvéru zo strany Iránu Rusku, ktoré sa považuje za priamy príspevok ku konfliktu na Ukrajine a ďalšiu destabilizáciu regiónu.

Hoci sa v bezprostrednej budúcnosti neočakáva žiadna významná zmena medziparlamentných vzťahov, Európsky parlament bude naďalej spolupracovať s iránskou občianskou spoločnosťou a podporovať ambície iránskeho ľudu.

Simona-Daniela Moroianu / Camelia OAIDA
06/2026

5.6.6. AFRIKA

Spolupráca EÚ s africkými krajinami a Africkou úniou (AÚ) je založená na dvoch rôznych rámcoch, a to na a) spoločnej stratégii Afriky a EÚ a b) dohodách o partnerstve s africkými, karibskými a tichomorskými štátmi (AKT).
Právny základ politických, hospodárskych a rozvojových aspektov partnerstva medzi EÚ a štátmi AKT bol stanovený dohodou z Cotonou v roku 2000. Túto dohodu 15. novembra 2023 nahradila Samojská dohoda, ktorej cieľom bolo zmodernizovať partnerstvo a posunúť ho na vyššiu úroveň.
Spoločná stratégia Afriky a EÚ sa vykonáva na základe viacročných plánov a akčných plánov, ktoré sa prijímajú na každom samite EÚ – AÚ. Samit sa tradične koná každé tri roky. Na samite EÚ – AÚ, ktorý sa uskutočnil vo februári 2022 v Bruseli, sa vedúci predstavitelia EÚ a AÚ dohodli na spoločnej vízii do roku 2030, ktorá má upevniť obnovené partnerstvo založené na solidarite, bezpečnosti, mieri, udržateľnom rozvoji a spoločnej prosperite. Tretie zasadnutie ministrov EÚ – AÚ sa konalo 21. mája 2025 za účasti nového vedenia AÚ. Na tomto zasadnutí bol preskúmaný pokrok dosiahnutý v súvislosti so spoločnou víziou do roku 2030 a pripravili sa podmienky pre siedmy samit EÚ – AÚ, ktorý sa konal v Luande (Angola) od 24. do 25. novembra 2025 pri príležitosti 25. výročia partnerstva, ktoré sa začalo na samite v Káhire v roku 2000. V dňoch 8. až 9. októbra 2025 sa v Bruseli konalo 16. konzultačné zasadnutie Politického a bezpečnostného výboru EÚ a Mierovej a bezpečnostnej rady AÚ. EÚ je najvýznamnejším darcom oficiálnej rozvojovej pomoci pre Afriku. Tá sa financuje najmä zo všeobecného rozpočtu EÚ prostredníctvom Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI) – Globálna Európa.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Články 217 a 218 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

— Dohoda o partnerstve medzi EÚ a jej členskými štátmi a členmi Organizácie afrických, karibských a tichomorských štátov (Samojská dohoda) z novembra 2023.

— 10. apríla 2024 vyjadril Parlament súhlas so Samojskou dohodou; keď sa 1. januára 2024 začalo jej predbežné vykonávanie, nahradila Dohodu z Cotonou.

— Nariadenie (EÚ) 2021/947, ktorým sa zriaďuje Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce – Globálna Európa.

PARTNERSTVO AKT – EÚ

Vzťahy medzi EÚ a subsaharskou Afrikou sa viac ako dve desaťročia opierali o Dohodu z Cotonou, ktorá stanovila základy vzťahov medzi EÚ a 78 zo 79 krajín[1] patriacich k štátom AKT – ktoré v apríli 2022 vytvorili Organizáciu afrických, karibských a tichomorských štátov (OAKTŠ).

[1]Výnimkou bola Kuba.

Platnosť Dohody z Cotonou, ktorá mala pôvodne uplynúť v roku 2020, bola niekoľkokrát predĺžená, naposledy do novembra 2023. Cieľom Dohody z Cotonou bolo odstrániť chudobu a podporiť začlenenie krajín AKT do svetového hospodárstva. Dohodu tvorili tri piliere spolupráce:

— politická,

— rozvojová,

— hospodárska a obchodná spolupráca.

Dohodu vykonávali spoločné inštitúcie AKT – EÚ vrátane Rady ministrov, Výboru veľvyslancov a Spoločného parlamentného zhromaždenia.

Rokovania o dohode nasledujúcej po Dohode z Cotonou medzi EÚ a OAKTŠ boli ukončené v decembri 2020. Podpísanie novej dohody sa však oneskorilo do novembra 2023 z dôvodu vnútorných nezhôd v rámci EÚ a výhrad zo strany dvoch členských štátov EÚ.

Samojská dohoda podpísaná v novembri 2023 nahrádza Dohodu z Cotonou a predstavuje novú kapitolu vo vzťahoch medzi EÚ a OAKTŠ. Dohoda prináša dve hlavné zmeny, a to posilnenie parlamentného rozmeru v inštitucionálnom rámci a rozdelenie dohody na tri regionálne protokoly. Predstavuje modernizované partnerstvo na vyššej úrovni medzi EÚ a OAKTŠ, ktoré stavia na základoch stanovených v Dohode z Cotonou.

V Samojskej dohode je stanovených šesť strategických prioritných oblastí spolupráce: ľudské práva, demokracia a správa vecí verejných; mier a bezpečnosť; ľudský a sociálny rozvoj; inkluzívny udržateľný hospodársky rast a rozvoj; environmentálna udržateľnosť a zmena klímy; migrácia a mobilita. Zdôrazňuje sa v nej aj význam spolupráce medzi stranami na medzinárodných fórach a v rámci programu OSN Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj a cieľov udržateľného rozvoja.

Spolupráca sa vykonáva na základe troch regionálnych protokolov, ktoré odrážajú rozličné priority AKT regiónov. Protokol EÚ – Afrika sa stal kľúčovým právnym rámcom vzťahov medzi EÚ a subsaharskou Afrikou. Regionálne prioritné oblasti zahŕňajú: inkluzívny a udržateľný hospodársky rast; ľudský a sociálny rozvoj; životné prostredie a prírodné zdroje; mier a bezpečnosť; právny štát, spravodlivosť, demokraciu a správu vecí verejných; ľudské práva a rodovú rovnosť; migráciu a mobilitu. Novým protokolom získali dialóg a spolupráca EÚ – AÚ väčšiu úlohu v porovnaní s Dohodou z Cotonou.

Samojskou dohodou o partnerstve sa zavádzajú spoločné inštitúcie, najmä Rada ministrov OAKTŠ – EÚ a štyri medziparlamentné zhromaždenia. Tie pozostávajú zo zastrešujúceho Spoločného parlamentného zhromaždenia OAKTŠ – EÚ a troch regionálnych parlamentných zhromaždení: parlamentného zhromaždenia Afrika – EÚ, parlamentného zhromaždenia Karibik – EÚ a parlamentného zhromaždenia Tichomorie – EÚ (pozri brífing výskumných služieb Európskeho parlamentu s názvom After Cotonou: towards a new agreement with the African, Caribbean and Pacific states – Po Dohode z Cotonou: smerom k novej dohode s africkými, karibskými a tichomorskými štátmi). Tieto štyri parlamentné zhromaždenia boli formálne ustanovené vo februári 2024, keď sa prvýkrát zišli v Luande v Angole a prijali svoj rokovací poriadok. Každé z týchto štyroch zhromaždení usporiada jedno riadne

výročné zasadnutie, ktoré sa bude striedavo konať v EÚ a v krajine AKT. Regionálne zhromaždenia môžu organizovať aj ďalšie zasadnutia v spojení s výročným Spoločným parlamentným zhromaždením OAKTŠ – EÚ.

STRATÉGIA AFRIKY A EÚ A PARTNERSTVO EÚ S AFRIKOU

Pôvodnú spoločnú stratégiu Afriky a EÚ prijali vedúci predstavitelia EÚ a Afriky na druhom samite EÚ – Afrika v Lisabone v roku 2007 a vymedzili v nej politickú víziu partnerstva medzi Afrikou a EÚ. Medzi jeho ciele patrí:

— prekročiť rámec spolupráce založenej na vzťahu darca – príjemca a do vzťahov medzi Afrikou a EÚ začleniť otázky spoločného politického záujmu,

— rozšíriť spoluprácu riešením spoločných globálnych výziev, ako sú migrácia, zmena klímy, mier a bezpečnosť, a posilniť spoluprácu na medzinárodných fórach,

— podporovať Afriku v jej úsilí podnecovať nadregionálne a kontinentálne reakcie na tieto významné výzvy,

— snažiť sa o dosiahnutie partnerstva, ktorého ústredným prvkom sú ľudia, a zaistiť lepšiu účasť afrických a európskych občanov.

V marci 2020, pred šiestym samitom EÚ – AÚ, vydala Komisia a vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku spoločné oznámenie s názvom Na ceste ku komplexnej stratégii pre Afriku. Navrhovala sa v ňom posilnená spolupráca založená na piatich pilieroch: zelená transformácia a prístup k energii, digitálna transformácia, udržateľný rast a zamestnanosť, mier a správa vecí verejných a migrácia a mobilita.

Parlament prijal 25. marca 2021 uznesenie o novej stratégii EÚ pre Afriku: partnerstvo pre udržateľný a inkluzívny rozvoj. V uznesení sú zopakované a posilnené časti stratégie, ktorú spoločne navrhli Komisia a vysoký predstaviteľ, ako je udržateľný a inkluzívny rast, a zároveň sa v ňom vyzvalo, aby sa kládol väčší dôraz na ďalšie oblasti, ako je ľudský rozvoj, sociálne začlenenie, ľudské práva, posilnenie postavenia žien a mladých ľudí a odolné poľnohospodárstvo. Pokiaľ ide o migráciu, podľa uznesenia bude úspech partnerstva závisieť od výrazného zlepšenia možností mobility, pričom je potrebné ďalej rozvíjať legálne migračné kanály.

Na šiestom samite EÚ – AÚ (ktorý sa konal 17. až 18. februára 2022 v Bruseli) sa hlavy štátov a predsedovia vlád EÚ a AÚ dohodli na vyhlásení s názvom Spoločná vízia do roku 2030. Spoločná vízia upevňuje strategické a dlhodobé základy vzťahov medzi EÚ a Afrikou v globalizovanom svete. Jej cieľom je posilniť hospodársku spoluprácu a podporovať udržateľný rozvoj tak, aby oba kontinenty spolunažívali v mieri, bezpečnosti, demokracii, prosperite, solidarite a ľudskej dôstojnosti a zároveň sa naše národy, regióny a organizácie zbližovali. Obnovené partnerstvo sa zaoberá bezprostrednými príležitosťami a výzvami, ako aj dlhodobými možnosťami partnerstva. Zároveň sa zameriava na opatrenia na kontinentálnej a regionálnej úrovni, ktoré EÚ a Afrike umožňujú spoločné dosahovanie výsledkov. Vízia zahŕňa štyri ciele:

— investičný balík Afrika – Európa, ktorého cieľom je poskytnúť investície vo výške 150 miliárd EUR na podporu diverzifikovaných, udržateľných a odolných hospodárstiev na africkom kontinente,

— obnovená a posilnená spolupráca týkajúca sa mieru a bezpečnosti,

— posilnené a recipročné partnerstvo v oblasti migrácie a mobility,

— záväzok posilniť multilateralizmus v rámci medzinárodného poriadku založeného na pravidlách, ktorého jadrom je OSN.

Po šiestom samite EÚ – AÚ nasledovalo 28. novembra 2022 spoločné zasadnutie AÚ a kolégia komisárov EÚ. Tretie zasadnutie ministrov EÚ – AÚ sa konalo 22. mája 2025 za účasti nového vedenia AÚ. Na tomto zasadnutí bol preskúmaný pokrok dosiahnutý v súvislosti so spoločnou víziou do roku 2030 a pripravili sa podmienky pre siedmy samit EÚ – AÚ, ktorý sa konal v Luande (Angola) od 24. do 25. novembra 2025 pri príležitosti 25. výročia partnerstva, ktoré sa začalo na samite v Káhire v roku 2000.

V rámci príprav na siedmy samit EÚ – AÚ Parlament prijal uznesenie, v ktorom vyzval na nové rovnocenné partnerstvo medzi EÚ a Afrikou založené na vzájomnom rešpekte, spoločných záujmoch a spoločných multilaterálnych opatreniach. Zdôrazňuje sa v ňom potreba zamerať sa na praktickú spoluprácu s hmatateľnými výsledkami, pričom sa uprednostnia oblasti ako mier, bezpečnosť, infraštruktúra a digitálna prepojenosť prostredníctvom investičného nástroja Global Gateway a hospodársky rast stimulovaný rozvojom súkromného sektora. Uznesenie zdôrazňuje tiež, že je dôležité posilniť spoločné úsilie v boji proti terorizmu a organizovanej trestnej činnosti a vykonávať migračné politiky, ktoré riešia základné príčiny a zároveň rešpektujú právomoci členských štátov. Okrem toho vyzdvihuje potrebu inštitucionalizovať parlamentný rozmer samitov EÚ – AÚ vrátane pravidelných predsamitových schôdzí s Panafrickým parlamentom, tematických výmen medzi parlamentnými výbormi a každoročných dialógov na vysokej úrovni o kľúčových témach, ako sú mier a bezpečnosť, obchodná a hospodárska spolupráca, migrácia a mobilita a zmena klímy a udržateľnosť. To v konečnom dôsledku prispeje k vypracovaniu spoločného akčného plánu EÚ a AÚ na roky 2025 – 2030 s merateľnými cieľmi, medzi ktorými je zdvojnásobenie obchodu a investícií, vytvorenie rámca pre mobilitu a víza a začatie digitálneho zeleného partnerstva.

ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCA

EÚ a jej členské štáty sú naďalej najvýznamnejším darcom oficiálnej rozvojovej pomoci pre Afriku.

Na základe rokovaní o viacročnom finančnom rámci EÚ na roky 2021 – 2027 (pozri osobitný informačný list 1.4.3 Viacročný finančný rámec) sa na rozvojovú spoluprácu vzťahuje komplexný Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce – Globálna Európa (NDICI – Globálna Európa), ktorý je v plnej miere začlenený do rozpočtu EÚ. Predtým sa prevažná časť rozvojovej pomoci EÚ africkým krajinám poskytovala z Európskeho rozvojového fondu, ktorý bol oddelený od rozpočtu EÚ.

Nástroj NDICI – Globálna Európa zjednodušuje štruktúru vonkajšieho financovania EÚ, pretože nahrádza a zlučuje 10 nástrojov z predchádzajúceho rozpočtového cyklu (2014 – 2020) do jedného komplexného nástroja. Posilňuje schopnosť EÚ plniť svoje strategické priority a medzinárodné záväzky tým, že poskytuje flexibilitu a inovatívne nástroje na budovanie väčšej dôvery a spolupráce s partnerskými krajinami EÚ. Globálna Európa sa riadi zásadou „prvoradosti politiky“ a hodnotovo orientovaným

prístupom, ktoré EÚ umožnia, aby vo svojej vonkajšej činnosti zaujímala dôraznejší geopolitický postoj.

Nástroj Globálna Európa s rozpočtom takmer 80 miliárd EUR na obdobie 2021 – 2027 pokrýva viac ako 70 % financovania vonkajších vzťahov EÚ. Program je založený na troch pilieroch: geografických programoch, tematických programoch a opatreniach rýchlej reakcie. Geografické programy, ktoré budú hlavným vykonávacím mechanizmom, sa zameriavajú na regióny, ako je susedstvo EÚ, subsaharská Afrika, Ázia a Tichomorie a Severná a Južná Amerika a Karibik. Tento prístup umožňuje strategickejšiu a súdržnejšiu činnosť EÚ na celom svete, ktorá je prispôsobená potrebám partnerských krajín. Prioritou programu je podpora a ochrana ľudských práv, ako aj posilnenie postavenia organizácií občianskej spoločnosti na celom svete s cieľom podnietiť pozitívnu zmenu a podporiť spravodlivejší, férovejší a stabilnejší svet.

OBCHODNÉ VZŤAHY

Dohoda z Cotonou umožnila EÚ a krajinám AKT rokovať o obchodných dohodách zameraných na rozvoj, tzv. dohodách o hospodárskom partnerstve (DHP). To sa nezmenilo ani v prípade Samojskej dohody, v rámci ktorej DHP predstavujú hlavný nástroj prístupu na jednotný trh EÚ. Obchod medzi EÚ a africkými krajinami sa – spolu s regionálnou a kontinentálnou hospodárskou integráciou – považuje za základný prvok podpory udržateľného rozvoja v Afrike. Jednostranné režimy navyše umožňujú väčšine subsaharských krajín preferenčný prístup na trh EÚ (pozri samostatný informačný list 5.2.3 Obchodné režimy vzťahujúce sa na rozvojové krajiny).

DHP sú hlavnými nástrojmi na podporu obchodu medzi EÚ a africkými regiónmi a považujú sa za dohody plne zlučiteľné s pravidlami Svetovej obchodnej organizácie. Ukázalo sa však, že rokovania o týchto DHP, ktoré sa začali v roku 2002, sú zložitejšie, než sa očakávalo, a narazili na značnú neochotu niektorých afrických vlád, skupín miestnej občianskej spoločnosti a odborových zväzov. Viaceré DHP, ktoré sa mali vzťahovať na celé africké regióny, sa preto vykonávajú len predbežne s krajinami, ktoré sú ochotné ich vykonávať, ako je Pobrežie Slonoviny, Ghana, Kamerun a Keňa (viac informácií sa uvádza v brífingu výskumnej služby Európskeho parlamentu s názvom EU economic partnership agreements with ACP countries – Dohody o hospodárskom partnerstve EÚ s krajinami AKT).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Tak ako v prípade iných medzinárodných dohôd si uzavretie Samojskej dohody z právneho hľadiska vyžaduje súhlas Parlamentu (článok 218 ZFEÚ), hoci dohoda sa môže čiastočne a predbežne vykonávať pred udelením súhlasu a predtým, ako ju ratifikujú všetky členské štáty EÚ a OAKTŠ. Parlament prispel k rokovaniam o Samojskej dohode prijatím uznesení pred procesom a počas neho a zriadením monitorovacej skupiny pod vedením Výboru pre rozvoj. V nadväznosti na rokovania a podpísanie dohody Parlament udelil súhlas 10. apríla 2024.

Súhlas Parlamentu sa vyžaduje aj v prípade DHP uzatváraných s krajinami AKT. Okrem toho Parlament aktívne prispieval k formovaniu finančného nástroja NDICI – Globálna Európa a dohliada na jeho vykonávanie.

Parlament má niekoľko stálych medziparlamentných delegácií pre vzťahy s africkými krajinami a inštitúciami. Hlavným orgánom, v rámci ktorého Parlament rozvíja spoluprácu v takýchto oblastiach, je Spoločné parlamentné zhromaždenie OAKTŠ – EÚ podľa článku 14 Dohody z Cotonou. Pozostáva z poslancov Európskeho parlamentu a poslancov parlamentov z OAKTŠ a zohráva základnú úlohu pri posilňovaní parlamentných vzťahov medzi EÚ a jej partnerskými krajinami z OAKTŠ. Okrem zriadenia regionálnych parlamentných zhromaždení bolo jednou z kľúčových požiadaviek Parlamentu počas rokovaní zachovanie spoločného parlamentného zhromaždenia v novej dohode, čo považoval za nevyhnutnú podmienku udelenia súhlasu. Delegácie pre každú z nových dohôd o partnerstve boli formálne zriadené v decembri 2023 vrátane delegácie pri parlamentnom zhromaždení Afrika – EÚ. Táto delegácia pozostáva zo 48 poslancov EP, z ktorých každý je tiež členom nového Spoločného parlamentného zhromaždenia OAKTŠ – EÚ.

Parlament tiež zaviedol formy parlamentnej spolupráce s AÚ, a to prostredníctvom svojej Delegácie pre vzťahy s Panafrickým parlamentom, ktorá bola zriadená v roku 2009. Parlamentné samity zvyčajne sprevádzajú medzivládne samity a na začiatku každého medzivládneho samitu vydávajú spoločné vyhlásenie adresované priamo hlavám štátov alebo predsedom vlád.

EÚ tiež udržiava privilegované parlamentné vzťahy s Južnou Afrikou, ktoré v roku 2007 posilnilo strategické partnerstvo medzi Južnou Afrikou a EÚ – jediné dvojstranné strategické partnerstvo EÚ s africkou krajinou. To odráža aj osobitná stála delegácia Parlamentu pre vzťahy s Južnou Afrikou, ktorá od 18. do 19. februára 2025 v Kapskom Meste usporiadala svoju 28. medziparlamentnú schôdzu, kde bolo prijaté spoločné vyhlásenie. Ôsmy samit EÚ – Južná Afrika sa konal 13. marca 2025 tiež v Kapskom Meste. 29. medziparlamentná schôdza sa konala od 5. do 6. novembra 2025 v Bruseli pred 20. samitom skupiny G20, ktorý sa konal od 22. do 23. novembra 2025 v Johannesburgu (Južná Afrika). Išlo o prvý samit skupiny G20, ktorý sa konal na africkom kontinente pri príležitosti prvého predsedníctva Južnej Afriky v skupine G20, ktoré trvalo od 1. decembra 2024 do 30. novembra 2025.

Rose BAGUDU
12/2025

5.6.7. JUŽNÁ ÁZIA

V tomto informačnom liste sa vysvetľuje geostrategický význam južnej Ázie pre EÚ prostredníctvom jej vzťahov s krajinami v regióne. Indicko-tichomorský región sa rýchlo vyvíja a žije tu viac ako 50 % svetovej populácie. EÚ ako silný hospodársky aktér a hlavný poskytovateľ rozvojovej pomoci nadväzuje čoraz užšie vzťahy s krajinami južnej Ázie. Usiluje sa podporovať budovanie inštitúcií, demokraciu, dobrú správu vecí verejných a ľudské práva, no zaujíma sa aj o bezpečnostné otázky v tomto regióne, ako je konflikt v Kašmíre, situácia v Afganistane, námorná bezpečnosť a terorizmus. Parlament podporuje spoluprácu medzi EÚ a južnou Áziou a poskytovanie pomoci týmto krajinám vrátane cielenej podpory najzraniteľnejších skupín.

Tento informačný list je zameraný na región južnej Ázie. Ďalšie informácie sú uvedené aj v informačných listoch o východnej Ázii (pozri 5.6.8), Strednej Ázii (pozri 5.6.4) a juhovýchodnej Ázii (pozri 5.6.9).

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: hlava V sa vzťahuje na vonkajšiu činnosť EÚ, konkrétne na jej vzťahy s krajinami mimo EÚ.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: články 206 a 207 sa zaoberajú obchodom, zatiaľ čo články 216 – 219 sa vzťahujú na medzinárodné dohody.

VŠEOBECNÝ KONTEXT

V septembri 2021 bola prijatá stratégia EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne, aby sa zvýšila prítomnosť EÚ v tomto regióne, budovali partnerstvá a posilnil medzinárodný poriadok založený na pravidlách. Vzhľadom na rastúce geostrategické výzvy EÚ prispôsobuje svoje súčasné nástroje. Strategický kompas pre bezpečnosť a obranu EÚ, formálne schválený Radou v marci 2022, podporuje otvorenú regionálnu bezpečnostnú architektúru založenú na pravidlách vrátane bezpečných morských komunikačných trás, budovania kapacít a zvýšenej námornej prítomnosti v indicko-tichomorskom regióne. Južná Ázia, súčasť širšieho indicko-tichomorského regiónu, má zásadný geostrategický význam pre EÚ, no zároveň čelí značným výzvam.

ZOSKUPENIE JUŽNEJ ÁZIE PRE REGIONÁLNU SPOLUPRÁCU

EÚ podnecuje regionálnu integráciu a podporuje Zoskupenie južnej Ázie pre regionálnu spoluprácu (SAARC). Členskými krajinami SAARC sú Afganistan, Bangladéš, Bhután, India, Maldivy, Nepál, Pakistan a Srí Lanka. Štatút pozorovateľa majú EÚ, Austrália, Čína, Irán, Japonsko, Južná Kórea, Maurícius, Mjanmarsko a Spojené štáty. V dôsledku politického napätia medzi členskými štátmi, najmä medzi Indiou a Pakistanom, ako aj nestabilnej situácie v Afganistane sa práca SAARC pozastavila. Zoskupenie dosiahlo pokrok pri riešení regionálnych otázok vrátane hospodárskej spolupráce a humanitárnych kríz. Problémy však stále existujú, napríklad štrukturálne nedostatky

a hospodárske rozdiely medzi členskými štátmi. Krajiny SAARC v súčasnosti zápasia s rastúcimi dovoznými nákladmi a nedostatkom palív v dôsledku vojny v Perzskom zálive. Národné vlády preto zavádzajú úsporné opatrenia zamerané na zníženie spotreby energie, zachovanie hospodárskej stability a upokojenie svojich domácich trhov.

Rozvojová spolupráca medzi EÚ a krajinami južnej Ázie zahŕňa finančnú a technickú pomoc, ako aj hospodársku spoluprácu. Medzi priority patrí regionálna stabilita, zmierňovanie chudoby, ľudské práva, udržateľný rozvoj, dobrá správa vecí verejných a pracovné práva. Cieľom spolupráce medzi EÚ a SAARC je podporovať harmonizáciu noriem a uľahčenie obchodu a tiež zvyšovať povedomie o prínosoch regionálnej spolupráce. Najnovšie iniciatívy sa zameriavajú na zmiernenie zmeny klímy a digitálnu transformáciu. V roku 2024 EÚ a SAARC spustili spoločný program na posilnenie regionálnej prepojenosti a podporu udržateľnej energie.

INDIA

V novembri 2004 sa na piatom samite EÚ – India prijalo strategické partnerstvo medzi Indiou a EÚ, ktoré podporovalo politický dialóg a spoluprácu, rozvoj hospodárskych vzťahov, obchod a investície, ako aj posilňovanie medziľudských výmen. Od roku 2026 predstavujú EÚ a India takmer 25 % svetovej populácie a 20 % svetového obchodu.

V tejto súvislosti EÚ a India po takmer 20 rokoch rokovaní v januári 2026 na 16. samite EÚ – India v Naí Dillí úspešne uzavreli dohodu o voľnom obchode medzi Indiou a EÚ. Lídri sa na samite dohodli, že podporia dokument „Smerom k roku 2030: Spoločný komplexný strategický program EÚ a Indie" s cieľom usmerniť dvojstrannú spoluprácu v oblasti udržateľnosti, inovácií, bezpečnosti, prepojenosti a globálnych otázok.

Dohodou sa obmedzujú colné a necolné prekážky, znižujú sa clá pre všetkých vývozcov o 4 miliardy EUR ročne a otvárajú sa významné obchodné a investičné príležitosti. K januáru 2026 pôsobí v Indii 6 000 spoločností z EÚ a obchod medzi EÚ a Indiou podporuje takmer 800 000 pracovných miest v EÚ. Očakáva sa, že vývoz tovaru z EÚ do Indie sa do roku 2032 zdvojnásobí.

V roku 2025 bola EÚ naďalej najväčším obchodným partnerom Indie, pričom vzájomný obchod s tovarom dosiahol v roku 2024 hodnotu 120 miliárd EUR, čo predstavuje 11,5 % celkového obchodu Indie s tovarom. India je deviatym najväčším obchodným partnerom EÚ s podielom 2,4 % na celkovom obchode EÚ s tovarom v roku 2024. Dvojstranný obchod s tovarom sa za posledné desaťročie zvýšil takmer o 90 %. Obchod so službami dosiahol v roku 2023 59,7 miliardy EUR, čo predstavuje výrazný nárast oproti 44,9 miliardy EUR v roku 2021. Podiel EÚ na objeme priamych zahraničných investícií v Indii sa v priebehu rokov takisto značne zvýšil a v roku 2023 dosiahol 140,1 miliardy EUR v porovnaní s 82,3 miliardy EUR v roku 2019. V roku 2023 predstavoval objem priamych zahraničných investícií Indie v EÚ 10,3 miliardy EUR.

Počas 16. samitu EÚ – India sa začalo aj partnerstvo EÚ a Indie v oblasti bezpečnosti a obrany. Dohodou sa posilňuje spolupráca a spoločné iniciatívy v oblasti spoločných bezpečnostných priorít, ako je námorná bezpečnosť, nešírenie zbraní a odzbrojenie, kozmická doména, kybernetická obrana a boj proti terorizmu. Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen a predseda vlády Indie Naréndra Módí na stretnutí v apríli 2022 vyhlásili ustanovenie Rady EÚ – India pre obchod a technológie (TTC).

Vzájomné vzťahy EÚ a Indie sa posilnili vo februári 2023, keď bola TTC zriadená. V marci 2024 sa konala konferencia vedúcich predstaviteľov EÚ a Indie so zameraním na automobilový priemysel, zdravotnícke vybavenie a sektor zdravotnej starostlivosti.

V máji 2021 bolo nadviazané partnerstvo EÚ a Indie v oblasti prepojenosti. Nasledovala konferencia Indie a EÚ o prepojenosti, ktorá sa konala v júni 2023 s cieľom identifikovať konkrétne projekty v oblasti prepojenosti. India prijala v auguste 2023 zákon o ochrane digitálnych osobných údajov.

Posilňuje sa aj spolupráca medzi Indiou a EÚ v oblasti vedy, technológií a inovácií, a to v rámci programu Horizont Európa. Cieľom súčasnej politiky vzdelávania Indie je nadviazať viac medzinárodných partnerstiev s európskymi univerzitami na účely spolupráce na programoch Horizont Európa. V januári 2026 EÚ a India ďalej posilnili spoluprácu v oblasti vznikajúcich a kritických technológií, inovácií a výskumu, okrem iného vytvorením centier inovácií EÚ a Indie, začatím partnerstva EÚ a Indie v oblasti startupov a obnovením dohody medzi EÚ a Indiou o vedeckej a technologickej spolupráci do roku 2030.

Od 19. apríla do 1. júna 2024 sa v Indii konali všeobecné voľby. Strana Bharatiya Janata pod vedením premiéra Módího získala tretíkrát po sebe najviac kresiel, nedosiahla však väčšinu v dolnej snemovni indického parlamentu Lok Sabha. Namiesto toho sa musela obrátiť na svojich spojencov v Národnej demokratickej aliancii, aby si zabezpečila 272 kresiel potrebných na zostavenie ďalšej vlády. Opoziční spojenci – Indická národná rozvojová inkluzívna aliancia – prekonali očakávania, ale nezískali väčšinu, a preto zostávajú hlavným opozičným blokom v Lok Sabha. Národná demokratická aliancia pod vedením strany Bharatiya Janata upevnila svoje postavenie vo voľbách do štátnych zhromaždení, a to okrem iného kľúčovým víťazstvom vo voľbách do zákonodarného zhromaždenia štátu Bihár v novembri 2025, čím sa ďalej posilnil mandát vlády.

India ako najľudnatejšia krajina na svete uskutočňuje politické a hospodárske reformy zamerané na modernizáciu štátnej správy, dobrú správu vecí verejných, boj proti korupcii pomocou programov demonetizácie a transparentnosti, riešenie sociálnych problémov, rozvoj hospodárstva formou iniciatív „Make in India“ a „Invest India“ a zavádza celoštátnu daň z tovarov a služieb. India je – podobne ako jej susedné krajiny Pakistan a Čína – jadrovou veľmocou a čelí bezpečnostným problémom, terorizmu a ozbrojeným konfliktom v súvislosti s hranicami, najmä s Pakistanom v autonómnom štáte Džammú a Kašmír a v menšej miere s Čínou. Od mája 2026 má vojna v Perzskom zálive závažný vplyv na dodávky ropy a zemného plynu v Indii.

Kastový systém Indie je jednou z najstarších foriem usporiadania spoločenských tried na svete, čo vyvoláva obavy z pokračujúcej diskriminácie na základe kasty. Táto krajina je tiež mozaikou etník a jazykov, kde v rade štátov panuje napätie a dochádza k porušovaniu ľudských práv a práv žien a detí. Podľa Medzinárodnej organizácie práce je detská práca v Indii naďalej vážnym problémom napriek tomu, že predseda vlády Módí schválil rad opatrení, ktorými sa zakazuje, aby deti mladšie ako 14 rokov vykonávali nebezpečné činnosti, s prísnymi sankciami pre zamestnávateľov, ktorí porušia právne predpisy.

Európsky parlament prijal niekoľko uznesení o Indii vrátane:

— uznesenia o budúcej obchodnej a investičnej spolupráci medzi EÚ a Indiou z roku 2022, v ktorom uvítal záväzok pracovať na uzavretí ambicióznej, vyváženej,

komplexnej a vzájomne prospešnej obchodnej dohody medzi EÚ a Indiou založenej na hodnotách. Parlament privítal zriadenie TTC,

— uznesenie o situácii v indickom štáte Manipur z roku 2023, v ktorom vyzval, aby sa prijali všetky potrebné opatrenia na zastavenie etnického a náboženského násilia, na ochranu všetkých náboženských menšín a na zabránenie akejkoľvek ďalšej eskalácii,

— uznesenia o vzťahoch medzi EÚ a Indiou z roku 2024, v ktorom vyzval na rozšírenie a prehĺbenie vzťahov medzi EÚ a Indiou ako strategickými partnermi, najmä v kľúčových oblastiach, ako sú zmena klímy, digitalizácia, prepojenosť, obchod a investície, zahraničná, bezpečnostná a obranná politika, ľudské práva a právny štát.

V januári 2025 navštívil Indiu Výbor Európskeho parlamentu pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľa, pričom sa diskutovalo o kľúčových legislatívnych aktoch EÚ týkajúcich sa digitálnych služieb, digitálnych trhov, umelej inteligencie, bezpečnosti výrobkov a ochrany spotrebiteľa. V októbri 2025 navštívil Indiu Výbor pre medzinárodný obchod. Výbor pre práva žien a rodovú rovnosť navštívil Naí Dillí vo februári 2026.

V súčasnom volebnom období je na čele Delegácie Parlamentu pre vzťahy s Indiou Angelika Niebler (PPE, DE).

Pokiaľ ide o medziparlamentný dialóg, v marci 2026 sa v Naí Dillí konala 16. medziparlamentná schôdza EÚ – India.

PAKISTAN

Vzťahy medzi EÚ a Pakistanom siahajú do roku 1962 a v súčasnosti sú založené na dohode o spolupráci z roku 2004 a strategickom pláne angažovanosti EÚ a Pakistanu, ktorý bol podpísaný v roku 2019. EÚ ako významný poskytovateľ rozvojovej pomoci podporuje presadzovanie demokracie a budovanie inštitúcií v Pakistane.

Pakistan je najväčším príjemcom jednostranných obchodných preferencií EÚ v rámci všeobecného systému preferencií plus (VSP+). V rámci tohto procesu Výbor Európskeho parlamentu pre medzinárodný obchod monitoruje dodržiavanie požiadaviek VSP+. Štatút Pakistanu v rámci systému VSP+ by sa mohol preskúmať, pretože závisí od plnenia záväzkov, ako je zaručenie ľudských práv a náboženskej slobody. V júni 2022 pozorovateľská misia EÚ posúdila účinné vykonávanie 27 medzinárodných dohovorov, čo je povinná požiadavka zachovania štatútu VSP +, ktorý je pre Pakistan veľmi prínosný. V novembri 2023 Komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť uverejnili spoločnú správu s posúdením pokroku ôsmich zvýhodnených krajín podľa VSP+, medzi ktorými bol aj Pakistan.

Rada EÚ a Parlament predĺžili súčasný systém VSP+ do decembra 2027. Jeho presadzovanie si bude vyžadovať, aby zvýhodnené krajiny formálne požiadali o nový systém. Tento proces sa pozorne sleduje v Islamabade. Štatút Pakistanu v rámci VSP+ bol v októbri 2023 predĺžený až do roku 2027.

EÚ bola aj v roku 2024 druhým najväčším obchodným partnerom Pakistanu a jej podiel na celkovom obchode Pakistanu predstavoval 12,4 %. V tom istom roku bol Pakistan 48. najväčším obchodným partnerom EÚ v oblasti tovaru a jeho podiel na obchode EÚ predstavoval 0,2 %. Hlavnými vývoznými položkami Pakistanu do EÚ sú textil a odevy,

ktoré predstavujú 75,8 % jeho celkového vývozu do EÚ. EÚ vyváža do Pakistanu najmä chemikálie, základné kovy, stroje a zariadenia. Celkový vývoz Pakistanu do EÚ sa od roku 2013 do roku 2024 zvýšil takmer o 83 % na 8,3 miliardy EUR.

EÚ je významným poskytovateľom rozvojovej a humanitárnej pomoci Pakistanu. V rámci viacročného orientačného programu na roky 2021 – 2027 EÚ vyčlenila 265 miliónov EUR vo forme grantového financovania na partnerstvá s Pakistanom na roky 2021 – 2024 a ďalších 135 miliónov EUR na roky 2025 – 2027. Z týchto finančných prostriedkov sa podporujú tri prioritné oblasti: zelený inkluzívny rast, ľudský kapitál a správa vecí verejných. EÚ takisto spustila iniciatívu Tím Európa s názvom „Obnova k lepšiemu prostredníctvom vytvárania zelených pracovných miest", ktorej cieľom je podporiť zelený rast a zvýšiť odolnosť Pakistanu voči zmene klímy.

EÚ uznala výzvy, ktorým Pakistan čelí v súvislosti s prijatím vyše troch miliónov utečencov, a je pripravená zvážiť poskytnutie ďalšej podpory vrátane dobrovoľnej repatriácie utečencov do Afganistanu. Okrem toho sa zo Svetového potravinového programu OSN v roku 2023 podporilo viac ako 180 000 zraniteľných osôb postihnutých povodňami v siedmich okresoch provincie Sindh, čo bolo možné vďaka príspevku z operácií humanitárnej pomoci EÚ.

V decembri 2025 sa v Bruseli konala 15. schôdza spoločnej komisie EÚ – Pakistan s cieľom zhodnotiť strategický plán angažovanosti a rozšíriť spoluprácu. Obe strany sa dohodli na dodržiavaní najvyšších noriem pri presadzovaní ľudských práv. Diskusia sa týkala aj migrácie, spolupráce pri vykonávaní VSP+, regionálnej spolupráce a spolupráce v oblasti klimatických opatrení.

V júli 2025 sa v Bruseli uskutočnil 10. politický dialóg medzi EÚ a Pakistanom, ktorý sa týkal kľúčových otázok dvojstrannej spolupráce, ako aj širokej škály regionálnych a globálnych udalostí a mnohostrannej spolupráce v oblastiach, ako je boj proti terorizmu a boj proti drogám. V novembri 2025 sa v Bruseli uskutočnilo siedme kolo strategického dialógu medzi EÚ a Pakistanom, pri ktorom sa opätovne potvrdil ich spoločný záväzok k udržateľnej spolupráci v oblasti obchodu, migrácie, ľudských práv, politiky, hospodárstva a rozvoja.

Geostrategická úloha Pakistanu v indicko-tichomorskom regióne sa bude ďalej rozširovať. Stabilný, demokratický a prosperujúci Pakistan má pre EÚ zásadný význam, keďže je hlavným partnerom v dialógu s afganským Talibanom a hlavným útočiskom afganských utečencov.

Pakistanskú politiku ovládajú neustále nepokoje. Armáda, ktorá má široký mandát pre otázky bezpečnosti a boja proti terorizmu, stále zasahuje do vnútornej a zahraničnej politiky. Pakistan je na prvom mieste v globálnom indexe terorizmu z roku 2026, pričom násilie a teroristická činnosť sú na vzostupe. Okrem toho zostáva nevyriešený spor s Indiou o hranice v Kašmíre. Nástup Talibanu k moci v Afganistane výrazne ovplyvnil bezpečnosť Pakistanu a posilnil postavenie skupiny Tehrík-e-Tálibán Pákistán (TTP, známa aj ako pakistanský Taliban). V dôsledku toho sa vzťahy Pakistanu s Afganistanom v roku 2025 zhoršili, pretože Pakistan neustále obviňoval afganskú vládu pod vedením Talibanu z toho, že pomáha TTP a ukrýva jej členov, čo Taliban popiera. Zvýšil sa aj počet cezhraničných útokov medzi týmito dvoma krajinami. Pakistanská armáda uskutočnila vo februári 2026 v Afganistane niekoľko leteckých útokov zameraných na TTP a Islamský štát – provincia Chorásán. V Číne v súčasnosti prebiehajú mierové

rozhovory. Oslobodzovacia armáda Balúčistánu okrem toho naďalej spochybňuje zvrchovanosť Pakistanu na juhozápade krajiny.

Vo februári 2024 sa v Pakistane za prísnych bezpečnostných opatrení konali parlamentné voľby. Predsedom vlády sa znovu stal Muhammad Šáhbáz Šaríf, vodca Pakistanskej moslimskej ligy. Kandidáti opozičnej strany Pákistán Tehrík-e-Insáf (PTI) nesmeli kandidovať. Stále panuje silné politické napätie a uväznený vodca PTI Imran Chán tvrdí, že jeho trest je nespravodlivý a politicky motivovaný. Prívrženci PTI naďalej protestujú, ale moc ostáva v rukách Pakistanskej moslimskej ligy Šáhbáza Šarífa, ktorá sa opiera o silnú podporu pakistanskej armády.

V Islamabade sa 14. apríla 2025 konala 14. medziparlamentná schôdza EÚ – Pakistan, na ktorej sa rokovalo o regionálnych a globálnych záležitostiach (najmä vzťahoch s Indiou a Čínou), obchode, VSP+, nástrojoch dvojstrannej spolupráce a otázkach ľudských práv.

V apríli 2021 Európsky parlament prijal uznesenie o pakistanskom zákone o rúhaní, v ktorom vyzval Komisiu, aby vzhľadom na zhoršujúcu sa situáciu v oblasti ľudských práv preskúmala, či má Pakistan nárok na štatút VSP+. Parlament monitoruje kroky prijaté Komisiou a Európskou službou pre vonkajšiu činnosť v otázkach ľudských práv vrátane zákonov o rúhaní, ktoré stanovujú prísne tresty vrátane trestu smrti.

AFGANISTAN

Vo februári 2017 bola podpísaná dohoda o spolupráci, partnerstve a rozvoji medzi EÚ a Afganistanom, ktorú Parlament schválil v marci 2019. Vzťahy s EÚ boli prispôsobené vojnovému a povojnovému stavu. Pred prevzatím moci Talibanom v auguste 2021 sa Afganistan vďaka významným príspevkom Európskeho parlamentu postupne začlenil do stratégie EÚ pre Strednú Áziu.

Od mája 2021 Taliban rýchlo získaval kontrolu nad Afganistanom. Do augusta 2021 obsadil Kábul po tom, ako prezident Ghaní utiekol do Dubaja. Ešte v tom istom mesiaci Spojené štáty a NATO definitívne stiahli svoje jednotky z územia, čím sa skončila vojna trvajúca dve desaťročia. V septembri 2021 Taliban zriadil dočasnú vládu pozostávajúcu výlučne z mužov, čím porušil sľuby inkluzívnosti. Odvtedy sa dopúšťa závažného porušovania ľudských práv, najmä žien, dievčat a menšinových skupín.

Obmedzenia Talibanu týkajúce sa žien zahŕňajú odopretie prístupu na univerzity, zákaz účasti na verejnom živote a zákaz práce v mimovládnych organizáciách. Tieto politiky vrátane prísnych pravidiel obliekania žien majú nebezpečné a život ohrozujúce dôsledky. V júli 2024 Taliban oficiálne prijal zákon o šírení cnosti a predchádzaní neresti. Tento právny rámec kodifikuje, konsoliduje a dopĺňa diskriminačné a represívne obmedzenia Talibanu, najmä obmedzenia zamerané na ženy. Zatiaľ čo niektoré verejné univerzity a školy sa v roku 2022 znovu otvorili, Taliban porušil svoj záväzok, že umožní dievčatám navštevovať strednú školu, čo malo dosah na 1,1 milióna študentiek. V októbri 2025 Taliban nariadil celoštátne odstavenie internetu, čím sa narušili základné služby, lety a bankovníctvo a obmedzil prístup miliónov Afgancov k informáciám a vzdelávacím nástrojom. Znamenalo to, že ženy a dievčatá nemohli využívať možnosť vzdelávať sa online, keďže Taliban v roku 2021 zakázal dievčatám študovať po dosiahnutí šiesteho ročníka. EÚ tieto kroky odsúdila, požadovala ukončenie pretrvávajúceho zneužívania, ktorého sa Taliban dopúšťa, a opätovne potvrdila odhodlanie podporovať afganské ženy a dievčatá. Väzby Talibanu s al-Káidou

a tzv. Islamským štátom sú nejednoznačné a krajina je rozdelená na mestské a vidiecke komunity, ktorých politické názory sú veľmi odlišné.

Afganistan ako jedna z krajín najviac závislých od pomoci na svete čelí prehlbujúcej sa humanitárnej katastrofe, v dôsledku čoho je polovica jeho obyvateľstva bez základných potrieb, ako sú potraviny, voda a lieky. Humanitárna situácia sa zhoršuje: v krajine sú viac ako tri milióny vnútorne vysídlených osôb a viac ako dva milióny utečencov a žiadateľov o azyl sa nachádza v Pakistane a Iráne. Rozhodnutie vlády USA pozastaviť financovanie Agentúry USA pre medzinárodný rozvoj ešte sťažilo už aj tak zúfalú humanitárnu situáciu v krajine. V roku 2025 potrebovalo humanitárnu pomoc viac ako 22,9 milióna Afgancov, pričom milióny nemali prístup k dostatočnému množstvu potravín, zdravotnej starostlivosti a čistej vody. Približne 3,5 milióna detí mladších ako päť rokov trpí akútnou podvýživou.

Vo februári 2026 Pakistan spustil letecké útoky na celom území Afganistanu, pričom krajinu obvinil z poskytovania útočiska teroristickým skupinám Islamský štát – provincia Chorásán a Oslobodzovacia armáda Balúčistánu. V Číne v súčasnosti prebiehajú mierové rozhovory.

Až do prevzatia moci Talibanom v auguste 2021 bol Afganistan najväčším príjemcom rozvojovej pomoci EÚ v Ázii. Využíval tiež najvýhodnejší obchodný režim EÚ – systém Všetko okrem zbraní. EÚ vyčlenila pre Afganistan na roky 2014 – 2020 prostriedky vo výške 1,4 miliardy EUR. V auguste 2021 EÚ prisľúbila až 1 miliardu EUR na podporu afganského obyvateľstva, z toho 489 miliónov EUR bolo vyčlenených na humanitárnu pomoc a 400 miliónov EUR na podporu základných potrieb a živobytia.

Na konferencii o Afganistane s názvom Mier, prosperita a sebestačnosť, ktorá sa konala v novembri 2020 v Ženeve, sa EÚ zaviazala, že na obdobie 2021 – 2025 poskytne dlhodobú a núdzovú pomoc vo výške 1,2 miliardy EUR. V decembri 2024 EÚ vyčlenila 19,8 milióna EUR pre nadáciu Agu Chána na posilnenie ekonomického postavenia žien a vytváranie pracovných miest v Afganistane. V septembri 2025 EÚ oznámila dodatočné financovanie vo výške 14 miliónov EUR, čím sa posilnilo aj jej partnerstvo s OSN. V auguste a septembri 2025 poskytla EÚ finančné prostriedky na ochranu afganských detí. Najprv v rámci iniciatívy Afganské deti v pohybe vyčlenila 10 miliónov EUR pre UNICEF a potom nasledovala dohoda o grante vo výške 6 miliónov EUR na spustenie iniciatívy Uľahčenie prístupu k vedomostiam, nádeji a odolnosti vzdelávania. V roku 2026 EÚ oznámila investíciu vo výške 15 miliónov EUR do iniciatívy Prístup mikropodnikov, malých a stredných podnikov k financovaniu na zabezpečenie živobytia v Afganistane, ktorá podporuje úsilie o budovanie kapacít týchto podnikov, presadzuje hospodársku odolnosť a prispieva k zaisteniu živobytia v krajine.

V septembri 2021 sa ministri zahraničných vecí EÚ rozhodli neuznať Taliban. Dohodli sa však, že s ním budú spolupracovať na základe podmienok, ako je boj proti terorizmu, dodržiavanie ľudských práv a vytvorenie inkluzívnej vlády. Kľúčovými faktormi bol aj prístup humanitárnej pomoci a možnosť obyvateľov opustiť Afganistan.

V marci 2026 EÚ vyčlenila 250 000 EUR na humanitárnu pomoc vysídleným Afgancom po zemetraseniach vo viacerých provinciách na území krajiny.

Parlament opakovane odsúdil vypuknutie násilia. V júli 2021, mesiac pred tým, ako Taliban prevzal moc, Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Afganistanom

usporiadala 6. medziparlamentnú schôdzu EÚ – Afganistan so zástupcami afganského národného zhromaždenia.

Delegácia pre vzťahy s Afganistanom opakovane vyjadrila obavy v súvislosti s humanitárnou, hospodárskou a utečeneckou krízou, ktorá si vyžaduje budovanie humanitárnych koridorov a strategický prístup pre celý región.

Parlament vo februári 2022 zorganizoval sériu podujatí v rámci konferencie na vysokej úrovni „Dni afganských žien". Nasledujúci mesiac začalo fungovať fórum afganských líderiek prostredníctvom virtuálneho zasadnutia za účasti takmer 50 afganských líderiek, ktoré sa pripojili z Afganistanu aj iných častí sveta.

V októbri 2025 Parlament prijal uznesenie o podpore afganských žien a komunít postihnutých zemetraseniami, v ktorom vyzval Taliban, aby zrušil obmedzenia týkajúce sa humanitárnych a zdravotníckych pracovníčok, kritizoval Taliban za prerušenie prístupu na internet v celom Afganistane a vyzval medzinárodné spoločenstvo, aby sankcionovalo Taliban a vyvodilo voči nemu zodpovednosť za porušovanie ľudských práv, najmä voči ženám.

V marci 2026 si afganské poslankyne, ktoré boli nútené odísť do exilu, vymenili názory s Podvýborom Európskeho parlamentu pre ľudské práva o neustále sa zhoršujúcich právach žien a dievčat v Afganistane a o potrebe medzinárodnej solidarity s afganskými ženami a civilistami.

BANGLADÉŠ

Vzťahy medzi EÚ a Bangladéšom siahajú do roku 1973. Dohoda o spolupráci medzi EÚ a Bangladéšom z apríla 2001 sa vzťahuje na obchod, hospodársky rozvoj, ľudské práva, dobrú správu vecí verejných a životné prostredie.

Bangladéš ako najmenej rozvinutá krajina využíva systém EÚ Všetko okrem zbraní, ktorý je najvýhodnejším obchodným režimom v rámci VSP EÚ. Očakáva sa, že do konca roka 2026 Bangladéš už nebude patriť do kategórie najmenej rozvinutých krajín. Po prechodnom období táto krajina už nebude mať prístup k uvedenému systému.

Viacročný orientačný program EÚ pre Bangladéš na roky 2021 – 2027 je zosúladený s 8. päťročným plánom krajiny, ktorý sa vzťahuje na roky 2020 – 2025.

V októbri 2023 na fóre Global Gateway začala predsedníčka Komisie Ursula von der Leyen spolu s bývalou bangladéšskou predsedníčkou vlády šajchou Hasínou Wádžidovou rokovania o novej dohode o partnerstve a spolupráci. EÚ, Európska investičná banka (EIB) a Bangladéš podpísali dohody v hodnote 400 miliónov EUR na projekty v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov. V roku 2024 EÚ odložila rokovania s Bangladéšom o dohode z dôvodu obáv týkajúcich sa určitých politík a ľudskoprávnych problémov.

Bangladéš je parlamentná demokracia, v ktorej sa o moc delia dve strany – Liga Awami a Bangladéšska národná strana. Je jednou z mála krajín, ktorým sa podarilo dosiahnuť miléniové rozvojové ciele. Pracovné práva a pracovné podmienky sú však stále vážnym problémom, a to najmä v oblastiach priemyselnej výroby odevov v okolí Dháky. HDP Bangladéša od roku 2022 klesol v dôsledku krízy spôsobenej ruskou inváziou na Ukrajinu, zvýšenia cien komodít a inflácie. Krajina preto požiadala o finančnú pomoc z Medzinárodného menového fondu (MMF). Vývoz odevných výrobkov z Bangladéša

v posledných rokoch niekoľkonásobne vzrástol a v závodoch a na iných pracoviskách bežne dochádza k nehodám a požiarom, pri ktorých za posledných desať rokov zahynulo 1 310 pracovníkov a zranených bolo 3 883.

V júli 2024 vyvolalo rozhodnutie vlády premiérky Hasíny Wádžidovej týkajúce sa pracovných kvót vo verejnom sektore prodemokratické povstanie. Premiérka bola nútená odstúpiť a ujsť do Indie. Pod vedením nositeľa Nobelovej ceny Muhammada Júnusa bola vytvorená dočasná vláda. Vytvorenie Národnej strany občanov, prvej strany vedenej študentmi v Bangladéši, bolo kľúčovým momentom politického vývoja v krajine. Odvtedy sa vnútroštátna politická scéna vyznačuje rozdielnymi názormi na konsolidáciu demokracie v Bangladéši a zavedenie volebných reforiem.

Liga Awami šajchy Hasíny Wádžidovej bola zakázaná a vo februári 2026 sa konali 13. národné voľby v Bangladéši, ktoré boli prvými voľbami od povstania v roku 2024. Stredopravá Bangladéšska národná strana, ktorú viedol Tarík Rahmán, získala dvojtretinovú väčšinu (212 z 297 kresiel v národnom parlamente Džatíja Sangsad). Aliancia Džamáat-e-Islámí pod vedením islamistov, ktorej súčasťou bola aj Národná strana občanov, zaznamenala zatiaľ najlepší výsledok, stala sa hlavnou opozičnou stranou a získala 77 kresiel. Tarík Rahmán následne vo februári 2026 zložil prísahu vo funkcii predsedu vlády, čo znamenalo ukončenie represií a nepokojov.

V januári 2026 vyslala volebná pozorovateľská misia EÚ do Bangladéša 56 dlhodobých pozorovateľov vrátane delegácie zloženej zo siedmich poslancov EP. Uviedli, že voľby boli dôveryhodné a kompetentne riadené, čo predstavuje kľúčový krok k obnoveniu demokratickej správy vecí verejných a právneho štátu.

Od augusta 2017 utieklo do Bangladéša pred prenasledovaním v Mjanmarsku viac ako 800 000 rohinských utečencov. EÚ pozorne sleduje utečeneckú krízu Rohingov a vyplatila viac ako polovicu prostriedkov získaných po darcovskej konferencii OSN v októbri 2017 a v nasledujúcich rokoch, najmä na podporu rohinských utečencov v utečeneckých táboroch Cox's Bazar. Bangladéšska vláda sa snaží o repatriáciu Rohingov, ale ich návratu bránia podmienky v Mjanmarsku. V marci 2025 EÚ spustila projekt v hodnote 2 miliónov EUR. Jeho cieľom je pomôcť približne 8 000 ľuďom postihnutým povstaním v Bangladéši od júla do augusta 2024. Projekt, v plnej miere financovaný EÚ, bude prebiehať do augusta 2026. Jeho hlavné ciele spočívajú v zlepšení fyzického a duševného zdravia osôb, ktoré prežili násilie, posilnení ich hospodárskej odolnosti a podpore sociálnej súdržnosti, pričom sa majú riešiť kritické potreby, ktoré identifikovala bangladéšska vláda aj EÚ.

Od roku 2018 poskytla EÚ viac ako 219 miliárd EUR na zlepšenie systémov základného vzdelávania a odborného vzdelávania a prípravy v Bangladéši. V širšom sektore vzdelávania má EÚ podporný rozpočet vo výške 245 miliónov EUR, pričom ďalších 6 miliónov EUR je vyčlenených na podporu budovania kapacít a poskytovanie technickej podpory. V júli 2025 poskytla EÚ 26 miliónov EUR na zlepšenie bangladéšskeho vzdelávacieho systému, čím podporila prebiehajúce reformy v týchto dvoch sektoroch.

EÚ tiež poskytla 23,5 milióna EUR na podporu štruktúr sociálnej ochrany, čím prispela k ďalšiemu zlepšeniu bangladéšskej národnej stratégie sociálneho zabezpečenia, ktorá podporuje najzraniteľnejšie skupiny v Bangladéši, najmä v odevnom priemysle. Táto

stratégia je základom riešenia kľúčovej prioritnej otázky, od ktorej závisí inkluzívny hospodársky rozvoj krajiny.

V decembri 2022 sa v Bruseli konala ôsma medziparlamentná schôdza EÚ – Bangladéš, na ktorej sa diskutovalo o najnovšom vývoji v oblasti vzťahov vrátane ľudských práv, obchodu a súčasnej geostrategickej situácie.

Od novembra 2023 do januára 2024 bola do Bangladéša vyslaná misia expertov EÚ.

V septembri 2023 Európsky Parlament prijal uznesenie o situácii v oblasti ľudských práv v Bangladéši, najmä o prípade poprednej organizácie pre ľudské práva Odhikar, ktorá už viac ako desať rokov čelí obťažovaniu a kriminalizácii, pričom tu možno zaradiť jej vyradenie zo zoznamu mimovládnych organizácií.

V septembri 2025 navštívili členovia Podvýboru Európskeho parlamentu pre ľudské práva Dháku a Cox's Bazar. Poslanci sa stretli s predstaviteľmi bangladéšskej vlády, zástupcami občianskej spoločnosti a medzinárodnými organizáciami a navštívili utečenecké tábory Rohingov.

SRÍ LANKA

Vzťahy medzi EÚ a Srí Lankou sa začali dohodou o spolupráci z roku 1975, ktorá sa v roku 1995 posunula na vyššiu úroveň dohodou o spolupráci, partnerstve a rozvoji.

Srí Lanka získala v máji 2017 povolenie na vývoz do EÚ v rámci systému VSP+. To malo krajinu podnietiť k politickým reformám a dodržiavaniu medzinárodných dohovorov o ľudských právach, pracovných právach, ochrane životného prostredia a dobrej správe vecí verejných. Európsky parlament pozorne sleduje pokrok Srí Lanky pri faktickom dodržiavaní kritérií VSP+. Vyhliadky na dosiahnutie spravodlivosti v prechodnom období a národného zmierenia, čo sú pre Parlament dve základné podmienky, pokiaľ ide o oprávnenosť Srí Lanky využívať výhody VSP+, sú výrazne oslabené. EÚ poskytla Srí Lanke za posledných desať rokov rozvojovú pomoc vo výške 760 miliónov EUR.

V roku 2024 bola EÚ tretím najväčším obchodným partnerom Srí Lanky, pričom predstavovala 13,4 % celkového obchodu Srí Lanky s tovarom. Pracovná skupina EÚ – Srí Lanka pre obchodnú a hospodársku spoluprácu sa stretla vo februári 2024, aby sa ďalej posilnili dvojstranné obchodné väzby, prístup na trh a vývoj v oblasti regulácie vrátane nariadenia EÚ o odlesňovaní.

Vo februári 2024 sa v Bruseli uskutočnilo 26. zasadnutie spoločnej komisie EÚ – Srí Lanka. EÚ privítala aktívnu účasť Srí Lanky na treťom ministerskom fóre pre indicko-tichomorský región, ktoré sa tiež konalo vo februári 2024 v Bruseli. Spoločná komisia rokovala o viacročnom orientačnom programe pre Srí Lanku na roky 2021 – 2027. Spolupráca medzi EÚ a Srí Lankou sa v súlade so stratégiou spolupráce medzi EÚ a indicko-tichomorským regiónom a s cieľmi OSN v oblasti udržateľného rozvoja zakladá na dvoch kľúčových prioritných oblastiach: zelená obnova a budovanie inkluzívnej a mierovej spoločnosti. V tomto strategickom rámci vyčlenila EÚ na svoje partnerstvo so Srí Lankou 60 miliónov EUR vo forme grantového financovania na obdobie 2021 – 2024 a ďalších 32 miliónov EUR na obdobie 2025 – 2027. Pri plnení týchto prioritných oblastí je nevyhnutné zamerať stratégiu EÚ Global Gateway na investície do energie z obnoviteľných zdrojov a vypracovať právne rámce na posilnenie právneho štátu a podporu integrácie v záujme presadzovania mieru.

Na Srí Lanke prebiehala v rokoch 1983 až 2009 občianska vojna medzi vládou s prevahou Sinhalcov a hnutím Tigrov oslobodenia tamilského Ílamu. Gótábaja Rádžapakša vyhral v novembri 2019 prezidentské voľby a za nového premiéra vymenoval svojho brata, bývalého prezidenta Mahindu Rádžapakšu. V septembri 2020 bola zavedená kontroverzná 20. zmena zákona, ktorou sa posilňujú výkonné právomoci prezidenta a oslabuje úloha predsedu vlády a parlamentu.

V roku 2022 zažila Srí Lanka historicky najhoršiu hospodársku krízu, ktorá vyvolala rozsiahle protesty v dôsledku prudkého nárastu cien komodít a nedostatku základného tovaru. Demonštrujúci na protestoch, ktoré sa začali v apríli 2022, vyzvali prezidenta Rádžapakšu, aby odstúpil. V júli 2022 demonštranti vtrhli do jeho sídla, takže musel utiecť. Prezident Gótábaja Rádžapakša aj predseda vlády Mahinda Rádžapakša odstúpili. Funkcie prezidenta sa v júli 2022 ujal Ranil Wickremesinghe, ktorý za predsedu vlády vymenoval Dineša Gunawardenu.

Národná ľudová moc na čele s Anurom Kumarom Dissanajakem, ktorý sa následne stal prezidentom, dosiahla v parlamentných voľbách v novembri 2024 historické víťazstvo. Toto bezprecedentné víťazstvo umožnilo Národnej ľudovej moci uskutočniť zásadné reformy, pričom sa zameriavala najmä na zvládnutie hospodárskej krízy krajiny, sľubovala reformy sociálneho zabezpečenia a kritizovala úsporné opatrenia podporované MMF. Na politickej scéne stále prevládajú pokusy začať proces zmierenia a postaviť pred súd tých, ktorí počas občianskej vojny porušovali ľudské práva.

V roku 2022 sa Srí Lanka prvý raz dostala do platobnej neschopnosti a obrátila sa na MMF so žiadosťou o pomoc pri stabilizácii hospodárstva. Získala predbežný úver MMF vo výške 2,9 miliardy USD, ktorý je podmienený fiškálnymi reformami a reštrukturalizáciou dlhu. Krajina do roku 2023 vyrokovala dohody s veriteľmi a získala rozšírenú fondovú facilitu MMF, pričom dostala 670 miliónov USD v rámci štvorročného programu vo výške 3 miliárd USD. Dodatočná finančná podpora zahŕňala 200 miliónov USD od Ázijskej rozvojovej banky a 250 miliónov USD od Svetovej banky.

Srílanská vláda v apríli 2024 zamietla návrh medzinárodných veriteľov na reštrukturalizáciu vo výške viac ako 12 miliárd USD, čo by mohlo potenciálne oddialiť ďalšiu tranžu finančných prostriedkov zo strany MMF. V marci 2025 MMF schválil dodatočnú tranžu v hodnote 334 miliónov USD v rámci programu vo výške 2,9 miliardy USD, čím vyjadril dôveru v reformy, ktoré krajina uskutočnila, a v smerovanie jej obnovy.

Od 30. októbra do 1. novembra 2023 sa konala 11. medziparlamentná schôdza EÚ – Srí Lanka v Kolombe a rokovalo sa na nej o dvojstranných vzťahoch a hospodárskej a finančnej situácii Srí Lanky.

Parlament v júni 2021 prijal uznesenie o situácii na Srí Lanke, najmä o zatýkaní na základe zákona o predchádzaní terorizmu.

NEPÁL

Vzťahy medzi EÚ a Nepálom siahajú do roku 1973 a sú založené na dohode o spolupráci medzi EÚ a Nepálom z roku 1996. Keďže takmer štvrtina obyvateľstva žije z menej ako dvoch amerických dolárov na deň, Nepál je závislý od vonkajšej pomoci, ktorá dosahuje 25 % jeho rozpočtu. EÚ je jedným z najväčších poskytovateľov rozvojovej

pomoci Nepálu. EÚ tiež opätovne zdôraznila, že je dôležité, aby Nepál viac využíval obchodné preferencie udelené rozvojovým krajinám v rámci systému Všetko okrem zbraní.

EÚ v súčasnosti podporuje Nepál v rámci viacročného orientačného programu pre Nepál na roky 2021 – 2027, v ktorom sa stanovujú tri prioritné oblasti spolupráce:

— inkluzívny ekologický rast,

— rozvoj ľudského kapitálu,

— dobrá správa vecí verejných.

Tieto prioritné oblasti sú takisto v súlade s globálnymi stratégiami EÚ, ako sú stratégia pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne, iniciatíva pre globálne oživenie a akčný plán pre rodovú rovnosť a posilnenie postavenia žien v rámci vonkajšej činnosti na roky 2021 – 2025. EÚ podporuje nepálske hospodárstvo a dopyt po pracovnej sile, čím zvyšuje individuálne príjmy v krajine, ktorá sa vyznačuje veľkými nerovnosťami medzi hornou a dolnou kastou, ako aj marginalizovanými komunitami, ako sú Madhesovia.

Nepál pokračuje v dosahovaní svojho cieľa zmeniť svoj štatút najmenej rozvinutej krajiny, čo by sa malo udiať do novembra 2026. Táto zmena má vplyv na obchodné vzťahy Nepálu s EÚ, najmä pokiaľ ide o preferenčné obchodné dojednania.

V novembri 2025 sa v Bruseli konalo 16. zasadnutie spoločnej komisie EÚ – Nepál s cieľom rokovať o dvojstranných vzťahoch. EÚ a Nepál ocenili nedávny vývoj v oblasti presadzovania demokratických procesov a inštitúcií a zdôraznili význam občianskej spoločnosti a médií pri posilňovaní demokracie a dobrej správy vecí verejných. EÚ vyjadrila Nepálu pochvalu za jeho postoj k zmene klímy a za jeho ambiciózny cieľ dosiahnuť do roku 2045 nulovú bilanciu emisií. Takisto ocenila jeho pokrok v oblasti inkluzívnej účasti a posilnenia postavenia žien, a to aj v kontexte hlavnej akcie EÚ s názvom Posilnením postavenia žien k prosperujúcemu Nepálu.

Na podnikateľskom fóre EÚ – Nepál 2024 (Business Forum 2024), ktoré sa konalo v máji 2024 v Káthmandu, sa stretli nepálske a európske podniky, aby preskúmali investičné príležitosti a posilnili obchodné vzťahy s dôrazom na kľúčové odvetvia, ako je energia z obnoviteľných zdrojov, poľnohospodárstvo a cestovný ruch.

Domáca politika Nepálu je od roku 2023 veľmi nestabilná, čoho prejavom je aj veľké politické povstanie v roku 2025.

V marci 2025 viedli promonarchické zhromaždenia v Káthmandu k stretom, pri ktorých boli zabití dvaja ľudia a mnohí ďalší boli zranení. Tieto udalosti odrážali aj hlbšiu nespokojnosť verejnosti s republikánskym politickým systémom a pretrvávajúcou nestabilitou v krajine. O vplyv v krajine súťažia vonkajší aktéri, ako sú Čína a India.

V septembri 2025 vypukli v krajine masové protesty vyvolané aktivizmom mládeže proti korupcii, zákazom sociálnych médií a zlyhaniami správy vecí verejných, čo viedlo k odstúpeniu predsedu vlády KP Šarmu Oliho v septembri 2025 a rozpusteniu poslaneckej snemovne. Následne bola za dočasnú predsedníčku vlády vymenovaná Sušila Karki, ktorej pripadla zodpovednosť za obnovenie politickej stability a dohľad nad všeobecnými voľbami, ktoré sa konali v marci 2026.

Predčasné všeobecné voľby sa uskutočnili v marci 2026. Strana Rastrija Swatantra, ktorú vedie Balendra Šáh a ktorá sa opiera o silné mládežnícke aktivistické hnutie generácie Z, získala 182 z 275 kresiel a prvýkrát od roku 1999 získala väčšinu. Balendra Šáh sa ujal funkcie predsedu vlády 27. marca 2026. Nepálska vláda neposkytla obetiam občianskej vojny (1996 – 2006) spravodlivosť v prechodnom období, takže ďalej vládne kultúra beztrestnosti. Komisia pre pravdu a zmierenie zriadená v roku 2014 nebola schopná riešiť závažné porušovanie ľudských práv, ako je mučenie a sexuálne násilie. Aj vyšetrovacia komisia pre nedobrovoľné zmiznutia, ktorá bola vytvorená v tom istom roku na účely vyšetrovania zmiznutí počas konfliktu, narážala pri plnení svojho mandátu na ťažkosti. V apríli 2020 Najvyšší súd vyzval na zmeny mandátu vyšetrovacej komisie, aby sa zabránilo beztrestnosti, a toto odporúčanie podporili organizácie pre ľudské práva. Návrh zákona predložený v roku 2022 však nezohľadnil odporúčania Najvyššieho súdu a nový zákon zavedený v marci 2023 bol kritizovaný za to, že neuľahčil trestné stíhanie páchateľov.

Delegácia Parlamentu pre vzťahy s krajinami južnej Ázie navštívila Nepál v septembri 2022 s cieľom posúdiť vzťahy Nepálu s EÚ, ktorá je hlavným darcom rozvojovej pomoci. Keďže Nepál by mohol vystúpiť zo skupiny najmenej rozvinutých krajín do konca roka 2026, Parlament víta skutočnosť, že Nepál už ratifikoval väčšinu z 27 hlavných dohovorov, ktoré sú podmienkou na podanie žiadosti o VSP+.

BHUTÁN

Bhután, ktorý bol po stáročia izolovaný od okolitého sveta, sa prispôsobuje globalizácii a buduje hospodárstvo, pričom zároveň zachováva svoje starodávne tradície. Mierový prechod na parlamentnú demokraciu sa uskutočnil v roku 2008 prijatím ústavy, čím sa zaručila deľba moci v rámci konštitučnej monarchie. EÚ podporuje úplnú autonómiu Bhutánu od jeho mocných susedov – Indie a Číny – a naďalej je presvedčená, že krajina by mala byť schopná formulovať svoju vlastnú bezpečnostnú a zahraničnú politiku, pričom uznáva pretrvávajúce obavy zo straty suverenity z dôvodu geografickej polohy Bhutánu.

EÚ je v Bhutáne výrazne zastúpená od roku 1982. Snaží sa zmierniť chudobu, presadzovať demokratizáciu a dobrú správu vecí verejných a podporovať udržateľné poľnohospodárstvo a obnoviteľné prírodné zdroje. V máji 2018 sa začal nový projekt na podporu obchodu medzi EÚ a Bhutánom s cieľom zlepšiť pridanú hodnotu, trhové prepojenia a regulačný rámec pre obchod a investície.

EÚ podporuje plány rozvoja Bhutánu a poskytuje mu rozšírený preferenčný prístup na trhy EÚ v rámci VSP+ za predpokladu, že spĺňa potrebné podmienky. EÚ víta opatrenia tejto himalájskej krajiny zamerané na udržateľný a nízkouhlíkový rozvoj odolný voči zmene klímy a konštatuje, že Bhután podnikol dôležité kroky na ochranu práv detí a žien a na podporu rodovej rovnosti. Treba uviesť, že bhutánsky parlament v decembri 2020 rozhodol, že homosexualita už nebude trestným činom.

Viacročný orientačný program pre Bhután na roky 2021 – 2027 sa zameriava na zmenu klímy, riadenie a digitálnu transformáciu, pričom na obdobie 2021 – 2024 bolo pridelených 31 miliónov EUR. EÚ a Bhután podpísali rámcovú dohodu s EIB o poskytovaní zvýhodneného financovania rozvojových projektov. EIB v marci 2023 podporila opatrenia v oblasti klímy a investície do obnoviteľných zdrojov energie

v Bhutáne, pričom v apríli 2024 podpísala rámcový úver vo výške až 150 miliónov EUR na financovanie investícií do solárnych elektrární a malých vodných elektrární v Bhutáne.

V apríli 2025 sa v Thimphu uskutočnili 13. výročné konzultácie medzi EÚ a Bhutánom. Medzi kľúčové témy, o ktorých sa diskutovalo, patrilo nedávne vystúpenie Bhutánu zo skupiny najmenej rozvinutých krajín, rozvojová spolupráca v kontexte päťročného plánu Bhutánu a priority v rámci viacročného orientačného programu na roky 2021 – 2027. EÚ ocenila Bhután za to, že ratifikoval Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Pokiaľ ide o obchod, Bhután bude mať do roku 2028 naďalej bezcolný a bezkvótový prístup na trh EÚ v rámci iniciatívy Všetko okrem zbraní, pričom vystúpenie zo systému treba pripraviť. EÚ tiež ponúkla, že sa s Bhutánom podelí o svoje odborné znalosti v oblasti zemepisných označení.

V januári 2025 sa v Bruseli konalo 40. výročie partnerstva medzi EÚ a Bhutánom, na ktorom sa zúčastnil predseda vlády Bhutánu Tshering Tobgay. Počas návštevy Komisia prisľúbila dodatočný podporný balík pre Bhután vo výške 17 miliónov EUR, ktorého cieľom je posilniť dobrú správu vecí verejných a uľahčiť digitálnu transformáciu krajiny a podporiť inkluzívny a udržateľný rozvoj.

Bhután, monarchia, ktorá sa zaviazala posilňovať demokraciu, vytvorila osobitnú národnú identitu založenú na ochrane svojho náboženstva, kultúry a životného prostredia. Krajina používa index hrubého národného šťastia (GNH), ktorý vychádza z budhistických hodnôt, na posúdenie hospodárskeho rastu, ako aj blahobytu svojich občanov. Index hrubého národného šťastia je zakotvený v bhutánskej ústave z roku 2008 a v roku 2011 ho uznala OSN. Zahŕňa oblasti, ako je duševné zdravie, vzdelávanie, zdravotná starostlivosť a udržateľnosť životného prostredia. Environmentálne politiky Bhutánu sa zameriavajú na ochranu jeho biodiverzity, ktorú ohrozuje zmena klímy, a zároveň na predchádzanie ekologickým škodám v súlade so zásadami indexu šťastia. Na samite OSN o zmene klímy COP 29, ktorý sa konal v novembri 2024 v Baku, bol Bhután spolu s Madagaskarom, Panamou a Surinamom jedným zo zakladateľov koalície G-ZERO. Táto iniciatíva zjednocuje krajiny, ktoré dosiahli uhlíkovo-negatívny alebo uhlíkovo neutrálny status, s cieľom preukázať, že rovnováha medzi hospodárskym rastom a environmentálnou udržateľnosťou je možná aj nevyhnutná.

V Bhutáne sa naposledy konali voľby v roku 2024, pričom Ľudová demokratická strana pod vedením Tsheringa Tobgaya získala 30 zo 47 kresiel v Národnom zhromaždení.

Delegácia Parlamentu pre vzťahy s krajinami južnej Ázie navštívila Bhután v septembri 2022, aby posúdila sociálno-hospodársky rozvoj krajiny, keďže od decembra 2023 už nebude mať štatút najmenej rozvinutej krajiny.

Vo februári 2025 predseda vlády Tshering Tobgay navštívil Európsky parlament a stretol sa s podpredsedníčkou Christel Schaldemoseovou a Delegáciou pre vzťahy s krajinami južnej Ázie. Tobgay predstavil národný ekologický projekt mestského rozvoja Gelephu Mindfulness City, ktorý pokrýva viac ako 2 500 kilometrov štvorcových neďaleko indickej hranice a ktorý má prilákať investície, vytvoriť pracovné miesta a zároveň zabezpečiť udržateľnosť.

MALDIVY

Maldivy podpísali Samojskú dohodu v júli 2024, čím sformalizovali svoj vzťah s EÚ. Táto dohoda slúži ako zastrešujúci právny rámec medzi oboma partnermi. EÚ poskytuje rozvojovú podporu pre vidiecke komunity, cestovný ruch a na zmierňovanie zmeny klímy. Rada EÚ pre zahraničné veci prijala v júli 2018 rámec pre cielené reštriktívne opatrenia voči osobám a subjektom, ktoré sú zodpovedné za oslabovanie právneho štátu alebo bránenie inkluzívnemu politickému riešeniu na Maldivách, ako aj opatrenia voči tým, ktorí sú zodpovední za závažné porušovanie ľudských práv.

Európska rada rozhodla v apríli 2021 o začatí rokovaní o dohode o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Maldivami, ktorá je dôležitým míľnikom v dvojstranných vzťahoch. Maldivy podpísali v júli 2024 dohodu o partnerstve s EÚ, hoci nie ako dvojstrannú dohodu o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Maldivami, ale skôr ako dohodu medzi EÚ a Organizáciou afrických, karibských a tichomorských štátov. Dohoda slúži ako rámec pre vzťahy medzi EÚ a Organizáciou afrických, karibských a tichomorských štátov na nasledujúcich 20 rokov, čím sa posilní spolupráca v oblasti globálnych výziev. EÚ a Maldivy spolupracujú v rôznych oblastiach vrátane demokratických reforiem, zelenej transformácie, zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu, ako aj dobrej správy vecí verejných, ľudských práv a bezpečnosti.

Vo februári 2026 sa na Maldivách uskutočnil prvý partnerský dialóg medzi EÚ a Maldivami, ktorý vychádzal z výročného zasadnutia vysokých úradníkov EÚ a Maldív. Tento dialóg na vysokej úrovni slúžil na posilnenie spolupráce v oblasti demokratickej správy vecí verejných, ľudských práv, bezpečnosti, rozširovania dvojstranného obchodu, odolnosti proti zmene klímy, rybárstva a opatrení v oblasti klímy. Počas tohto dialógu sa zástupcovia EÚ a Maldív zaviazali dokončiť dohodu o projekte s názvom „Komunitná ochrana a obnova mangrovov na Maldivách“ v rámci ročného akčného programu pre Maldivy. EÚ po dokončení uvoľní na podporu úsilia o ochranu mangrovov ďalšie 4 milióny EUR. Maldivy postúpili v roku 2011 z kategórie najmenej rozvinutých krajín a v roku 2013 boli zaradené do kategórie krajín s vyšším stredným príjmom. Hospodárstvo krajiny sa opiera najmä o cestovný ruch a rybolov. Keďže cestovný ruch predstavuje 70 % HDP, maldivské hospodárstvo vážne utrpelo pandémiou ochorenia COVID-19. V auguste 2021 súhlasila EÚ s poskytnutím bezplatnej pomoci vo výške 2 miliónov EUR na rozvoj ubytovacieho priemyslu a odvetvia obytných lodí na Maldivách, a to v rámci projektu Podpora EÚ na odolnú obnovu malých a stredných podnikov (MSP) v odvetví cestovného ruchu na Maldivách. Viacročný orientačný program pre Maldivy na roky 2021 – 2027 sa zameriava na dve prioritné oblasti: podporu zelenej hospodárskej obnovy a posilnenie dobrej správy vecí verejných, právneho štátu a bezpečnosti. Na obdobie 2021 – 2024 EÚ vyčlenila na svoje partnerstvá s Maldivami 12 miliónov EUR vo forme grantového financovania.

Zmena klímy, ktorej účinky zahŕňajú zvyšovanie hladiny morí a eróziu pobrežia, predstavuje pre Maldivy vážne výzvy. Maldivský parlament preto plánuje zaviesť svoj prvý klimatický zákon, aby sa zmenšilo znečistenie a chránilo životné prostredie. Hladina morí v Malé sa za posledných 20 rokov zvýšila takmer o 4 mm ročne, pričom sa predpokladá, že do roku 2100 sa zvýši o 40 – 50 cm. To by mohlo viesť k erózii pláží, záplavám a salinite, ktoré postihnú 80 % pobrežného obyvateľstva a pre národ

predstavujú existenčnú hrozbu. EÚ podporuje projekty Maldív v oblasti adaptácie na zmenu klímy v rámci Parížskej dohody a širších cieľov udržateľného rozvoja.

Maldivy trpia vysokou nezamestnanosťou mladých ľudí, násilím gangov a drogovou závislosťou. V septembri 2023 vyhral prezidentské voľby na Maldivách Mohamed Muizzu, ktorý v druhom kole porazil úradujúceho prezidenta Ibrahima Mohameda Soliha. Prezident Muizzu je všeobecne vnímaný ako otvorenejší voči záujmom Číny v krajine v porovnaní so záujmami Indie. V apríli 2024 sa na Maldivách konali parlamentné voľby, v ktorých pročínsky Národný ľudový kongres prezidenta Mohameda Muizzua získal 70 z 93 kresiel. Proindická Maldivská demokratická strana získala 15 kresiel.

Jorge SOUTULLO SANCHEZ / Cristina Stanculescu / Filipe ALCOBIA de MORAES
05/2026

5.6.8. VÝCHODNÁ ÁZIA

Tento informačný list sa týka zásadného geostrategického významu východnej Ázie pre EÚ a stratégie EÚ vo vzťahu k tejto časti sveta. Zahŕňa sedem prioritných oblastí tejto stratégie: udržateľná a inkluzívna prosperita, zelená transformácia, správa oceánov, digitálna správa a partnerstvá, prepojenosť, bezpečnosť a obrana a ľudská bezpečnosť, pričom sa venuje jednotlivým krajinám regiónu. Bude sa zaoberať aj úlohou Parlamentu vo vzťahoch s týmito krajinami.

PRÁVNY ZÁKLAD

— V hlave V (vonkajšia činnosť EÚ) Zmluvy o Európskej únii sa stanovuje právny rámec pre vonkajšiu činnosť EÚ.

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: články 206 – 207 sa zaoberajú obchodom a články 216 – 219 sa vzťahujú na medzinárodné dohody.

— Dvojstranné vzťahy sa riadia dohodami o partnerstve a spolupráci s krajinami v regióne.

ÚVOD

V indicko-tichomorskom regióne žije viac ako 50 % svetovej populácie. Cez tento región prechádzajú dve tretiny svetového obchodu s tovarom prepravovaným v kontajneroch a jeho námorné cesty sú hlavnými trasami pre obchod a dodávky energie. V septembri 2021 bola prijatá stratégia EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne, ktorej cieľom je zvýšiť angažovanosť EÚ, budovať partnerstvá, posilniť medzinárodný poriadok založený na pravidlách a riešiť globálne výzvy. EÚ prispôsobuje svoje súčasné nástroje na podporu svojej strategickej autonómie. V jej Strategickom kompase pre bezpečnosť a obranu, ktorý Rada formálne schválila v marci 2022, sa podporuje otvorená a na pravidlách založená regionálna bezpečnostná architektúra vrátane bezpečných námorných trás, budovania kapacít a posilnenej námornej prítomnosti v indicko-tichomorskom regióne.

Východná Ázia čelí bezpečnostným obavám, ako je jadrová výzva v Severnej Kórei, námorné spory vo Východočínskom a Juhočínskom mori, taiwanská otázka a prerušenie dodávok energie v dôsledku vypuknutia vojny v Perzskom zálive v prvom štvrťroku 2026. EÚ je vo východnej Ázii silným hospodárskym hráčom a podporuje spravodlivý obchod, multilateralizmus, budovanie inštitúcií, demokraciu, dobrú správu vecí verejných a ľudské práva.

ČÍNA (ČÍNSKA ĽUDOVÁ REPUBLIKA)

EÚ a Čína nadviazali formálne diplomatické styky v roku 1975. Vzájomné vzťahy sa prerušili po protestoch na Námestí nebeského pokoja v roku 1989. EÚ ich v roku 1994 obnovila, ale jej zbrojné embargo uvalené v roku 1989 zostáva v platnosti. Keďže na úrovni EÚ neexistuje žiadne podrobné spoločné vymedzenie pojmu zbrojné embargo,

je na jednotlivých členských štátoch, aby si význam vykladali v súlade so svojimi vnútroštátnymi právnymi predpismi.

Od nástupu prezidenta Si Ťin-pchinga do úradu v roku 2012 sa politická situácia v Číne výrazne zmenila. V roku 2018 bola prijatá zmena ústavy, ktorá umožňuje Si Ťin-pchingovi zastávať túto funkciu neobmedzene dlho, keďže nijako neobmedzuje funkčné obdobie generálneho tajomníka Komunistickej strany Číny, hlavy štátu a hlavného veliteľa armády. V rámci zahraničnej politiky uplatňuje Čína v poslednom čase asertívnejší prístup, keďže má k dispozícii najväčší počet aktívnych príslušníkov vojenských síl na svete. Čína má po Spojených štátoch druhé najväčšie vojenské výdavky na svete. V roku 2024 predstavoval čínsky rozpočet na obranu približne 231 miliárd USD, čo je nárast o 7,2 % v porovnaní s rokom 2023, a naďalej rastie, hoci je stále pod úrovňou 2 % HDP Číny.

Čína oficiálne spustila na vodu svoju tretiu lietadlovú loď Fu-ťien (pomenovanú podľa provincie ležiacej oproti Taiwanu) v rámci pokračujúceho úsilia vybudovať do roku 2027 plne moderné ozbrojené sily, ktoré by mohli konkurovať armáde USA. V Číne sa stavia aj štvrtá lietadlová loď, ktorá by vraj mohla mať jadrový pohon. Čínske námorné sily stavajú vojnové lode rýchlejšie ako všetky ostatné mocnosti dohromady. Čína rozširuje a znásobuje svoju vojenskú prítomnosť v Juhočínskom mori, v Taiwanskom prielive a v Melackom prielive, ktorý má zásadný význam pre medzinárodný obchod.

Hoci spoločný strategický program spolupráce medzi EÚ a Čínou do roku 2020, ktorý bol prijatý v roku 2013, posilnil vzájomné väzby, dvojstranné vzťahy medzi EÚ a Čínou sa v roku 2021 ďalej zhoršili, keď Čína zaviedla protiopatrenia k sankciám EÚ v oblasti ľudských práv. V apríli 2025 Čína čiastočne zrušila svoje sankcie voči poslancom a výborom Európskeho parlamentu, čo umožnilo obnoviť parlamentný dialóg, ale celkové napätie pretrváva. Vzťahy sa od roku 2022 zhoršili v dôsledku postoja Číny k invázii Ruska na Ukrajinu a v dôsledku jej asertivity v Taiwanskom prielive.

V máji 2023 sa uskutočnilo stretnutie ministrov zahraničných vecí EÚ a v júni 2023 stretnutie lídrov EÚ na zasadnutí Európskej rady. Na oboch stretnutiach sa opätovne potvrdila platnosť mnohostranného prístupu EÚ k Číne stanoveného v strategickom výhľade EÚ – Čína z marca 2019, v ktorom sa Čína vníma ako partner, konkurent a ako systémový rival, pričom konkurencia a rivalita sa dostali do popredia. Lídri EÚ sa zhodli na tom, že je potrebné spolupracovať s Čínou, ak je to v záujme EÚ, a zároveň sa usilovať o zníženie strategických závislostí (znižovanie rizika, nie prerušenie vzťahov). V roku 2026 EÚ znepokojuje systémová nerovnováha v čínskom hospodárstve, ktorá zahŕňa rušivé priemyselné politiky a postupy, ktoré vytvárajú nadmernú kapacitu a majú negatívny vplyv na členov Svetovej obchodnej organizácie (WTO). Európske podniky v Číne stále čelia diskriminácii a nerovnakým podmienkam, pričom mnohé odvetvia zostávajú z veľkej časti zatvorené pre zahraničné investície.

V júli 2025 sa v Pekingu konal 25. samit EÚ – Čína pri príležitosti 50. výročia nadviazania dvojstranných vzťahov medzi EÚ a Čínou. Čína sa sústredila predovšetkým na obchod a investície. Lídri EÚ sa priamo s prezidentom Si Ťin-pchingom podelili o svoje hlavné obavy týkajúce sa hospodárskych a obchodných vzťahov s Čínou (prístup na trh, obmedzenia vývozu vzácnych zemín a nadmerná kapacita), ako aj kľúčových otázok zahraničnej politiky (najmä podpora vojny Ruska proti Ukrajine zo strany Číny), pričom zdôraznili význam medzinárodného poriadku založeného na pravidlách. Samit však

priniesol len málo konkrétnych výsledkov. Čína sa snaží prezentovať samit ako úspech a hovorí o vznikajúcom „konsenze" medzi vedúcimi predstaviteľmi, pričom bagatelizuje obavy EÚ a trvá na tom, že EÚ a Čína sú skôr partnermi než súpermi.

Čínska iniciatíva Jedno pásmo, jedna cesta od svojho spustenia v roku 2013 prenikla do všetkých kútov sveta. Podporuje globalizáciu s čínskymi črtami, ako je netransparentné uzatváranie zmlúv, čínske pracovné normy a dlhové politiky. Cieľom Číny je stať sa svetovým lídrom v odvetviach vyspelých technológií a digitálnych technológiách vrátane umelej inteligencie a 5G. V roku 2021 EÚ spustila mnohostrannú stratégiu Global Gateway, ktorej cieľom je posilniť prepojenosť na celom svete a spojiť EÚ, jej členské štáty a ich finančné a rozvojové inštitúcie (Tím Európa). Global Gateway je geopolitický nástroj, ktorý pomáha riešiť najnaliehavejšie globálne výzvy, od boja proti zmene klímy až po zlepšenie systémov zdravotnej starostlivosti a posilnenie konkurencieschopnosti a bezpečnosti globálnych dodávateľských reťazcov.

EÚ a Čína sú významnými obchodnými partnermi. V roku 2024 EÚ doviezla tovar z Číny v hodnote 517,8 miliardy EUR a do Číny vyviezla tovar v hodnote 213,3 miliardy EUR, čo viedlo k obchodnému deficitu EÚ vo výške 304,5 miliardy EUR (obchod je nevyvážený v prospech Číny). Obchod medzi EÚ a Čínou tvoril dovoz v objeme približne 1,3 miliardy EUR denne a vývoz v hodnote 600 miliónov EUR denne, pričom celkový obchod medzi EÚ a Čínou dosiahol hodnotu 1,9 miliardy EUR denne. Hospodárska nerovnováha a nekalé čínske obchodné praktiky predstavujú riziká pre kľúčové priemyselné odvetvia EÚ (automobilový priemysel, ekologické technológie atď.). Keďže Čína ukázala, že je pripravená využívať závislosť od kritických surovín, Peking dostal varovanie, že nekalé obchodné praktiky budú čoraz viac viesť k ochranným opatreniam (ako sú antidumpingové a vyrovnávacie clá).

V októbri 2024 Komisia ukončila svoje antisubvenčné prešetrovanie a uložila konečné vyrovnávacie clá na dovoz batériových elektrických vozidiel z Číny na obdobie piatich rokov. Prešetrovaním sa zistilo, že hodnotový reťazec batériových elektrických vozidiel v Číne profituje z nespravodlivých subvencií, čo by mohlo ekonomicky poškodiť výrobcov týchto vozidiel z EÚ. EÚ zaviedla niekoľko ďalších opatrení na ochranu obchodu zameraných na čínsky dovoz a uložila antidumpingové clá na ochranu svojich priemyselných odvetví pred nekalými cenovými praktikami. Tieto opatrenia sa okrem iného týkajú výrobkov z ocele a bionafty. Čína prijala niekoľko odvetných obchodných opatrení a EÚ napadla niektoré čínske obchodné praktiky prostredníctvom rámca WTO. V januári 2025 začala EÚ proti Číne konanie v rámci WTO týkajúce sa licenčných poplatkov za duševné vlastníctvo. Po neúspešných konzultáciách EÚ vo februári 2026 požiadala o zriadenie poroty WTO, s čím orgán WTO na urovnávanie sporov súhlasil.

Potom ako prezident Trump v apríli 2025 závratne zvýšil clá USA, dala Čína najavo, že je pripravená spolupracovať s EÚ pri potláčaní protekcionizmu a zachovávaní globálneho obchodného systému. Hoci Čína nabáda EÚ, aby prehĺbila hospodárske väzby, EÚ je naďalej opatrná vzhľadom na obchodnú nerovnováhu a obmedzený prístup na trh a má pochybnosti, pokiaľ ide o spravodlivé postupy obstarávania.

Oficiálne neutrálny postoj Číny k inváziu Ruska na Ukrajinu zvýšil napätie so západnými spojencami. Hoci Čína vojnu výslovne nepodporuje, prehĺbila vojenské väzby s Ruskom a zintenzívnila predaj zbraní a spoločné cvičenia. Nepripojila sa k sankciám voči Rusku a stala sa namiesto toho kľúčovým dodávateľom citlivých technológií – 80 %

ruského dovozu pochádza z Číny. Čínske spoločnosti takisto obchádzajú sankcie EÚ, ktoré dopĺňajú medzinárodné sankcie, čo viedlo k tomu, že v roku 2024 boli zaradené do 13. balíka vojnových sankcií EÚ. V decembri 2024 EÚ uložila ďalšie sankcie šiestim čínskym spoločnostiam a jednej čínskej osobe za dodávky dronov a mikroelektronických komponentov na podporu ruského vojnového úsilia.

EÚ je znepokojená rastúcim napätím v Taiwanskom prielive. Je proti jednostranným násilným zmenám a nalieha na Čínu ako člena Bezpečnostnej rady OSN (BR OSN), aby dodržiavala medzinárodné právo. V spore o Juhočínske more sa EÚ zasadzuje za globálne riadenie a mnohostrannú spoluprácu, pričom zdôrazňuje slobodu plavby a preletov, a zároveň naliehavo vyzýva na mierové riešenia na základe rokovaní v súlade s medzinárodným právom a Dohovorom OSN o morskom práve. Tento región má zásadný význam pre svetový obchod a zdroje, pričom Čína si nárokuje približne 90 % podľa tzv. línie deviatich čiar, ktorá je starodávnou demarkačnou čiarou, ktorú Čína používa na mapách s cieľom nárokovať si zvrchovanosť nad rozsiahlymi časťami Juhočínskeho mora. Asertívne kroky Číny vrátane konfrontácií s Taiwanom a Filipínami stupňujú napätie v tejto oblasti.

Najzrejmejším príkladom systémovej rivality vo vzťahoch medzi EÚ a Čínou sú pravdepodobne ľudské práva, keďže EÚ neustále naliehavo vyzýva Čínu, aby dodržiavala svoje záväzky vyplývajúce z jej vlastnej ústavy a medzinárodného práva a rešpektovala a chránila ľudské práva, a to aj v prípade Ujgurov, Tibeťanov a príslušníkov etnických, náboženských a jazykových menšín a iných skupín v rámci Číny. V júni 2025 sa v Bruseli uskutočnil 40. dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Čínou, počas ktorého EÚ vyjadrila znepokojenie nad obmedzovaním základných slobôd, nezávislosti súdnictva a nútenou prácou. Opätovne tiež potvrdila svoj nesúhlas s trestom smrti a naliehavo vyzvala Čínu, aby rešpektovala náboženskú slobodu, najmä v súvislosti s nástupníctvom dalajlámu.

V októbri 2025 sa po roku pozastavených vzťahov konala 42. medziparlamentná schôdza EÚ – Čína. Vzťahy sa zhoršili v roku 2021 v dôsledku sankcií, ktoré čínska vláda uložila poslancom Európskeho parlamentu.

Delegácia Výboru Parlamentu pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľa navštívila Čínu v marci a apríli 2026 s cieľom preskúmať digitálny obchod, elektronický obchod a clá so zameraním na posilnenie práv spotrebiteľov EÚ a spravodlivých trhových postupov.

Parlament neustále prijíma uznesenia, v ktorých upozorňuje na ľudské práva v Hongkongu, na Taiwane, v Sin-ťiangu a situáciu Ujgurov a odsudzuje nútenú prácu a vykorisťovanie menšín. Parlament tiež prijal uznesenia o Tibete, konkrétne o situácii náboženských a etnických menšín. V nedávnom čase Parlament prijal napríklad tieto uznesenia:

— uznesenie z januára 2024 o pokračujúcom prenasledovaní hnutia Falun kung v Číne, najmä o prípade Dinga Yuandeho,

— uznesenie z apríla 2024 o novom bezpečnostnom zákone v Hongkongu a prípadoch Andyho Liho a Josepha Johna,

— uznesenie z októbra 2024 o prípadoch nespravodlivo uväznených Ujgurov v Číne, najmä Ilhama Tohtiho a Gulshan Abbasovej,

— uznesenie z októbra 2024 o nesprávnom výklade rezolúcie OSN č. 2758 Čínou a jej pokračujúcich vojenských provokáciách v okolí Taiwanu,

— uznesenie z novembra 2024 o Hongkongu, najmä prípadoch Jimmyho Laia a 45 aktivistov, ktorí boli nedávno odsúdení na základe zákona o národnej bezpečnosti,

— uznesenie z mája 2025 o porušovaní náboženskej slobody v Tibete,

— uznesenie z júla 2025 o riešení problému čínskych obmedzení vývozu kritických surovín,

— uznesenie z októbra 2025 o 10. výročí uväznenia švédskeho vydavateľa Kuej Min-chaja v Číne,

— uznesenie z januára 2026 o odsúdení a nadchádzajúcom vynesení rozsudku v prípade Jimmyho Laia v Hongkongu.

TAIWAN

EÚ sa zaviazala dodržiavať politiku jednej Číny, pričom Taiwan označuje za samostatné colné územie, a nie za suverénny štát, uznáva ho ako hospodársky a obchodný subjekt a podporuje jeho účasť na multilaterálnych fórach. EÚ s Taiwanom rozvinula podrobne štruktúrovaný dialóg o hospodárskych a obchodných otázkach v odvetviach, ako sú automobilový, farmaceutický a kozmetický priemysel a odvetvie výroby zdravotníckych pomôcok.

EÚ je naďalej znepokojená rastúcim napätím v Taiwanskom prielive a odmieta akékoľvek jednostranné pokusy o zmenu súčasného stavu, najmä silovou cestou. Okrem vojenského nátlaku v okolí Taiwanu existujú aj obavy, že by mohlo dôjsť k poškodeniu káblov podmorskej infraštruktúry.

Taiwan bol v roku 2024 13. najväčším obchodným partnerom EÚ. Celkový obchod s tovarom s EÚ dosiahol 71,9 miliardy EUR, pričom vývoz EÚ na Taiwan predstavoval 28,6 miliardy EUR a dovoz EÚ z Taiwanu celkovo 43,3 miliardy EUR. To viedlo k obchodnému deficitu EÚ s Taiwanom vo výške 14,7 miliardy EUR. EÚ bola v roku 2024 po Číne, Spojených štátoch a Japonsku štvrtým najväčším obchodným partnerom Taiwanu.

EÚ a Taiwan naďalej usporadúvajú každoročné zasadnutia v rámci dialógu o obchode a investíciách. Štvrté zasadnutie sa konalo v decembri 2025 v Bruseli a bolo zamerané na obchod, investičné vzťahy, hospodársku bezpečnosť a polovodiče.

EÚ a Taiwan každoročne vedú konzultácie o širokom spektre tém, ktoré sa netýkajú obchodu, ako sú práva migrujúcich pracovníkov, najmä pracovníkov v domácnosti a v rybárskom odvetví, trest smrti, rodová rovnosť a spravodlivé zaobchádzanie s LGBTIQIA+ osobami. EÚ a Taiwan uskutočnili v marci 2025 v Tchaj-peji siedme konzultácie o ľudských právach, počas ktorých zdôraznili svoje odhodlanie presadzovať ľudské práva, demokraciu a právny štát. EÚ opätovne potvrdila svoj nesúhlas s trestom smrti a naliehavo vyzvala Taiwan, aby uplatňoval faktické moratórium. Diskutovalo sa aj o ochrane práv migrujúcich pracovníkov, najmä v odvetví rybolovu, a práv pracovníkov v domácnosti.

Na Taiwane sa v januári 2024 konali všeobecné voľby. Účasť dosiahla 71,86 %. Vyhrala ich Demokratická pokroková strana (DPP) a jej kandidát William Lai (Lai Ching-te) so 40,1 % hlasov, čím si udržal úrad prezidenta už po tretie volebné obdobie. Taiwanský zákonodarný zbor (Legislatívny jüan) má 113 kresiel. Sú rozdelené medzi tri hlavné strany a dve nezávislé strany, čo vytvára situáciu, v ktorej môžu malí parlamentní partneri významne určovať politické smerovanie Taiwanu.

Napätie medzi Taiwanom a Čínou sa od víťazstva DPP vo voľbách v roku 2016 vystupňovalo. Čína podnikla asertívne kroky a zvýšila frekvenciu a rozsah hliadkovania bombardérov, stíhačiek a prieskumných lietadiel v okolí Taiwanu. Lai Čching-te sa zaviazal, že ochráni faktickú nezávislosť ostrova od Číny a bude sa usilovať o ďalšie zbližovanie s ostatnými demokraciami. Taiwan nadobudol jedinečné odborné znalosti v oblasti boja proti kybernetickým útokom, informáciám zo zahraničia, manipulácii, zasahovaniu a dezinformáciám, a to tak na vládnej úrovni, ako aj v organizáciách občianskej spoločnosti.

Parlament uskutočnil niekoľko oficiálnych služobných ciest na Taiwan. Osobitný výbor pre zahraničné zasahovanie do všetkých demokratických procesov (INGE) v novembri 2021 navštívil Tchaj-pej v rámci prvej oficiálnej návštevy Parlamentu na Taiwane. Cieľom INGE bolo preskúmať taiwanské skúsenosti s riešením kampaní zasahovania a manipulácie a diskutovať o taiwanskom inovačnom systéme boja proti dezinformačným kampaniam a iným typom hybridných útokov. Výbor pre medzinárodný obchod oficiálne navštívil Tchaj-pej v decembri 2022. Táto návšteva potvrdila, aké dôležité je posilnenie strategického vzťahu medzi Taiwanom a EÚ pre Taiwan a konkrétne aké dôležité sú ambiciózne a vzájomne prospešné komplexné obchodné a investičné vzťahy. Parlamentný Výbor pre zahraničné veci (AFET) uskutočnil oficiálnu návštevu Tchaj-peja v júli 2023. Hlavnou témou boli globálne obavy o bezpečnosť v Taiwanskom prielive.

Osobitný výbor pre európsky štít na obranu demokracie (EUDS) navštívil Tchaj-pej v júli 2025 s cieľom posúdiť reakcie Taiwanu na hybridné hrozby, zahraničné zasahovanie, kybernetické útoky a dezinformácie a preskúmať možnosti hlbšej spolupráce medzi EÚ a Taiwanom v týchto oblastiach.

Parlamentný Výbor pre bezpečnosť a obranu (SEDE) oficiálne navštívil Tchaj-pej v marci 2026. Cieľom návštevy bolo pochopiť odolnosť a bezpečnostný ekosystém Taiwanu so zameraním na spôsobilosti obranného priemyslu a bezpečnosť dodávateľského reťazca, kybernetickú odolnosť v kritických odvetviach, ochranu podmorských káblov a námornú bezpečnosť a boj proti hybridným hrozbám vrátane dezinformácií.

Parlament opakovane žiadal, aby bolo začlenenie Taiwanu prioritou indicko-tichomorskej stratégie EÚ, a podporil dialóg a spoluprácu s Taiwanom vo všetkých priemyselných odvetviach a dodávateľských reťazcoch, najmä v strategicky dôležitých odvetviach, ako sú špičkové a polovodičové technológie. Taiwan vyrába dve tretiny polovodičov a 90 % vysokokvalitných polovodičov na svete.

Parlament kritizoval čínsku vojenskú eskaláciu a odmieta hospodársky nátlak Číny. V októbri 2024 Parlament prijal uznesenie, v ktorom kritizuje Čínu za nesprávny výklad rezolúcie OSN č. 2758 o vylúčení Taiwanu z medzinárodných organizácií a za eskaláciu vojenských provokácií v Taiwanskom prielive. V novembri 2025 sa viceprezidentka

Taiwanu Bi-Khim Hsiao obrátila na zákonodarcov EÚ v Európskom parlamente v Bruseli a naliehavo vyzvala EÚ, aby posilnila väzby s Taiwanom a zvýšila podporu EÚ pre demokraciu a stabilitu v Taiwanskom prielive.

HONGKONG

EÚ prikladá veľký význam vysokej miere autonómie Hongkongu, ktorá sa musí zachovať v súlade so základným zákonom a s medzinárodnými záväzkami. Demokracia a základné slobody sa v Hongkongu za posledné desaťročie dramaticky zhoršili. Peking umlčal politickú opozíciu, zničil nezávislú tlač a rozpustil organizácie občianskej spoločnosti v úsilí o zrušenie zásady „jedna krajina, dva systémy", čím jasne nerešpektuje spoločné čínsko-britské vyhlásenie z roku 1984.

Voľby do zákonodarnej rady Hongkongu v roku 2021 priniesli víťazstvo pročínskych kandidátov, čím sa posilnil vplyv Pekingu. EÚ voľby kritizovala a uviedla, že prispeli k podkopaniu zásady „jedna krajina, dva systémy". V máji 2022 bol za najvyššieho výkonného predstaviteľa zvolený John Lee Ka-chiu, ktorý od volebnej komisie získal 99 % hlasov. Dosiahol teda oveľa lepší výsledok než jeho predchodkyňa Carrie Lam, ktorá získala 66 %. Vo voľbách do okresných zastupiteľstiev v decembri 2023 bola zaznamenaná rekordne nízka volebná účasť – 27,5 %, čo je najnižšia účasť od odovzdania Hongkongu.

Napriek rastúcej medzinárodnej kritike Hongkong v marci 2024 prijal nový zákon o národnej bezpečnosti (známy ako článok 23 základného zákona). Zákon sa vzťahuje na novovymedzené činy vlastizrady, špionáže, krádeže štátnych tajomstiev, poburovania a zahraničného zasahovania. Organizácie pre ľudské práva to považujú za posledný krok umlčania demokratických hlasov v Hongkongu. EÚ je hlboko znepokojená potenciálnym vplyvom tohto právneho predpisu na práva a slobody. K prvému odsúdeniu podľa tohto zákona došlo v septembri 2024, keď sa muž z Hongkongu priznal k poburovaniu za nosenie trička so sloganom.

V septembri 2025 EÚ prijala výročnú správu o Hongkongu za rok 2024, v ktorej zdôraznila narušenie autonómie a základných slobôd. EÚ tiež dôrazne odsúdila extrateritoriálne zatýkacie rozkazy vydané hongkonskou národnou bezpečnostnou políciou v júli 2025 na 15 prodemokratických aktivistov vrátane prvého občana EÚ.

V roku 2024 bol Hongkong 31. najväčším partnerom EÚ v oblasti obchodu s tovarom. EÚ je po Číne, Taiwane a Spojených štátoch štvrtým najväčším obchodným partnerom Hongkongu. EÚ má najväčšiu zahraničnú podnikateľskú komunitu v Hongkongu. Tvorí ju aspoň 1 600 spoločností z EÚ pôsobiacich v meste od roku 2024 – približne polovica z nich využíva Hongkong ako svoje regionálne ústredie alebo pre svoje regionálne kancelárie.

Parlament prijal viacero uznesení o politickej situácii Hongkongu, v ktorých zdôraznil, že dodržiavanie základného zákona má zásadný význam pre vzťahy medzi EÚ a Hongkongom. Odsúdil zasahovanie Číny a upozornil, že ohrozuje model „jedna krajina, dva systémy". Parlament odsúdil čínsky zákon o národnej bezpečnosti ako útok na autonómiu Hongkongu, právny štát a slobody. Parlament tiež zdôraznil, že Čína musí dodržiavať svoje záväzky vyplývajúce z právne záväzného spoločného vyhlásenia zaregistrovaného v OSN.

V nedávnom čase Parlament prijal napríklad tieto uznesenia:

— uznesenie z júna 2023 o zhoršení základných slobôd v Hongkongu, v ktorom odsúdil čínsky útlak politickej opozície a prodemokratických aktivistov v Hongkongu, pričom spomenul najmä prípad Jimmyho Laia,

— uznesenie z apríla 2024 o novom bezpečnostnom zákone v Hongkongu a prípadoch Andyho Liho a Josepha Johna,

— uznesenie z novembra 2024 o zhoršení slobôd v Hongkongu na základe zákona o národnej bezpečnosti, v ktorom upozornil na neoprávnené väznenie Jimmyho Laia a 45 prodemokratických aktivistov,

— uznesenie z februára 2025 o zmenšujúcom sa priestore pre občiansku spoločnosť v Hongkongu, v ktorom poukázal na rastúci tlak na rozpustenie Demokratickej strany a na pozastavenie výskumných činností Hongkonského inštitútu pre výskum verejnej mienky,

— uznesenie z januára 2026 o odsúdení a nadchádzajúcom vynesení rozsudku v prípade Jimmyho Laia v Hongkongu.

JAPONSKO

EÚ a Japonsko vyznávajú spoločné základné hodnoty, ako je dodržiavanie ľudských práv, demokracia a právny štát, ako aj pevný záväzok k trvalo udržateľnému rozvoju, multilateralizmu a systému WTO založenému na pravidlách. Japonsko je odhodlané účinne vykonávať Parížsku dohodu o zmene klímy a ďalšie mnohostranné environmentálne dohody. Existujú však niektoré otázky, ktoré vyvolávajú obavy EÚ: uplatňovanie trestu smrti v Japonsku, lov veľrýb a únosy detí z EÚ rodičmi do Japonska.

Hoci strategické partnerstvo bolo uznané už v roku 2003, EÚ a Japonsko výrazne posilnili svoje bilaterálne strategické vzťahy vo februári 2019 predbežným vykonávaním Dohody o strategickom partnerstve medzi EÚ a Japonskom a nadobudnutím platnosti Dohody o hospodárskom partnerstve (DHP) medzi EÚ a Japonskom. Obe boli podpísané v roku 2018. Dohoda o strategickom partnerstve nadobudla platnosť v januári 2025. Vytvoril sa ňou pevný dvojstranný rámec medzi EÚ a Japonskom, posilnila sa politická a hospodárska spolupráca a ťažiskom sa stali globálne otázky, ako sú opatrenia v oblasti klímy, udržateľný rozvoj a bezpečnosť. Cieľom dohody o strategickom partnerstve je posilniť globálny poriadok založený na pravidlách a podporiť demokraciu, ľudské práva a voľný obchod a zároveň zlepšiť koordináciu na multilaterálnych fórach.

DHP je najdôležitejšou dvojstrannou obchodnou dohodou, ktorú kedy EÚ uzavrela, pretože sa vzťahuje na takmer jednu tretinu svetového hrubého domáceho produktu, takmer 40 % svetového obchodu a viac ako 600 miliónov ľudí. DHP obsahuje aj záväzky týkajúce sa obchodu s tovarom a so službami a poskytuje rámec, ktorý podporuje dvojstranné investície. Stanovuje tiež ambiciózne ciele v oblasti udržateľného rozvoja a po prvýkrát zahŕňa osobitný záväzok týkajúci sa Parížskej dohody o zmene klímy. EÚ a Japonsko podpísali v júni 2020 dohodu o bezpečnosti civilného letectva, ktorá nadobudla platnosť v júni 2021. Reciprocita bezvízového cestovania občanov EÚ

do Japonska zostáva problémom v dvojstranných vzťahoch, keďže japonskí štátni príslušníci majú bezvízový prístup do EÚ.

Od nadobudnutia platnosti DHP sa obchod s tovarom zvýšil o 20 % a obchod s agropotravinárskymi výrobkami o 34 %. Japonsko uvítalo rozhodnutie EÚ o zrušení opatrení na obmedzenie dovozu potravinárskych výrobkov z regiónu Fukušima, ktoré boli prijaté po zemetrasení v Japonsku v roku 2011.

Japonsko je po Číne druhým najväčším obchodným partnerom EÚ v Ázii. Pre EÚ je Japonsko dôležitý obchodný partner. Ide o šiesty najväčší vývozný trh a deviaty najväčší zdroj dovozu do EÚ. Celkový obchod s tovarom v roku 2024 dosiahol 130,7 miliardy EUR, pričom prebytok pre EÚ predstavoval 3,1 miliardy EUR.

Obe strany sú naďalej odhodlané posilniť investičné vzťahy tak, že v budúcnosti uzavrú samostatnú investičnú dohodu, ktorá bude zahŕňať normy ochrany investorov/investícií a mechanizmus riešenia sporov. Od spustenia digitálneho partnerstva medzi EÚ a Japonskom v máji 2022 prebieha práca v strategických oblastiach polovodičov, vysokovýkonnej výpočtovej techniky a kvantových technológií, 5G a ďalších technológií a odolnej digitálnej pripojiteľnosti. EÚ a Japonsko patria medzi najväčšie digitálne ekonomiky na svete. Voľný tok údajov medzi EÚ a Japonskom je kľúčovým prvkom pre podniky a predstavuje významný výsledok v rámci stratégie EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne a digitálneho partnerstva s Japonskom. V rámci hospodárskeho dialógu na vysokej úrovni v októbri 2023 EÚ a Japonsko uzavreli dohodu o cezhraničných tokoch údajov. Po začlenení tejto dohody do DHP nadobudla dohoda platnosť v júli 2024, čím sa ďalej posilnili rámce prenosu údajov a digitalizácia spoločností a hospodárstiev EÚ a Japonska.

V júli 2025 sa konal 30. samit EÚ – Japonsko. Dohodlo sa na ňom, že sa začnú nové dialógy o obrannom priemysle a o zahraničnej manipulácii s informáciami a zahraničnom zasahovaní a že sa zriadi Aliancia pre konkurencieschopnosť založená na troch pilieroch:

1. obchod (plné vykonávanie DHP);
2. hospodárska bezpečnosť (dodávateľské reťazce surovín, kybernetická bezpečnosť, kritická infraštruktúra);
3. inovácie (dvojaká transformácia).

V novembri 2024 sa uskutočnil prvý strategický dialóg medzi Japonskom a EÚ na úrovni ministrov zahraničných vecí. Počas zasadnutia v Tokiu uzavreli EÚ a Japonsko partnerstvo v oblasti bezpečnosti a obrany. V januári 2025 sa v rámci partnerstva v oblasti bezpečnosti uskutočnil v Bruseli dialóg medzi Japonskom a EÚ o odzbrojení a nešírení zbraní.

Druhý strategický dialóg medzi EÚ a Japonskom sa konal v apríli 2025 a bol zameraný na prehĺbenie spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany v kontexte meniacich sa geostrategických výziev vrátane výziev, ako sú kybernetické otázky, námorná bezpečnosť, vesmírna bezpečnosť a boj proti zahraničnej manipulácii s informáciami a zahraničnému zasahovaniu.

EÚ a Japonsko sú podobne zmýšľajúci strategickí partneri s podobnými prístupmi k indicko-tichomorskému regiónu, ktorí sa zhodujú v tom, že posilnená angažovanosť

EÚ v regióne, ako aj intenzívnejšia spolupráca s Japonskom a inými spojencami by boli prospešné. Je v spoločnom záujme napredovať v spolupráci v oblasti prepojenosti, námornej bezpečnosti, životného prostredia a zmeny klímy, obchodu a investícií a digitálnych otázok, podporovať multilateralizmus a udržiavať medzinárodný poriadok založený na pravidlách.

Po takmer nepretržitom riadení Japonska od jeho založenia v roku 1955 stratila Liberálno-demokratická strana (LDP) absolútnu väčšinu vo voľbách do Snemovne reprezentantov (dolnej komory) v októbri 2024, ako aj vo voľbách do Snemovne radcov (hornej komory) v júli 2025, v ktorých počet kresiel bývalej vládnucej koalície (LDP-Komeito) klesol zo 66 na 47. V októbri 2025 bola po prvýkrát v histórii krajiny oboma komorami národného parlamentu zvolená za predsedníčku vlády žena – Sanae Takaičiová. Vedie menšinovú vládu v novej koalícii s pravicovou Japonskou inovačnou stranou. S cieľom posilniť svoju pozíciu Takaičiová oznámila rozpustenie parlamentu tri mesiace po nástupe do funkcie. Voľby sa konali vo februári 2026 a boli historickým víťazom pre Takaičiovú, ktorá získala 352 kresiel a dvojtretinovú väčšinu kresiel v dolnej komore.

Európsky parlament a japonský zákonodarný orgán posilňujú svoj medziparlamentný dialóg ako neoddeliteľnú súčasť upevňovania bilaterálneho strategického vzťahu medzi EÚ a Japonskom.

Medzi relevantné míľniky patrí:

— Uznesenie z januára 2021 o prepojenosti a vzťahoch medzi EÚ a Áziou.

— Uznesenie z júna 2022 o EÚ a bezpečnostných výzvach v indicko-tichomorskom regióne.

— Uznesenie z júla 2022 o indicko-tichomorskej stratégii v oblasti obchodu a investícií.

— Uznesenie z decembra 2023 o vzťahoch medzi EÚ a Japonskom, v ktorom sa uznáva kľúčová úloha dohody o hospodárskom partnerstve a dohody o strategickom partnerstve medzi EÚ a Japonskom. Parlament vyzval na komplexné partnerstvo v oblasti bezpečnosti, urýchlenie spolupráce v oblasti energetiky, životného prostredia a na dialóg o ľudských právach.

— V máji 2025 sa v Tokiu a Osake konala 42. medziparlamentná schôdza EÚ – Japonsko, na ktorej sa diskutovalo o politickom, hospodárskom a sociálnom vývoji, vojne Ruska proti Ukrajine, bezpečnostných otázkach v Japonsku, východnej a v juhovýchodnej Ázii, spolupráci v oblasti životného prostredia a energetiky a obchodných vzťahoch.

— Marec – apríl 2026. Parlamentný výbor AFET navštívil Tokio. Rokovania sa týkali širšieho geopolitického vývoja v indicko-tichomorskom regióne, bezpečnosti, obrany a najnovšieho politického vývoja v Japonsku.

— Marec – apríl 2026. Výbor pre priemysel, výskum a energetiku (ITRE) navštívil Tokio, pričom sa zameral na potenciál spolupráce v oblasti priemyselnej politiky a energetickej transformácie, odolnej a konkurencieschopnej digitálnej infraštruktúry, vesmírnych technológií a priemyselných aplikácií, vodíkovej mobility a mobility s nulovými emisiami, batériových technológií novej generácie,

surovín a diverzifikácie dodávateľských reťazcov, kvantovej výpočtovej techniky a špičkových čipových technológií.

JUŽNÁ KÓREA (KÓREJSKÁ REPUBLIKA)

Vzťahy medzi EÚ a Južnou Kóreou sa datujú od roku 1997, keď bola podpísaná dohoda o spolupráci a vzájomnej administratívnej pomoci v colných otázkach. Južná Kórea je strategickým partnerom EÚ a strategické partnerstvo medzi EÚ a Južnou Kóreou je založené na troch hlavných pilieroch, ktoré sú podporené tromi kľúčovými dohodami:

1. Rámcová dohoda medzi EÚ a Južnou Kóreou, ktorá je v platnosti od júna 2014 a poskytuje celkovú štruktúru strategického partnerstva a komplexnej dvojstrannej spolupráce. Jej vykonávanie zabezpečuje a monitoruje spoločný výbor.
2. Dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Južnou Kóreou, ratifikovaná v decembri 2015. Južná Kórea bola prvou ázijskou krajinou, ktorá podpísala dohodu o voľnom obchode s EÚ, a táto dohoda o voľnom obchode je jednou z najambicióznejších obchodných dohôd EÚ, ktorá ide ďalej než všetky predchádzajúce dohody. Cieľom dohody o voľnom obchode je odstrániť prekážky dvojstranného obchodu, vytvoriť rozšírený a bezpečný trh pre tovar a služby a vytvoriť stabilné prostredie pre investície.
3. Rámcová dohoda o účasti na riešení krízových situácií medzi EÚ a Južnou Kóreou, platná od roku 2016, ktorou sa posilňuje strategické partnerstvo v bezpečnostných otázkach tým, že umožňuje Južnej Kórei zúčastňovať sa na operáciách EÚ v oblasti krízového riadenia civilného a vojenského charakteru. Rámcová dohoda o účasti uľahčuje aj zapojenie Južnej Kórey do misií a operácií spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ (SBOP) s cieľom zlepšiť účinnosť reakcie na krízy.

V Soule sa v máji 2023 uskutočnil 10. samit EÚ – Kórejská republika. Lídri sa dohodli, že zachovajú a zvýšia kolektívny tlak na Rusko, najmä prostredníctvom účinného vykonávania sankcií. EÚ a Južná Kórea vyzvali všetkých členov OSN, aby zaujali jednotný a pevný postoj proti nezákonnému zbrojnému programu Severnej Kórey. Lídri rokovali aj o podpore spolupráce v oblasti polovodičov, mobilných sietí novej generácie, kvantovej a vysokovýkonnej výpočtovej techniky, umelej inteligencie a digitálnych platforiem.

V novembri 2024 podpísali EÚ a Južná Kórea dohodu o dvojstrannom partnerstve v oblasti bezpečnosti a obrany. Jeho cieľom je rozvoj a posilnenie dialógu a spolupráce v otázkach bezpečnosti a obrany vrátane námornej bezpečnosti, vesmírnej obrany, kybernetických otázok a nešírenia jadrových zbraní, ako aj boj proti hybridným hrozbám. V marci 2026 sa v Soule konalo 22. zasadnutie spoločného výboru. Účastníci zasadnutia opätovne potvrdili pokračujúcu úzku koordináciu medzi EÚ a Južnou Kóreou, pokiaľ ide o Ukrajinu, Kórejský polostrov, Blízky východ a Perzský záliv v rámci partnerstva v oblasti bezpečnosti a obrany medzi EÚ a Južnou Kóreou prijatého v novembri 2024, a preskúmali pokrok v súvislosti s dohodou o digitálnom obchode a pridružením Kórey k programu Horizont Európa.

V marci 2025 sa v Soule konalo ôsme zasadnutie spoločného výboru EÚ a Kórey pre vedecko-technickú spoluprácu, ktorého cieľom bolo preskúmať výskumné

a inovačné stratégie. Diskusie sa sústredili na politický pokrok, nadchádzajúcu dohodu o pridružení k druhému pilieru programu Horizont Európa medzi EÚ a Kóreou a spoluprácu v kritických oblastiach, ako je umelá inteligencia, kvantové technológie, zdravotná starostlivosť a uhlíková neutralita. Južná Kórea sa oficiálne pripojila k druhému pilieru programu Horizont Európa 17. júla 2025.

EÚ a Južná Kórea úspešne ukončili rokovania o dôležitej dohode o digitálnom obchode a opätovne tak potvrdili svoje odhodlanie presadzovať v tejto oblasti prísne normy. Uvedená dohoda bola oznámená v marci 2025 na 12. zasadnutí Výboru pre obchod v rámci dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Kóreou. Jej cieľom je posilniť dôveru spotrebiteľov, poskytnúť podnikom právnu zrozumiteľnosť, uľahčiť bezproblémovú výmenu údajov a zároveň predísť prekážkam digitálneho obchodu. Medzi kľúčové aspekty dohody patria cezhraničné prenosy údajov, záruky ochrany súkromia, elektronické zmluvy a digitálny obchod s tovarom a službami. Dohoda ešte nenadobudla platnosť a stále si vyžaduje formálny podpis a uzavretie.

Južná Kórea je ôsmym najväčším obchodným partnerom EÚ v oblasti obchodu s tovarom, zatiaľ čo EÚ je tretím najväčším obchodným partnerom Južnej Kórey. Od nadobudnutia platnosti dohody o voľnom obchode v roku 2011 sa vzájomný obchod výrazne zvýšil a v roku 2024 dosiahol 123,8 miliardy EUR, čo v porovnaní s rokom 2011 predstavuje nárast o 96,5 %. V niektorých oblastiach však pretrvávajú problémy a EÚ vyzýva Južnú Kóreu, aby odstránila pretrvávajúce prekážky dovozu živočíšnych výrobkov z EÚ a aby ratifikovala doteraz neratifikovaný dohovor Medzinárodnej organizácie práce o zrušení nútenej práce.

V prezidentských voľbách, ktoré sa v Južnej Kórei konali v marci 2022, zvíťazil v tesnom súboji konzervatívec Jun Sok-jol. V apríli 2024 sa v Južnej Kórei konali parlamentné voľby, ktoré boli vnímané ako skúška vlády Jun Sok-jola v polovici funkčného obdobia. Liberálna opozičná Demokratická strana a menšie opozičné strany spoločne získali 192 z 300 kresiel v Národnom zhromaždení, čo znamenalo porážku prezidenta Juna Sok-jola a jeho strany Moc ľudu.

V decembri 2024 prezident Jun Sok-jol vyhlásil stanné právo, ale Národné zhromaždenie do niekoľkých hodín jednomyseľne odhlasovalo, že požiada o jeho stiahnutie. Juhokórejský parlament 14. decembra 2024 zosadil Juna Sok-jola a jeho právomoci boli pozastavené. Predseda vlády Han Duck-soo sa pôvodne stal úradujúcim prezidentom, ale sám bol obžalovaný. Ústavný súd v apríli 2025 jednomyseľne odvolal Juna Sok-jola z funkcie. V predčasných voľbách bol za prezidenta zvolený Lee Jae-myung a do funkcie nastúpil v júni 2025. Jun Sok-jol odvtedy čelí viacerým trestným konaniam. Vo februári 2026 bol odsúdený na doživotný trest odňatia slobody za vedenie povstania v súvislosti s vyhlásením stanného práva.

Vzťahy medzi Južnou Kóreou a Japonskom sú ovplyvnené nevyriešenými historickými spormi spojenými s koloniálnou vládou Japonska a druhou svetovou vojnou, najmä pokiaľ ide o nútenú prácu a ženy nútené k prostitúcii (ženy a dievčatá, ktoré boli v rokoch 1932 až 1945 sexuálnymi otrokyňami). Zároveň sa v posledných rokoch výrazne zlepšili dvojstranné väzby a Soul a Tokio sa snažili prehĺbiť spoluprácu v oblasti bezpečnosti, dodávateľských reťazcov a vznikajúcich technológií. Južná Kórea tiež vyjadrila obavy v súvislosti s plánmi Japonska vypúšťať kontaminovanú vodu

z elektrárne vo Fukušime späť do Tichého oceánu, čo nepriaznivo ovplyvní morský život a následne aj odvetvie rybolovu.

Od apríla do septembra 2018 sa uskutočnili tri medzikórejské samity zamerané na denuklearizáciu, ale dialóg a spolupráca sa zastavili po samite USA – Severná Kórea v Hanoji v roku 2019 a v auguste 2019 sa vzťahy opäť zhoršili po spoločnom vojenskom cvičení USA a Južnej Kórey. Napätie vyvrcholilo, keď Severná Kórea v marci 2020 vypustila rakety krátkeho doletu a keď v júni 2020 došlo k výbuchu v medzikórejskom styčnom úrade v Kaesongu a smrti juhokórejského občana na území Severnej Kórey.

Na základe rozhodnutia prezidenta Jun Sok-jola posilniť odstrašovacie opatrenia Južná Kórea a Spojené štáty obnovili v auguste 2022 spoločné vojenské cvičenia. Spojené štáty, Južná Kórea a Japonsko sa predtým na jar 2022 zúčastnili na cvičení protiraketovej obrany pri havajskom pobreží, čo bolo dôkazom zlepšenia vzťahov medzi Soulom a Tokiom. USA, Južná Kórea a Japonsko uskutočnili v januári 2024 svoje najväčšie kombinované námorné cvičenia, čo bolo prejavom sily proti Severnej Kórei. Juhokórejská armáda v januári 2024 uviedla, že už neexistuje neutrálna zóna. Prezident Lee Jae-myung v auguste 2025 naznačil svoj zámer postupne obnoviť časti vojenskej dohody z roku 2018 s cieľom znížiť napätie a zabrániť náhodným zrážkam.

Európsky parlament je mimoriadne znepokojený medzikórejskými vzťahmi. EÚ podporuje diplomatické riešenie kórejskej jadrovej krízy a má v úmysle pokračovať vo svojej stratégii „kritickej angažovanosti“. Parlament je jedinou inštitúciou EÚ, ktorá má formálne vzťahy so Severnou Kóreou.

Pokiaľ ide o parlamentný dialóg, v novembri 2025 sa v Bruseli konala 23. medziparlamentná schôdza medzi EÚ a Južnou Kóreou.

SEVERNÁ KÓREA (KÓREJSKÁ ĽUDOVODEMOKRATICKÁ REPUBLIKA)

Politika EÚ voči Severnej Kórei je známa ako „kritická angažovanosť“. Spája sankcie s otvorenou komunikáciou. Vzťahy sú obmedzené a v platnosti nie sú žiadne dvojstranné zmluvy. Rozvojová spolupráca EÚ sa zameriava na potravinovú bezpečnosť a humanitárnu pomoc pri rešpektovaní politických sankcií a sankcií OSN. Veľvyslanectvá v Pchjongjangu má niekoľko členských štátov EÚ, zatiaľ čo ostatné štáty majú veľvyslancov pre celý Kórejský polostrov, ktorí sídlia v Soule. Uzavretie hraníc Severnej Kórey v roku 2020 zabránilo rotácii diplomatického personálu.

V reakcii na aktivity Severnej Kórey v oblasti vývoja jadrových zbraní a balistických rakiet prijala EÚ proti Severnej Kórei tie najprísnejšie sankcie, ktoré kedy prijala proti akejkoľvek krajine. EÚ transponovala všetky príslušné rezolúcie BR OSN a zaviedla vlastný samostatný režim sankcií, ktorý sankcie OSN dopĺňa a posilňuje. V septembri 2020 EÚ uskutočnila štvrté kolo kontaktov s krajinami mimo EÚ, pričom ich nabádala, aby v plnej miere vykonávali rezolúcie BR OSN. V marci 2021 EÚ oznámila uloženie sankcií proti Severnej Kórei v súvislosti s ľudskými právami, a to po prvýkrát v rámci globálneho sankčného režimu EÚ v oblasti ľudských práv. Do zoznamu boli za napomáhanie represií zahrnutí dvaja ministri a ústredná prokuratúra. V decembri 2022 prijala EÚ nové sankcie voči ôsmim osobám a štyrom subjektom z dôvodu ich zapojenia do balistických a jadrových programov Severnej Kórey a obchádzania medzinárodných sankcií. V máji 2024 EÚ uložila nové sankcie voči šiestim osobám a trom subjektom zo Severnej Kórey za ich úlohu pri vyhýbaní sa sankciám a pomoci Rusku vo vojne

proti Ukrajine. V decembri 2025 Rada EÚ predĺžila reštriktívne opatrenia a aktualizovala niektoré zoznamy.

Od septembra 2021 Severná Kórea uskutočnila testy nových riadených ďalekonosných striel s plochou dráhou letu, ktoré môžu letieť nižšie a po veľmi plochej trajektórii, čo sťažuje ich zachytenie. V roku 2022 uskutočnila svoje najväčšie testy balistických rakiet a ukázala, že jej medzikontinentálne rakety by mohli zasiahnuť USA. Napätie sa zvýšilo v marci 2022, keď Severná Kórea vypustila nový typ medzikontinentálnej balistickej rakety (ICBM) Hwasong-17, ktorá je doteraz jej najväčšou raketou. Výška doletu prekonáva všetky predchádzajúce balistické rakety, pričom dosahuje 6 000 km. Južná Kórea posilňuje svoje obranné spôsobilosti a vojenskú spoluprácu so Spojenými štátmi, a to aj účasťou na rozsiahlych spoločných vojenských cvičeniach a rozmiestnením ďalších amerických systémov protiraketovej obrany. Stratégiou Severnej Kórey je prinútiť Spojené štáty, aby obnovili rokovania o sankciách a humanitárnej pomoci.

Návrat Severnej Kórey k raketovým testom v roku 2022 spolu s ruskou inváziou na Ukrajinu predstavuje veľkú výzvu pre Južnú Kóreu. Severná Kórea vypustila balistické rakety v rokoch 2024, 2025 a 2026, ktoré dosiahli hypersonické rýchlosti, 5 až 10-násobok rýchlosti zvuku v terminálnej fáze, čo im umožňuje vyhnúť sa detekcii a protiraketovej obrane.

V januári 2025 vykonala Severná Kórea skúšku systému riadených striel s plochou dráhou letu. V danom mesiaci išlo o tretiu ukážku vojenskej sily. Počas tejto skúšky, na ktorú dohliadal Kim Čong-un, boli odpálené riadené strely typu more-zem, ktoré by mohli byť vybavené jadrovými hlavicami. V reakcii na vojenské cvičenia medzi USA a Južnou Kóreou Severná Kórea prisľúbila ráznu reakciu a naznačila svoj zámer pokračovať v skúškach zbraní a zachovať konfrontačný prístup, a to napriek úsiliu prezidenta Trumpa o diplomatické zapojenie Kim Čong-una.

Severná Kórea pokračuje vo svojom jadrovom programe a programe riadených striel. Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu v rokoch 2025 a 2026 oznámila, že reaktor s výkonom 5 MW(e) v Stredisku jadrového výskumu v Yongbyone pravdepodobne pokračoval v prevádzke a že od roku 2025 sa pravdepodobne vykonávala renovačná činnosť. V septembri 2022 schválilo Najvyššie ľudové zhromaždenie Severnej Kórey zákon, podľa ktorého je jadrový štatút krajiny nezvratný a umožňuje preventívne jadrové údery v prípade zistenia bezprostredne hroziaceho útoku. V septembri 2023 Severná Kórea zmenila svoju ústavu s cieľom posilniť a rozšíriť svoje jadrové sily, pričom vodca Kim Čong-un poukázal na rastúcu spoluprácu medzi Spojenými štátmi, Južnou Kóreou a Japonskom ako na „najhoršiu skutočnú hrozbu", ktorej čelí táto izolovaná krajina.

Najvyšší vodca Kim Čong-un nariadil v januári 2024 zmenu ústavy Severnej Kórey a vypustil z nej cieľ mierového zjednotenia s Južnou Kóreou, ku ktorej teraz treba pristupovať ako k samostatnej nepriateľskej krajine. To znamená, že mierové znovuzjednotenie už nie je jej oficiálnou politikou. Tento posun v politike sprevádza obnovená podpora zo strany Číny a Ruska.

EÚ odsúdila odpálenie rakiet a vyzvala Severnú Kóreu, aby dodržiavala svoje záväzky vyplývajúce z rezolúcií BR OSN a zdržala sa všetkých krokov, ktoré narúšajú prostredie na pokračovanie diplomacie a dialógu. EÚ sa zaviazala k denuklearizácii. Kým si Severná Kórea nebude plniť svoje záväzky vyplývajúce z rezolúcií BR OSN, bude EÚ naďalej

prísne uplatňovať sankcie a zároveň nabádať medzinárodné spoločenstvo, aby robilo to isté.

Po nástupe Leeho Jae-myunga do funkcie v júni 2025 Soul signalizoval posun smerom k deeskalačnému prístupu, vyzval na obnovenie medzikórejského dialógu a snažil sa obnoviť komunikáciu so Severnou Kóreou. Lee Jae-myung vyjadril zámer „pokročiť v budovaní mieru na polostrove". Štátne médiá Severnej Kórey však zostali relatívne tiché. Koncom roka 2024 boli zaznamenané správy o nasadení severokórejských jednotiek na podporu ruských síl na Ukrajine. Približne 10 000 severokórejských vojakov bolo údajne rozmiestnených v Kursku a pozdĺž ruskej hranice s Ukrajinou, čo znamená výraznú eskaláciu zapojenia Severnej Kórey do konfliktu. V apríli 2025 Severná Kórea po prvýkrát oficiálne potvrdila, že vyslala jednotky na podporu ruských síl vo vojne proti Ukrajine.

V roku 2004 bola zriadená Delegácia pre vzťahy s Kórejským polostrovom (DKOR). Odvtedy je DKOR jediným orgánom EÚ, ktorý má formálne vzťahy so Severnou Kóreou. Medziparlamentné stretnutia s Najvyšším ľudovým zhromaždením boli zriedkavé. Hoci sa delegácia Parlamentu spočiatku snažila zachovať otvorené komunikačné kanály, politický a vojenský vývoj v Severnej Kórei, najmä jej jadrové testy a testy balistických rakiet, spôsobili, že dosah delegácie na Severnú Kóreu je menej obhájiteľný. Pravidelné zasadnutia DKOR sa zameriavali na vzťahy medzi Kóreami a na bezpečnostnú situáciu na Kórejskom polostrove. DKOR sa stretne so zástupcami strán z tzv. šesťstranných rozhovorov, aby dokázala lepšie pochopiť pozíciu a hranice každej strany a zistiť, či existuje priestor na rokovania o zmiernení napätia.

Parlament prijal niekoľko uznesení, v ktorých odsúdil jadrový program a program riadených striel Severnej Kórey. Parlament prijal v apríli 2022 uznesenie o situácii v oblasti ľudských práv v Severnej Kórei vrátane prenasledovania náboženských menšín

Jorge SOUTULLO SANCHEZ / Airis Meier / Cristina Stanculescu / Ausra RAKSTELYTE
05/2026

5.6.9. JUHOVÝCHODNÁ ÁZIA

Tento informačný list vysvetľuje zásadný význam juhovýchodnej Ázie ako súčasti širšieho indicko-tichomorského regiónu pre EÚ. Tento región v súčasnosti čelí viacerým veľkým geostrategickým výzvam. Prechádza rýchlymi zmenami a keďže v ňom má domov viac ako 50 % svetovej populácie, stáva sa kľúčovým geostrategickým regiónom. Dve tretiny svetového obchodu s tovarom prepravovaným v kontajneroch prechádzajú cez indicko-tichomorský región a jeho námorné cesty sú dôležitými trasami pre obchod a dodávky energie.
Prioritnými oblasťami stratégie EÚ v juhovýchodnej Ázii sú udržateľná a inkluzívna prosperita, zelená transformácia, správa oceánov, digitálna verejná správa, prepojenosť prostredníctvom stratégie Global Gateway, bezpečnosť, obrana a ľudská bezpečnosť.

Tento informačný list približuje región juhovýchodnej Ázie. Pozri aj informačné listy o strednej Ázii (5.6.4), južnej Ázii (5.6.7) a východnej Ázii (5.6.8).

PRÁVNY ZÁKLAD

— Hlava V (vonkajšia činnosť EÚ) Zmluvy o Európskej únii.

— Články 206 a 207 (obchod) a 216 až 219 (medzinárodné dohody) Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

— Dohody o partnerstve a spolupráci (dvojstranné vzťahy).

VŠEOBECNÝ KONTEXT

EÚ upevňuje väzby s krajinami juhovýchodnej Ázie a podporuje regionálnu integráciu so Združením národov juhovýchodnej Ázie (ASEAN), ktoré je po Číne a USA tretím najväčším mimoeurópskym obchodným partnerom EÚ. Región čelí viacerým geostrategickým a bezpečnostným výzvam, napríklad sporu o Juhočínske more, otázke Taiwanu, vojne v Perzskom zálive a prerušeniu dodávok energie a iných dodávok, ako aj environmentálnym výzvam, najmä v subregióne Mekong. EÚ je v juhovýchodnej Ázii silným hospodárskym aktérom a poskytuje nezanedbateľnú rozvojovú pomoc na podporu prepojenosti, digitalizácie, budovania inštitúcií, demokracie, dobrej správy vecí verejných a ľudských práv.

V septembri 2021 bola prijatá stratégia EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne, ktorej cieľom je zvýšiť angažovanosť EÚ a budovať partnerstvá na riešenie globálnych výziev. EÚ prispôsobuje svoje súčasné nástroje v záujme dosiahnutia strategickej autonómie. Rada vo svojom Strategickom kompase pre bezpečnosť a obranu, ktorý formálne schválila v marci 2022, podporuje otvorenú a na pravidlách založenú regionálnu bezpečnostnú architektúru vrátane bezpečných námorných trás, budovania kapacít a posilnenej námornej prítomnosti v indicko-tichomorskom regióne.

A. ASEAN

Na prvom samite ASEAN-u, ktorý sa konal vo februári 1976 na Bali, sa zišli zástupcovia Indonézie, Malajzie, Filipín, Singapuru a Thajska. Brunej, Vietnam, Laos, Kambodža a Mjanmarsko sa k združeniu pripojili neskôr. Východný Timor bol prijatý v októbri 2025 ako 11. členský štát. ASEAN sa riadi prísnou politikou nezasahovania do vnútroštátnych záležitostí svojich členov.

ASEAN a EÚ vybudovali silné vzťahy, najmä obchodné a hospodárske, a v súčasnosti sú strategickými partnermi. EÚ je po Číne a USA tretím najväčším obchodným partnerom ASEAN-u, pričom jej podiel na celkovom obchode združenia je 9,6 %. Konečným cieľom je naďalej uzavretie medziregionálnej dohody o voľnom obchode medzi EÚ a združením ASEAN. EÚ je tiež zakladajúcim členom Regionálneho fóra ASEAN-u, ktorého cieľom je podporovať konštruktívny dialóg o budovaní mieru, prosperity a stability v indicko-tichomorskom regióne.

Na 24. zasadnutí ministrov EÚ a ASEAN-u vo februári 2024 sa dosiahol pokrok v podpore obchodu so zameraním na zelené iniciatívy, digitálnej transformácii a vytvorení bezpečných dodávateľských reťazcov, preskúmaní regionálneho a globálneho vývoja v oblasti bezpečnosti a poskytovaní aktuálnych informácií o iniciatíve Global Gateway s náležitým zohľadnením stratégie EÚ na prepájanie Európy a Ázie a hlavného plánu pre prepojenosť ASEAN-u do roku 2025. V máji 2024 združenie ASEAN a EÚ publikovali modrú knihu ASEAN – EÚ na roky 2024 – 2025, v ktorej podčiarkli svoje strategické partnerstvo a nové programy spolupráce v rámci stratégie EÚ Global Gateway. EÚ prisľúbila 10 miliárd EUR na podporu zelených iniciatív a iniciatív v oblasti prepojenosti v ASEAN-e.

V júni 2025 sa v Jakarte uskutočnilo 32. zasadnutie spoločného výboru pre spoluprácu EÚ – ASEAN. Obe strany preskúmali nedávne geopolitické výzvy a zopakovali svoj spoločný záväzok podporovať mier, bezpečnosť a stabilitu v indicko-tichomorskom regióne. Preskúmali aj pokrok dosiahnutý v strategickom partnerstve medzi EÚ a ASEAN-om (2023 – 2027), pričom uvítali posun vpred dosiahnutý od predchádzajúceho zasadnutia spoločného výboru v máji 2024, keď sa podarilo vyriešiť 61 % cieľov. Obe strany uvítali pokrok v rámci stratégie Global Gateway vrátane vykonávania iniciatív v oblasti udržateľnej prepojenosti a Zeleného tímu Európa. Obe strany sa zaviazali posilniť obchod, digitálne hospodárstvo, zelené technológie a prepojenosť, a to aj prostredníctvom dohody medzi EÚ a ASEAN-om o balíku v oblasti udržateľnej pripojiteľnosti.

V septembri 2025 sa v Malajzii uskutočnil prvý ministerský dialóg ASEAN – EÚ o životnom prostredí a zmene klímy, ktorým sa ďalej posilnilo partnerstvo v boji proti zmene klímy a strate biodiverzity.

Pracovný program ASEAN – EÚ v oblasti obchodu a investícií je rámcom na usmerňovanie hospodárskej spolupráce a riešenie otázok, ako je odolnosť dodávateľského reťazca, digitálny obchod a zelené technológie.

Regionálne komplexné hospodárske partnerstvo (RCEP), ktoré bolo podpísané v novembri 2020 a nadobudlo účinnosť v januári 2022, je najväčšou dohodou o voľnom obchode na svete, ktorá pokrýva viac ako polovicu celosvetového vývozu a takmer tretinu svetového HDP. Zahŕňa 10 krajín ASEAN-u a päť ďalších ázijsko-tichomorských

partnerov a jeho cieľom je zrušiť clá na približne 90 % tovaru, hoci úplné zníženie môže trvať až 20 rokov. Citlivé odvetvia, napríklad poľnohospodárstvo, sú naďalej z veľkej časti vyňaté. Dohodou sa zjednodušuje obchod pomocou spoločných pravidiel pôvodu, odstránením vývozných kvót a zefektívnením colných postupov v prospech kľúčových priemyselných odvetví.

V rámci strategického partnerstva EÚ – ASEAN je cieľom EÚ aj naďalej presadzovať parlamentný rozmer vzťahov, napríklad aj podporou štruktúrovanejších výmen a zasadzovaním sa za spoločné parlamentné zhromaždenie Parlamentu a Medziparlamentného zhromaždenia združenia ASEAN (AIPA) s cieľom zabezpečiť demokratickú zodpovednosť a vytvoriť fórum na viacstranné výmeny pri riešení globálnych otázok.

Na 46. samite ASEAN-u, ktorý sa konal v máji 2025 v Kuala Lumpure, sa opätovne potvrdilo plné odhodlanie združenia vykonávať víziu spoločenstva ASEAN-u do roku 2025, na základe ktorej sa ASEAN stáva vplyvnejším globálnym subjektom schopným významne prispievať k celosvetovému rozvoju.

V októbri 2025 sa v Kuala Lumpure konal 47. samit ASEAN-u, na ktorom sa Východný Timor stal 11. členským štátom ASEAN-u. V diskusiách bol reflektovaný spoločný záväzok voči regionálnemu mieru, bezpečnosti a prosperite a spoločné úsilie o zníženie nerovnosti a zlepšenie životnej úrovne.

Parlament sa v septembri 2025 zúčastnil na 46. valnom zhromaždení AIPA v Kuala Lumpure. Zhromaždenie bolo zároveň štvrtým medziregionálnym stretnutím v rámci dialógu EP – AIPA. Existujú plány, aby sa medziregionálny parlamentný dialóg EP – AIPA konal každý rok s cieľom prehlbovať vzťahy a posilňovať parlamentný rozmer a parlamentnú diplomaciu EÚ – ASEAN.

V roku 2026 prevzali predsedníctvo ASEAN-u Filipíny, pričom hlavnou témou sa stala „Spoločná cesta do budúcnosti“ s tromi strategickými prioritami:

— mier a bezpečnosť,

— koridory prosperity,

— posilňovanie postavenia ľudí.

B. Stretnutie Ázia – Európa (ASEM) a zasadnutie ázijsko-európskeho parlamentného partnerstva (ASEP)

Cieľom ASEM je posilňovať hospodársku spoluprácu, politický dialóg a podporovať medziľudské vzťahy medzi EÚ a Áziou. ASEM, združujúci 53 partnerov z celej Európy a Ázie, je hlavnou multilaterálnou platformou spájajúcou Európu a Áziu. Má významnú globálnu váhu – partneri v rámci ASEM-u vytvárajú približne 65 % svetového HDP, 60 % svetovej populácie, 75 % svetového cestovného ruchu a 68 % globálneho obchodu. Partneri zdôrazňujú potrebu účinných a rýchlych opatrení v oblasti zmeny klímy, bezpečnostnej spolupráce, obchodu a ľudských práv.

V novembri 2021 usporiadala Kambodža 13. samit ASEM (ASEM13) a 11. zasadnutie ASEP. Cieľom ASEM13 bolo posilniť multilateralizmus v záujme spoločného rastu a s dôrazom na riešenie globálnych výziev, ako je zmena klímy, udržateľný rozvoj a terorizmus, ako aj zlepšiť systém viacstranného obchodu. V novembri 2025 sa

v Bukurešti uskutočnilo prvé zasadnutie vysokých úradníkov s cieľom pripraviť 10. zasadnutie ministrov školstva ASEM-u, ktoré je naplánované na november 2026.

Zasadnutie ASEP v rámci celkového procesu partnerstva medzi Áziou a Európou je aj naďalej fórom pre medziparlamentné kontakty, výmeny a diplomaciu. ASEP posilňuje parlamentný rozmer ázijsko-európskeho politického dialógu s cieľom rozvíjať vzťahy medzi Európou a Áziou.

C. Indonézia

Indonézia sa ako člen G20, tretia najväčšia demokracia na svete a najväčšia krajina s moslimskou väčšinou stáva čoraz dôležitejším partnerom EÚ. Vzťahy medzi EÚ a Indonéziou sú založené na dohode o partnerstve a spolupráci z roku 2014. Na ôsmom zasadnutí Spoločného výboru EÚ – Indonézia 12. marca 2025 sa preskúmala dvojstranná spolupráca zahŕňajúce existujúce pracovné skupiny EÚ – Indonézia a dialógy, ako aj prípadné spoločné činnosti s cieľom umožniť, aby partnerstvo medzi EÚ a Indonéziou prispievalo k mieru, stabilite a prosperite v regióne a na celom svete.

V septembri 2025 ukončili EÚ a Indonézia rokovania o komplexnej dohode o hospodárskom partnerstve a dohode o ochrane investícií, ktoré sa viedli od roku 2016, vďaka čomu sa otvoril nový prístup na trh, zvýšil sa obchod a investície medzi oboma stranami a podporil udržateľný rozvoj. Dohoda je momentálne v štádiu právneho preskúmania pred formálnym podpísaním a ratifikáciou stranami vrátane súhlasu Parlamentu.

V septembri 2024 sa v Semarangu uskutočnil ôsmy bezpečnostný dialóg medzi EÚ a Indonéziou. Zaoberal sa globálnymi a regionálnymi bezpečnostnými otázkami vrátane invázie Ruska na Ukrajinu a nedávneho vývoja v juhovýchodnej Ázii a na Blízkom východe. Obe strany zhodnotili prebiehajúcu spoluprácu a zaviazali sa posilniť ju v kľúčových oblastiach, ako sú boj proti terorizmu, námorná bezpečnosť, kybernetická bezpečnosť, zachovávanie mieru a kontrola zbrojenia.

Publikácia o spolupráci medzi EÚ a Indonéziou bola vydaná v septembri 2024 ako referencia pre rozvojové subjekty a zainteresované strany, pričom v nej bolo zdôraznené dlhodobé partnerstvo medzi Indonéziou a EÚ, a obsahovala inovačné programy a iniciatívy v rámci stratégie EÚ Global Gateway s cieľom riešiť globálne výzvy vrátane zmeny klímy, zdravia, konkurencieschopnosti a bezpečnosti globálnych dodávateľských reťazcov.

EÚ vyčlenila pre Indonéziu 25 miliónov EUR vo forme grantového financovania v rámci viacročného orientačného programu na roky 2021 – 2027 s dodatočnými prínosmi z regionálnych a tematických programov EÚ, ako sú Posilnenie bezpečnostnej spolupráce v Ázii a s Áziou a Kľúčové námorné trasy v Indickom oceáne. Projekt Mestá odolné voči zmene klímy a inkluzívne mestá sa vyzdvihuje ako jeden z kľúčových projektov spolupráce EÚ v Indonézii v oblasti životného prostredia a zmeny klímy.

Indonézske hospodárstvo je vo veľkej miere závislé od poľnohospodárstva a prírodných zdrojov, ako je palmový olej a nikel, čo prinieslo problémy, najmä v dôsledku politík EÚ v oblasti klímy. Krajina čelí vážnym environmentálnym problémom, napríklad odlesňovaniu spôsobenému produkciou palmového oleja, znečisteniu v dôsledku ťažby a nadmernému rybolovu.

V roku 2024 dosiahol dvojstranný obchod s tovarom medzi oboma partnermi objem 27,3 miliardy EUR, pričom z Indonézie do EÚ sa doviezol tovar za 17,5 miliardy EUR a z EÚ do Indonézie za 9,8 miliardy EUR. EÚ bola piatym najväčším obchodným partnerom Indonézie s podielom 6,4 % na celkovom obchode krajiny, zatiaľ čo Indonézia bola 33. najväčším obchodným partnerom EÚ a v roku 2024 bola piatym najväčším obchodným partnerom EÚ v rámci ASEAN-u.

Obchodné a investičné partnerstvo zahŕňa iniciatívy na podporu strategického plánovania, napríklad nástroj na podporu obchodu ARISE+ pre Indonéziu, ktorý má zásadný význam pre vypracovanie investičných plánov prispôsobených vyvíjajúcim sa potrebám Indonézie. EÚ poskytuje technickú pomoc zameranú na udržateľnosť a digitalizáciu.

Indonézia začala v decembri 2019 konanie proti EÚ v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO) v súvislosti s niektorými opatreniami týkajúcimi sa palmového oleja a biopalív vyrábaných z palmy olejnej, pričom tvrdila, že obmedzenia EÚ týkajúce sa biopalív z palmového oleja sú nespravodlivé a diskriminačné, a požiadala o konzultácie v rámci WTO. V januári 2025 WTO potvrdila oprávnenosť EÚ prijímať environmentálne opatrenia a opatrenia v oblasti klímy prostredníctvom smernice o energii z obnoviteľných zdrojov (RED II). Zdôraznila však, že niektoré aspekty uplatňovania RED II nie sú v úplnom súlade s nariadeniami WTO. Indonézia namietala proti politikám EÚ a tvrdila, že sú nespravodlivo zamerané na palmový olej. EÚ sa pripravuje na revíziu sporného delegovaného aktu smernice RED II s cieľom zosúladiť ho s normami WTO. Medzi ďalšie prebiehajúce spory v rámci WTO patrí nariadenie EÚ o odlesňovaní a ťažba niklu v Indonézii.

Indonézia v roku 2022 predsedala skupine G20. Veľká pozornosť sa venovala sporu medzi krajinami G20 v otázke práva Ruska na miesto pri stole G20. Rusko bolo pozvané na samit na Bali v novembri 2022, rovnako ako Ukrajina. Prezident Putin sa na samite nezúčastnil a prezident Zelenskyj bol prítomný prostredníctvom videospojenia. Indonézia sa pokúšala obmedziť kritiku Ruska zo strany vedúcich predstaviteľov skupiny G7. Pre Indonéziu bola skupina G20 predovšetkým hospodárskym fórom.

V roku 2023 Indonézia predsedala ASEAN-u a jeho medziparlamentnému zhromaždeniu (AIPA) a v auguste 2023 usporiadala valné zhromaždenie AIPA v Jakarte. Delegácia pre vzťahy s krajinami juhovýchodnej Ázie a so Združením národov juhovýchodnej Ázie (ASEAN) sa zúčastnila ako pozorovateľ. V Indonézii sa vo februári 2024 konali voľby. Kandidát na prezidenta Prabowo Subianto získal najvyšší podiel hlasov – 58 %. Novozvolený parlament a prezident Indonézie boli slávnostne inaugurovaní v októbri 2024.

V januári 2025 sa Indonézia stala plnoprávnym členom BRICS. Jej členstvo možno považovať za potvrdenie zásad jej zahraničnej politiky, ktorými sú inkluzívnosť a otvorenosť voči všetkým stranám.

V októbri 2019 prijal Parlament uznesenie o návrhu nového indonézskeho trestného zákona, v ktorom vyjadril znepokojenie nad jeho ustanoveniami o rúhaní a cudzoložstve, ako aj obavy, že nový zákon bude použitý proti menšinám a umožní diskrimináciu na základe pohlavia, náboženstva a sexuálnej orientácie.

D. Mjanmarsko

EÚ je aktívnym partnerom Mjanmarska v jeho prechode na demokraciu a stojí na čele obnoveného úsilia medzinárodného spoločenstva na podporu tejto krajiny, ktorá v roku 2015 naštartovala proces demokratizácie a otvárania sa svetu. Desaťročia trvajúca medzinárodná izolácia a sankcie spôsobili, že žiadna formálna rámcová dohoda neexistuje.

Ústava Mjanmarska z roku 2008 dáva armáde významnú moc vrátane 25 % parlamentných kresiel a kontroly nad kľúčovými ministerstvami v oblasti bezpečnosti. Krajina sa naďalej zmieta v občianskej vojne, ktorá sa začala v roku 1948, pričom v roku 2015 bolo dohodnuté prímerie, ktoré však nepodpísali všetky povstalecké skupiny. Aun Schan Su Ťij sa po víťazstve jej Národnej ligy za demokraciu (NLD) vo voľbách v roku 2020 stala vedúcou predstaviteľkou krajiny. Vo februári 2021 však uskutočnila armáda štátny prevrat a zadržala Aun Schan Su Ťijovú a ďalších vysokých predstaviteľov NLD kvôli údajnému volebnému podvodu. Na čele vojenskej junty bol Generál Min Aung Hlaing, čo vyvolalo protesty a násilné zrážky. V apríli 2024 bola Aun Schan Su Ťij prevezená z väzenia do domáceho väzenia.

Kontrola vojenskej junty nad krajinou sa výrazne oslabila. Do konca roka 2024 získali etnické ozbrojené organizácie a skupiny odporu kontrolu nad 40 % územia Mjanmarska, najmä nad pohraničnými regiónmi. Po všeobecných voľbách v decembri 2025/januári 2026, z ktorých boli vylúčené najväčšie opozičné strany, bol za prezidenta vymenovaný šéf armády Mjanmarska Min Aung Hlaing.

Mjanmarsko v súčasnosti čelí stupňujúcemu sa napätiu medzi komunitami a pretrvávajúcim konfliktom medzi vojenskými a etnickými povstaleckými skupinami. Medzi etnickými ozbrojenými organizáciami, ako sú Ľudové obranné sily a iné skupiny pretrvávajú nezhody. V dôsledku masových dezercií stratila armáda kontrolu nad veľkými územiami. Podľa plánu OSN pre humanitárne potreby a reakciu na rok 2026 potrebuje humanitárnu pomoc 16,2 milióna ľudí, čo je takmer tretina obyvateľstva, a viac ako štyri milióny osôb bolo vysídlených. EÚ vyzvala všetky ozbrojené skupiny, aby poskytli prístup humanitárnej pomoci, a varovala pred rizikom regionálnej nestability. EÚ podporuje ASEAN a OSN pri presadzovaní inkluzívneho dialógu, odmieta nelegitímne voľby a je za globálne zbrojné embargo.

V marci 2025 postihlo Mjanmarsko tzv. plytké zemetrasenie s magnitúdou 7,7, ktoré si vyžiadalo tisíce obetí. Záchranné služby nepostačovali a chýbalo veľké množstvo zdravotníckeho materiálu a stanov. Armáda naznačila ochotu povoliť prístup humanitárnej pomoci do Mjanmarska, ale humanitárne úsilie brzdili oneskorenia pri vydávaní víz a nedostatočná bezpečnosť humanitárnych pracovníkov a konvojov. EÚ prisľúbila 2,5 milióna EUR na núdzovú pomoc a aktivovala satelitné služby programu Copernicus na posúdenie škôd, čím sa celková humanitárna pomoc Mjanmarsku v roku 2025 zvýšila na viac ako 35 miliónov EUR.

EÚ spolu s ďalšími medzinárodnými aktérmi vydala množstvo vyhlásení o Mjanmarsku a na juntu, ako aj subjekty vo vlastníctve armády uvalila sankcie. V marci 2021 prijala Rada závery, v ktorých odsúdila vojenský prevrat a vyzvala na ukončenie výnimočného stavu, obnovu legitímnej vlády a okamžité prepustenie zadržiavaných alebo zatknutých v súvislosti s prevratom. V apríli 2021 vydal podpredseda Komisie/vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku vyhlásenie

o päťbodovom konsenze dosiahnutom na stretnutí vedúcich predstaviteľov ASEAN-u, ktoré sa konalo v Indonézii, v ktorom podporil osobitného vyslanca ASEAN-u. Mjanmarsko však vydalo tlačovú správu, v ktorej žiadosť osobitného vyslanca ASEAN-u o stretnutie s Aun Schan Su Ťijovou zamietlo. V marci, apríli a júni 2021 uložila Rada sankcie jednotlivcom zodpovedným za vojenský prevrat a sankcie rozšírila na podniky a subjekty pod kontrolou armády. V júli 2023 EÚ uložila siedme kolo sankcií voči jednotlivcom a spoločnostiam spojeným s mjanmarskou vojenskou juntou. V nadväznosti na ďalšie sankcie v októbri 2024 predĺžila Rada EÚ v apríli 2025 reštriktívne opatrenia EÚ do 30. apríla 2026, ktoré sa teraz vzťahujú na 106 osôb a 22 subjektov.

Mjanmarsko ako najmenej rozvinutá krajina využíva výhody obchodnej iniciatívy Všetko okrem zbraní (EBA) v rámci všeobecného systému preferencií EÚ (VSP). Napriek vojenskému prevratu Komisia zatiaľ váha so zavedením obchodných obmedzení pre ich dôsledky na mjanmarské obyvateľstvo a obmedzený vplyv na armádu. V roku 2024 Komisia vyčlenila viac ako 19 miliónov EUR na humanitárnu pomoc na riešenie najnaliehavejších potrieb obyvateľstva, keďže konflikt pokračoval vo väčšine oblastí Mjanmarska. Podpora na uvedený rok sa neskôr zvýšila minimálne na 36 miliónov EUR a neskôr bola ešte rozšírená po tajfúne Yagi. V roku 2025 vyčlenila EÚ pre Mjanmarsko finančné prostriedky na humanitárnu pomoc vo výške 58 miliónov EUR, zatiaľ čo počiatočná suma pridelená na rok 2026 predstavovala 38,6 milióna EUR.

Vo viacročnom orientačnom programe EÚ na roky 2021 – 2027 sa na roky 2021 – 2024 vyčlenilo 219 miliónov EUR a na obdobie 2025 – 2027 sa vyčlenili ďalšie finančné prostriedky vo výške 99 miliónov EUR na základe osobitných priorít pre Mjanmarsko: správa vecí verejných, právny štát, udržateľný rast, pomoc vysídleným osobám, Európska zelená dohoda a digitálna agenda.

V správe organizácie Freedom House o slobode vo svete z roku 2026 je Mjanmarsko označené ako „neslobodné“ s globálnym hodnotením slobody 4 zo 100. Krajina čelí veľkým problémom v oblasti ľudských práv, ako je napríklad prenasledovanie Rohingov v Rakchinskom štáte. Od augusta 2017 utieklo do Bangladéša pred prenasledovaním v Mjanmarsku viac ako 800 000 Rohingov. K máju 2026 zaznamenal Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov takmer 1 190 000 utečencov z radov Rohingov v Bangladéši. Naďalej nie sú splnené podmienky pre bezpečný, dobrovoľný a dôstojný návrat do Mjanmarska.

Parlament odsúdil porušovanie ľudských práv Rohingov vo svojom uznesení zo septembra 2019. Vo februári 2021 prijal Parlament uznesenie, v ktorom dôrazne odsúdil vojenský prevrat a porušovanie ľudských práv, a vyzval juntu, aby obnovila civilnú vládu a okamžite prepustila všetky zadržiavané osoby.

V októbri 2021 prijal Parlament uznesenie, v ktorom odsúdil porušovanie ľudských práv v Mjanmarsku, pretrvávajúcu diskrimináciu etnických menšín a používanie násilia juntou voči občanom, ako aj vojenský útok na zdravotníckych pracovníkov a zdravotnícke zariadenia. V marci 2022 prijal Parlament uznesenie o Mjanmarsku, v ktorom potvrdil svoj postoj ku krajine. V máji 2023 prijal Parlament ďalšie uznesenie o Mjanmarsku, najmä o rozpustení demokratických politických strán, v ktorom vyzval na ich okamžité obnovenie a prepustenie všetkých politických väzňov. V novembri 2025

prijal Parlament uznesenie o politickej situácii v Mjanmarsku vrátane humanitárnej krízy, ktorej čelia Rohingovia.

E. Filipíny

V roku 2011 bola podpísaná dohoda o partnerstve a spolupráci medzi Filipínami a EÚ, ktorá nadobudla platnosť v marci 2018. Prvý spoločný výbor zasadal v Bruseli v januári 2020 a zriadil špecializované podvýbory s cieľom zvýšiť úroveň dvojstranných vzťahov.

Štvrté zasadnutie spoločného výboru EÚ – Filipíny sa uskutočnilo v decembri 2024 v Manile s cieľom preskúmať prebiehajúcu dvojstrannú, regionálnu a mnohostrannú spoluprácu v rámci dohody o partnerstve a spolupráci a otázky regionálnej bezpečnosti vrátane územného sporu v Juhočínskom mori.

Filipíny a EÚ usporiadali v novembri 2024 štvrté zasadnutie Podvýboru pre rozvojovú spoluprácu v Manile s cieľom preskúmať kľúčové prebiehajúce programy spolupráce zamerané na mierový proces z Mindanao, dobrú správu vecí verejných a zelené a digitálne hospodárstvo. V auguste 2024 spustila EÚ v rámci iniciatívy Global Gateway program partnerstva v oblasti zeleného hospodárstva pre Filipíny, ktorého cieľom je zlepšiť nakladanie s odpadom, podporiť obehové hospodárstvo, rozšíriť energiu z obnoviteľných zdrojov a zvýšiť energetickú efektívnosť v krajine.

EÚ a Filipíny začali v júni 2025 osobitný dialóg o bezpečnosti a obrane a v Bruseli sa v novembri 2025 uskutočnilo piate zasadnutie Podvýboru pre rozvojovú spoluprácu.

V roku 2024 zaznamenali Filipíny najvyššie využívanie VSP+, a to až do 80 % obchodu. V roku 2024 bola EÚ štvrtým najväčším obchodným partnerom Filipín, zatiaľ čo Filipíny boli 40. najväčším obchodným partnerom EÚ. Dvojstranný obchod dosiahol hodnotu 16,8 miliardy EUR. EÚ bola najväčším zdrojom priamych zahraničných investícií na Filipínach. Rokovania o dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Filipínami sa začali v decembri 2015. V marci 2024 sa EÚ a Filipíny dohodli na obnovení rokovaní o dohode o voľnom obchode, ktoré sa sústredili najmä na obchodné aspekty verejného obstarávania, duševného vlastníctva, hospodárskej súťaže a udržateľnosti.

V máji 2016 vyhral prezidentské voľby Rodrigo Duterte, ktorý prijal sporné opatrenia proti obchodovaniu s drogami a vydal rozkaz „strieľať s cieľom zabiť“, čo viedlo k porušovaniu ľudských práv. Duterte zmenil smerovanie zahraničnej politiky Filipín a nadviazal nové spojenectvo s Ruskom a Čínou napriek sporu v súvislosti s Juhočínskym morom, v ktorom si Filipíny robia nárok ako jeden zo štátov ASEAN-u. Ďalšie prezidentské voľby sa uskutočnili v máji 2022, v ktorých bol za prezidenta zvolený Ferdinand „Bongbong“ Marcos a za viceprezidentku Sara Duterte, dcéra predchádzajúceho prezidenta. Na rozdiel od svojho predchodcu presadzuje Marcos vyváženejšiu diplomaciu medzi Pekingom a Washingtonom.

V marci 2025 bol bývalý prezident Rodrigo Duterte odovzdaný Medzinárodnému trestnému súdu po tom, ako bol zatknutý na základe obvinení zo zločinov proti ľudskosti v súvislosti s mimosúdnymi popravami počas vojny proti drogám v rokoch 2011 až 2019. Po jeho zatknutí vypukli protesty organizované Duterteho spojencami, ktorí tvrdili, že prezident Marcos porušil zvrchovanosť a dopustil sa zrady.

Na žiadosť filipínskej vlády vyslala EÚ volebnú pozorovateľskú misiu na monitorovanie volieb v krajine v máji 2025 v polovici funkčného obdobia. Voľby sa považovali za

súťaž medzi rodinami Duterteho a Marcosa po stroskotaní ich politického partnerstva. Poslankyňa Európskeho parlamentu Marta Temido, hlavná pozorovateľka volebnej pozorovateľskej misie, predložila v júli 2025 správu zo služobnej cesty, ktorá obsahovala 21 odporúčaní vrátane potreby reformy právneho rámca pre voľby.

Vo februári 2022 prijal Parlament uznesenie o vývoji v oblasti ľudských práv na Filipínach, v ktorom dôrazne odsúdil tisíce mimosúdnych popráv a ďalšie závažné porušenia ľudských práv v súvislosti s vojnou prezidenta Rodriga Duterteho proti drogám. Vo februári 2022 vyzvali poslanci krajín ASEAN za ľudské práva (APHR) aj na okamžité a bezpodmienečné prepustenie filipínskej senátorky Leily De Limovej, jednej z najtvrdších kritičiek bývalého prezidenta Duterteho. V novembri 2023 bola prepustená na kauciu a v júni 2024 bola oslobodená spod obžaloby v poslednom prípade týkajúcom sa drog.

V roku 2026 predsedajú Filipíny ASEAN-u. Ich cieľom je podporovať koridory prosperity (hospodárska integrácia, digitálna transformácia, udržateľnosť), posilňovať postavenie ľudí (sociálne začlenenie, zraniteľné skupiny) a mier a bezpečnosť (námorná spolupráca). Medzi kľúčové ciele patrí finalizácia kódexu správania v Juhočínskom mori, posilnenie digitálneho a kreatívneho hospodárstva a posilnenie potravinovej bezpečnosti.

F. Vietnam

Vzťahy medzi EÚ a Vietnamom sú založené na dohode o partnerstve a spolupráci z roku 2016. Obe strany podpísali v júni 2019 dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a Vietnamom a dohodu o ochrane investícií. Parlament schválil obe dohody vo februári 2020 a dohoda o voľnom obchode nadobudla platnosť v auguste 2020. Dohoda o voľnom obchode zahŕňa okamžité odstránenie 65 % ciel na vývoz z EÚ do Vietnamu a 71 % takýchto ciel na dovoz z Vietnamu. Vykonávanie dohody o voľnom obchode sleduje Výbor Parlamentu pre medzinárodný obchod. Od ratifikácie dohody sa k decembru 2024 dvojstranný obchod medzi EÚ a Vietnamom zvýšil o 36 %. EÚ upevnila svoje postavenie jedného z najväčších obchodných partnerov a investorov Vietnamu a Vietnam sa stal hlavným obchodným partnerom EÚ v juhovýchodnej Ázii.

V októbri 2019 podpísali EÚ a Vietnam rámcovú dohodu o účasti, v ktorej sa stanovuje právny základ pre účasť Vietnamu na operáciách EÚ v oblasti krízového riadenia. Viacročný orientačný program EÚ pre Vietnam na roky 2021 – 2027 sa zaoberá zásadnými otázkami a kľúčovými oblasťami pre rozvoj krajiny.

V októbri 2024 usporiadali Vietnam a EÚ piate zasadnutie spoločného výboru v Hanoji, na ktorom zdôraznili svoje rastúce dvojstranné väzby v rámci dohody o partnerstve a spolupráci a dohodli sa na prehĺbení spolupráce v oblasti energetickej transformácie, prepojenosti, digitálnej transformácie a vzdelávania. Pokiaľ ide o zmenu klímy a udržateľný rozvoj, EÚ podporuje záväzok Vietnamu dosiahnuť do roku 2050 nulovú bilanciu emisií prostredníctvom partnerstva pre spravodlivú energetickú transformáciu.

V januári 2026 EÚ a Vietnam povýšili svoje vzťahy na komplexné strategické partnerstvo, čím posilnili politickú spoluprácu na všetkých úrovniach. V spoločnom vyhlásení sa obe strany zaviazali posilňovať medziparlamentnú spoluprácu vrátane pravidelného a účinného udržiavania výmenného mechanizmu medzi vietnamským

národným zhromaždením a Európskym parlamentom v oblasti medziparlamentnej spolupráce.

V roku 2024 dosiahol celkový bilaterálny obchod medzi EÚ a Vietnamom hodnotu 67 miliárd EUR. EÚ bola aj naďalej významným investorom vo Vietname, pokiaľ ide o priame zahraničné investície, ktoré dosiahli výšku 10,8 miliardy EUR.

Vietnam je jedným z najúspešnejších príkladov krajiny, ktorá z neúspešného komunistického hospodárskeho systému prešla na otvorené trhové hospodárstvo. Ide o jednu z najrýchlejšie rastúcich krajín združenia ASEAN. Celková situácia v oblasti ľudských práv vo Vietname sa však zhoršuje. Stále viac sa zasahuje proti disentu a rastie počet zatknutí za tzv. protištátnu činnosť. Vietnam je komunistickým štátom jednej strany so silnými reštrikciami v oblasti politických slobôd. V máji 2021 sa v krajine konali parlamentné voľby do 15. národného zhromaždenia a miestnych ľudových rád. Posledné parlamentné voľby sa konali v marci 2026 a Komunistická strana Vietnamu v nich získala 482 z 500 kresiel.

V roku 2025 bol Vietnam zaradený na 173. miesto zo 180 krajín vo Svetovom indexe slobody tlače Reportérov bez hraníc. Podľa indexu vnímania korupcie za rok 2024 sa Vietnam umiestnil na 88. mieste zo 180 krajín, pričom jeho protikorupčná kampaň bola poznačená pretrvávajúcim umlčiavaním kritických hlasov. V januári 2021 prijal Parlament uznesenie o situácii vo Vietname, v ktorom vyzýva na okamžité a bezpodmienečné prepustenie všetkých obhajcov ľudských práv a novinárov.

G. Thajsko

EÚ a Thajsko ukončili rokovania o DPS v marci 2013. Proces sa však po vojenskom prevrate v roku 2014 zastavil. Dohoda o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Thajskom bola podpísaná v decembri 2022 v Bruseli s cieľom posilniť politický dialóg a spoluprácu v oblastiach vrátane životného prostredia, energetiky, prepojenosti, zmeny klímy, dopravy, vedy a techniky, obchodu, zamestnanosti, sociálnych vecí, ľudských práv, vzdelávania, poľnohospodárstva, nešírenia jadrových zbraní, boja proti korupcii a organizovanej trestnej činnosti, ako aj migrácie a kultúry. Dohodu o partnerstve a spolupráci schválil thajský parlament v auguste 2024 s cieľom podporovať obchod a investície, najmä urýchlením rokovaní o dohode o voľnom obchode medzi Thajskom a EÚ.

Nástroj spolupráce medzi EÚ a Thajskom na roky 2021 – 2027 podporí úsilie Thajska v oblastiach udržateľného rozvoja, životného prostredia a klímy, obchodu, vzdelávania, výskumu a inovácií. Je to v súlade so stratégiou EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne a stratégiou Global Gateway, ktorá zdôrazňuje záväzok EÚ angažovať sa v tomto regióne. V júli 2025 sa v Bruseli konalo prvé zasadnutie spoločného výboru EÚ – Thajsko v rámci DPS, čím sa odštartovalo obdobie inštitucionálneho vykonávania dohody.

V roku 2024 bola EÚ štvrtým najväčším obchodným partnerom Thajska (7,1 % celkového obchodu s tovarom), zatiaľ čo Thajsko je 28. najväčším obchodným partnerom EÚ (0,8 % celkového obchodu s tovarom). Celkový dvojstranný obchod s tovarom dosiahol hodnotu 42 miliárd EUR. EÚ bola v Thajsku druhým najväčším investorom po Japonsku s objemom priamych zahraničných investícií vo výške 24,9 miliardy EUR v roku 2023. V marci 2023 sa EÚ a Thajsko dohodli na obnovení rokovaní o ambicióznej, modernej a vyváženej dohode o voľnom obchode, ktorej

jadrom je udržateľnosť. Doteraz sa uskutočnilo osem kôl rokovaní. V poslednom kole rokovaní medzi EÚ a Thajskom, ktoré sa konalo vo februári 2026, sa dosiahol pokrok v mnohých oblastiach vrátane obchodu s tovarom, vládneho obstarávania, hospodárskej súťaže a štátnych podnikov.

Vojenské zložky potláčajú od roku 2014 opozíciu využitím stanného práva a boli hlásené aj prípady porušovania ľudských práv. Voľby v roku 2019 vyhrala proarmádna strana údajne vďaka manipuláciám. Napriek oficiálnemu koncu vlády junty v júli 2019 armáda aj naďalej ovplyvňuje vládu krajiny. Protesty thajského obyvateľstva proti vojenskej vláde sa týkajú aj požiadaviek na reformu thajskej monarchie. Vo februári 2020 bola prvá vlna protestov vyvolaná rozhodnutím ústavného súdu o rozpustení strany Future Forward (Budúcnosť vpred), ktorá je opozičnou stranou obľúbenou medzi mladými ľuďmi.

V máji 2023 sa v Thajsku konali všeobecné voľby. Reformná strana Move Forward (Vpred) získala väčšinu kresiel, ale po rokovaniach bola z vlády vylúčená. Mnohí konzervatívni zákonodarcovia znemožnili vtedajšiemu predsedovi strany Pitovi Limjaroenratovi stať sa predsedom vlády. Novým predsedom vlády sa stal Srettha Thavisin zo strany Pheu Thai, ktorí vedie vládnu koalíciu so stranami podporovanými armádou, t. j. bývalými protivníkmi strany Pheu Thai. Po odvolaní Sretthu Thavisina ústavným súdom v auguste 2024 sa novou predsedníčkou vlády stala Petongtán Šinavatra (Pheu Thai), dcéra bývalého predsedu vlády Thaksina Šinavatru. V marci 2025 vyšla premiérka Šinavatra víťazne z hlasovania o vyslovení nedôvery v parlamente, keď ju podporilo 319 zo 488 zákonodarcov.

V auguste 2025 rozhodol ústavný súd o odvolaní Petongtán Šinavatrovej z funkcie z dôvodu porušenia etiky v súvislosti s rokovaniami týkajúcimi sa pohraničnej krízy s Kambodžou. Thajský parlament po jej odvolaní zvolil v septembri 2025 za predsedu vlády Anutina Čarnvirakula, ktorý získal podporu Ľudovej strany a odvtedy vedie krehkú koalíciu. V decembri 2025 bol thajský parlament rozpustený a vo februári 2026 sa konali voľby, v ktorých jasne zvíťazila strana Bhumdžajthai predsedu vlády Anutina so ziskom viac ako 190 kresiel. Anutin následne vytvoril koalíciu so stranou Pheu Thai a menšími stranami a thajský parlament ho v marci 2026 opätovne zvolil za predsedu vlády. V januári 2020 Thajsko v Kuala Lumpure oficiálne začalo mierový proces s povstaleckými skupinami v južných, prevažne moslimských provinciách. Úlohy sprostredkovateľa pri rokovaniach sa ujala Malajzia. Aj napriek vyhláseniu prímeria v apríli 2020 došlo v rokoch 2021 a 2022 k niekoľkým bombovým útokom.

Dlhodobý hraničný spor medzi Thajskom a Kambodžou spôsobil v roku 2025 veľké ozbrojené konfrontácie, ktoré viedli k viac ako 100 úmrtiam a k rozsiahlemu vysídľovaniu. V decembri 2025 sa Thajsko a Kambodža dohodli na opatreniach na zmiernenie napätia a okamžitom prímerí. Ďalej súhlasili so zmrazením vojenských pozícií a prijali záväzok spolupracovať v rámci existujúcich formátov v oblasti bezpečnosti hraníc, na obnovení diplomatickej prítomnosti, humanitárnom odmínovaní a v mechanizmoch monitorovania a overovania.

Európsky parlament prijal niekoľko uznesení o ľudských právach, migrujúcich pracovníkoch a pracovných právach v Thajsku. V septembri 2021 thajský parlament predbežne schválil zákon o prevencii a zákaze mučenia a nedobrovoľného zmiznutia, pričom predloženie zákona odkladal 14 rokov po tom, ako Thajsko v roku 2007

podpísalo Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

V júni 2023 prijal Parlament uznesenie, v ktorom udelil súhlas s dohodou o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Thajskom. Parlament tiež vyzval na bezvízový režim.

V marci 2025 prijal Parlament uznesenie o demokracii a ľudských právach v Thajsku, najmä o zákone o urážke majestátu a deportácii ujgurských utečencov do Číny. Parlament tiež vyzval Komisiu, aby využila rokovania o dohode o voľnom obchode a pritlačila na Thajsko, aby zmenilo represívne zákony, prepustilo politických väzňov, zastavilo deportácie ujgurských utečencov a ratifikovalo všetky základné dohovory Medzinárodnej organizácie práce.

13. medziparlamentná schôdza EÚ – Thajsko sa konala vo februári 2025 v Bangkoku.

H. Kambodža

Vzťahy EÚ s Kambodžou sa začali rozvíjať vďaka dohode o spolupráci z roku 1997. V apríli 2024 sa v Bruseli uskutočnilo 12. zasadnutie spoločného výboru Kambodža – EÚ s cieľom posilniť spoluprácu v oblasti udržateľnosti, rastu a digitalizácie.

Viacročný orientačný program EÚ pre Kambodžu na roky 2021 – 2027 je zameraný na pomoc Kambodži pri posilňovaní jej hospodárskeho rozvoja, ekologických iniciatív a pracovných príležitostí. EÚ vyčlenila 155 miliónov EUR a ďalších 80 miliónov EUR na roky 2025 – 2027, okrem iného na podporu integrácie Kambodže do združenia ASEAN.

Vo februári 2020 sa Komisia rozhodla zrušiť časť colných preferencií udelených Kambodži v rámci obchodného režimu EÚ Všetko okrem zbraní z dôvodu závažného a systematického porušovania ľudských práv. Týkalo sa to najmä odevných a obuvníckych výrobkov, ktoré predstavujú približne jednu pätinu, t. j. 1 miliardu EUR ročného vývozu Kambodže do EÚ. Bezcolný a bezkvótový prístup Kambodže na trh EÚ v rámci režimu Všetko okrem zbraní nadobudol v auguste 2020 opäť účinnosť, a to napriek vážnym obavám v oblasti ľudských práv.

V roku 2024 bola EÚ štvrtým najväčším obchodným partnerom Kambodže s podielom 9 % na obchode krajiny a celkový dvojstranný obchod dosahoval 4,3 miliardy EUR.

Štvrté všeobecné pravidelné preskúmanie Kambodže sa uskutočnilo v roku 2024. Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva vzal s uspokojením na vedomie plán na dosiahnutie všeobecne dostupnej zdravotnej starostlivosti. Pozitívne bolo hodnotené úsilie o zabezpečenie inkluzívneho prístupu k vzdelávaniu. Kambodža bola vyzvaná, aby zabezpečila nezávislosť a nestrannosť súdnictva a aby v plnej miere vyšetrila všetky obvinenia zo zlého zaobchádzania v policajnej väzbe. Vo všeobecnom pravidelnom preskúmaní sa uvádza, že v boji proti korupcii bude potrebné ďalšie úsilie.

Kambodža je jednou z troch krajín juhovýchodnej Ázie, v ktorých sú sústredené centrá kybernetických podvodov vykonávajúce kriminálnu činnosť v masívnom rozsahu. Odhaduje sa, že viac ako stotisíc obetí obchodovania s ľuďmi bolo prinútených pracovať v týchto podvodných centrách prevádzkovaných zločincami z iných ázijských krajín. Kambodža oznámila, že prijme opatrenia na likvidáciu týchto operácií.

Kambodžu zbedačili roky občianskej vojny. Po prijatí ústavy v roku 1993 prešla krajina k pluralitnej demokracii. Víťazstvo vládnucej Kambodžskej ľudovej strany (CPP) pod vedením Huna Sena vo voľbách v roku 2018 však bolo zatienené tvrdeniami

o nečestnom konaní. Hlavná opozičná strana, Kambodžská národná záchranná strana, bola rozpustená v roku 2017 a jej vodcovia Kem Sokha a Sam Rainsy čelili trestnému stíhaniu, pričom Rainsy bol v roku 2021 v neprítomnosti odsúdený na 25 rokov odňatia slobody.

V júli 2023 sa v Kambodži konali všeobecné voľby do Národného zhromaždenia. Vládnuca CPP, ktorá je spojená s dlhoročným autokratom Hunom Senom, získala 120 zo 125 kresiel v Národnom zhromaždení. Jediná zmysluplná opozícia, the Candlelight Party (strana svetla sviečok), sa na voľbách nesmela zúčastniť. Víťazstvo CPP pripravilo pôdu pre vyhlásenie predsedu vlády Huna Sena o tom, že odstupuje a odovzdáva vedenie svojmu synovi Hunovi Manetovi, ktorý sa v auguste 2023 stal predsedom vlády.

Dlhodobý hraničný spor medzi Kambodžou a Thajskom vyústil do otvoreného ozbrojeného konfliktu zahŕňajúceho delostrelectvo, drony a letecké útoky, ktorý sa začal v máji 2025. Hraničné spory vyplývajú z nejasností týkajúcich sa vymedzenia hraníc stanovených na základe francúzsko-siamských dohôd z rokov 1904 a 1907. V roku 2025 si boje vyžiadali viac ako 100 úmrtí a viedli k vysídleniu viac ako 200 000 civilistov na oboch stranách hranice. Cezhraničný obchod, ktorý bol životne dôležitý pre miestne komunity, sa zastavil. Po krátkom prímerí v októbri 2025, ktoré podporili USA, boje opäť prepukli v decembri 2025.

Od roku 2017 prijal Parlament niekoľko uznesení, v ktorých vyzval kambodžskú vládu, aby ukončila stíhanie popredných členov opozície. V septembri 2017 prijal Parlament uznesenie, v ktorom vyzval kambodžskú vládu na ukončenie politicky motivovaného trestného stíhania Kema Sokhu. V septembri 2018 prijal druhé uznesenie, v ktorom vyzval na zrušenie všetkých obvinení voči Kemovi Sokhovi.

V máji 2022 prijal Parlament uznesenie o neustálych zásahoch proti politickej opozícii v Kambodži. V marci 2023 prijal Parlament uznesenie, v ktorom vyzval na okamžité a bezpodmienečné prepustenie lídra opozície Kema Sokhu a na prepustenie všetkých predstaviteľov opozície a aktivistov odsúdených alebo zadržaných na základe politicky motivovaných obvinení.

V novembri 2024 prijal Parlament uznesenie o zmenšujúcom sa priestore pre občiansku spoločnosť v Kambodži, najmä prípade organizácie CENTRAL bojujúcej za pracovné práva.

V novembri 2025 Parlament naliehavo vyzval EÚ, aby riešila nadnárodné represie voči obhajcom ľudských práv a bojovala proti taktike, ktorú autoritárske režimy používajú na kontrolu politických oponentov.

Najnovšia medziparlamentná schôdza EÚ – Kambodža sa konala v apríli 2026 v Štrasburgu.

I. Singapur

EÚ a Singapur veľmi úzko spolupracujú v oblasti obchodu, vedy a techniky. Vo februári 2019 ratifikovala EÚ a Singapur tri dohody „novej generácie“:

— dohodu o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Singapurom,

— dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom,

— dohodu o ochrane investícií medzi EÚ a Singapurom.

Dohoda o voľnom obchode so Singapurom nadobudla platnosť v novembri 2019. Tieto dohody sú koncipované tak, aby sa posilnili politické, hospodárske a obchodné väzby a výrazne znížili clá. Odstraňujú sa technické a necolné prekážky obchodu s tovarom v širokej škále odvetví. Dohodu o ochrane investícií medzi EÚ a Singapurom, s ktorou Parlament udelil súhlas v roku 2019, ešte neratifikovali všetky členské štáty.

V januári 2024 sa v rámci prvého dialógu medzi EÚ a Singapurom o stratégii Global Gateway spojili rôzne zainteresované strany, aby diskutovali o spôsoboch uľahčenia zelených a udržateľných investícií v juhovýchodnej Ázii.

V roku 2024 dosiahol celkový dvojstranný obchod medzi EÚ a Singapurom hodnotu 48 miliárd EUR.

V máji 2025 podpísala EÚ so Singapurom dohodu o digitálnom obchode, ktorá nadobudla platnosť vo februári 2026. Ide vôbec o prvú dohodu tohto druhu zameranú na stanovenie globálnych noriem pre digitálny obchod a cezhraničné toky údajov. Obe strany sa dohodli, že vypracujú projekty na zlepšenie chápania noriem pre digitálne hospodárstvo a ich vplyvu na finančný sektor.

V októbri 2021 schválil singapurský parlament zákon o cudzom zasahovaní (protiopatreniach) s cieľom bojovať proti zasahovaniu iných krajín do domácej politiky. V septembri 2023 sa v Singapure uskutočnili prvé prezidentské voľby s viacerými kandidátmi za 12 rokov a za deviatu hlavu štátu v poradí bol zvolený Tharman Shanmugaratnam. Parlament vyzval na zrušenie trestu smrti v Singapure a podporuje činnosť občianskej spoločnosti.

V máji 2025 sa v Singapure konali všeobecné voľby. Vládnuca Ľudová akčná strana získala 65,6 % hlasov a zachovala si dvojtretinovú väčšinu 87 zo 108 kresiel. Pokrok zaznamenala aj Strana pracujúcich, ktorá získala 12 kresiel. Predsedom vlády zostal aj naďalej Lawrence Wong Shyun Tsai, ktorý túto funkciu zastáva od mája 2024.

14. medziparlamentná schôdza EÚ – Singapur sa konala v novembri 2025 v Štrasburgu.

J. Brunejsko-darussalamský štát

Brunejsko-darussalamský štát je absolútnou monarchiou. Sultan Hassanal Bolkiah vládne v krajine od roku 1967 s podporou svojho syna princa Billaha Bolkiaha. Politické prostredie je absolútne neliberálne. Sultán si ponecháva post predsedu vlády, ako aj rezorty obrany, zahraničných vecí, financií a hospodárstva. V apríli 2019 bol prijatý nový trestný zákon, ktorým sa zavádzajú nové formy trestu na základe práva šaría, ako je smrť ukameňovaním za sex medzi osobami rovnakého pohlavia a cudzoložstvo a amputácia končatín za krádež. V dôsledku medzinárodných protestov predĺžil Brunej moratórium na trest smrti. V júni 2022 oznámil Sultán zmeny na ministerských postoch v priebehu funkčného obdobia.

Za ministerku (pre vzdelávanie) bola po prvýkrát vymenovaná žena. EÚ aktívne prehlbuje svoje vzťahy s Brunejom, aj keď neexistuje žiadna rámcová dohoda. Prebiehajú rokovania o DPS medzi EÚ a Brunejom, ktorá sa bude vzťahovať na celý rad politických a hospodárskych oblastí. Obchod medzi EÚ a Brunejom sa týka najmä strojov, motorových vozidiel a chemických látok.

O vzťahoch medzi EÚ a Brunejom sa rokuje najmä na pôde združenia ASEAN, v ktorom Brunej prevzal v roku 2021 predsedníctvo s mottom Staráme sa, pripravujeme,

prosperujeme. V auguste 2021 bol štátny tajomník ministra zahraničných vecí Bruneja Erywan Yusof vymenovaný za osobitného vyslanca ASEAN-u pre Mjanmarsko, aby pôsobil ako sprostredkovateľ pri rokovaniach s mjanmarskou juntou. Brunej aktívne pracuje na zriadení Centra ASEAN-u pre zmenu klímy v Bruneji, ktoré bude slúžiť ako regionálne znalostné centrum na posilňovanie spolupráce v oblasti zmeny klímy.

EÚ je znepokojená existujúcimi obchodnými obmedzeniami a naliehavo vyzýva Brunej na zlepšenie obchodu, posilnenie podpory malých a stredných podnikov a presadzovanie svojich záväzkov v oblasti klímy. Vo februári 2023 bol prijatý nástroj partnerstva medzi EÚ a Brunejsko-darussalamským štátom. V rámci neho sa uskutočnil seminár o zmene klímy na tému Budovanie regionálnych kapacít pre adaptáciu na zmenu klímy a jej zmiernenie. V novembri 2024 ocenila EÚ úsilie Bruneja o diverzifikáciu hospodárstva, ale uznala jeho pretrvávajúcu závislosť od ropy a plynu.

Napätie medzi Čínou a štátmi juhovýchodnej Ázie, ktoré si uplatňujú nároky v rámci územných sporov v Juhočínskom mori, sa v roku 2022 zvýšilo. Hoci Brunej doteraz mlčal, v júli 2022 vydal svoje vôbec prvé jednostranné vyhlásenie o Juhočínskom mori ako krajina s konkurenčnými nárokmi. Brunej sa však vyhýba konfrontačnému prístupu k Číne v súvislosti so sporom o Juhočínske more, pretože sa obáva poškodenia dvojstranných hospodárskych vzťahov. Čína a Brunej opätovne potvrdili svoje pevné diplomatické vzťahy v spoločnom vyhlásení vo februári 2025 a odhodlanie posilniť svoje strategické partnerstvo a iniciatívu Jedno pásmo, jedna cesta. Brunej znovu potvrdil svoj záväzok voči „politike jednej Číny".

V apríli 2019 prijal Parlament uznesenie, v ktorom dôrazne odsúdil nadobudnutie účinnosti trestného zákona na základe práva šaría. Zopakoval, že odsudzuje trest smrti, a zdôraznil, že ustanovenia trestného zákonníka na základe šaríe sú porušením záväzkov Bruneja vyplývajúcich z medzinárodného práva v oblasti ľudských práv.

K. Laos

Vzťahy medzi EÚ a Laosom sú založené na dohode o spolupráci z roku 1997. Laos je na dobrej ceste zmeniť postavenie najmenej rozvinutej krajiny na vyššiu úroveň do roku 2026 a jeho deviaty národný sociálno-ekonomický rozvojový plán na roky 2021 – 2025 je v súlade s Agendou 2030 OSN pre udržateľný rozvoj, ktorej cieľom je podporovať udržateľný, ekologický a inkluzívny rast.

Počas bilaterálneho stretnutia laoského predsedu vlády Sonexaya Siphandonea a vtedajšieho predsedu Európskej rady Charlesa Michela v októbri 2024 sa EÚ zaviazala podporovať sociálno-ekonomický rozvoj Laosu, najmä v oblastiach, ako je integrácia, prepojenosť, obchod, investície a zelený rast. Podpora EÚ pre Laos sa výrazne zvýšila, pričom v rámci stratégie Tímu Európa v Laoskej ľudovodemokratickej republike na roky 2021 – 2025 sa prostredníctvom Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI – Globálna Európa) vyčlenilo 550 miliónov EUR. Príspevok EÚ k tejto stratégii predstavuje 98 miliónov EUR vo forme grantového financovania.

Partnerstvo medzi EÚ a Laosom výrazne pokročilo v marci 2024, keď do krajiny prišla na návštevu komisárka pre medzinárodné partnerstvá Jutta Urpilainen s cieľom posilniť spoluprácu v oblasti obchodu a rozvoja. Začal sa program TICAF – iniciatíva v hodnote 102 miliónov USD zameraná na posilnenie udržateľného poľnohospodárstva, lesného

hospodárstva a infraštruktúry. EÚ sa zasadzuje za digitálne vzdelávanie s cieľom posilniť poprednú laoskú platformu elektronického vzdelávania.

EÚ pokračuje vo svojej angažovanosti prostredníctvom výročných hodnotiacich stretnutí s laoskou vládou, ako je preskúmanie z apríla 2025, s cieľom vyhodnotiť pokrok v rámci stratégie Tímu Európa a stratégie Global Gateway. Tím Európa zvýšil svoje finančné záväzky na roky 2021 – 2025 z 550 miliónov EUR na 672 miliónov EUR a do marca 2025 už bolo prisľúbených 606 miliónov EUR na nové projekty.

V roku 2024 bol Laos 131. najväčším obchodným partnerom EÚ v oblasti tovaru, zatiaľ čo EÚ bola piatym najväčším obchodným partnerom Laosu v tejto oblasti. V roku 2024 dosiahol celkový dvojstranný obchod objem 583 miliónov EUR. Laos je štátom jednej strany. Laoská ľudová revolučná strana (LPRP), ktorá krajine vládne od konca občianskej vojny v roku 1975, drží moc pevne v rukách a neumožňuje opozícii pokúsiť sa o jej získanie. Vo februári 2021 sa v Laose konali parlamentné voľby do deviateho Národného zhromaždenia, ktoré má 164 kresiel. Z nich 158 získala vládnuca LPRP a šesť nezávislí kandidáti. V marci 2021 si Laos na úvodnom zasadnutí Národného zhromaždenia za svojho prezidenta zvolil Thonglouna Sisoulitha, generálneho tajomníka vládnucej LPRP. Sisoulith zastával funkciu predsedu vlády od apríla 2016. Vo februári 2026 sa v Laose konali parlamentné voľby do 175-členného Národného zhromaždenia.

V snahe prilákať viac investícií prehlbuje Laos svoje vzťahy s Čínou a ASEAN-om. Hospodárske reformy viedli v roku 2025 k rastu HDP vo výške 4,2 %.

Parlament venuje osobitnú pozornosť situácii v oblasti ľudských práv vrátane ťažkej situácie osôb vysídlených v dôsledku výstavby obrovských priehrad na rieke Mekong. Nová 414-kilometrová železnica spájajúca Čínu s hlavným mestom Vientiane, ktorá stála takmer tretinu ročného HDP Laosu, bola otvorená začiatkom decembra 2021 ako súčasť pekinskej iniciatívy Pásmo a cesta.

EÚ na konferenciách Svetovej organizácie práce v Ženeve vyzvala Laos, aby venoval pozornosť problematike sexuálneho vykorisťovania detí. V júli 2022 vyjadrila EÚ znepokojenie nad nedostatočným pokrokom pri riešení dlhodobého porušovania ľudských práv v Laose a vyzvala orgány, aby dodržiavali záväzky krajiny v oblasti ľudských práv v rámci Medzinárodnej federácie pre ľudské práva a jej členskej organizácie Laoské hnutie pre ľudské práva. V júli 2022 vydali obidve organizácie informačný dokument, ktorý obsahuje zhrnutie vývoja v oblasti ľudských práv v Laose. 14. dialóg o ľudských právach medzi EÚ a Laosom sa uskutočnil vo Vientiane v júni 2025.

Parlament opätovne vyzval vládu Laosu, aby ukončila prenasledovanie, svojvoľné zatýkanie a zadržiavanie obhajcov ľudských práv, nezávislých novinárov a sociálnych aktivistov a aby rešpektovala práva na slobodu prejavu a združovania a práva menšín, pričom Laosu pripomenul jeho medzinárodné záväzky vyplývajúce zo zmlúv o ľudských právach, ktoré ratifikoval.

L. Malajzia

V nadväznosti na rokovania, ktoré sa začali v októbri 2010, bola počas samitu EÚ – ASEAN v Bruseli v decembri 2022 podpísaná dohoda o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Malajziou. Dohoda o partnerstve a spolupráci je zastrešujúcim rámcom, ktorého

cieľom je posilniť dvojstrannú spoluprácu, najmä v oblasti obchodu a investícií, financií a energetiky.

Rokovania o dohode o voľnom obchode začali v roku 2010, ale boli na žiadosť Malajzie pozastavené po siedmich kolách v roku 2012. V januári 2025 však EÚ a Malajzia oznámili obnovenie rokovaní o dohode o voľnom obchode, pričom prvé kolo sa uskutočnilo v júni 2025. Tretie kolo rokovaní sa konalo vo februári 2026. Cieľom obnovených rozhovorov je riešiť rôzne aspekty obchodu vrátane doložiek o udržateľnosti a politík verejného obstarávania.

Rozvíjajúce sa hospodárstvo Malajzie ponúka EÚ atraktívne obchodné príležitosti. Obchod medzi EÚ a Malajziou rastie a od roku 2010 vzrástol o viac ako 50 %. V roku 2024 bola EÚ štvrtým najväčším obchodným partnerom Malajzie (7,6 % celkového obchodu s tovarom), zatiaľ čo Malajzia bola 22. najväčším obchodným partnerom EÚ (0,9 % celkového obchodu s tovarom) a bola tretím najväčším obchodným partnerom EÚ spomedzi členských štátov ASEAN-u. Celkový dvojstranný obchod s tovarom dosiahol v roku 2024 hodnotu 46,4 miliardy EUR.

V apríli 2023 EÚ obnovila antidumpingové opatrenia na tvarovky z nehrdzavejúcej ocele z Číny a Taiwanu o ďalších päť rokov, pričom rozšírila opatrenia aj na Malajziu, keďže spoločnosti v krajine dovážali hlavné diely potrebné na výrobu tvaroviek z nehrdzavejúcej ocele z Číny.

EÚ plánuje postupne ukončiť používanie palmového oleja v palivách v doprave podľa svojej smernice o energii z obnoviteľných zdrojov, následkom čoho podali Indonézia a Malajzia sťažnosť v rámci WTO. V roku 2021 bola Malajzia doplnená do tzv. sivého zoznamu EÚ v oblasti daní, čo ešte viac komplikuje obchodné vzťahy. Hoci sa palmový olej považuje za hlavný problém pri rokovaniach o dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Malajziou, predstavuje menej ako 5 % dovozu EÚ z Malajzie. Celosvetový nedostatok jedlého oleja spôsobený vojnou na Ukrajine však môže zvýšiť podiel Malajzie na trhu s palmovým olejom v EÚ. V marci 2024 zamietla súdna porota malajzijskú sťažnosť proti rozhodnutiu EÚ, že bionafta vyrobená z palmového oleja by sa mala prestať považovať za obnoviteľné biopalivo.

V novembri 2022 sa v Malajzii uskutočnili všeobecné voľby, ktoré vyhrala koalícia vedená opozičným vodcom Anwarom Ibrahimom. Po voľbách vznikla koalícia s účasťou islamistickej strany. V januári 2024 zložil Sultan Ibrahim prísahu ako nový malajzijský kráľ na päťročné obdobie v rámci malajzijského systému rotačnej monarchie. Sultan Ibrahim je sultán malajzijského štátu Johor.

Parlament vo svojich uzneseniach odsúdil trest smrti, nedodržiavanie práv LGBTIQA + osôb a umlčiavanie nesúhlasných prejavov verejnosti, ako aj absenciu nenásilných vyjadrovacích prostriedkov vrátane verejnej diskusie. V júni 2022 oznámila malajzijská vláda zrušenie trestu smrti. Malajzijský parlament prijal príslušné reformy v apríli 2023 a zákon, ktorým sa ruší trest smrti, nadobudol účinnosť v júli 2023.

Parlament prijal v júni 2023 uznesenie o dohode o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Malajziou, ktoré dopĺňa jeho súhlas s touto dohodou. Uviedol v ňom, že táto dohoda poskytuje pevný právny rámec na podporu demokracie a ľudských práv.

V roku 2025 Malajzia predsedala ASEAN-u a jeho medziparlamentnému zhromaždeniu (AIPA), pričom hlavnou témou bola „Inkluzívnosť a udržateľnosť“. V roku 2025

sa geopolitický význam ASEAN-u ďalej posilnil pristúpením Východného Timoru. Malajzia zohrávala ústrednú úlohu sprostredkovateľa mieru v thajsko-kambodžskom pohraničnom konflikte a v Mjanmarsku. Malajzia bola v septembri 2025 hostiteľským štátom 46. valného zhromaždenia AIPA.

M. Východný Timor

Východný Timor oficiálne požiadal o členstvo v ASEAN-e v roku 2011 a v roku 2022 vedúci predstavitelia ASEAN-u súhlasili s jeho prijatím. V októbri 2025 bol na 47. samite združenia ASEAN Východný Timor oficiálne prijatý do združenia ASEAN ako jeho 11. členský štát.

Partnerstvo EÚ s Východným Timorom je založené na spoločných záväzkoch v oblasti demokracie, ľudských práv a zásad multilateralizmu. Spoločné akcie sa zameriavajú na podporu hospodárskej diverzifikácie, hospodárskeho rastu a vytvárania pracovných miest. EÚ podporuje Východný Timor v čase po jeho vstupe do WTO a v nadväznosti na pristúpenie k ASEAN-u.

V súlade so strategickým plánom rozvoja Východného Timoru na roky 2011 – 2030 a so stratégiou EÚ Global Gateway vyčlenila EÚ na obdobie 2021 – 2027 na partnerstvo s Východným Timorom finančné prostriedky vo výške 85 miliónov EUR. Iniciatívy EÚ – Východný Timor sa zameriavajú najmä na zmenu klímy a energiu z obnoviteľných zdrojov, digitálnu transformáciu, správu vecí verejných, ľudské práva a obchod.

V októbri 2025 podpísala EÚ s podporou Rozvojového programu Organizácie Spojených národov dohodu o príspevku vo výške 3 milióny EUR, ktorou sa začal v Dili projekt Dalan Ba Digital zameraný na digitálnu transformáciu krajiny v záujme efektívnejšej, transparentnejšej a prístupnejšej vlády. V novembri 2025 sa uskutočnil druhý dialóg o partnerstve medzi EÚ a Východným Timorom v rámci novej Dohody o partnerstve medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a členmi Organizácie afrických, karibských a tichomorských štátov na strane druhej, známej ako Samojská dohoda. Obe strany rokovali aj o možnom pristúpení Východného Timoru k dočasnej dohode o hospodárskom partnerstve uzavretej medzi EÚ a niekoľkými tichomorskými ostrovnými krajinami s cieľom zvýšiť úroveň obchodu a investícií. EÚ a Východný Timor usporiadali 24. novembra 2025 v Bruseli druhý „partnerský dialóg“ v rámci Samojskej dohody. Obe strany podčiarkli pevné odhodlanie ďalej prehlbovať a posilňovať svoje partnerstvo a presadzovať medzinárodný poriadok založený na pravidlách, ktorého jadrom je OSN.

Východný Timor je jednou z najmladších ázijských krajín, ktorá bola medzinárodne uznaná ako nezávislá v roku 2002. Ide o unitárnu, poloprezidentskú republiku so zastupiteľskou demokraciou. Na jej čele je v súčasnosti predseda vlády Xanana Gusmao a prezident José Ramos-Horta.

Ako najmenej rozvinutá krajina požíva Východný Timor výhody obchodnej iniciatívy EÚ Všetko okrem zbraní. Celkový dovoz EÚ z Východného Timoru predstavoval v roku 2024 2,9 milióna EUR, z toho približne 60 000 EUR v rámci EBA. Celkový

dvojstranný obchod s tovarom dosiahol v roku 2024 výšku 39 miliónov EUR. EÚ je ôsmym najväčším obchodným partnerom Východného Timoru.

Jorge SOUTULLO SANCHEZ / Samuel CANTELL
05/2026

5.6.10. TICHOMORSKÝ REGIÓN

Tento informačný list vysvetľuje vzťahy, partnerstvá a dohody EÚ so 17 krajinami a s tromi zámorskými krajinami a územiami v tichomorskom regióne pridruženými k EÚ. Podrobne rozoberá partnerstvá medzi EÚ a Austráliou, EÚ a Novým Zélandom a medzi EÚ a 15 krajinami, ktoré EÚ určila za tichomorské ostrovné krajiny. Zaoberá sa zapojením Európskeho parlamentu do vypracovania Samojskej dohody a jeho medziparlamentnou spoluprácou s krajinami tichomorského regiónu.

PRÁVNY ZÁKLAD

— Zmluva o Európskej únii: Hlava V (vonkajšia činnosť EÚ);

— Zmluva o fungovaní Európskej únie: Hlavy I – III a V (spoločná obchodná politika, rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc, medzinárodné dohody);

— Rámcová dohoda medzi EÚ a Austráliou;

— Partnerská dohoda o vzťahoch a spolupráci medzi EÚ a Novým Zélandom (PARC);

— Dohoda o partnerstve medzi Európskou úniou a jej členskými štátni na jednej strane a členmi Organizácie afrických, karibských a tichomorských štátov (OAKTŠ) na strane druhej (Samojská dohoda).

EÚ A TICHOMORSKÝ REGIÓN

EÚ a tichomorský región udržiavajú dlhodobé vzťahy, zastávajú spoločné hodnoty a majú silné hospodárske a obchodné väzby. EÚ vytvorila v regióne partnerstvá s Austráliou, Novým Zélandom, 15 tichomorskými ostrovnými krajinami a regiónom troch zámorských krajín a území pridružených k EÚ.

EÚ, Austrália a Nový Zéland sú partneri s podobným zmýšľaním, so spoločnými hodnotami a spoločnými záujmami. EÚ nadviazala s oboma krajinami úzke kontakty aj na úrovni vlád a v súkromnom sektore, a to v širokej škále oblastí, ako sú zmena klímy, znižovanie rizika katastrof, svetový obchod založený na pravidlách, bezpečnosť a rozvoj, technologický výskum a ľudské práva.

Vzťahy EÚ s tichomorskými ostrovmi sú odjakživa založené na rozvojovej spolupráci v kontexte partnerstva medzi EÚ a členmi OAKTŠ. V posledných rokoch sa tieto vzťahy rozšírili aj na ďalšie oblasti, ako sú životné prostredie, dobrá správa vecí verejných, energetika, zmena klímy, rybné hospodárstvo a ľudské práva.

A. Austrália a Nový Zéland

1. Austrália

Medzi EÚ a Austráliou existuje dlhoročné partnerstvo, ktoré sa datuje do 60. rokov minulého storočia. Základom súčasného vzťahu je rámcová dohoda medzi EÚ a Austráliou z roku 2017, ktorá sa zameriava na politický dialóg, bezpečnostné otázky, medzinárodnú spoluprácu, hospodárstvo a obchod, spravodlivosť, kultúru

a vzdelávanie, energetiku a životné prostredie. Táto dohoda nadobudla platnosť v októbri 2022.

Pre EÚ je Austrália dôležitý hospodársky a obchodný partner. V roku 2022 bola EÚ tretí najväčší partner Austrálie v obojstrannom obchode s tovarom, ktorého celkový objem predstavoval 56,4 mld. EUR. Austrália je osemnásty najväčší obchodný partner EÚ a medzi hlavnými kategóriami vývozu z EÚ sú stroje a chemické látky. Austrália vyváža do EÚ najmä nerasty, suroviny a priemyselný tovar.

Od roku 2018 prebiehajú medzi EÚ a Austráliou rokovania o komplexnej dohode o voľnom obchode (FTA), ktorá by uľahčila ich obchodné výmeny. Pätnáste kolo rokovaní sa uskutočnilo v apríli 2023 v Bruseli, ale strany nedospeli k dohode, najmä pokiaľ ide o poľnohospodárske výrobky. Kontakty týkajúce sa voľného obchodu sa obnovili 31. augusta 2023 telekonferenciou medzi austrálskym ministrom obchodu Donom Farrellom a komisárom EÚ pre obchod Valdisom Dombrovskisom.

V novembri 2022 sa uskutočnilo stretnutie vedúcich predstaviteľov Austrálie a EÚ zamerané na útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine, meniace sa strategické vyhliadky v indicko-tichomorskom regióne, na podporu demokracie, právneho štátu, ľudských práv a multilaterálneho poriadku založeného na pravidlách, zmenu klímy, životné prostredie a biodiverzitu, dosiahnutie cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja, ľudské a pracovné práva, energetiku, digitálnu transformáciu a ďalšie otázky spoločného záujmu.

V roku 2024 EÚ potvrdila svoju politickú a hospodársku spoluprácu na vysokej úrovni s Austráliou aj Novým Zélandom. Medzi EÚ a každou krajinou sa usporadúvajú pravidelné stretnutia na ministerskej a parlamentnej úrovni, na ktorých sa rokuje o bezpečnostných obavách a spoločných opatreniach v oblasti boja proti zmene klímy a v oblasti hospodárskej a obchodnej spolupráce. Obnovenie rokovaní o FTA medzi EÚ a Austráliou si však vyžiadalo istý čas. Európska komisárka pre energetiku Kadri Simsonová sa 1. apríla 2024 v Sydney stretla s austrálskym ministrom pre zmenu klímy a energetiku Chrisom Bowenom a s ministerkou pre zdroje a ministerkou pre severnú Austráliu Madeleine Kingovou. Komisárka Simsonová sa 8. apríla 2024 opätovne stretla s ministerkou Kingovou v Canberre a 28. mája 2024 ministri EÚ a Austrálie (Madeleine Kingová a Don Farrell) podpísali memorandum o porozumení o strategických surovinách. Priama parlamentná spolupráca sa obnovila čoskoro po voľbách do Európskeho parlamentu konaných v júni 2024 a 2. decembra 2024 sa v Bruseli uskutočnila 43. medziparlamentná schôdza EÚ – Austrália, na ktorú nadviazala 44. medziparlamentná schôdza konaná 27. októbra 2025 v Canberre.

EÚ a Austrália ukončili rokovania o FTA v marci 2026. Dohodou sa odstráni viac ako 99 % ciel na vývoz z EÚ do Austrálie, pričom vývozcom z EÚ sa ušetrí až 1 miliarda EUR na ročných clách. Podľa odhadov sa ročný vývoz EÚ v nasledujúcom desaťročí zvýši o 33 %, pričom do roku 2030 sa očakáva zvýšenie HDP o 4 miliardy EUR. Dohoda zlepší aj prístup EÚ ku kritickým nerastným surovinám. Zachovajú sa tiež zemepisné označenia tovaru EÚ, čím sa ochráni 396 alkoholických, poľnohospodárskych a potravinových výrobkov. Austrália si však pri niektorých zemepisných označeniach zabezpečila istú flexibilitu, keď stanovila obdobie postupného ukončenia.

FTA chráni citlivé poľnohospodárske trhy EÚ, pričom EÚ si vyhradzuje právo uložiť ochranné opatrenia, aby sa zabránilo presýteniu. Kľúčovým prvkom tejto dohody

sú aj investície Austrálie a EÚ do udržateľnosti. To zahŕňa záväzok plniť ciele Parížskej dohody v oblasti klímy a zachovať biodiverzitu, udržateľný rybolov a lesné hospodárstvo. Dohodou sa okrem toho liberalizuje obchod a investície do tovaru a služieb zmierňujúcich zmenu klímy – odstránia sa clá na energiu z obnoviteľných zdrojov a energeticky účinné výrobky.

V spojení s FTA Austrália a EÚ takisto formálne začali rokovania o pristúpení Austrálie k programu Horizont Európa, hlavnému programu EÚ na financovanie vedeckej excelentnosti a inovácií s rozpočtom 93,5 miliardy EUR. Tým sa posilní spolupráca v oblasti výskumu a vzdelávania medzi Austráliou a EÚ. Austrália sa už na programe aktívne podieľa, pričom austrálski výskumní pracovníci a organizácie prispievajú k viac ako 200 projektom programu Horizont Európa týkajúcim sa kritických nerastných surovín, digitálnych inovácií, zdravia a čistej energie. Úplné pridruženie k programu Horizont Európa by umožnilo austrálskemu výskumu prístup k možnostiam financovania EÚ.

2. Nový Zéland

V súčasnosti sú vzťahy medzi EÚ a Novým Zélandom upravené v partnerskej dohode o vzťahoch a spolupráci medzi EÚ a Novým Zélandom (PARC), ktorá bola podpísaná v októbri 2016 a nadobudla platnosť v júli 2022. Táto dohoda umožňuje účinnejšiu bilaterálnu spoluprácu, a to tým, že posilňuje politický dialóg a zlepšuje spoluprácu v hospodárskych a obchodných záležitostiach, ako aj v celej škále ďalších oblastí: od inovácií, vzdelávania a kultúry cez migráciu, boj proti terorizmu, boj proti organizovanému zločinu a počítačovej kriminalite až po justičnú spoluprácu.

Prvá schôdza spoločného výboru po nadobudnutí platnosti dohody PARC sa uskutočnila vo februári 2023 a druhá 27. mája 2024 v Bruseli. Boli zamerané na zahraničnú politiku, najmä v súvislosti s útokom Ruska proti Ukrajine a s expanziou Číny, ako aj na bezpečnosť, obchod, výskum a inovácie, udržateľný rozvoj, ľudské práva a otázky spravodlivosti. Vedúci predstavitelia uvítali ukončenie rokovaní týkajúcich sa dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Novým Zélandom a pridruženie Nového Zélandu k výskumnému programu Horizont Európa a podpísanie dohody o výmene osobných údajov.

EÚ a Nový Zéland úzko spolupracujú v oblasti obchodnej politiky, a to na bilaterálnej úrovni a tiež v rámci WTO ako obchodného systému založeného na pravidlách. EÚ bola v roku 2024 štvrtý najväčší obchodný partner Nového Zélandu, pričom na ňu pripadalo 6,6 % celkového vývozu Nového Zélandu a 12,5 % jeho dovozu. Nový Zéland a EÚ sa dohodli na prehĺbení spolupráce v oblasti zmeny klímy, a to aj cestou dialógu na vysokej úrovni o klíme a poľnohospodárstve v kontexte strategického dialógu o budúcnosti poľnohospodárstva EÚ. Dvojstranné parlamentné vzťahy sa naďalej rozvíjajú a o týchto spoločných záväzkoch sa rokovalo aj na 28. medziparlamentnej schôdzi EÚ – Nový Zéland konanej 17. októbra 2024 v Bruseli a na 29. medziparlamentnej schôdzi EÚ – Nový Zéland konanej 21. – 23. júla 2025 vo Wellingtone.

B. Tichomorské ostrovné krajiny

Medzi 15 tichomorských ostrovných krajín, s ktorými EÚ uzatvorila partnerstvo, patrí:

— Fidži, Papua Nová Guinea, Šalamúnove ostrovy a Východný Timor, ktoré spolu predstavujú 90 % pevniny a populácie tohto regiónu;

— 11 tichomorských krajín, ktoré spolu so Šalamúnovými ostrovmi označila OSN za malé ostrovné rozvojové štáty Tichomoria: Cookove ostrovy, Kiribati, Mikronézia, Nauru, Niue, Palau, Marshallove ostrovy, Samoa, Tonga, Tuvalu a Vanuatu.

Týchto 15 tichomorských ostrovných krajín má spoločnú plochu 528 000 km² a sú súčasťou OAKTŠ. Vzťahy EÚ s tichomorskými ostrovnými krajinami sú zamerané na rozvojovú spoluprácu, správu oceánov a zmenu klímy.

Stratégia EÚ vo vzťahu k tichomorským ostrovným krajinám je stanovená v spoločnom oznámení z roku 2012 s názvom Smerom k obnovenému rozvojovému partnerstvu medzi EÚ a Tichomorím a bola aktualizovaná stratégiou EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne v roku 2021. V tom čase sa stratégia zakladala na rámci Dohody z Cotonou s krajinami OAKTŠ. V novembri 2023 EÚ a OAKTŠ oficiálne podpísali novú dohodu o partnerstve – Samojskú dohodu. Kľúčové aspekty novej dohody zahŕňajú spoluprácu v oblasti obchodu a investícií, rozvoj a regionalizáciu. Dohoda pokrýva mnoho oblastí, napríklad udržateľný rozvoj a rast, ľudské práva a mier a bezpečnosť s cieľom podporovať regionálnu integráciu. Dohoda sa začala predbežne vykonávať 1. januára 2024. Slúži ako nový právny rámec a upravuje politické a hospodárske vzťahy a spoluprácu medzi EÚ a členmi OAKTŠ na obdobie 20 rokov.

C. Zámorské krajiny a územia pridružené k EÚ

K EÚ je pridružených trinásť zámorských krajín a území (ZKÚ), ktoré sa nachádzajú v rôznych častiach sveta. Nie sú to nezávislé krajiny, ale v rôznej miere závisia od troch členských štátov EÚ, s ktorými udržiavajú osobitné väzby – Dánska, Francúzska a Holandska. Tri ZKÚ pridružené k EÚ, všetky prepojené s Francúzskom, sa nachádzajú v tichomorskom regióne: Nová Kaledónia, Francúzska Polynézia a Wallis a Futuna.

D. Samojská dohoda

Samojská dohoda je postavená na spoločnom základe, ktorý stanovuje hodnoty a zásady spájajúce obe strany. Okrem toho zavádza tri osobitné regionálne protokoly pre Afriku, Karibik a Tichomorie s cieľom podporiť regionálnu integráciu. Regionálne protokoly umožňujú vytvorenie autonómnych štruktúr na nezávislé udržiavanie vzťahov medzi EÚ a troma rôznymi zapojenými regiónmi (pozri 5.6.6). Dohoda tiež vytvára silný parlamentný rozmer v podobe stáleho Spoločného parlamentného zhromaždenia OAKTŠ – EÚ, ktoré bude plniť jasnú poradnú úlohu. Okrem toho – s cieľom odrážať silný regionálny rozmer novej dohody – zahŕňa aj tri regionálne parlamentné zhromaždenia, ktoré majú fungovať samostatne a tiež plnia jasnú poradnú úlohu.

Pozícia Európskeho parlamentu k vypracovaniu Samojskej dohody bola vyjadrená v troch uzneseniach:

— uznesenie o budúcnosti vzťahov medzi štátmi AKT a EÚ po roku 2020 (4. októbra 2016);

— uznesenie o nadchádzajúcich rokovaniach o novej dohode o partnerstve medzi Európskou úniou a africkými, karibskými a tichomorskými štátmi (14. júna 2018);

— uznesenie o prebiehajúcich rokovaniach o novej dohode o partnerstve medzi Európskou úniou a africkými, karibskými a tichomorskými štátmi (28. novembra 2019).

V týchto troch uzneseniach Európsky parlament uvítal celkovú štruktúru spolupráce medzi OAKTŠ a EÚ a opätovne zdôraznil význam parlamentného rozmeru partnerstva. EÚ je piaty najväčší obchodný partner tichomorského regiónu OAKTŠ s objemom obchodu v hodnote 3,8 miliardy EUR v roku 2024. Dohodu o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Tichomorím (DHP) ratifikoval Parlament v januári 2011 a Papua-Nová Guinea v máji 2011. Fidžijská vláda začala uplatňovať dohodu v júli 2014. Samoa takisto pristúpila k dohode a začala ju uplatňovať v decembri 2018. Šalamúnove ostrovy taktiež pristúpili k dohode a začali ju uplatňovať v máji 2020. Pristúpenie Tongy, Nieu a Tuvalu k DHP schválil Európsky parlament v decembri 2024.

EÚ je po Austrálii a Japonsku tretí najväčší darca rozvojovej pomoci, ktorá sa poskytuje krajinám OAKTŠ. Rozvojová pomoc EÚ pre Tichomorie na roky 2021 až 2027 predstavuje približne 750 miliónov EUR (vrátane pomoci poskytovanej ZKÚ v tichomorskom regióne).

Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce EÚ (Globálna Európa) nadobudol platnosť v roku 2021 a stal sa hlavným nástrojom financovania spolupráce a rozvoja EÚ s partnerskými krajinami v rámci dlhodobého rozpočtu EÚ na obdobie 2021 – 2027. Zahŕňa okrem iných nástrojov Európsky rozvojový fond (ERF), ktorý predtým nebol súčasťou rozpočtu EÚ. Začlenenie ERF do rozpočtu EÚ posilňuje kontrolné právomoci Európskeho parlamentu a prispieva k zvýšeniu legitimity a politickej viditeľnosti vonkajšej pomoci EÚ ako celku.

Tichomorské ostrovné krajiny stoja pred vážnymi rozvojovými a klimatickými problémami. Pokiaľ ide o zmenu klímy, EÚ a malé ostrovné rozvojové štáty Tichomoria podporili uzavretie Parížskej dohody, o ktorej sa rokovalo na 21. konferencii OSN o zmene klímy (COP 21) v roku 2015. 23. zasadnutie (COP 23), ktorému predsedalo Fidži, sa konalo od 6. do 17. novembra 2017 v nemeckom Bonne.

Fórum tichomorských ostrovov – politické zoskupenie 18 členských štátov – je pre EÚ partnerom pri rokovaniach o obchode a financovaní rozvoja. Členmi zoskupenia sú: Austrália, Cookove ostrovy, Mikronézia, Fidži, Kiribati, Nauru, Nový Zéland, Niue, Palau, Papua-Nová Guinea, Marshallove ostrovy, Samoa, Šalamúnove ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Nová Kaledónia a Francúzska Polynézia.

Medziparlamentné zhromaždenie Tichomoria (PIPA) vzniklo podpísaním vyhlásenia z Natadoly v auguste 2025. Ide o regionálne združenie tichomorských ostrovných parlamentov a zákonodarných zhromaždení, ktoré podporuje medziparlamentné kontakty a dialóg, spoluprácu a výmenu skúseností a poznatkov medzi svojimi členmi. Ústredie zhromaždenia sa nachádza na Tahiti, kde sa v septembri 2026 uskutočnilo prvé valné zhromaždenie.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Vzťahy Európskeho parlamentu s parlamentom Austrálie a parlamentom Nového Zélandu sa začali rozvíjať v roku 1979, keď bola zriadená Delegácia Európskeho parlamentu pre vzťahy s Austráliou a Novým Zélandom (DANZ). Odvtedy sa DANZ zapája do pravidelných medziparlamentných schôdzí s parlamentmi Austrálie a Nového Zélandu konaných s cieľom posilňovať vzťahy s oboma krajinami a diskutovať o otázkach spoločného záujmu, ako sú poľnohospodárstvo, energetika, životné

prostredie a zmena klímy, rozvojová a hospodárska spolupráca, veda a technika, obchod, podpora celosvetovej a regionálnej bezpečnosti v ázijsko-tichomorskom regióne, boj proti terorizmu a ľudské práva. V decembri 2022 sa v Bruseli uskutočnila 42. medziparlamentná schôdza EÚ – Austrália. Vo februári 2023 sa vo Wellingtone a Christchurch konala 27. medziparlamentná schôdza EÚ – Nový Zéland.

Parlament vo vzťahoch s inými tichomorskými krajinami zastupuje Delegácia Európskeho parlamentu pri Parlamentnom zhromaždení Tichomorie – EÚ, ktorú tvorí rovnaký počet zástupcov EÚ a Tichomoria. Hlavnou úlohou delegácie je pripravovať zasadnutia Spoločného parlamentného zhromaždenia Tichomorie – EÚ, vyhodnocovať a sledovať činnosti Európskeho parlamentu, organizovať stretnutia popredných zástupcov Tichomoria na vysokej úrovni a diskutovať o aktuálnych otázkach týkajúcich sa vykonávania Samojskej dohody. Prvé zasadnutie Spoločného parlamentného zhromaždenia OAKTŠ – EÚ (aj za účasti zástupcov Afriky a Karibiku) sa konalo 21. februára 2024 v Luande (Angola) na tému Nový úsvit vo vzťahoch OAKTŠ – EÚ: smerom k partnerstvu založenému na ľuďoch. Popri tejto schôdzi sa konala ustanovujúca schôdza Parlamentného zhromaždenia Tichomorie – EÚ.

Tento informačný list pripravili sekretariáty Európskeho parlamentu asistujúce delegáciám pre vzťahy s tichomorskými ostrovmi a Austráliou a Novým Zélandom. Viac informácií nájdete na webových sídlach Delegácie Európskeho parlamentu pri Parlamentnom zhromaždení Tichomorie – EÚ a Delegácie Európskeho parlamentu pre vzťahy s Austráliou a Novým Zélandom.

Jonas KRAFT / Niccolò RINALDI
08/2026

© Tento dokument vypracovalo generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky Únie a generálne riaditeľstvo pre vonkajšie politiky Únie.
Reprodukcia tohto dokumentu na nekomerčné účely je povolená v prípade, že sa uvedie zdroj.